

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Предраг М. Обућина

**СИНТАКСИЧКА АКОМОДАЦИЈА У
ПОЉСКОМ ЈЕЗИКУ У ПОРЕЂЕЊУ
СА СРПСКИМ**

докторска дисертација

Београд, 2016

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Predrag M. Obućina

**SYNTACTIC ACCOMMODATION IN THE
POLISH LANGUAGE IN COMPARISON
WITH SERBIAN**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2016

УНИВЕРЗИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛТЕТ

Предраг М. Обучина

**СИНТАКСИЧЕСКАЯ АККОМОДАЦИЯ В
ПОЛЬСКОМ ЯЗЫКЕ В СРАВНЕНИИ
С СЕРБСКИМ**

докторская диссертация

Белград, 2016

Ментор:

Академик проф.др Предраг Пипер, редовни професор

Филолошки Факултет

Универзитет у Београду

Чланови комисије:

Датум одбране: _____

СИНТАКСИЧКА АКОМОДАЦИЈА У ПОЉСКОМ ЈЕЗИКУ У ПОРЕЂЕЊУ СА СРПСКИМ

РЕЗИМЕ

Предмет нашег рада јесте синтаксичка акомодација као механизам прилагођавања облика променљивих речи чија је функција формирање синтаксичке групе (синтагме, конструкције) као синтаксичке јединице вишег нивоа, у пољском језику у поређењу са српским.

У истраживању постављамо следеће циљеве:

1. синтеза досадашњих истраживања из области синтаксичке акомодације у пољском и српском, као и диференцирање наших теоријских ставова у односу на њих;
2. јасна и експлицитна профилација појма синтаксичке акомодације, како би се избегла могућност вишезначне интерпретације;
3. утврђивање типова синтаксичке акомодације као и пратећих синтаксичких односа у оквиру синтаксичке групе;
4. дефинисање синтаксичке акомодације као трећег елемента поређења формалних синтаксичких односа у пољском и српском језику;
5. дефинисање акомодацијских (дистрибутивних) класа врста речи и синтагми које настају механизмом акомодације и њихова типологија;
6. доказивање постојања зависности између синтаксичке акомодације и семантичке структуре реченице, указивање на правилности и одступања од њих у пољском и српском језику.
7. дефинисање синтаксичке акомодације у односу на традиционално схваћену конгруенцију и рекцију

Метод истраживања је дистрибутивни, истражује се систематичност расподеле облика променљивих речи у синтаксичком окружењу речи или синтаксичке групе за коју смо заинтересовани (*K моменат* у терминосистему Милке Ивић). На основу резултата дефинишу се акомодацијске (дистрибутивне) класе које

омогућавају типолошко контрастивно истраживање пољског и српског језика. С обзиром на теоријске циљеве рада, корпус представљају описни речници пољског и српског језика, утицајне граматике савременог пољског и српског, као и различити електронски извори.

Очекује се да резултати рада буду применљиви у домену рачунарства и информатике (нпр. за програмирање електронског преводиоца са пољског на српски и обрнуто, језичких компјутерских интерфејса за интерпретирање гласовних команди и сл.), у методици наставе, али и у унапређењу теорије језика и типолошких контрастивних истраживања српског и пољског језика.

Кључне речи: *пољски језик, српски језик, контрастивно проучавање, граматика, синтакса, морфосинтакса, синатскичка акомодација, рекција, конгруенција, дистрибуција облика, дистрибутивне класе, акомодацијске класе*

Научна област: *лингвистика,*

Ужа научна област: *пољски језик, српски језик*

SYNTACTIC ACCOMMODATION IN THE POLISH LANGUAGE IN COMPARISON WITH SERBIAN

ABSTRACT

The subject of our thesis is syntactic accommodation as an adjustment mechanism of forms of inflectional words, whose function is the formation of syntactic groups (phrases, structures) as units of a higher syntactic level, in Polish language compared to Serbian.

We set the following objectives in the research:

1. to synthesize the previous research in the field of syntactic accommodation in the Polish and Serbian, and to differentiate our theoretical positions in relation to them;
2. to profile the notion of the syntactic accommodation in a clear and explicit way in order to avoid the possibility of ambiguous interpretation;
3. to identify the types of syntactic accommodation as well as accompanying syntactical relations within the syntactic group;
4. to define the syntactic accommodation as the third element of comparison (*tertium comparationis*) for investigating the formal syntactic relations in the Polish and Serbian language;
5. to define accommodative (distributional) classes of word-types and phrases which are created by the mechanism of syntactic accommodation, as well as their typology;
6. to prove the existence of dependencies between the syntactic accommodation and the semantic sentence structure, to point out the regularities and deviations in the Polish and Serbian language.
7. to define the syntactic accommodation in relation to the traditional notions of agreement and government.

The research method is distributional; we examine the systematic allocation of variable word forms into syntactic environment of the words or the syntactic groups in question –the *K moment* in terms of Milka Ivić. On the basis of the results, accommodative

(distributional) classes are defined, which will allow typological contrasting of the Polish and Serbian languages. Due to the theoretical goals of the thesis, we use the descriptive dictionaries of the Polish and Serbian languages, influential grammar handbooks of the contemporary Polish and Serbian, as well as various electronic resources as our corpus.

It is expected that the results of the thesis will be applicable in the field of computer science (for example, to program a computer Polish-Serbian and Serbian-Polish translator, a language interface for interpreting voice commands in Polish and Serbian, and so on.), in the field of lexicology and lexicography, in the field of language teaching techniques of the Polish and Serbian as a second language, but that it will also bring certain improvements in the theory of language and typological contrastive linguistic studies of Serbian and Polish language.

Keywords: *contrastive studies, grammar, syntax, morphosyntax, syntactical accommodation, government, agreement, distribution of word forms, distributional classes, accommodative classes*

Scientific field: *Linguistics*

Special field of interest: *Polish language, Serbian language*

САДРЖАЈ

1. Увод – 1

1.1. Вишезначност појма *акомодација* у лингвистици – 5

1.2. Схватање синтаксичке акомодације у пољској граматичкој – 5

1.3. Схватање синтаксичке акомодације у српској граматичкој – 8

1.4. Диференцијација у односу на полонистичке теорије акомодације – 9

1.4.1. Диференцијација у односу на теорију Станислава Каролака – 9

1.4.1.1. Семасиолошка оријентација истраживања – 9

1.4.1.2. Улога контекста и конситуације – 16

1.4.1.3. Акомодација као формацијско синтаксичко правило – 18

1.4.1.4. Избегавање супсинтаксичког нивоа – 21

1.4.1.5. Закључак о Каролаковом моделу синтаксичке акомодације – 23

1.4.2. Диференцијација према теорији Салоњија и Свиђињског - 23

1.4.2.1. Подела речи на врсте - 24

1.4.2.2. Функција синтаксичке акомодације - 26

1.4.2.3. Домен акомодације - 27

1.4.2.4. Питање недељивости синтаксичких јединица – 27

1.4.2.5. Парадигматске категорије – 28

1.4.2.5. Макроплан – акомодацијске класе - 29

1.4.3. Диференцијација према теорији Хане Далевске-Грењ – 29

1.4.3.1. Селективни род као део механизма акомодације – 30

1.4.3.2. Парцијалност анализе – 31

1.4.3.3. Мешање критеријума – 32

1.5. Диференцијација теорије акомодације у односу на

класичну синтаксу српског језика – 34

1.5.1. Диференцијација акомодације у односу на конгруенцију – 35

1.5.2. Диференцијација акомодације у односу на рекцију – 37

1.5.3. Смер акомодације у односу на конгруенцију и рекцију – 38

2. Ка дефиницији синтаксичке акомодације - 40

2.1. Језик као двокласни систем - 40

2.2. Синтаксичке везе – 40

- 2.3. Дефиниција синтаксичке акомодације – 41
- 2.4. Тест супституције као дијагностичко средство
синтаксичке акомодације – 43
- 2.5. Функција синтаксичке акомодације – 45
- 2.6. Синтаксичка акомодација и актуелизација – 46
 - 2.6.1. Екстрарелацијске и интрарелацијске функције
граматичких категорија – 46
 - 2.6.2. Актуелизација – 49
 - 2.6.3. Разлике између акомодације и актуелизације – 51
- 2.7. Особине акомодације: бинарност и смер – 52
 - 2.7.1. Морфолошки типови и њихова улога у акомодацији – 52
 - 2.7.2. Парадигматичност и селективност граматичких категорија – 55
 - 2.7.3. Смер акомодације – 58
 - 2.7.4. Бинарност у сложенијим конструкцијама – 59
- 2.8. Акомодација и *чиста конгруенција* – 60
- 2.9. Типологија група насталих акомодацијом - 62
 - 2.9.1. Оригинално схватање термина *ендоцентрични* и *егзоцентрични* – 62
 - 2.9.2. Измењено схватање термина *ендоцентрични* и *егзоцентрични* – 63
 - 2.9.3. *Чиста конгруенција* у типологији група – 65
- 2.10. Однос акомодације и детерминације – 66
- 3. Синтаксичка група састављена од именица и придева - 70
 - 3.1. Категорија рода у синтаксичкој акомодацији - 70
 - 3.1.1. Однос природног и граматичког рода – 70
 - 3.1.2. Функција категорије рода у синтаксичким везама – 72
 - 3.2. Категорија броја у акомодацији – 77
 - 3.2.1. Граматичка категорија броја као конституент
морфолошког типа именица – 78
 - 3.2.2. Акомодација броја у групи именица и придева – 80
 - 3.3. Категорија падежа у синтаксичкој акомодацији – 83
 - 3.4. Акомодацијске класе именица: дефиниција,
дијагностиковање и презентација – 88
 - 3.4.1. Дијагностиковање акомодацијских класа именица у

- пољском и српском језику – 90
- 3.4.2. Конструисање акомодацијске таблице – 96
- 3.5. Типологија акомодацијских класа у српском језику – 99
 - 3.5.1. Хомоклитичке акомодацијске класе – 102
 - 3.5.2. Хетероклитичне акомодацијске класе - 105
 - 3.5.2.1. Потпуно асиметрична акомодација рода – 106
 - 3.5.2.2. Делимично асиметрична акомодација рода – 108
 - 3.5.2.3 Асиметрична акомодација броја – 109
 - 3.5.2.3.1. Делимично асиметрична акомодација броја – 110
 - 3.5.2.3.2. Потпуно асиметрична акомодација броја – 114
 - 3.5.3. Некомплетна акомодација – 117
 - 3.5.3.1. Акомодацијске класе *singularia tantum* - 118
 - 3.5.3.2. Акомодацијске класе *pluralia tantum* – 121
 - 3.5.4. Варијантна акомодација – 122
 - 3.5.5. Контаминација акомодацијских класа – 134
- 3.6. Типологија именичких акомодацијских класа у пољском језику – 136
 - 3.6.1. Именице са комплетном акомодацијом – 140
 - 3.6.2. Именице са некомплетном акомодацијом – 143
 - 3.6.3. Варијантне акомодацијске класе у пољском језику – 145
- 3.7. Контрастирање акомодацијских класа именица
 - у пољском и српском језику – 149
- 3.8. Закључци – 155
- 4. Синтаксичка акомодација у групи сачињеној од глагола и именица – 158
 - 4.1. Појам падежа у теорији акомодације – 158
 - 4.2. Парадигматска категорија падежа – 159
 - 4.3. Селективна категорија падежа и акомодација падежа у односу
 - личног облика глагола и допуне – 160
 - 4.4. Падежна синтагма и падежни контекст – 162
 - 4.5. Однос предикатског израза и израза првог
 - аргумента (граматичког субјекта) – 164
 - 4.6. Тест редукције у односу двосмерне акомодације – 168
 - 4.7. Вишеструка акомодација падежа – 172

- 4.8. Фракталност вишеструке акомодације падежа – 174
- 4.9. Падежно значење – 176
- 4.10. Акомодација у конструкцијама са копулативним глаголима – 180
 - 4.10.1. Конструкције са копулативним глаголом и придевским предикативом – 180
 - 4.10.2. Конструкције са копулативним глаголом и именицом у предикативу – 186
 - 4.10.3. Конструкције са показном заменицом *to/mo* – 193
- 4.11. Акомодацијске класе глагола – (не)решиво питање? - 194
- 4.12. Оквир за дијагностиковање дистрибутивних класа глагола – 197
- 4.13. Закључци – 201
- 5. Синтаксичка акомодација у паукалним синтагмама у српском језику и њихови еквиваленти у пољском – 205
 - 5.1. Паукалне синтагме у српском језику – 205
 - 5.1.1 Паукал у парадигматској категорији броја именица српског језика – 205
 - 5.1.2. Функционисање паукалних облика у синтаксичкој групи – 208
 - 5.1.3. Синтаксички односи са паукалном синтагмом у дијагностичком контексту – 214
 - 5.1.4. Акомодацијске класе паукалних синтагми – акомодацијске таблице – 220
 - 5.1.4.1. Комплетне паукалне акомодацијске класе – 220
 - 5.1.4.2. Дефективне паукалне акомодацијске класе – 222
 - 5.1.5. Варијантне паукалне акомодацијске класе – 226
 - 5.1.6. Непаукалне акомодацијске класе – 229
 - 5.1.7. Паукалне синтагме са предлозима – 231
 - 5.2. Групе са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery* у пољском језику – 234
 - 5.2.1. Дефинисање морфолошког типа бројева *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery* – 234
 - 5.2.2. Акомодација унутар групе са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery* – 238
 - 5.2.3. Однос групе са конгруентним атрибутом – 239

5.2.4. Алтернација групе кроз падеже –	239
5.2.5. Акомодацијске класе синтагми са бројевима <i>dwa (oba, obydwa), trzy, cztery</i> –	241
5.3. Закључак –	244
6. Синтаксичка акомодација код партитивних синтагми у пољском језику у поређењу са српским –	247
6.1. Синтаксичка акомодација и партитивне синтагме у српском језику –	247
6.1.1. Статус бројева типа пет као морфолошких типова у српском језику	247
6.1.2. Синтаксичка акомодација унутар партитивне синтагме	249
6.1.3. Атрибутски израз уз синтагме са бројевима типа <i>pet</i> –	253
6.1.4. Акомодацијске класе синтагми са бројевима типа <i>pet</i> –	254
6.2. Еквиваленти синтагми са бројем типа <i>pet</i> у пољском језику –	264
6.2.1. Статус парадигме бројева као морфолошког типа у пољском језику –	264
6.2.2. Однос синтагме са бројем типа <i>pięć</i> и предикатског изрази –	269
6.2.3. Однос синтагме са конгруентним атрибутом –	272
6.2.4. Акомодацијске класе синтагми са бројем типа <i>pięć</i> –	274
6.3. Закључци –	279
7. Преобразни бројеви –	283
7.1. Бројне именице –	283
7.2. Бројни придеви –	287
7.3. Збирни бројеви –	291
7.3.1. Квантификација збирним бројем и семантичке особине именице у српском језику –	292
7.3.1.1. Морфолошки тип збирног броја –	294
7.3.1.2. Акомодација синтагме са збирним бројем у падежним контекстима –	295
7.3.1.3. Акомодација придевског атрибута - показна заменица –	299
7.3.1.4. Придев у позицији атрибута уз синтагме са збирним бројем –	303
7.3.1.5. Акомодацијске класе синтагми са збирним бројевима –	304

7.3.2. Збирни бројеви у пољском језику – 309

7.3.2.1. Употреба збирних бројева уз именице VII АК - именице *pluralia tantum* немушкоперсоналног селективног рода) – 313

7.3.2.2. Акомодација у групи са збирним бројем – 314

7.3.2.3. Акомодацијске класе синтагми са збирним бројевима – 320

7.4. Закључци – стр. 329

8. Општи закључак – 332

9. Литература – стр. 341

ПРИЛОГ А - 350

ПРИЛОГ Б - 372

ПРИЛОГ В - 397

ПРИЛОГ Г - 409

1. Увод

Предмет истраживања: Предмет нашег рада јесте синтаксичка акомодација као механизам прилагођавања облика променљивих речи чија је функција формирање синтаксичке групе (синтагме, конструкције) као синтаксичке јединице вишег нивоа, у пољском језику у поређењу са српским. Прилагођавање облика речи које нема функцију да формира синтаксичку групу не представља предмет нашег истраживања (ту спада нпр. анафора).

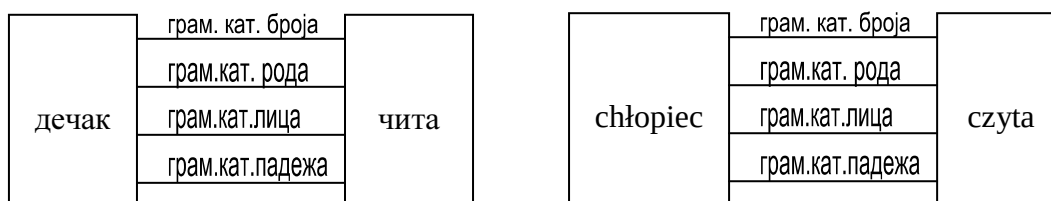
Циљ истраживања: У пољском и српском језику основним типовима синтаксичке акомодације сматрају се традиционални односи синтаксичке зависности, као што су конгруенција и рекција, али и неки други односи који су досад измицали дефинисању као средство за сигнализовање синтаксичких веза.

Циљеви које задајемо у оквиру овог истраживања су следећи:

1. синтеза досадашњих истраживања из области синтаксичке акомодације у пољском и српском, као и диференцирање наших теоријских ставова у односу на њих;
2. јасна и експлицитна профилација појма синтаксичке акомодације, како би се избегла могућност вишезначне интерпретације;
3. утврђивање типова синтаксичке акомодације као и пратећих синтаксичких односа у оквиру синтаксичке групе;
4. дефинисање синтаксичке акомодације као трећег елемента поређења формалних синтаксичких односа у пољском и српском језику;
5. дефинисање акомодацијских (дистрибутивних) класа врста речи и синтагми које настају механизмом акомодације и њихова типологија;
6. доказивање постојања зависности између синтаксичке акомодације и семантичке структуре реченице, указивање на правилности и одступања од њих у пољском и српском језику.
7. дефинисање односа синтаксичке акомодације у односу на традиционално схваћену конгруенцију и рекцију

Метод истраживања: Облике речи и синтаксичке групе посматрамо као језичке знакове одређеног степена сложености којима се може приписати интерпретација. Истражујемо понашање форми променљивих речи и синтаксичких група у контролисаном синтаксичком окружењу, које називамо *дијагностичким контекстом*. Метод истраживања је дистрибутивни, користимо претежно тест супституције и тест компарације да дефинишемо коокуренцију облика променљивих речи у синтаксичкој групи, док је тест редукције од секундарног значаја. Семантичку компоненту не подвргавамо анализи већ је користимо искључиво као контролни елемент: језички знак интерпретирамо само као *исправан* или *неисправан*, не улазећи дубље у семантичку структуру.

У креирању методологије истраживања основна инспирација била нам је анализа глаголских врста у српском језику Предрага Пипера, приликом које је применио принцип *аглутинативности*, што је дало интересантне резултате иако се ради о нестандартном приступу за флективни језик као што је српски (МАЛЦИЈЕВА И ДР. 2009). Тај приступ смо транспоновали на поље синтаксе тако што смо изнели хипотезу да синтаксичка веза која се у говорном низу манифестује као избор облика променљиве речи такође може бити представљена „аглутинативно“, тј. као скуп појединачних акомодираних граматичких категорија. Нпр. веза унутар конструкције *chłopiec czyta* / *дечак чита*, која би у класичној граматици зависности била представљена једном цртицом (као код Тенијера, или код Чомског), код нас је представљена оноликим бројем цртица колико има граматичких категорија које својим усклађивањем учествују у конституисању синтаксичке везе. Графички то представљамо на следећи начин:

Слика 0: прототип синтаксичке акомодације и контрастирања у пољском и српском језику

Према нашој хипотези, такво разумевање синтаксичке везе омогућило би нам:

- 1) да сагледамо улогу сваке релевантне граматичке категорије у конституисању везе;
- 2) да створимо типологију променљивих речи и синтаксичких група које оне граде и њихових односа у пољском и српском језику;
- 3) да са таквим моделом синтаксичке акомодације, употребљеним као *tertium comparationis*, дефинишемо типолошке сличности и разлике између пољског и српског језика независно од њихове генетске блискости.

Као главни теоријски ослонац приликом истраживања синтаксичке акомодације у пољском језику користили смо радове Зигмунта Салоњија и Марека Свиђињског (SALONI 1976; ŚWIDZIŃSKI 1992; SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007). Захваљујући тој двојници граматичара, теорија синтаксичке акомодације је данас доминантна у пољској граматичкој. Модификације које смо увели у односу на њихову теорију представљамо у посебном одељку уводног поглавља.

Што се тиче српског језика, теоријски узор за дистрибутивни приступ у проучавању синтаксичке акомодације била нам је Милка Ивић и њене студије о роду у српском, пољском и словеначком језику (Ивић 1960; Ivić 1966; Ivić 1967; Ivić 1968). У наведеним чланцима она је за циљ имала да опише однос парадигматског момента именица П и њиховог конгруенцијског момента К, као и да утврди предиктабилност момента К у односу на моменат П. У току тих истраживања, М. Ивић је установила да је конгруенцијски моменат пресудан за дефинисање рода именица, што је за нас била кључна информација. Модификација њеног теоријског модела била је нужна јер циљ нашег истраживања није био да дефинишемо однос момента П према моменту К, него да разрадим типологију момента К у пољском језику у поређењу са српским језиком, претпостављајући да ће се у извесној мери одређени уочени односи моћи транспоновати и на домен рекције. Прва модификација коју смо увели је ишла у правцу проширивања дијагностичког контекста на додатне падеже: док је М. Ивић тестирала повезивање облика именице са придевским атрибутом само у номинативу, ми смо га тестирали и у генитивском и акузативском контексту, како у једнини, тако и у множини. Друга модификација је ишла у правцу проширивања

на односе именице са личним обликом глагола у позицији предиката и придевом у позицији предикатива. Сматрали смо да у форми докторске дисертације имамо довољно места за обрађивање свих поменутих односа, што се показало у великој мери тачно.

Корпус: Због првенствено теоријских циљева рада, као корпус су коришћене граматике савременог пољског и српског језика, описни речници савременог пољског и српског језика као и електронски извори доступни на Интернету. Такође смо се ослањали на властито језичко осећање, као и на малобројне информанте у чије језичко осећање имамо поверења. Највећи број закључака у раду изведен је логичким путем, на основу формалног понашања синтаксичког окружења око тестиране синтаксичке јединице, индуктивно, делимично и дедуктивно. У том смислу, права провера резултата нашег рада тек се очекује у облику неког детаљнијег дескриптивног истраживања.

1.1. Вишезначност појма *акомодација* у лингвистици

Синтаксичка акомодација као термин науке о реченици нема ширу примену у међународној лингвистици, нити ван граматике пољског језика, а његова употреба додатно је ограничена на полонистичке академске и универзитетске кругове. Синтаксичку акомодацију не треба мешати са акомодацијом у прагмалингвистици, тј. са тзв. *акомодацијом пресупозиција*, где се тим термином означава процес мењања и прилагођавања претпоставки на основу којих интерпретирамо неку реченицу (LEWIS 1979: 340). Синтаксичка акомодација није у вези ни са термином који је уобичајен у теорији комуникације – *комуникативна акомодација*, чиме се означава појава да учесници у разговору прилагођавају своју висину, боју гласа, речник, интонацију, гестове и друге елементе комуникације у односу на друге учеснике комуникације (GILES ET AL. 1991). Термин *синтаксичка акомодација* не бележи ни *Кембричка енциклопедија лингвистичких наука* (CELS 2011).

1.2. Схватање синтаксичке акомодације у пољској граматичи

Појам синтаксичке акомодације у синтакси пољског језика дефинисао је први пут Станислав Каролак (Stanisław Karolak), један од коаутора академске *Граматике пољског језика: Синтакса* (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 11–211). Та књига је важна из тог разлога што представља један нагли, револуционарни заокрет у односу на дотадашњу монолитну науку о реченици пољског језика, јер се „са развојем лингвистичке мисли продубила свест о томе да се граматика може описивати на више начина, а да је избор овог или оног модела израз теоријског става аутора” (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 5; превод с пољског П.О.). Можемо тврдити да је у данашње време у Пољској та слобода избора теоријског оквира постала главни критеријум за поделу синтаксе на академску (логичку, аналитичку, истраживачку) и њену школску верзију (образовну, популаризаторску). Каролак и сарадници су напустили појмове познате у класичном приступу граматичи: *субјекат, објекат, одредба, допуна, атрибут, конгруенција, рекција, адјункција, зависне реченице, независне реченице* (пољ.: *podmiot, dopełnienie bliższe, okolicznik, dopełnienie, przydawka, zgoda, rząd, przynależność, zdanie zależne, zdanie niezależne*), те се самим тим ни термини који именују те појмове не јављају у њиховим радовима. Конструисали су нови појмовни апарат и терминосистем, за који су инспирацију

проналазили у ондашњој савременој лингвистичкој, али и пољској логичко-филозофској мисли, а појам *синтаксичка акомодација* је једна од њихових иновација.

Каролак разуме синтаксичку акомодацију као спону између два нивоа синтаксе: 1) *предикатско-аргументске* и 2) *формално-синтаксичке структуре*, тј. дубинског и површинског нивоа. Први ниво може се разумети као извештај логичко-семантички систем, који функционише у сфери мисли, а други као структурно-језички, површински, који се материјализује кроз говор и писање и који репрезентује онај први. Док на првом нивоу функционишу апстрактни елементи логичко-семантичке структуре – предикат и аргументи – на другом нивоу материјализују се њихови конкретни репрезентанти – лексеме и њихови облици, или целе синтаксичке групе, које он назива *изразима* (*wyrażenie*), а конкретно *предикатским изразима*, тј. *аргументским изразима*. Акомодација је стога у овом виђењу скуп правила чија је основна функција формализација предикатско-аргументских структура, тј. изношење „дубинске” структуре на „површину” (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 88–124).

Ипак, Каролаково схватање синтаксичке акомодације данас има само историјски значај. До раширене употребе термина *синтаксичка акомодација* дошло је, наиме, тек након њеног редефинисања као чисто формално-синтаксичког феномена код Салоњија и Свиђинског (Zigmunt Saloni, Marek Świdziński) (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 108–123). Прво издање њихове граматике појавило се 1985. године, дакле, само годину дана након Каролаковог коауторског дела. С једне стране, та граматика представља његову критику, разраду и допуну, о чему аутори говоре у свом предговору. Полазећи од претпоставке да проучавање формалних односа у реченици као једноставнијих треба да претходи проучавању сложенијих семантичких односа, анализу су усмерили од форме ка садржају и фокусирали се на дистрибуцију граматичких облика, док је веза са семантиком представљала само контролни елемент, без залажења у детаље семантичке структуре, што је било потпуно супротно Каролаковој концепцији. Када је реч о синтаксичкој акомодацији, од Каролака су преузели једну њену старију дефиницију *као*

граматичког деловања једне синтаксичке јединице на другу (KAROLAK 1972). Међутим, уз промену оријентације истраживања од ономасиолошког ка дистрибуционалистичком, добили су другачије, много конкретније и детаљније резултате. С друге стране, разумевање синтаксичке акомодације базирали су на критици класичне синтаксичке анализе формалних односа – кроз појам синтаксичке акомодације они редефинишу опис односа зависности у реченици: конгруенције, рекције и адјункције (*zgoda, rzqd i przynależność*). Отворено и аргументовано су критиковали тежњу граматичара класичне школе да не преиспитују питање природе формалних граматичких односа и да често арбитрарно користе ове термине. У једној сведеној, монолитној и дисциплинованој синтакси пружили су опис формалних синтаксичких односа, који је био много убедљивији од класичног, и тиме обезбедили широку употребу појма синтаксичке акомодације у пољској граматичкој.

У преовлађујућем броју савремених граматика пољског језика доминира опис формалних синтаксичких односа у светлу обједињујућег супер-појма синтаксичке акомодације онако како је схватају Салоњи и Свиђињски, уз повремене терминологичке иновације. У својој самосталној студији о формалној граматичкој пољског језика, Свиђињски уместо акомодације користи пуристички термин *uzgodnienie* – усклађивање, којим објашњава формалне односе у реченици (ŚWIDZIŃSKI 1992). Међутим, то није наишло на шири одјек у пољској лингвистици. Гжегорчикова преузима у потпуности Салоњијев модел и његову терминологију у области формалних синтаксичких односа и класичне појмове конгруенције, рекције и адјункције објашњава у светлу теорије синтаксичке акомодације (GRZEGORCZYKOWA 1999). Један покушај редефинисања класичних односа граматичке зависности извео је Врубел (WRÓBEL 2001), уз настојање да задржи класични терминосистем, одустајући од термина *конгруенција*, а користећи термине *рекција*, *активна* и *пасивна валенција* уместо *акомодација*. Ипак, то је остало без веће реакције међу пољским граматичарима, вероватно због устаљености класичних термина, која онемогућава њихово редефинисање. Нагурко такође усваја појмовни апарат Салоњија и Свиђињског и констатује да између односа рекције и конгруенције нема суштинске разлике, те да је у

методолошком смислу оправдано посматрати их као појавне облике једног граматичког механизма синтаксичке акомодације (NAGÓRKO 2003: 264).

1.3. Схватање синтаксичке акомодације у српској граматички

У српској граматички нису непознати покушаји дефинисања општих принципа који руководе формалним односима између чланова реченице, тј. њиховог заједничког имениоца, али то није било широко распрострањено. Један од првих таквих покушаја налазимо код Мира Барјамовића, који користи термин *уклопљеност* као заједнички назив за граматичке појаве као што су рекција, конгруенција и валентност, што би у одређеном смислу одговарало појму синтаксичке акомодације (БАРИЈАМОВИЋ 1984: 179). Код Богољуба Станковића налазимо класичан структуралистички термин *синтагматске везе*, под којима он подразумева оне односе на којима се заснивају слагање, рекција и *прикључење* (СТАНКОВИЋ 1997) – термин који он изводи од руског *примыкание*, што је руска верзија термина *адјункција*.

Предраг Пипер први у српској лингвистици дефинише конгруенцију и рекцију као један од два главна вида синтаксичке акомодације (ПИПЕР и ДР. 2005: 75), а у једном каснијем раду, механизмима акомодације Пипер додаје и прикључење, тј. адјункцију (МАЛЦИЈЕВА и ДР. 2009: 523). Термин *синтаксичка акомодација* се у овим радовима користи као хипероним за све односе у површинској структури језика, најчешће у уводним деловима, док се у радним деловима аутори држе стандардног описа формалних односа реченичних чланова, као и стандардне терминологије са својим класичним, устаљеним значењем. Та истраживања нису ишла у смеру *критике*, како је то био случај у пољској граматички, него *инклузије* већ постојећих описа механизма сигнализовања формалних односа између чланова реченичне структуре, што је можда и најважнија разлика између ове две граматичке традиције.

Однос класичних синтаксичких механизма рекције и конгруенције према механизму синтаксичке акомодације проблематизован је у једном краћем чланку, што је био наш скроман допринос српској контрастивној лингвистици (ОБУЋИНА

2008). Тамо смо показали да односи конгруенције и рекције не објашњавају све формалне односе између променљивих речи у реченици, те да се комплетнији опис постиже коришћењем неспецијализованог појма синтаксичке акомодације. У једном другом раду дали смо осврт на разлике између доминантних теоријских оријентација које владају у пољској и српској граматичкој школи (ОБУЋИНА 2012). Закључак је да сваки опис заснован на једној научној традицији подлеже критици оне друге традиције, до те мере да се неке теме које се сматрају синтаксичким у једној не сматрају предметом синтаксе у другој традицији. Такво стање ставља посебне задатке пред истраживаче на пољу пољско-српских контрастивних проучавања формалног плана реченице, па самим тим и акомодације, а превазилажење тих проблема представља први корак у успешном и објективном контрастирању.

1.4. Диференцијација у односу на полонистичке теорије акомодације

У наредним пасусима осврћемо се на поједине детаље описа синтаксичке акомодације који се могу наћи у стручној литератури на пољском језику. Анализирамо разлике између наших ставова и ставова наших претходника, трудећи се да побољшамо теоријску позадину проучавања синтаксичке акомодације, а самим тим и да унапредимо граматички опис који би се заснивао на примени теорије акомодације.

1.4.1. Диференцијација у односу на теорију Станислава Каролака

1.4.1.1. Семасиолошка оријентација истраживања

Према Каролаку, *синтакса* представља скуп *комбинаторичких правила* повезивања *простих израза* у *сложене изразе* (пољ. *wyrażenie proste/ złożone*), затим део теорије језика која формулише та правила повезивања и, на крају, сам опис тих правила, релевантних такође и на плану комуникације (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 11).

Каролак дефинише регуларност или нерегуларност синтаксичких конструкција, па према томе њихову прихватљивост или неприхватљивост у комуникацији, као последицу поштовања или нарушавања правила различитих врста која

функционишу на различитим нивоима њихове структуре (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 15), а та правила су:

1. *правила формирања семантичких структура* (пољ.: *reguły formowania struktur semantycznych*),
2. *правила формирања формалних структура* (пољ.: *reguły formowania struktur formalnych*) и
3. *правила линеаризације* (пољ.: *reguły uporządkowania linearnego*).

С обзиром на раслојеност тих правила и њихову релативну независност, Каролак тврди да је могуће конструисати примере у којима је једна врста правила нарушена, док се друге две поштују, нпр.:¹

1. нарушавање семантичких правила, уз очување формалних правила и правила линеаризације, даје *асемантичне* реченице, *бесмислене* (пољ.: *zдания asemantyczne, semantycznie nieinterpretowalne, niemające sensu, niesensowne*):

ПОЉ.: *Piotr wyjaśnia zagadnienie poprawności zdań* : **Pragnienie wyjaśnia zagadnienie poprawności zdań*.

СРП.: *Петар објашњава проблем правилности реченице* : **Жеђ објашњава проблем правилности реченице*.

ПОЉ.: *Kot pije mleko* : **Chęć pije odwagę*.

СРП.: *Мачка пије млеко* : **Жеља пије храброст*.

ПОЉ.: *Lampa oświetla pokój* : **Pokój oświetla nicosć*.

СРП.: *Лампа осветљава собу* : **Соба осветљава ништавило*.

2. Нарушавање структурних правила, уз очување семантичких правила и правила линеаризације, даје *граматички неисправне, неграматичне реченичне изразе* (пољ.: *wyrażenia zdaniowe gramatycznie niepoprawne, niegramatyczne*):

ПОЉ.: *My idziemy do kina* : **Nasze idziemy do kina*.

СРП.: *Ми идемо у биоскоп* : **Наше идемо у биоскоп*.

ПОЉ.: *Piotr patrzy na mnie* : **Piotr patrzy ja*.

СРП.: *Петар ме гледа* : **Петар гледа ја*.

ПОЉ.: *Ta jazda jest za szybka* : **To jechać jest za szybkie*.

СРП.: *Та возња је пребрза* : **То возити је пребрзо*.

¹ Примере са пољског на српски превео П. О.

3. Нарушавање линеарних правила, уз очување семантичких и формалних правила, даје *неправилно линеаризоване реченичне изразе* (*wyrażenie zdaniowe niepoprawnie uporządkowane*):

ПОЉ.: *Piotr go nie zauważył* : **Piotr nie go zauważył*.

СРП.: *Петар га није приметио* : **Петар не га је приметио*.

ПОЉ.: *Jana się spodziewam* : **Się Jana spodziewam*.

СРП.: *Надам се Јану* : **Се Јану надам*.

ПОЉ.: *Na zbiegu szerokich alej kopyły drzew się podnoszą* : **Na zbiegu podnoszą alej kopyły się drzew szerokich*.

СРП.: *На раскрсници широких стаза крошње дрвећа се уздижу* : **На раскрсници уздижу стаза крошње се дрвећа широких* (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 16–17).

Из постојања три врсте синтаксичких правила, Каролак постулира постојање три типа синтаксе: *семантичке синтаксе*, *структурне синтаксе* и *линеарне синтаксе* (*śladnia semantyczna, składnia strukturalna, składnia szyku*). Свака од њих има свој посебан предмет, па у зависности од њихове хијерархије настају различити теоријски модели синтаксичког описа. Каролак на прво место поставља семантички ниво, на друго структурни, а на треће линеарни (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 19).

Примарним задатком синтаксе Каролак сматра анализу семантичке структуре реченице, тј. његове логичке пропозиције, сачињене од семантичког предиката и његових аргумената – *предикатско-аргументске структуре* (пољ.: *struktura predykatowo-argumentowa, SPA*); друго, и секундарно поље јесте поље материјализације или *израза* семантичке структуре реченице, тј. њене формално-синтаксичке структуре, која је представљена нпр. у усменом говору, или писму, и директно је доступна нашим опажајима.

Међутим, ако синтаксичку конструкцију посматрамо као сложени језички знак који се може рашчланити на свој *означитељ* и *означено*, поље семантичких односа увек се тиче *означеног*, а правила конструкције сложених синтаксичких израза (како је Каролак сам дефинисао предмет синтаксе) тичу се *означитеља*.

Стога Каролакова дефиниција синтаксе није адекватна јер не изражава његове теоријске ставове, пошто оперише појмовима декларативно секундарног нивоа (нивоа израза), а не примарног (нивоа значења). Ми желимо да поставимо питање да ли је уопште могуће дефинисати „семантичку” синтаксу, њене јединице и односе између њих без тзв. структурног нивоа и колико су реченице са неправилним семантичким односима неправилне у смислу да им се не може приписати никаква интерпретација?

Како би показао раздвојивост семантичких правила од формалних, видимо да се Каролак служи истом техником којом и Чомски доказује независност граматике од семантике у опису реченице² (CHOMSKY 1957: 15). Као пример Чомски је користио реченицу *Colorless green ideas sleep furiously* – *Безбојне зелене идеје спавају бесно*. Иако представља синтаксичку конструкцију са правилним формалним везама, Чомски је тврдио да она нема смисла. Ипак, у новије време изведени су покушаји њене интерпретације путем полисемије, пошто све речи неког природног језика, па самим тим и ове које припадају датој реченици, могу имати више значења зависно од контекста у ком су употребљене³. Године 1985. на Универзитету Стенфорд у САД одржано је књижевно такмичење које је имало за циљ да се у контексту од 100 речи прозног текста или 14 стихова поезије употреби цитирана реченица Чомског, што је дало веома интересантне резултате (<http://www.linguistlist.org/issues/2/2-457.html#2>). На сличан начин могу се посматрати и Каролакове „несемантичне” реченице. Закључак који се из свега тога може извући јесте да семантичке модулације овог типа могу утицати на резултате интерпретације, али не у тој мери да се оне не могу интерпретирати ни на који начин (нпр. у домену фигуративног језика).

Шта то значи за односе у семантичкој структури? Према нашем мишљењу, могуће је успоставити односе између било којих семантичких садржаја, чак и оних

² Каролак чини посебан осврт на употребу морфологије у реченичним конструкцијама, чега нема код Чомског, а што је разумљиво због високе флективности пољског језика.

³ Нпр. безбојан – без боје, без карактеристичних особина; зелен – у боји као трава, али и млад, који још није одрастао; спавати – сневати, али и мировати; идеје – ставови, али и носиоци тих идеја и ставова, путем метонимије, итд. Ову реченицу могли бисмо парафразирати на следећи начин: *Неуспевајући да се исказу, млади људи љутито ћуте*.

међусобно супротстављених и искључивих, све дотле док се њихови изрази повезују по структурним правилима датог језика. Правила повезивања семантичких садржаја су инклузивна, док су правила повезивања формалних израза рестриктивна, што описани експеримент са Универзитета Стенфорд потврђује. Управо зато теоретичарка књижевности Кетрин Белси даје првенство језичкој форми у језичкој комуникацији и сматра да је поезија делатна захваљујући томе што сугерише паралеле и позива читаоце да створе изненађујуће везе између наизглед различитих и одвојених означитеља (BELSI 2010: 20). Како схватамо, разумљивост поезије и декодирање песничких слика означених наизглед раздвојеним означитељима и метафоричним језиком могући су управо захваљујући чврстим формалним везама, тј. граматичким правилима која представљају базу за разумевање и успостављање веза и на плану значења.

Уколико и даље претпостављамо да је семантички ниво полазни (и надређен у односу на формална правила повезивања), то би имало и одређене последице по епистемолошки капацитет људских бића. *Означено* је увек условљено искуством, знањем о свету око нас и у нама, па би стављање *означеног* на прво место лимитирало број синтаксичких конструкција на тај начин што бисмо могли говорити само о стварима које смо већ видели, научили или замислили сами, али нпр. не бисмо могли разумети знања, идеје и искуства која превазилазе наше семантичке оквире. Самим тим и наша спознаја и моћ да закључимо нешто о непознатом била би ограничена, а све спекулативно сазнање, самим тим и реченице о таквом сазнању (нпр. о природи универзума, црним рупама, теоријској физици, филозофији или било чему иоле апстрактнијем) биле би бесмислене. Комуникација о непознатом могућа је само захваљујући намерном нарушавању устаљених семантичких хијерархија, уз обавезну ригидну примену структурних правила повезивања израза.

Конструкције у којима је нарушена устаљена семантичка хијерархија, а заступљена правилна формална организација називамо *синтаксички једнорог*. Једнорог је животиња у којој су спојени рог и коњ, она не постоји у природи, али и поред тога сви разумемо шта та реч означава. На сличан начин речи могу бити

спојене у конструкције чије значење на први поглед не одговара ничему што видимо око себе у стварности, међутим, уколико су спојене по структурним и линеарним правилима, њима се може приписати интерпретација, ако не у дословном, онда барем у фигуративном смислу. Без *једнорога* песнички израз био је врло монотон, а научна открића и превладавање граница постојећег сазнања немогуће.

Без сумње су Каролакова семантичка, структурна и линеарна правила језика одвојива једна од других и сигурно се могу појединачно проучавати, али је вероватно погрешно постављати их у хијерархију, тј. давати примат једнима у односу на друге на општејезичком нивоу. Хијерархија нивоа вероватно настаје услед апстраховања једног да би се онај други могао узети у фокус, што је, дакле, последица немогућности лингвистичких дисциплина да се баве проблемом у тоталу, а не датост по себи. Специфичност језичког знака заснива се на томе да је он ипак истовремено и *означитељ* и *означено*. Уколико синтаксу дефинишемо као *скуп комбинаторичких правила повезивања простих изрази у сложене изразе*, како предлаже Каролак, онда једна таква дисциплина у свом фокусу мора имати пре свега *означитеље*, док проучавање *означено* припада другој сфери истраживања језика, наиме – семантици.

Због тога је за нашу теорију акомодације план изрази примаран, док план значења има контролну улогу, тј. своди се на оцењивање синтаксичке конструкције као исправне или неисправне. Правилно повезани изрази увек правилно изражавају односе између себе на плану значења, док је обрнута ситуација немогућа – неправилно повезани изрази изражаваће неправилне семантичке односе. Правила повезивања елемената семантичке структуре су флексибилнија од правила повезивања елемената структуре изрази, зато је увек могуће приписати интерпретацију правилно повезаним изразима без обзира на семантику њихових простијих синтаксичких јединица, ако не у дословном, онда у домену фигуративног језика, ако не без контекста, онда у контексту.

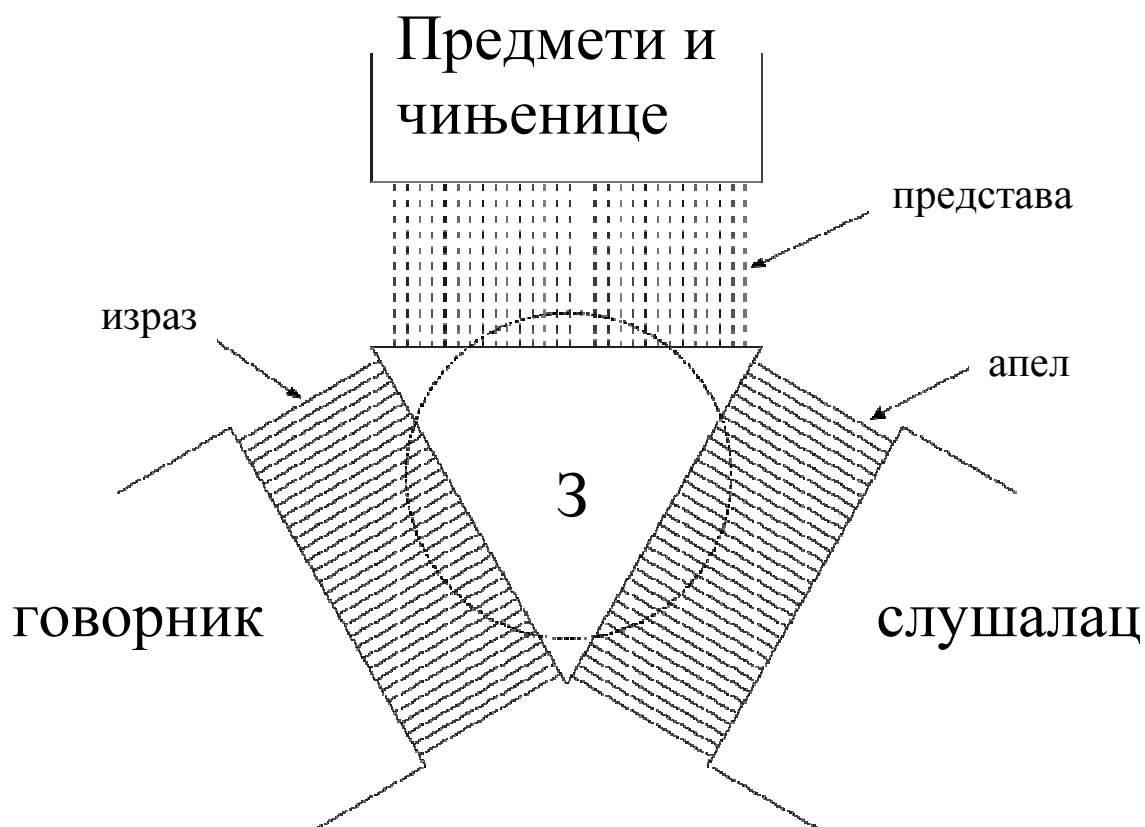
Стога можемо рећи да наше истраживање има семасиолошку оријентацију (од форме ка садржини), за разлику од Каролаковог, које је ономасиолошко (од садржине ка форми). Примат садржине над формом Каролак темељи на претпоставци да је скуп правила повезивања смисла израза универзалан за све језике света, док скуп структурних правила повезивања израза то није, већ је специфичан за сваки појединачни језик (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 19). Такво становиште данас се проблематизује кроз дијалог лингвистичких универзалиста и партикулариста, у коју не бисмо желели да улазимо дубље у оквиру ове анализе, али ћемо нагласити да сматрамо да једина универзална особина за људска бића јесте способност наслеђивања одређених можданих структура и других органа који чине неопходан услов за развој језика и говора, захваљујући чему дете *може* да научи језик, што се често сматра предусловом за мишљење. Са друге стране, сваки конкретни језик, па самим тим и његова формална и семантичка структура, представљају производ конкретног друштва који се у онтогенези људског појединца преноси кроз васпитање и образовање (SCHAFF 1967: 148). Семантичка структура није универзална за све језике, већ специфична за сваки језик понаособ, и не може се сматрати општијом од формалне структуре све док језички знак посматрамо као релацију означитеља и означеног.

Наш правац истраживања није условљен арбитрарним ставом о надређености форме над садржином, већ чињеницом да информације о семантици нису доступне непосредним опажајима и могуће их је једино извести на основу анализе оних језичких нивоа који то јесу, а то је структурни ниво језика. Такво чињенично стање не чини закључке о семантици неверодостојним, али не мења факт да су они изведени, тј. секундарни. Семантичко поље, према нашем мишљењу, представља једно спекулативно поље, које се не може користити као стабилно полазиште за експлицитну синтаксичку анализу без претходно темељно спроведене анализе синтаксичко-структурних односа. На крају да поновимо, како и сам Каролак тврди, *синтакса* представља скуп *комбинаторичких правила повезивања простих израза у сложене изразе*, а не скуп правила повезивања јединица значења.

1.4.1.2. Улога контекста и конситуације

Каролакова синтакса обухвата, пре свега, правила конструисања сложених израза способних за самостално вршење комуникативних функција, са експлицитном садржином, чија интерпретација не захтева ни контекст, ни конситуацију, и назива те изразе *самосталним информативним јединицама* (пољ.: *samodzielne jednostki informacyjne*). Подскуп самосталних информативних јединица које садрже само семантички обавезне елементе, тј. оне које захтева смисао конститутивних чланова он назива *минималним реченицама* (пољ.: *zдания minimalne*). Међу минималним реченицама дефинисао је подскуп *елементарних реченица*, тј. реченица чији су чланови, осим тога што су семантички облигаторни, истовремено и примарни, тј. семантички неизведени од других чланова. Елементарне реченице су основни скуп реченица у том смислу што се конструишу искључиво помоћу *правила формирања* или *формацијских правила* (пољ.: *reguły formowania*). Од елементарних реченица могуће је, помоћу *правила преобликовања*, тј. *трансформацијских правила* (пољ.: *reguły przekształcania*) деривирати друге, *секундарне* или *деривиране реченице* (пољ.: *zдания pochodne, derywowane*), те према томе неелементарне (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 13).

Наш поглед је другачији од Каролаковог у томе што сматрамо да изолација синтаксичких конструкција од контекста није могућа и сагледавамо њихов комуникативни аспект кроз визуру Билеровог (Karl Bühler) комуникативног модела органона (BÜHLER 1934: 24–28). У том моделу синтаксичке конструкције видимо као сложени језички знак (З), који стоји у вези са три друга елемента комуникације: 1) говорником, 2) слушаоцем и 3) предметима и чињеницама о којима се говори. У оригиналној Билеровој интерпретацији, круг око знака представља *звучни феномен*, док троугао представља *знак*. У нашој интерпретацији круг представља *израз језичке јединице*, а троугао представља *садржај језичке јединице*. То је илустровано на следећем дијаграму:

Слика 1. Билеров модел органона. Илустрација преузета са Википедије, слободне Интернет енциклопедије, превод с немчаког П.О. Das Organon-Modell nach Karl Bühler: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/Organon-modell-svg-version.svg>

Из Каролакове дефиниције елементарних реченица као сложених независних израза у комуникативном смислу, тј. израза који нису везани за неки конкретан контекст или конситуацију следи да елементарне реченице нису семантички повезане ни са чим што је ван њих, тј. да немају *екстрарелацијских особина* (пољ.: *cecha zewnętrznorelacyjna*), већ да правила њихове конструкције зависе само од њихових *интрарелацијских особина* (пољ.: *cecha wewnętrznorelacyjna*), које се, уосталом, рефлектују кроз правила њиховог формирања. У нашем разумевању не постоји случај у коме се интрарелацијске и екстрарелацијске особине искључују: интрарелацијске особине условљавају и регулишу конкуренцију простих синтаксичких јединица у синтаксичкој конструкцији (путем линеаризације и усклађивања облика променљивих речи, тј. акомодације), док се њихове екстрарелацијске особине односе на поље *актуализације*, тј. њима се регулише референција, однос језичких знакова према денотатима. Нешто што је за једну реч

инtrarелацијско у једној конструкцији, то за другу реч у тој истој конструкцији може бити екстрарелацијско, због тога су акомодација и актуализација два испреплетена и међусобно условљена односа, о чему ћемо говорити у посебном поглављу.

1.4.1.3. Акомодација као формацијско синтаксичко правило

Каролакова правила *формације* и *трансформације* реченица врло су сродна правилима *генерисања* и *трансформације* синтаксичких структура у трансформационо-генеративној граматичкој Ноама Чомског у њеној раној фази. Осим на теоријском нивоу, утицај Чомског на Каролака приметан је и у терминосистему, будући да он користи калкиране генеративистичке термине, нпр. пољ.: *struktura powierzchniowa, wyraz, zdanie elementarne* – енг.: *surface structure, phrase, basic/kernel sentence* – срп.: *површинска структура, израз/фраза, елементарна реченица* и сл. То није безначајно јер термини указују, ако не на порекло појмова које обележавају, онда барем на порекло инспирације за такве идеје. Ипак, нема бележака у библиографским референцама које би посведочиле о прецизнијем месту свих тих идеја у Каролаковој теорији синтаксе.

Идеја о формацији и трансформацији код Каролака не мора бити генеративистичка по пореклу јер је она је била позната у аналитичкој филозофији и филозофији језика још од 30-их година 20. века. Тако, рецимо, правила формације и трансформације проналазимо у истоветној формулацији већ код Карнапа (КАРНАП 1999: 30–31), а идеје аналитичке филозофије су без сумње морале доста утицати на пољску школу формалне логике, из које је Каролак могао црпсти инспирацију (нпр. ALDUKIEWICZ 1960: 65).

Унутар Каролакове поделе на формацијска и трансформацијска правила не постоји јасан критеријум који дефинише синтаксичку акомодацију као формацијско или трансформацијско правило. Из Каролакове дефиниције синтаксе следи да акомодација спада у формацијска правила јер се ниједна сложена синтаксичка јединица не може формирати од променљивих врста речи без усклађивања њихових облика, тј. без акомодације. С друге стране, из Каролакове

дефиниције акомодације, коју смо дали на почетку, следи да он ипак представља акомодацију у светлу синтаксичких трансформација као процес којим се „дубинска структура” трансформише у „површинску”.

Ево конкретних примера. Према Каролаковом схватању, сврха акомодације израза је заузимање одређених синтаксичких позиција – израз се акомодира другим изразима који њега захтевају (тј. који га конотирају), или које он захтева, уопште, са којима улази у синтаксичке односе. Нпр. да би израз предиката *wstyd-* (*się*) могао да заузме позицију члана који конституише реченички израз, он мора бити употпуњен једним од следећих синтаксичких показатеља: *-ę, -isz, -i, -imy, -icie, -q*. Такву акомодацију прате одређене промене у форми: финални самогласник експонента предиката *d* мора се променити у *dz* или *dź* у зависности од облика синтаксичког показатеља: *dz* се јавља уз показатеље *-ę, -q*, а сугласником *dź* јавља се уз остале. У пољском, предикатски израз у позицији конститутивног члана реченице акомодира се према изразу првог аргумента (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 99). Табеларно то представљамо на следећи начин:

Табела 1. Приказ синтаксичке акомодације према схватању Станислава Каролака

Експонент предиката	Синтаксички оператор	Гласовна промена
<i>wstyd- (się)</i>	<i>-ę, -isz, -i, -imy, -icie, -q</i>	$d + -ę, -q > dzę, dzq$ $d + -isz, -i, -imy, -icie > dzisz, dzi, dzimy, dzicie$

Као резултат добијамо низ предикатских израза *wstydzę, wstydzisz, wstydzi... (się)*, који заузимају позицију главног реченичног конституента и имају различите капацитете за повезивање са првим аргументским изразом, нпр., са личном заменицом у номинативу *ja, ty, on, ona (...)*. С обзиром на то да неке комбинације интерпретирамо као исправне, а друге као неисправне, закључујемо да у исправним комбинацијама постоји формално-синтаксичка веза заснована на механизму акомодације, нпр.:

ПОЉ.: *ja się wstydzę, ty się wstydzisz, my się wstydzimy, oni się wstydzą*

СРП.: *ja се стидим, ти се стидиш, ми се стидимо, они се стиде.*

У неисправним комбинацијама такве везе нема, тј. нема ни акомодације, уп.:

ПОЉ.: **ja się wstydzisz, *ty się wstydzą, *wy się wstydzę, *one się wstydzisz*

СРП.: **ja се стидиш, *ти се стиде, *ви се стидим, *оне се стидиш.*

Даље, он каже да синтаксички показатељи могу акомодирати предикатски израз и у друге позиције у реченичном изразу, не само у позиције конститутивног члана: уколико се израз предиката *wstyd-* (*się*) споји са синтаксичким оператором *-liw-*, то ће онемогућити његову употребу у позицији конститутивног члана, али ће омогућити употребу у другим позицијама, у којима мора бити употпуњен једним из скупа следећих синтаксичких оператора: *-у, -а, -е, -ego, -emu*, итд., чиме се добијају изрази *wstydlivy, wstydliwego, wstydliwemu...* Да би такав израз предиката функционисао у реченичном изразу, потребно га је допунити изразом који је прилагођен вршењу функције конститутивног члана, нпр. једним од облика глагола *być*: *jestem, jesteś, jest...* (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 99). Табеларно бисмо то представили на следећи начин:

Табела 2. Приказ синтаксичке акомодације према схватању Станислава Каролака

Експонент предиката	Оператор	Оператор	(Семи)копулативни глагол (такође спада у операторе)
<i>wstyd-</i>	<i>-liw-</i>	<i>-у, -а, -е, -и, -ego, -emu (...)</i>	<i>jestem, jesteś, jest... zostałem, zostałeś...</i>

На тај начин добијамо различите изразе *wstydlivy, wstydliva, wstydlive, wstydliwego, wstydliwemu...* који имају различите капацитете за повезивање са другим изразима. Нпр. низ *On jest wstydlivy / Он је стидљив* представља пример добро акомодираног, па самим тим и формално-синтаксички повезаног реченичног изрази, док у низу **On jest wstydliwego / *Он је стидљивог* нема такве повезаности, одакле следи закључак да нема ни добре акомодације.

Такође, спајање предикатског израза *wstyd-/cmud-* са синтаксичким операторима типа *-0, -u, -owi, -em, -e / -0, -a, -y, -e, -om* акомодирају га различитим позицијама уз друге предикатске изразе, нпр.:

ПОЉ.: *Wstyd roztopia serce.*

СРП.: *Стид растапа срце* (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 100).

Табеларно би то могло бити представљено на следећи начин:

Табела 3. Приказ синтаксичке акомодације према схватању Станислава Каролака

Експонент предиката	Оператор
<i>wstyd-</i>	<i>-0, -u, -owi, -em, -e</i>

Одатле закључујемо да као резултат акомодације добијамо различите изразе *wstyd, wstydu, wstydowi, wstydem, wstydzie*, од којих је само један могуће употребити као израз у одговарајућој позицији у наведеном реченичном изразу, док су остали блокирани, нпр.:

ПОЉ.: **wstydowi roztopia serce, *wstydu roztopia serce, *wstydzie roztopia serce,*

СРП.: **стиду растапа срце, *стида растапа срце, *стиде растапа срце.*

Укратко, синтаксичка акомодација је по Каролаку подједнако и творбени и морфосинтаксички механизам. У нашем разумевању, акомодација је строго морфо-синтаксички механизам и тиче се само употребе облика променљивих речи из њихове парадигме која служи за формирање синтаксичких конструкција. Творбу речи сматрамо трансформацијом која функционише у домену лексикона, не синтаксе.

1.4.1.4. Избегавање супсинтаксичког нивоа

Појам простог израза на синтаксичком плану Каролак дефинише у односу на његову морфолошку структуру, при чему разликује две врсте морфема: оне које имају *комуникативну вредност*, па према томе и семантичку, тј. *екстратекстуалну (екстрарелацијску) функцију*, и оне чији домен функционисања не излази ван текста, тј. које врше *структурну* или *интратекстуалну (интрарелацијску) функцију*, а које он још зове и *синтаксичким*

операторима. Каролак тврди да у пољском језику изрази са екстратекстуалном функцијом најчешће не могу бити директно употребљени у реченици, већ се морају најпре спојити са морфемама или другим речима које немају сопствене садржине и чије функције остају унутар реченичних изрази, које, дакле, функционишу као *изрази са интратекстуалном функцијом*, тј. као *синтаксички оператори*. Синтаксичка акомодација је операција спајања предикатског изрази (изрази са екстратекстуалном функцијом) са синтаксичким оператором (изразом са интратекстуалном функцијом). Конкретно, у речима *stolica*, *dobry*, *dobrze*, *strzelić* могуће је издвојити морфеме (изразе) *stolic-*, *dobr-*, *dobrz-*, *strzel-i-*, које се односе на ванјезичку стварност, и синтаксичке операторе (изразе) *-a*, *-y*, *-e*, *-ć*, које се односе на релације унутар реченице. Предмет синтаксе коју Каролак предлаже је опис правила конструисања сложених изрази од изрази са екстратекстуалном функцијом (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 12).

Видимо два проблема у таквом схватању. Први лежи у томе што и синтаксички оператори, осим тога што служе успостављању односа унутар реченице, једним својим делом описују и ванјезичку стварност, нпр. у речи *stolica/престоница* морфема *-a* даје информацију о квантитету (једнина) ⁴, дакле, има екстрарелацијску функцију. Стога се, према Каролаковој дефиницији, лексема *kobieta* може сматрати сложеном синтаксичком јединицом, пошто се састоји од два изрази са екстрарелацијском функцијом. Други проблем, али можда важнији, састоји се у томе што Каролак, рапчлањујући лексеме, улази у супсинтаксички ниво и бави се морфолошким анализом, па тако његова синтакса престаје да буде само *опис скупа комбинаторичких правила повезивања простих изрази у сложене изразе*, већ почиње да укључује и *опис правила конструисања простих изрази*, с обзиром на то да он спојеве *екстратекстуалних са интратекстуалним изразима* експлицитно дефинише као *просте изразе*. Овај проблем би се могао превазићи избегавањем анализе јединица супсинтаксичког нивоа и њиховим третирањем као *готових и недељивих*. Нпр. није потребно улазити у творбену и морфолошку анализу појединачних облика лексеме и давати објашњења кроз синтаксичку

⁴ Код неких именица, као што је нпр. *kobieta/жена*, наставак *-a* осим јединичног квантитета означава и природни женски род, још једну екстрарелацијску особину.

призму, кад је то по дефиницији синтаксе искључено као могућност, већ је довољно те облике инвентарисати, а затим као просте и недељиве синтаксичке јединице проучавати у светлу њихових синтагматских и парадигматских односа са другим (синтаксичким) јединицама које се дистрибуирају на истом граматичком нивоу. Због тога смо акомодацију дефинисали не као трансформацију, већ као *одабир облика променљиве речи унутар синтаксичке групе*.

1.4.1.5. Закључак о Каролаковом моделу синтаксичке акомодације

Све у свему, Каролакова синтаксичка теорија представља једну верзију трансформационо-генеративне граматике прилагођене морфолошки богатом језику какав је пољски. Изградивши је, Каролак је учинио допринос пољској лингвистици подижући пољску науку о реченици на један виши и самим тим оригиналан ниво. Прво важно унапређење се састоји у томе што је дубинску структуру реченице представио као структуру сачињену од елемената смисла: предиката и њему подређених аргумената. Пошто је ове елементе поставио у центар своје теорије, његов приступ синтакси бисмо могли назвати семантичко-логичким. Друго унапређење састоји се у дефинисању феномена синтаксичке акомодације као веома важног обележја израза предиката и аргумената, захваљујући чему је могуће вршити типологију ових израза и предвиђати њихово синтаксичко понашање. Осим тога, акомодација има централну улогу у повезивању јединица нижег нивоа у јединице вишег нивоа синтаксе, чиме морфолошко богатство пољског, па самим тим и осталих словенских језика, добија нарочито место у једној таквој формализованој синтаксичкој анализи.

1.4.2. Диференцијација према теорији Салоњија и Свиђињског

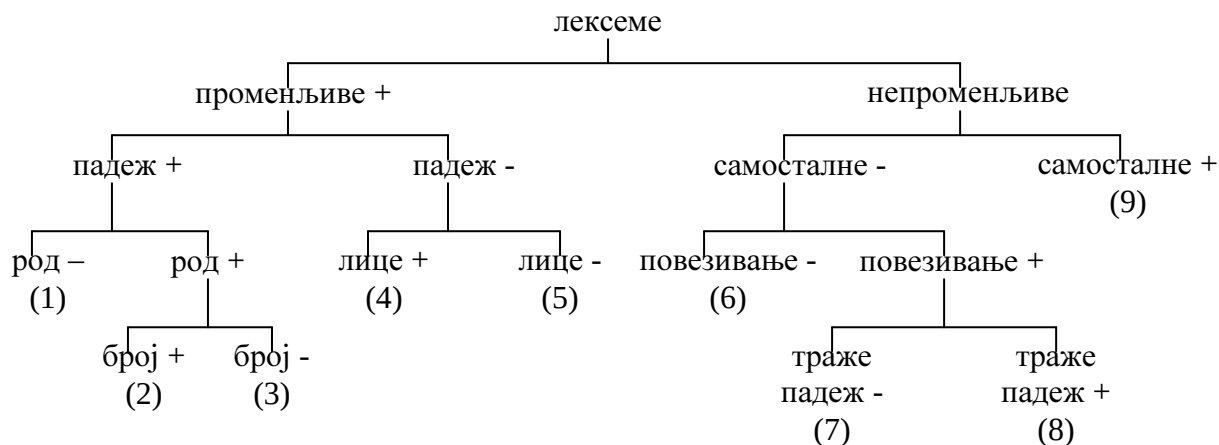
Наше разумевање синтаксичке акомодације ближе је оном код Салоњија и Свиђињског, које је у доброј мери настало као критика и разрада Каролакових премиса. Ипак, постоје неке тачке у којима се размимоилазимо са овим важним теоретичарима.

1.4.2.1. Подела речи на врсте

С обзиром на то да је синтакса Салоњија и Свиђињског дистрибуционалистички оријентисана, они проблематизују класичну поделу на врсте речи у пољском језику (стандардних десет) и уместо ње предлажу поделу на девет класа према морфосинтаксичким критеријумима – њиховим морфолошким парадигмама и синтаксичким коокупацијама са другим класама (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 84–107). Као критеријуми класификације узете су оне морфолошке категорије које учествују у акомодацији, док су друге категорије, као време, компарација и сл. небитне у овом случају. На тај начин добили су следеће класе:

- 1) именице – класа лексема која се мења по категорији падежа, а не мења се по категорији рода (обједињава класичне именице и именичке заменице);
- 2) придеви – класа лексема која се мења по категорији падежа, броја и рода (обједињава речи са придевском променом, као што су придеви у ужем смислу, придевске заменице, број *jeden*, редне бројеве, бројне придеве, али и прилоге деривирани од описних придева, неличне облике глагола);
- 3) бројеви – класа лексема која се мења по категорији рода и падежа, али не по категорији броја (главни бројеви, без броја *jeden*);
- 4) прави глаголи – класа лексема која се не мења по падежима, али се мења по лицима (глаголи са пуном парадигмом);
- 5) неправи глаголи – класа лексема променљивих по категорији времена и начина, али које се не мењају по лицу, броју ни роду (глаголи са непотпуном парадигмом, безлични: *trzeba, można...*);
- 6) партикуло-прилози – класа непроменљивих лексема чија се једина форма не користи самостално и нема функцију повезивања (обједињавања);
- 7) везници – класа непроменљивих лексема чија се једина форма не користи самостално, има функцију повезивања и не тражи одређени облик падежа;
- 8) предлози – класа непроменљивих лексема чија се једина форма не користи самостално, има функцију повезивања и тражи одређени облик падежа;
- 9) узвици – класа непроменљивих лексема чија се једина форма користи самостално.

Шематски је то приказано на следећи начин:

Слика 2. Подела речи на дистрибутивне класе с обзиром на њихове морфолошке и синтаксичке карактеристике. Превод с пољског на српски П.О. (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 102)

У овој класификацији могу се пронаћи одређени недостаци који не узимају у обзир неке важне морфолошке и дистрибуционе особине појединих класа лексема. Нпр. у оквиру *именица* маргинализована је чињеница да се већина именица мења и по категорији *броја*. Сматрамо да именице изузетно правилно формирају облике граматичког броја, а да случајеви *singularia* и *pluralia tantum* најчешће проистичу из морфолошке немогућности језика да произведе облик са супротном вредношћу броја. С друге стране, личне заменице за прво и друго лице имају облике јединине и множине које не стоје у *парадигматском* односу по броју.

Ако је пак циљ нове класификације био да извуче у први план синтаксичке карактеристике појединих класа лексема, онда бисмо унутар обједињене класе *именица* морали раздвојити поткласу оних које се могу спајати са придевима, тј. класичне именице, и поткласу оних које то не могу, тј. стандардне личне заменице:

ПОЉ.: *Zmęczony student czyta książkę* : **Zmęczony on czyta książkę*.

СРП.: *Уморни студент чита књигу* : **Уморни он чита књигу*.

У оквиру *придева* нашли су се и прилози изведени од описних придева, које Салоњи и Свиђињски сматрају облицима придева које акомодирају глаголи када се нађу у позицији уз њих. Међутим, тај облик нема битне морфолошке одлике придева – не мења се по роду, броју и падежу (у српском ни по виду), тако да он реално не би могао ући са њима у исту класу.

У оквиру *неправих глагола* нашле су се различите стандардне врсте речи које стоје у специфичној синтаксичкој позицији: то су разни блокирани безлични облици глагола, типа *trzeba*, *można*, *potrzeba*, затим обезличене форме личних глагола, типа *należy*, *powinno się*, *zabraknąć*, као и различите прилошке речи и конструкције у позицији предикатива, типа *dobrze*, *warto*. Класу неправих глагола у пољском језику задржавамо као посебну класу, али с обзиром на различитост структура пољске и српске реченице и немогућност извођења ових класа у српском корпусу, њихове преводне еквиваленте на српском посматраћемо кроз призму важеће поделе на врсте речи у српској лингвистици.

Ми се ослањамо на традиционалну поделу на десет врста речи, али ћемо унутар променљивих (именица, заменица, придева, бројева, глагола) разликовати *морфолошке типове* – подгрупе унутар једне врсте речи, које се међусобно разликују по морфолошким особинама, и који мање-више одговарају традиционалним подврстама речи, нпр. именице прве, друге, треће... деклинације, глаголи прве, друге треће... врсте, главни, редни... бројеви, итд. Сваки од морфолошких типова унутар једне врсте речи може, али и не мора, показивати различите особине у процесу синтаксичке акомодације.

1.4.2.2. Функција синтаксичке акомодације

Салоњи и Свиђињски дефинишу синтаксичку акомодацију доста широко. Према њима, акомодација је граматичко деловање једне синтаксичке јединице на другу, прилагођавање једне синтаксичке јединице очекивањима друге. Јединицу која намеће своја очекивања они називају *акомодирајући члан* – *człon akomodujący*, а члан који се прилагођава *акомодирани члан* – *człon akomodowany* (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 111). У нашој дефиницији наглашена је *функција* акомодације, а то је формирање синтаксичке конструкције, што није наглашено код Салоњија и Свиђињског – уколико граматичке модификације синтаксичких јединица немају за циљ формирање синтаксичке конструкције, по нама се тада не ради о акомодацији, већ о неком другом синтаксичком механизму. Зато ми разликујемо *акомодацију* као формацијско правило, чија је функција да повезује облике

лексема у групе, од *актуелизације*, чија је функција да повезује језички израз са елементима смисла (контекстом или конситуацијом).

1.4.2.3. Домен акомодације

Одговор на питање које све синтаксичке јединице могу бити обухваћене синтаксичком акомодацијом одређује *домен акомодације*. С обзиром на то да Салоњи и Свиђињски разликују три врсте граматичких категорија: *морфолошке*, *лексичке* и *чисто синтаксичке*, они самим тим разликују и три типа синтаксичке акомодације: *морфолошку*, *лексичку* и *чисто синтаксичку акомодацију* – ова последња се назива још и *акомодација реченичне фразе*. Према њиховом учењу, морфолошке категорије су нпр. падеж, род, број и лице, па самим тим морфолошка акомодација дефинише употребу облика рода, броја, падежа и лица, што се у одређеној мери поклапа са традиционалним односом конгруенције и рекције. Лексичке категорије су нпр. глаголски вид и *препозиционалност* – *przyimkowość*, па према томе лексичка синтаксичка акомодација дефинише употребу глагола одређеног вида (нпр. уз фазне глаголе) или употребу одређених предлога. Чисто синтаксичка акомодација, или акомодација реченичне фразе тиче се правила на нивоу реченице, нпр. избора одређеног реда речи, састава реченице или типа везника (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 112–113). У нашој дефиницији синтаксичка акомодација као формацијско правило тиче се искључиво избора облика променљивих речи, тј. поклапа се са наведеном *морфолошком акомодацијом*, док се избор лексема, везника, аспекта глагола – *лексичка акомодација*, а у одређеној мери и ред речи и избор реченичке структуре – *чисто синтаксичка акомодација*, сврставају у другу групу правила која се тичу *актуелизације* реченичне структуре.

1.4.2.4. Питање недељивости синтаксичких јединица

Салоњи и Свиђињски се нису увек водили једнаким критеријумима када су дефинисали конструкције које се могу или не могу даље делити синтаксички, тј. између чијих елемената се може или не може дефинисати однос акомодације. Рецимо, осим синтетичких, они су дефинисали и аналитичке облике конјугација као синтаксички недељиве (нпр. облик сложеног футура, прошлог потенцијала,

неке облике рефлексивних глагола и сл.) (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 62–64), али су, с друге стране, дефинисали предлошко-падежне конструкције као синтаксички подељиве (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 129–131). На основу те претпоставке они изводе граматичку категорију *препозиционалности*, која регулише акомодацијску везу између предлога и глагола – у односу на глагол акомодација се у том случају своди на избор одговарајућег предлога, док предлог даље регулише избор падежа. С обзиром на то да неки предлози у пољском језику улазе у конструкције са више од једног падежа, нпр. *o* + локатив и *o* + акузатив, они изводе закључак да је реч о хомонимским облицима предлога и дефинишу предлоге *o1* и *o2*, од којих један иде са једним, а други са другим обликом падежа. У нашем разумевању, предлошко-падежне конструкције корисније је посматрати као аналитичке падеже, синтаксички недељиве јединице јер, као прво, избор предлога не зависи искључиво од глагола, већ и од семантичког типа именице која се спаја са глаголом. Као друго, у случају употребе истог предлога са различитим падежима тежиште диференцијације аналитичког падежа је на облику падежа, а не на предлозима код којих је хомонимичност доста тешко доказива. И као треће, предлошко-падежне конструкције су дистрибутивно еквивалентне синтетичким падежима на исти начин на који су аналитички глаголски облици еквивалентни синтетичким глаголским облицима. По свему судећи, тзв. граматичка категорија *препозиционалности* само је последица једне арбитрарне одлуке која је креирала потребу да се попуни логичка празнина која је настала доношењем саме те одлуке. Ипак, с обзиром на чињеницу да предлошко-падежна синтагма не спада у облике променљивих речи, тј. не конституише њихову парадигму у ужем смислу, не узимамо их у обзир у нашој анализи.

1.4.2.5. Парадигматске категорије

Без обзира на наша местимична неслагања са извесним ставовима, Салоњи и Свиђињски спровели су веома детаљну и исцрпну анализу синтаксичке акомодације са посебним освртом на функцију појединих граматичких категорија. За нас су посебно интересантне оне информације које се тичу категорије *лица*, *рода*, *броја* и *падежа*, тј. категорија које регулишу синтаксичке везе између променљивих речи. Према ауторима, свака променљива лексема опремљена је

одређеним *флексивним* и *селективним* *граматичким категоријама*. С једне стране, *флексивне категорије* дефинишу облике кроз које се лексема може мењати и помоћу којих облик лексеме ступа као акомодирани члан у синтаксички однос са другом лексемом; с друге стране, *селективне категорије* дефинишу лексему као акомодирајући члан и одређују облик акомодиране лексеме (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 113–116). Међутим, ни у пољском ни у српском се не може рећи да су парадигме променљивих речи увек организоване по принципу флексије, суплетивни облици и творбене варијанте не уклапају се у дефиницију флексије, стога ми уместо термина *флексивна категорија* користимо нешто шири термин *парадигматска категорија* (парадигма по броју, падежу, лицу, роду). Термин *селективна категорија* користимо у њеном оригиналном значењу.

1.4.2.5. Макроплан – акомодацијске класе

Синтаксичка анализа Салоњија и Свиђињског је потпуна и исцрпна на микроплану (односу између категорија). Међутим, у њој недостаје информација о макроплану, тј. не обраћа се пажња на типологију односа акомодације између класа лексема. Зато се ми у нашој анализи, осим на индивидуалне категорије, фокусирамо и на кумулативни избор облика лексеме карактеристичан за морфолошке типове променљивих врста речи у типичним синтаксичким конструкцијама. На основу овог синтаксичког понашања дефинишемо *акомодацијске класе* пољских и српских променљивих лексема, а као основни критеријум користимо комплекс *селективних* особина лексеме и њених облика. Наше акомодацијске класе поклапају се у одређеној мери са *конгруенцијским класама* (ЗАЛИЗНЯК 1964; ПИПЕР и др. 2005:80–81; ИВАНОВИЋ 2007) и њима аналогним *рекцијским* класама, али дају нешто измењене резултате.

1.4.3. Диференцијација према теорији Хане Далевске-Грењ

Међу малобројним контрастивним студијама пољског и српског језика своје место нашла је и једна краћа монографија о *селективној категорији рода* у *пољском и српскохрватском језику*, чији је аутор Хана Далевска-Грењ (DALEWSKA-GREŃ 1991). Ради се о контрастивном истраживању о синтакси именских речи (именица, заменица, бројева и придева) у пољском и српском

језику. С обзиром на то да је посреди дело са тематиком која се у одређеном обиму поклапа са синтаксичком акомодацијом, осврћемо се на за нас релевантне резултате тог истраживања.

1.4.3.1. Селективни род као део механизма акомодације

Далевска-Грењ тврди да се у свом истраживању ослања на Салоњијеву теорију. Према њеном схватању, Салоњи је зачетник новог система рода у пољском језику, који се заснива на употреби синтаксичког критеријума, тј. могућности повезивања именица са речима које их ближе одређују (DALEWSKA-GREŃ 1991: 5). Такође, износи и да она користи појам селективног рода као *tertium comparationis* приликом поређења пољског и српскохрватског језичког стања. С обзиром на ауторкина становишта, најпре морамо нагласити да се она ниједним коментаром није одредила према феномену синтаксичке акомодације у оном смислу у коме је Салоњи и Свиђињски разумеју, а то је да се ради о централном појму структурне синтаксе пољског као језика са развијеном флексијом. Неупућени читалац тако може стећи утисак да је Салоњи независно од Свиђињског развијао нову теорију рода на синтаксичким основама, што је далеко од истине, јер је цитирана студија ипак њихово коауторско дело. Нажалост, категорија рода није централна тема код њих, како је то погрешно разумела Далевска-Грењ. На исти начин Салоњи и Свиђињски су дефинисали и друге селективне граматичке категорије, нпр. број, падеж и лице. Селективни род је код њих тек један део слагалице сложеног процеса синтаксичке акомодације, као што смо већ имали прилику да видимо. Штавише, дефинишући селективни род именица, аутори изричито наглашавају да „дефиницијску вредност имају акомодацијске особине именичких лексема”, тј. „дистрибуција граматичких категорија у целости” и да „термине овде разматраног рода треба третирати као мнемотехничке етикете” (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 180).

Без обзира на то, Далевска-Грењ поставља селективни род у својој студији као трећи елемент поређења за контрастирање правила формирања именских конструкција у пољском и српском језику. Та дефиниција има више формалну него употребну вредност. Због природе флективних језика, какви су пољски и српски, категорију рода није могуће раздвојити од других категорија – у једном

облику се увек садрже и род и број и падеж, те стога целу дистрибутивну класу није могуће дефинисати кроз само један њен сегмент. Већ на првом проблему који је Далевска-Грењ узела да решава, што је било питање именица *pluralia* и *singularia tantum*, морао је бити направљен један значајан искорак из оквира њеног трећег елемента поређења – осим облика рода, у обзир је морала да узме и облик броја придева који су улазили у синтаксичку конструкцију са именицама. Тако се код ње, осим мушког, женског и средњег рода, појављују и *singularia tantum* и *pluralia tantum* као тзв. „класа родова” (DALEWSKA-GREŃ 1991: 27).

1.4.3.2. Парцијалност анализе

Уколико пређемо преко таквих терминолошких неравнина и прихватимо да се термин *селективни род* односи и на род и на број, наша највећа замерка остаје да се тиче парцијалности анализе и неузимања у обзир шире слике проблематике дистрибуције облика речи у именским синтаксичким конструкцијама. Наиме, Далевска-Грењ је спроводила парцијалне тестове на грађи и у посебним захватима обрађивала конструкције са придевима и именицама (1.1), именицама и глаголима (1.2), именицама, придевима и глаголима (1.3), бројевима и именицама (1.4), бројевима, именицама и глаголима (2.1), придевима, бројевима и именицама (2.2), придевима, бројевима, именицама и глаголима са придевским предикативом (2.4), односе конгруенције у сложеним реченицама (2.6), конструкције са заменицама, глаголима и придевима (3.2), са заменицама и бројевима (3.3)⁵. За сваку од ових конструкција она дефинише посебне „класе родова”, што не даје реално стање ни у пољском, ни у српском језику – на овај начин нека реч може спадати у једну класу родова у једној врсти конструкције, док у другој врсти конструкције може спадати у сасвим другу класу, нпр. у конструкцијама са именицама и придевима дефинише лексему *браћа* као *pluralia tantum*, а у конструкцијама са именицама и глаголима ту исту лексему класификује заједно са лексемама *жена* и *тијаница*. С друге стране, из прегледа група које су подвргнуте анализи, види се да се многе од њих поклапају у већој или мањој мери, нпр. 1.4, 2.1. и 2.2, те да дају истоветне закључке. Због тога смо мишљења да је ауторка могла на бољи начин дефинисати

⁵ Дајемо оригиналну нумерацију поглавља.

критеријуме на основу којих би се лексеме могле груписати у релевантне дистрибутивне класе.

1.4.3.3. Мешање критеријума

Ауторка није доследно спроводила синтаксички критеријум и правила дистрибуције, већ се према потреби ослањала и на морфолошки критеријум, али и на семантички. Због те недоследности, настала су нека њена нестандартна објашњења, од којих посебну пажњу привлачи тумачење да српски поседује „класу рода” *singularia tantum*, у коју спадају именице типа *браћа*, *деца*, *пилад*, *дугмад* (DALEWSKA-GREŃ 1991: 25). Тај закључак она је извела не на основу правила комбиновања дотичних речи са другим речима са којима оне формирају синтаксичке конструкције, већ на основу флективног критеријума – због тога што није могуће створити облике речи *браћа*, *деца*, *пилад* и *дугмад* који би означавали флективну множину ових збирних именица. Штавише, она пренебрегава чињеницу да се у позицији граматичког субјекта ове форме повезују са личним облицима глагола у множини и приликом анализе конструкција са именицама и глаголима (1.2) наведене именице групише у десету класу уз коментар: „sg. (sic!) su bila – pl. su bila, np. vrata, kola, deca, pilad, braća⁶” (DALEWSKA-GREŃ 1991: 42).

Сматрамо да је то погрешан закључак из три разлога:

- 1) прво – облици правих именица *pluralia tantum*, као што су нпр. *панталоне* и *врата*, или *singularia tantum*, као што је нпр. *обућа*, у неизмењеном облику служе подједнако за означавање како семантичке јединице тако и множине, тј. имају хомонимичне облике броја (ЗАЛИЗНЯК 1967: 59), док облици *браћа*, *деца* и *пилад* означавају само множинске денотате, а јединске денотате обележавају облици *брат*, *дете* и *тиле*, па су због тога са семантичке тачке гледишта ови облици множински.
- 2) Друго – форме *браћа*, *деца*, *пилад* и *дугмад*, који означавају множинске денотате стоје у својеврсном, не флективном, али ипак парадигматском односу са јединским облицима *брат*, *дете*, *тиле* и *дугме*, који означавају јединске

⁶ Пољске скраћенице: „sg.” - *сингулар*, „pl.” - *плурал*, „np.” - *на пример*.

денотате, па су стога са тачке гледишта парадигме облика *множински* (овај однос Пипер описује као *регуларну збирност*, види ПИПЕР 2005:887).

3) Треће – облици *браћа*, *деца* и *пилад* у номинативу комбинују се са личним облицима глагола у множини, а не у једнини, што показује тест компарације:

Добра браћа су дошла. Добра жена је дошла.

С друге стране, тест супституције даје такве резултате да се на основу синтаксичког критеријума ове речи никад не би могле дефинисати као *singularia tantum*, нпр.:

*Браћа су дошла. *Браћа је дошла.*

Истини за вољу, именице *пилад* и *дугмад* могу се алтернативно повезивати са облицима једнине, али и са облицима множине, због чега опет не могу бити класификоване као *singularia tantum*:

Пилад су дошла. Пилад је дошла. Дугмад су покидана. Дугмад је покидана.

Грешка коју је направила Далеуска-Грењ почива на томе што је она анализирала само падежну парадигму именица *браћа*, *деца*, *пилад* и правила њиховог повезивања на тзв. „левој” страни, са облицима придевског атрибута – на тај начин добила је облике који личе на женску јединску парадигму. Међутим, у позицији граматичког субјекта, са тзв. „десне стране”, ове именице се повезују са обликом глагола и придевским предикативом у средњем роду множине, што није видљиво на левој страни због синкретизма са обликом номинатива женског рода. Анализирајући конструкције са придевима, именицама и глаголима (1.3), ауторка је пропустила да то примети и самоуверено је констатовала да се у конструкцијама са придевима, именицама и глаголима могу изоловати исте класе као и код група 1.1. и 1.2. збирно, што практично значи да она тврди да се речи *браћа*, *деца* и *пилад* повезују са личним обликом глагола исто као реч *жена* (DALEWSKA-GREŃ 1991: 44). То је можда истина за повезивање са обликом придевског атрибута, али није истина што се тиче синтаксичког понашања именице у тоталу. У овом моменту можемо само констатовати да поменуте лексеме спадају у веома специфичне дистрибутивне класе чија је природа измакла

ауторкиној дефиницији услед погрешних теоријских претпоставки, а нешто другачије решење овог проблема понудићемо касније⁷.

Без обзира на наше замерке у сфери методологије, мора се признати да поменута монографија доноси обиље корисног материјала и покреће веома занимљива питања. Због тога је и имамо у виду, али ће наш дијалог са њом ићи углавном у смеру реинтерпретације материјала и примене чвршћег логичко-синтаксичког критеријума.

1.5. Диференцијација теорије акомодације у односу на класичну синтаксу српског језика

Синтакса српског језика је доста хомогена што се тиче методологије лингвистичких истраживања и ту се не може говорити о различитим школама, већ искључиво о једном традиционалном приступу, који у себе инкорпорира тековине синтаксичког описа по својеврсном еволутивном принципу. У области која нас интересује, синтетизована знања најбоље презентује *Синтакса савременог српског језика: проста реченица* у редакцији Милке Ивић (ПИПЕР и др. 2005). У тој опсежној студији на неколико места се наглашава да конгруенција и рекција представљају видове *синтаксичке акомодације* (ПИПЕР и др. 2005: 75, 78), али ипак у њој није могуће пронаћи експлицитну дефиницију о том односу, а нема ни дефиниције синтаксичке акомодације, која као термин није заступљена ни у предметном регистру.

Поредећи дефиницију конгруенције и рекције, примећујемо да се основна разлика између та два механизма заснива на томе што у односу конгруенције елементи конструкције усклађују своје облике по истим категоријама (нпр. падеж, број, род), док у односу рекције елементи конструкције немају исте вредности категорије, већ управни детерминише облик неке категорије зависног (LYONS 1975: 268). Отуд вероватно и мотивација термина *конгруенција* (од лат. *congruere*, што значи „слагати се, одговарати”) и *рекција* (од лат. *regere*, што значи „управљати, владати”). У том светлу, сматрамо да синтаксичку акомодацију

⁷ Види поглавље 3.5. *Типологија акомодацијских класа у српском језику* на страни 99.

Пипер највероватније разуме као усклађивање облика где један члан конструкције тражи од другог да прилагоди свој облик тако што ће или: а) ускладити све граматичке категорије према његовом облику (конгруенција), или б) тако што ће узети неки други облик и тиме показати своју специфичну позицију у конструкцији (рекција).

Стога полазимо од претпоставке да, ако су у овом схватању конгруенција и рекција врсте синтаксичке акомодације, онда унија скупа конгруенцијских правила (K) и скупа рекцијских правила (P) даје јединствени скуп акомодацијских правила (A), што шематски можемо приказати овако:

$$K \cup P = A$$

Зато анализу усмеравамо ка диференцирању нашег разумевања синтаксичке акомодације у односу на стандардно схваћену конгруенцију и рекцију у српској синтакси.

1.5.1. Диференцијација акомодације у односу на конгруенцију

Предраг Пипер под конгруенцијом сматра „формално и/или семантичко прилагођавање граматичких облика једних синтаксичких јединица другима као усклађивање зависних синтаксичких јединица са граматичким облицима и/или значењим (sic!) јединица које имају самосталнији синтаксички статус, а ређе узајамно формално и/или семантичко усклађивање појединих делова реченице“ (ПИПЕР и др. 2005: 75). У нашем схватању, које је по овом питању нешто уже, синтаксичком акомодацијом се сматра само усклађивање облика променљивих речи које за циљ има формирање синтаксичке конструкције.

У класичној српској синтакси, суштина конгруенције јесте подударност граматичких облика и значења којом се истичу везе између више делова једне синтаксичке целине, конкретно односа субординације (односа зависности) и координације (односа напоредности) (ПИПЕР и др. 2005: 75). У нашем схватању, које је по овом питању нешто шире, акомодација је однос који се заснива на *корелацији* граматичких облика лексема у синтаксичкој конструкцији, а не искључиво на њиховој подударности. Захваљујући томе се у светлу теорије

акомодације могу нијансирати и прецизније објашњавати, између осталог, и синтаксички односи између врста речи које немају исте граматичке категорије у свом инвентару облика, и између којих, логички гледано, нема односа подударности у потпуности, али се традиционално сматрају конгруентним. Нпр. у пољском и српском језику, у субјекатско-предикатској конструкцији, именица која заузима позицију граматичког субјекта може се мењати по броју и падежу, док се глагол у позицији предиката може мењати по броју, лицу и роду, стога се облици именица и глагола могу подударати (конгруирати) само по категорији броја; остале категорије (падеж, лице и род) остају ван дефиниције конгруенције као подударања, али се однос између граматичког субјекта и личног облика глагола ипак описује као конгруенција. Слично је у синтагми која се састоји од именице и придева – именица се мења по броју и по падежу, а придев по броју, падежу и роду, стога се именица и придев могу подударати (конгруирати) само по броју и падежу, али не и по роду. Теорија акомодације нам омогућава да објаснимо и оне корелације између облика променљивих речи које нису засноване само на подударности, а које су несумњиве у синтаксичким конструкцијама: наиме, именица показује једну врсту активног односа према парадигматском роду придева, на тај начин што одабира један од неколико његових могућих облика, док са другим облицима не ступа у синтаксичку везу (селективност рода), нпр.:

*интересантна књига – *интересантан књига – *интересантно књига*

У класичној српској синтакси конгруенција се дели на *унутрашњу* и *спољашњу*, где је унутрашња конгруенција однос управног члана синтагме према зависном члану, нпр.:

добра вест, прва љубав, честити људи,

док је спољашња конгруенција или а) однос субјекатског именског израза и предикатског израза, нпр.:

Прва љубав се не заборавља, Прве љубави се не заборављају (подвукао П.О.), или б) однос са кореференцијалним елементом између два именска израза који не морају припадати истој реченици, нпр.:

Видели су девојку. Одмах су је позвали.

Видели су младића. Одмах су за позвали (ПИПЕР И ДР. 2005: 76–77).

У нашем разумевању, однос синтаксичке акомодације се поклапа са прва два случаја (унутрашња конгруенција и спољашња конгруенција субјекта са предикатом), али се не поклапа са спољашњом конгруенцијом између два кореференцијална елемента, што по нама представља облик *анафора*. Иако се анафора може сматрати појавним обликом конгруенције, она није појавни облик синтаксичке акомодације јер а) не служи за формирање синтаксичке групе и б) нема односа корелације између облика лексема, па облици показују слободу које не би било у односу акомодације у ужем смислу, нпр. по питању облика падежа:

Видели су девојку (ак. јд.). *Одмах су је позвали* (ак. јд.). *Дали су јој писмо* (дат. јд.). *Разговарали су са њом* (инстр. јд.). *Она је била срећна* (ном. јд.).

Информација о томе да имамо посла са кореференцијалним елементима креира контекст у коме употребу облика личних заменице интерпретирамо као анафору, док ће у другачијем контексту бити могуће интерпретирати као да се ради о пет различитих особа. Анафора је трансформацијски, а не формацијски механизам и као такав не служи да креира синтаксичке групе (синтагме или конструкције), већ представља средство *актуелизације*, тј. служи повезивању језичког израза са елементима ванјезичке стварности. О разлици између акомодације и актуелизације биће више речи касније.

1.5.2. Диференцијација акомодације у односу на рекцију

Што се тиче односа синтаксичке акомодације и рекције, примећујемо да се та два механизма у много чему поклапају. Владислава Ружић дефинише рекцију као граматикализовани облик зависног односа на синтагматском плану између две пунозначне речи. Једна граматички доминантна реч, без обзира на свој облик, управља датом везом, а друга је регирана. „Рекцијском се сматра свака синтагма (конструкција) у којој глагол захтева, условљава одређени облик именских речи или израза с предлогом или без њега“ (ПИПЕР и др. 2005: 536, 537). Осим глагола, Ружић сматра да се у улози главне речи у односу рекције може наћи и именица, придев, прилог, збирни број, а у однос рекције могу ући и две именске речи које се разликују по облику (*коло девојака, договор о сарадњи, итд.*). Судећи по материјалу који је приложен, по Ружићевој, суштина рекције није толико у томе да се у улози надређеног члана синтаксичке групе нађе глагол, или нека друга

врста речи повезана са глаголом, колико јесте у томе да се у улози *регираног члана* нађе именица у зависном падежу, што се ипак не наглашава у њеној дефиницији. Међутим, из опсега рекције она ипак искључује конструкције са квантификаторима и партикуларизаторима „с обзиром на разнородност и функционалну двосмерност њихових елемената: граматички главни део (квантитативна реч, прим. П.О.) регира одређени облик друге речи (именице, прим. П.О.), али при том има детерминативну улогу у односу на ту другу, зависну реч, која је значењски главна, јер носи семантику целог израза (нпр. *неколико девојака, два килограма, парче хлеба, венац лука* (sic!))” (ПИПЕР И ДР. 2005: 537).

Синтаксичка акомодација је однос који се јавља између свих променљивих врста речи које формирају синтаксичке конструкције. За разлику од рекције, у позицији тзв. зависног, тј. *акомодираниог* члана може се наћи било која врста променљиве речи, а не само именска реч, како је то случај код рекције. Теорија акомодације из домена свог интересовања не искључује ни конструкције са квантификаторима и партикуларизаторима, напротив, они за њу представљају само један од типова синтаксичких група, а размимоилажење формалног и семантичког домена не представља препреку јер се ти домени свесно раздвајају у теорији акомодације. Синтаксичка конструкција посматра се као сложени језички знак, уређени скуп облика променљивих речи коме се може приписати одређена интерпретација, а семантичка надређеност појединих чланова конструкције која проистиче из интерпретације не представља предмет анализе синтаксичке акомодације, нити јој је сметња.

1.5.3. Смер акомодације у односу на конгруенцију и рекцију

Ружић је принуђена да искључи из односа рекције тзв. конструкције са партикуларизаторима и квантификаторима, такође у рекцијске не убраја ни везу између именског израза у номинативу и личног облика глагола (тзв. субјекатско-предикатску конструкцију) јер се рекција, подједнако као и конгруенција, у српској класичној граматици обавезно дефинише као *једносмеран* граматички однос у коме је једна реч надређена оној другој. Тако се у синтагми *два студента* однос између те две лексеме не може објаснити ни као рекција, ни као

конгруенција. За разлику од тога, за синтаксичку акомодацију није битно којој врсти речи припада који члан синтаксичке конструкције, а истовремено допушта се и могућност *узајамне корелације облика*, где једна реч може акомодирати облик друге речи у конструкцији по једној граматичкој категорији, док друга реч акомодира облик прве речи по некој другој граматичкој категорији, што зависи пре свега од врсте речи и њиховог морфолошког типа, тј. опремљености лексеме облицима осетљивим на одређене морфолошке категорије, али и од неких елемената семантичке структуре речи. Нпр. у конструкцији *два студента* број *два* акомодира именицу у паукални облик *студента*, а с друге стране именица *студент* акомодира број *два* у мушки род⁸. На сличан начин у субјекатско-предикатској конструкцији *Марко чита*, именица у позицији субјекта акомодира глагол у одговарајући облик по лицу и броју (3. л. јд.), док лични облик глагола акомодира именицу по падежу (ном.). На тај начин у домен синтаксичке акомодације улазе и конструкције са партикуларизаторима и квантификаторима, као и субјекатско-предикатске конструкције.

Укратко, синтаксичка акомодација је механизам синтагматске организације реченице која уређује зависне и напоредне конструкције, а осим њих, и *узајамно-зависне конструкције*, о којима је прва говорила Ана Вјежбицка (WIERZBIŃSKA 1964), па је поље акомодације, у ствари, *шире* него што је то проста унија скупа правила конгруенције и скупа правила рекције. Детаљније о тим конструкцијама у светлу теорије синтаксичке акомодације биће речи у посебним поглављима.

⁸ За више информација види поглавље 5. *паукалним синтагмама* (стр. 205.).

2. Ка дефиницији синтаксичке акомодације

2.1. Језик као двокласни систем

У овом раду језик видимо као *двокласни семиотички систем*, који се састоји од две врсте елемената: 1) простих јединица и 2) правила њиховог комбиновања у сложене јединице (BÜHLER 1934; MILEWSKI 1952; ZAWADOWSKI 1966; GRZEGORCZYKOWA 1999). Конкретно, на синтаксичком нивоу, елементима прве врсте сматрамо *лексеми*, просте језичке јединице које упућују на појаве у свету око нас и у нама, с једне стране, док елементима друге врсте сматрамо *граматику* – скуп правила на основу којих се појединачне лексеми комбинују у сложене јединице вишег реда – синтаксичке конструкције (синтагме, реченице). Свака од ових класа, и речник и граматика, представљају релативно *затворене системе* и садрже ограничен број различитих јединица (лексеми и граматичких правила), што омогућава њихово учење. Језик као двокласни семиотички систем функционише на основу комбиновања тих двеју класа, захваљујући чему он представља *отворен систем*: можемо конструисати неограничени број синтаксичких конструкција, увек различитих, које никад раније нисмо изговорили или написали и којима можемо преносити увек нове информације, чиме се остварује тзв. *језичка продуктивност* (LYONS 1977: 76-78).

2.2. Синтаксичке везе

Правила комбиновања, према томе, јесу суштина синтаксичких конструкција, на основу њих појединачне речи улазе са другим речима у *синтаксичке везе*, чији збир чини структуру дате синтаксичке конструкције. Због тога Тенијер каже да у реченици *Алфред говори* имамо три јединице: 1) Алфред, 2) говори и 3) синтаксичку везу између њих. Самим тим не саопштавамо две неповезане информације, већ једну (ТЕНЬЕР, 1988: 22–23), а управо је синтаксичка веза тај елемент који чини интерпретацију целе конструкције као *сложене јединице* могућом.

Разликујемо две врсте синтаксичких веза, тј. синтаксичких правила повезивања: 1) *линеарна правила* и 2) *структурна правила*. Прва група правила проистиче из линеарне природе језика: у својој површинској структури реченица се може

дефинисати као низ дијакритика (фонема, морфема, лексема), што је последица организације нашег говорног органа који је у стању да производи појединачне елементе говора искључиво консекутивно (један елемент за другим), нипошто истовремено. Линеарне везе су везе по контакту. Према линеарним правилима синтаксичка јединица може ступити у везу са једном, највише са две друге синтаксичке јединице које је окружују у низу. Друга група правила проистиче из ограничења линеарних: пошто неки елементи синтаксичке структуре треба да формирају везу са три, четири или више других елемената истовремено, а не могу бити у суседству са више од два истовремено, структурна правила појављују се као решење за превладавање антиномије линеарне и структурне организације (Тењер 1988: 32–33).

2.3. Дефиниција синтаксичке акомодације

У језицима са богатом морфологијом, какви су пољски и српски, ова антиномија се превладава кроз употребу различитих облика једне исте лексеме, чиме се синтаксичка повезаност може сигнализovati слободније у односу на позицију у реченици. У том светлу дајемо своју дефиницију синтаксичке акомодације како је користимо у овом раду: **синтаксичка акомодација је (под)скуп синтаксичких структурних правила које регулишу повезивање променљивих речи у синтаксичке конструкције (групе, синтагме) путем одабира њихових облика.**

Узмемо ли као пример реченицу:

ПОЉ.: *Mały chłopiec gra w piłkę.*

СРП.: *Мали дечак игра фудбал.*

и упоредимо ли морфолошке парадигме лексема *mały* и *chłopiec*, утврдићемо да се оне састоје од многих форми, међутим, само се по једна од сваке може сматрати исправном у датој синтаксичкој позицији.

Табела 4. Табеларни приказ синтаксичке акомодације као одабир облика из парадигме у пољском језику

Им.	Јд.	Прид.	Јд. м. р.	Јд. ж. р.	Јд. с. р.
Ном.	chłopiec	Ном.	mały	<i>*mała</i>	<i>*małe</i>
Ген.	<i>*chłopca</i>	Ген.	<i>*małego</i>	<i>*małej</i>	<i>*małego</i>
Дат.	<i>*chłopcu</i>	Дат.	<i>*małemu</i>	<i>*małej</i>	<i>*małemu</i>
Ак.	<i>*chłopca</i>	Ак.	=ном. =ген.	<i>*małą</i>	<i>*małe</i>
Инстр.	<i>*chłopcem</i>	Инстр.	<i>*małym</i>	<i>*mała</i>	<i>*małym</i>
Лок.	<i>*chłopcu</i>	Лок.	<i>*małym</i>	<i>*małej</i>	<i>*małym</i>
Вок.	<i>*chłopcze</i>	Вок.	<i>*mały</i>	<i>*mała</i>	<i>*małe</i>
	Мн.		М. перс. р.	Нем. перс. р.	
Ном.	<i>*chłopcų</i>	Ном.	<i>*mali</i>	<i>*małe</i>	
Ген.	<i>*chłopców</i>	Ген.	<i>*małych</i>	<i>*małych</i>	
Дат.	<i>*chłopcóm</i>	Дат.	<i>*małym</i>	<i>*małym</i>	
Ак.	<i>*chłopców</i>	Ак.	<i>*małych</i>	<i>*małe</i>	
Инстр.	<i>*chłopcami</i>	Инстр.	<i>*małymi</i>	<i>*małymi</i>	
Лок.	<i>*chłopcach</i>	Лок.	<i>*małych</i>	<i>*małych</i>	
Вок.	<i>*chłopcų</i>	Вок.	<i>*mali</i>	<i>*małe</i>	

Слично је и на српском језику за лексеме *мали* и *дечак*:

Табела 5. Табеларни приказ синтаксичке акомодације као одабир облика из парадигме у српском језику

Им.	Јд.	Прид.	Јд. м. р.	Јд. ж. р.	Јд. с. р.
Ном.	дечак	Ном.	мали	<i>*мала</i>	<i>*мало</i>
Ген.	<i>*дечака</i>	Ген.	<i>*малог</i>	<i>*мале</i>	<i>*малог</i>
Дат.	<i>*дечаку</i>	Дат.	<i>*малом</i>	<i>*малој</i>	<i>*малом</i>
Ак.	<i>*дечака</i>	Ак.	=ном. =ген.	<i>*малу</i>	<i>*мало</i>
Инстр.	<i>*дечаком</i>	Инстр.	<i>*малим</i>	<i>*малом</i>	<i>*малим</i>
Лок.	<i>*дечаку</i>	Лок.	<i>*малом</i>	<i>*малој</i>	<i>*малом</i>
Вок.	<i>*дечаче</i>	Вок.	<i>*мали</i>	<i>*мала</i>	<i>*мало</i>
	Мн.		Мн. м. р.	Мн. ж. р.	Мн. с. р.
Ном.	<i>*дечаци</i>	Ном.	<i>*мали</i>	<i>*мале</i>	<i>*мала</i>
Ген.	<i>*дечака</i>	Ген.	<i>*малих</i>	<i>*малих</i>	<i>*малих</i>
Дат.	<i>*дечацима</i>	Дат.	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>
Ак.	<i>*дечаке</i>	Ак.	<i>*мале</i>	<i>*мале</i>	<i>*мала</i>
Инстр.	<i>*дечацима</i>	Инстр.	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>
Лок.	<i>*дечацима</i>	Лок.	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>	<i>*малим</i>
Вок.	<i>*дечаци</i>	Вок.	<i>*мали</i>	<i>*мале</i>	<i>*мала</i>

Скраћенице у табелама значе: им. – именица, прид. – придев, јд. – једнина, мн. – множина, ном. – номинатив, ген. – генитив, дат. – датив, ак. – акузатив, инстр. – инструментал, лок. – локатив, м. р. – мушки род, ж. р. – женски род, с. р. – средњи

род, м. перс. р. – мушко-персонални род, не-м. перс. р. – не-мушко-персонални род.

2.4. Тест супституције као дијагностичко средство синтаксичке акомодације

Да избор форми није слободан, већ строго регулисан, сведочи тест супституције. Наиме, уколико изабране форме будемо мењали неким произвољним, добијаћемо неправилне конструкције, нпр. када користимо произвољни облик придева:

ПОЉ.: **małego chłopiec, *małemu chłopiec, *małych chłopiec, *małymi chłopiec*

СРП.: **малог дечак, *малом дечак, *малих дечак, *малим дечак.*

Слично је и када користимо и произвољни облик именице:

ПОЉ.: **mały chłopca, *mały chłopci, *mały chłopców, *mały chłopcom*

СРП.: **мали дечака, *мали дечаку, *мали дечаке *мали дечацима.*

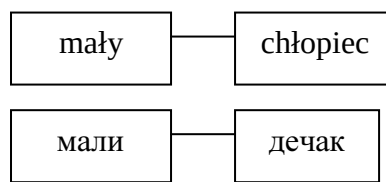
Чак и када су облици чланова конструкције међусобно усклађени у роду, броју и падежу, они не морају одговарати задатој синтаксичкој позицији унутар реченице, нпр.:

ПОЉ.: **małego chłopca gra w piłkę, *małym chłopcem gra w piłkę*

СРП.: **малог дечака игра фудбал, *малим дечаком игра фудбал.*

Немогућност интерпретације наведених конструкција има свој узрок у непостојању адекватне синтаксичке везе између простијих елемената конструкције. Иако је значење њихових појединачних елемената јасно, а линеарни услов испуњен и елементи конструкције се налазе у низу један поред другог, за променљиве речи у пољском и српском језику то није довољно, већ и њихови облици морају бити усклађени према правилима акомодације. Тамо где су облици правилно акомодирани, интерпретација је могућа, а тамо где нису, није могућа ни интерпретација.

Ради уштеде простора у илустрацијама не приказујемо целе парадигме, већ само употребљене облике, а између њих постављамо везу која симболише акомодацију:

Слика 3. Графички приказ акомодације као синтаксичке везе у синтаксичкој групи сачињеној од именице и придева у пољском и српском језику

До акомодације облика не долази само у класичном односу конгруенције, већ и рекције, нпр. у реченици:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę.*

СРП.: *Дечак чита књигу.*

низ облика *czyta książkę* / *чита књигу* може се разумети као синтаксичка конструкција, док би тест супституције у коме бисмо облик акузатива заменили неким другим падежом дао неправилне спојеве, нпр.:

ПОЉ.: **czyta książka, *czyta książce, *czyta książką*

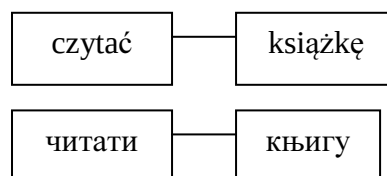
СРП.: **чита књига, *чита књизи, *чита књигом.*

Ексклузивност исправности конструкције са акузативом последица је механизма синтаксичке акомодације. Са друге стране, замењивање облика *czyta/чита* неким другим (личним или неличним) обликом не би резултирао неправилном конструкцијом, нпр.:

ПОЉ.: *czytam książkę, czytasz książkę, czytają książkę, czytając książkę, czytać książkę*

СРП.: *читам књигу, читааш књигу, читају књигу, читајући књигу, читати књигу.*

Шематски се то може приказати овако:

Слика 4. Графички приказ акомодације као синтаксичке везе у синтаксичкој групи сачињеној од глагола и именице у пољском и српском језику

Синтаксичка акомодација може се тако разумети као појавни облик *синтагматске солидарности*, по Сосиру, општег језичког механизма који се заснива на односу зависности језичких јединица било од онога што их окружује у

говорном ланцу, било од сукцесивних делова од којих се саме састоје. На тај начин, целина добија вредност преко својих делова, тј. делови вреде зависно од свог места у целини (SOSIR 1996: 131).

2.5. Функција синтаксичке акомодације

Функција акомодације облика променљивих речи јесте формација синтаксичких група као сложених синтаксичких јединица. Акомодација се релативно лако може дефинисати као једно од *формацијских правила* по Карнапу, који, говорећи о језицима као предмету логичке синтаксе, разуме језик као *систем правила*, које треба разликовати од *говорних чинов* (КАРНАП 1999: 30–31). Тај систем језичких правила, према његовом схватању, састоји се из две врсте: *формацијских* и *трансформацијских* правила. Формацијска правила одређеног језик-система *S* дефинишу како реченице система *S* могу да се конструишу од различитих врста симбола. Карнап уопштено илуструје једно формацијско правило на примеру енглеског језика и каже да низ од четири речи, од којих је прва члан, друга именица, трећа глагол одређене класе, и четврта придев, конституише реченицу. Овакво виђење је доста блиско нашем, с тим да је тај симбол код нас одређени *облик речи*, а не лексема уопште, што је релевантно у пољском и српском језику због њихове развијене морфологије и представља озбиљну разлику у поређењу са енглеским језиком и његовом ослабљеном морфологијом, па према томе и подразумева другачију природу симбола. Друга разлика у односу на Карнапово схватање формацијских правила је у томе што се ми ограничавамо на формирање групе, синтагме или конструкције и за сада не пружамо одговоре на сложена питања конструкције реченице као најсложеније синтаксичке јединице. Карнапова *трансформацијска правила*, која као резултат дају низове синтаксичких конструкција повезаних својеврсним асоцијативним (парадигматским) односима, сврставамо у домен *синтаксичке деривације*, која излази из опсега нашег интересовања и стога нису предмет нашег рада. Ту спадају нпр. *релативизација* или *номинализација* (GROCHOWSKI ET AL. 1984: 343, 353), или правила преобликовања потврдних у упитне или одричне реченице, правила преобликовања актива у пасив итд.

2.6. Синтаксичка акомодација и актуелизација

Ипак, нису ни сва формацијска правила појавни облик синтаксичке акомодације. Нагласили смо да у механизму акомодације посебну улогу игра одабир облика из парадигме променљивих речи. У пољском и српском језику ти облици се могу дефинисати кроз мрежу међуодноса граматичких категорија, као што су род, број, падеж, лице итд. Међутим, статус граматичких категорија је различит у конструисању синтаксичких веза: док неке служе искључиво успостављању синтаксичких односа између облика, тј. имају *инtrarелацијску функцију*, друге служе за успостављање односа са нивоом смисла и имају *екстрарелацијску функцију*. У сличном значењу у српској лингвистици налазимо термине *ендофора* и *егзофора* (КЛАЈН 1985: 42).

2.6.1. Екстрарелацијске и инtrarелацијске функције граматичких категорија

С обзиром на структурну сличност пољског и српског језика са руским, инtrarелацијске и екстрарелацијске функције граматичких категорија илуструјемо Шчербиним примером (Лев Владимирович Шчерба), који је он користио на својим предавањима из увода у лингвистику тридесетих година 20. века:

„Гло́кая ку́здрa штéко будла́ула бо́кра и курдя́чит бокре́нка”

(УСПЕНСКИЙ 1962: 321–329).

У тој вештачкој реченици творбене и/или граматичке основе замењене су нивовима звукова који немају семантичку интерпретацију на руском:

гло́к-, ку́здр-, штéк-, будла-, бо́кр-, курдя́ч-,

док су оригиналне творбене и граматичке морфеме руског језика очуване:

-ая, -а, -о, -ну́-ла, -а, -ит, -ёнк-а.

Сама реченица ништа не значи, могло би се рећи и да је најуже схваћено бесмислена, међутим, дистрибуција творбених и граматичких морфема је изведена по правилима руске структурне граматике, стога је ова конструкција *граматична*. Особина граматичности изводи се на основу *инtrarелацијске функције* дистрибуције граматичких облика – уколико је дистрибуција облика правилна, онда је синтаксичку конструкцију могуће прихватити као правилну.

Поред тога, у конструкцији се, осим општих обриса ситуације, назиру и неке карактеристике учесника у њој: нпр. некакво биће женског пола (*гло́ка-я ку́здр-а*) у прошлости је учинило нешто (*будла́ну-ла*) на некакав начин (*штéк-о*) неком бићу мушког пола (*бо́кр-а*), а у садашњем времену чини нешто (*курдя́ч-ит*) са његовим младунчетом (*бокр-ё́нка*). То што успевамо да дешифрујемо неке особине десигната на основу творбених и граматичких суфикса, без обзира на потпуно нетранспарентне основе, могуће је захваљујући *екстрарелацијским функцијама* граматичких категорија.

Кажемо да поједине граматичке категорије имају *екстрарелацијску* или *егзофорску* функцију код одређене врсте речи када вредност те категорије служи да упути на неки део ситуације на који се језички знак односи. Најкарактеристичнији пример је категорија броја код именица. У реченици:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę.*

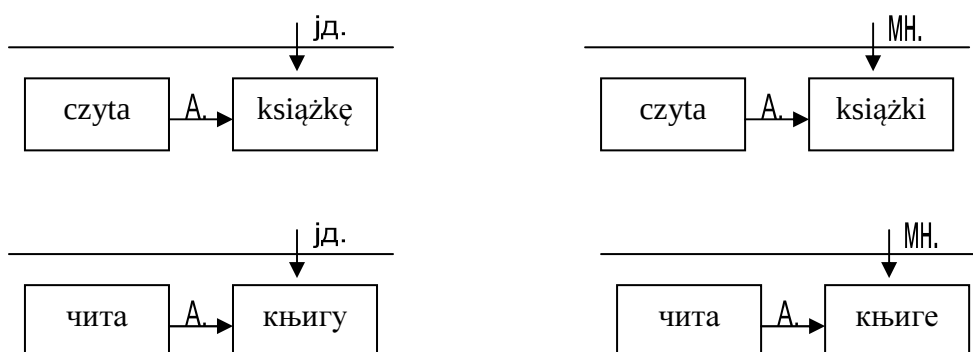
СРП.: *Дечак чита књигу.*

облик јединине речи *książka/књига* зависи само од особина денотата који описујемо – ако видимо један предмет, употребићемо облик у једнини; ако их је пак више, употребићемо облик у множини, нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książki.*

СРП.: *Дечак чита књиге.*

Дијаграмом се то може представити на следећи начин:

Слика 5. Акомодација у синтаксичкој групи сачињеној од глагола и именице у пољском и српском језику и актуелизација броја именице у позицији акомодираног члана

Облик броја именице *książka/књига* није релевантан за исправност ове конструкције, већ само даје информацију да ли се ради о једном или више

предмета у стварности, тј. има екстрарелацијску функцију. Хоризонтална линија симболично раздваја поље форме реченице од поља ситуације коју она обележава; стрелица која пролази кроз ту линију показује да та граматичка категорија зависи од конситуације, тј. да има екстрарелацијску функцију; за разлику од њих, стрелице у пољу форме показују интрарелацијске функције.

Када кажемо да нека граматичка категорија има *интрарелацијску* или *ендофорску функцију*, то значи да она служи да упути на неку синтаксичку јединицу у конструкцији, тј. да укаже на синтаксички однос између њих. Нпр. у реченици:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę.*

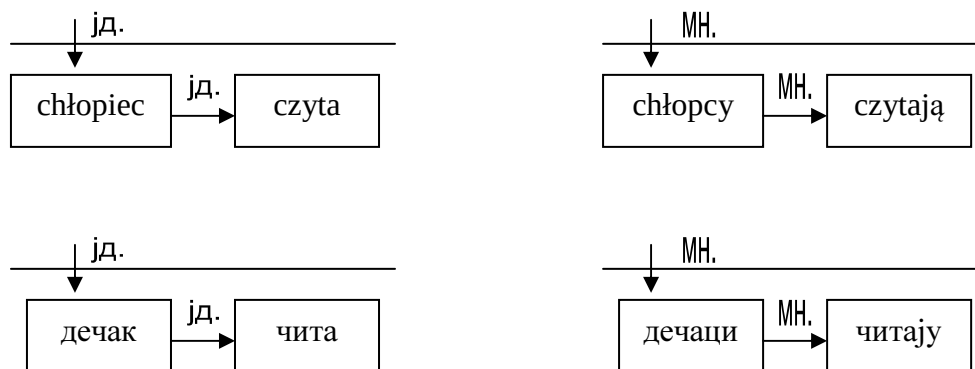
СРП.: *Дечак чита књигу.*

једински облици именице *chłopiec* и *дечак* повезују се са јединским облицима глагола *czyta* и *чита*, док у примеру:

ПОЉ.: *Chłopcy czytają książkę.*

СРП.: *Дечаџи читају књигу.*

множински облици именице *chłopcy* и *дечаџи* повезују се са множинским облицима глагола *czytają* и *читају*. Облик множине за именицу *chłopiec* или *дечак* има екстрарелацијску функцију, тј. он указује на њихов број у ситуацији коју описује реченица. Што се тиче глагола *czytać* или *читати*, облик граматичког броја не указује на једноструку или многоструку радње читања, већ искључиво на повезаност са обликом броја именице, стога кажемо да категорија броја у том случају има интрарелацијску функцију. Графички би се то могло представити на следећи начин:

Слика 6. Актуелизација броја именице као акомодатора и пратећа акомодација броја глагола

Закључак је да се у морфолошком смислу и именице и глаголи мењају по бројевима (тј. имају парадигматску категорију броја као морфолошки типови који припадају различитим врстама речи), али категорија броја има једну сврху за именице, а другу за глаголе, другим речима, категорија броја је екстрарелацијска за именице, а интрарелацијска за личне облике глагола⁹.

2.6.2. Актуелизација

У ситуацији када облик променљиве лексеме нема интрарелацијску, већ екстрарелацијску функцију, треба га сматрати појавним обликом *актуелизације*, не акомодације. Термин *актуелизација* је вишезначан, али се у лингвистици њиме именује један скуп релативно сродних појмова. Франтишек Данеш идентификује три значења термина актуелизација: 1) однос пропозиције, изражене реченицом, према неком фрагменту стварности, 2) механизам помоћу ког се номинација трансформише у исказ и 3) функционална перспектива исказа кроз коју се огледа укључивање исказа у актуелну ситуацију. За нас је посебно интересанан однос актуелизације и променљивих облика речи – Према Данешу, главни актуелизатор је лични облик глагола у улози предиката, прецизније „његове актуализацијске категорије модалност, темпоралност и персоналност” (ДАНЕШ 1993: 116). Међутим, пошто у реченицама има и других облика речи, не може се порећи да и оне играју неку улогу у повезивању реченичног садржаја са елементима стварности, поготово у тзв. специјалним (беспредикатским) реченицама, у којима нема личних облика глагола. У том смислу, актуелизацијом сматрамо употребу појединих граматичких категорија, изражених у облицима променљивих речи, чија је функција да повежу реченицу и њене елемената са елементима стварности која се описује.

Појам актуелизације је релативно слабо присутан у српској лингвистичкој средини и јавља се само у новијим радовима. Нпр. у *Синтакси савременога*

⁹ Екстрарелацијска функција граматичке категорије броја код именица је нешто нарушена код именица типа *singularia tantum* и *pluralia tantum*, које немају комплетну парадигму по броју. С обзиром на то да су у нашем фокусу интрарелацијске особине променљивих речи, не анализирамо дубље њихове екстрарелацијске особине, већ само посматрамо како се оне рефлектују на интрарелацијски план.

српског језика: проста реченица (ПИПЕР и ДР. 2005), термин актуелизација проналазимо употребљен у два од поменута три смисла, а код различитих коаутора могуће је приметити доследну употребу термина у једном или другом смислу. Предраг Пипер под њом подразумева скуп средстава у структури реченице „којима се она може везати за говорну ситуацију и постати исказ” (ПИПЕР и ДР. 2005: 25). Он актуелизацију сматра процесом којим се реченични садржај преводи из језичког система у говор и на примеру реченице *Ти данас полажеши испит* показује како се садржај реченице „полагање испита” везује за говорну ситуацију заменицом другог лица, којом се упућује на саговорника, прилогом *данас* и глаголом у облику презента упућује се на време говорне ситуације, чиме се актуелизује садржај дате реченице (ПИПЕР и ДР. 2005: 26). Пипер као средства актуелизације, тј. *актуелизаторе* дефинише различита деиктичка средства, углавном заменичког типа, којима се реченична пропозиција повезује са конкретном говорном ситуацијом, локализује у односу на учеснике, простор и време говорне ситуације. Актуелизација је за њега део прагматичке структуре реченице, те „реченице актуелизацијом постају искази” (ПИПЕР и ДР. 2005: 27, 105). Осим категорије лица, Пипер као важне за актуелизацију дефинише и семантичке категорије темпоралности и модалности „јер се садржај сваке од те три категорије односи на неки аспект говорне ситуације [...] и све те три категорије, свака на свој начин, учествују у актуелизацији садржаја препозиције путем везивања предметне ситуације, као ситуације која је предмет говора, за одређене елементе говорне ситуације” (ПИПЕР и ДР. 2005: 593).

Људмила Поповић на сличан начин разуме актуелизацију: као актуелизовање исказа у конкретној комуникативној ситуацији с обзиром на његову комуникативну функцију, под којом она подразумева пре свега илокутивну функцију исказа, док актуелизовање исказа она види кроз садејство два фактора: комуникативне ситуације, у којој се издвајају одређени елементи (говорно лице, деловање, саговорник), и референцијалности исказа, коју она дефинише као поступак избора адекватног ситуативног денотата (ПИПЕР и ДР. 2005: 987–988).

У истој граматичкој студији, Бранко Тошовић користи варијанту термина *актуализација* да означаи истицање елемента реченице у њеној комуникативној перспективи, тј. као синоним термину *рематизација* – означавање дела реченице као реме у њеној комуникативној перспективи, а оба термина користи наизменце у тексту, рецимо:

„Основно средство комуникативног варирања је линеаризација (ред речи). Поред њега, актуализација исказа постиже се фразним акцентом, речцама, синтаксичким конструкцијама типа ‘*што се тиче*’ + генитив именице или заменице, *кад је у питању, када се ради о, у погледу, у односу на...*, реченицама које почињу везником *ако* и сл. Уп.

Данас || је леп дан

Данас је || леп дан

Данас је леп || дан [...]” (ПИПЕР И ДР. 2005: 1072–1073).

Или у другом случају:

„До нарушавања синтагматске структуре долази у случајевима када се синтагма комуникативно раздваја тако да један њен део (елемент) остаје тема, а други прелази у рему:

Кућа на брду || била је лепа => Лепа кућа || *је стајала на брду*

У другој реченици се атрибушки однос (*Кућа на брду*) претвара у предикатски (*кућа је на брду*) и актуелизује“ (ПИПЕР И ДР. 2005: 1074–1075).

2.6.3. Разлике између акомодације и актуелизације

Према томе, актуелизација као употреба формалних средстава – облика речи, реда речи – функционише у прагматичкој структури реченице, тј. на нивоу исказа, те се средства актуелизације односе пре свега на *екстрарелацијске* особине реченице, другим речима, на *конституацију*. Њима су супротстављена правила акомодације, која се такође заснивају на коришћењу формалних средстава, али функционишу на интрарелацијском плану, на нивоу структуре реченице, тј. њене *конструкције*. У домену дистрибуције облика променљивих речи који нас овде највише интересује, актуелизација је карактеристична по *нерестриктивној* или делимично рестриктивној употреби облика променљивих речи која има за циљ повезивање синтаксичке структуре са елементима њеног значења. За разлику од ње,

акомодацију карактерише рестриктивна употреба облика речи чија је сврха повезивање синтаксичких јединица нижег реда у јединице вишег реда (нпр. облика речи у синтаксичке конструкције). Актуелизација је однос који се базира на кореференцији синтаксичких јединица без обавезне корелације њихових облика. Акомодација је синтаксички однос који се базира на корелацији облика синтаксичких јединица, при чему су оне обавезно и кореферентне.

2.7. Особине акомодације: бинарност и смер

Синтаксичка акомодација је *бинаран интрарелацијски однос* између синтаксичких јединица; другим речима, у том односу могуће је разликовати два елемента са различитим статусом: први називамо *контролором акомодације* или *акомодатором* – то је онај члан синтаксичке конструкције који тражи од другог члана да промени свој облик, а други је *објекат акомодације* или *акомодирани члан*, тј. онај елемент који узима облик који му акомодатор намеће. Код Салоњија и Свиђињског налазимо термине *człon akomodujący* и *człon akomodowany* (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 111).

2.7.1. Морфолошки типови и њихова улога у акомодацији

Шта је то што чини чланове акомодације неједнаким? Најпре је то морфосинтаксички критеријум: инвентар облика неке променљиве речи дефинише на који начин та реч може да се подвргне акомодацији и да као акомодирани члан уђе у синтаксичку конструкцију. Различити облици једне променљиве речи стоје у опозицији један према другом, успостављајући категоријалне разлике између себе и конституишући *парадигму* променљиве лексеме. У зависности од сложености тих опозиција можемо изоловати више или мање различитих *парадигматских категорија*, тј. граматичких категорија по којима се променљиве речи мењају. У зависности од тога којим парадигматским категоријама променљива реч располаже, унутар различитих врста речи можемо разликовати више различитих *морфолошких типова*. Подела на морфолошке типове даје нам увид у могућности речи да се подвргне акомодацији као акомодирани члан.

Нпр. највећи број *придева* има облике који се мењају по падежу, броју и роду, те се њихов морфолошки тип може представити на следећи начин:

Табела 6. Морфолошки тип *придева* у пољском језику

Морфолошки тип – променљиви придев <i>dobry</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	Перс. р.	Неперс. р.
Ном.	dobry	dobra	dobre	dobrzy	dobre
Ген.	dobrego	dobrej	dobrego	dobrych	dobrych
Дат.	dobremu	dobrej	dobremu	dobrym	dobrym
Ак.	=ном. =ген.	dobra	dobre	dobrych	dobre
Инстр.	dobrym	dobra	dobrym	dobrymi	dobrymi
Лок.	dobrym	dobrej	dobrym	dobrych	dobrych
Вок.	dobry	dobra	dobre	dobrzy	dobre

У српском језику морфолошки тип преводног еквивалента датог придева може се представити на следећи начин¹⁰:

Табела 7. Морфолошки тип *придева* у српском језику

Морфолошки тип променљиви придев <i>добар</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	добар	добра	добро	добри	добре	добра
Ген.	доброг	добре	доброг	добрих	добрих	добрих
Дат.	добром	доброј	добром	добрим	добрим	добрим
Ак.	=ном. =ген.	добру	добро	добре	добре	добра
Инстр.	добрим	добром	добрим	добрим	добрим	добрим
Лок.	добром	доброј	добром	добрим	добрим	добрим
Вок.	добри	добра	добро	добри	добре	добра

У морфолошки тип *придева* улазе скоро све придевске заменице (показне *ten, ta to / maj, та, то... ów, owa, owo / овај, ова, ово... онај, она, оно...*, упитне *który, która, które / коју, која, које...*, колики, колика, колико..., *jaki, jaka, jakie / какав, каква, какво...*, *czyj, czyja, czyje / чији, чија, чије*, одричне *żaden, żadna, żadne / никакав, никаква, никакво...*), личне заменице за треће лице, као и главни број *један, једна*,

¹⁰ Облици *придева* у српском језику се разликују и према категорији *одређености*, али због тога што та категорија има претежно *екстрарелацијску* функцију, прибегавамо поједностављењу по овом питању. Сличан став имамо и што се тиче поређења *придева*.

једно. Истини за вољу, има и таквих придева који не мењају свој облик, али оне не представљају стандардни образац промене придева у српском, као што су позајмљенице *розе, браон, беж, екстра, супер...*

С друге стране, именице се мењају по падежу и броју, али не и по роду, па зато облици именица конституишу другачији морфолошки тип:

Табела 8. Морфолошки тип именица у пољском језику

Морфолошки тип – именица <i>człowiek</i>	Падеж	
	Јд.	Мн.
Ном.	<i>człowiek</i>	<i>ludzie</i>
Ген.	<i>człowieka</i>	<i>ludzi</i>
Дат.	<i>człowiekowi</i>	<i>ludziom</i>
Ак.	= ген.	<i>ludzi</i>
Инстр.	<i>człowiekiem</i>	<i>ludźmi</i>
Лок.	<i>człowieku</i>	<i>ludziach</i>
Вок.	<i>człowieku</i>	<i>ludzie</i>

Српски преводни еквивалент формира сличан морфолошки тип:

Табела 9. Морфолошки тип именица у српском језику

Морфолошки тип – именица <i>човек</i>	Падеж	
	Јд.	Мн.
Ном.	човек	људи
Ген.	човека	људи
Дат.	човеку	људима
Ак.	= ген.	људе
Инстр.	човеком	људима
Лок.	човеку	људима
Вок.	човече	људи

Има и таквих именица које из различитих разлога немају парадигму по броју – тзв. *singularia* и *pluralia tantum*, што без сумње утиче на способност тих именица да формирају синтаксичке групе. О синтаксичком понашању тих именица биће више речи касније.

Променљиви број *dwa* у пољском језику мења се по падежима, ограничено по роду, али не и по броју, због чега конституише посебан морфолошки тип:

Табела 10. Морфолошки тип броја „dwa“ у пољском језику

Морфолошки тип – број <i>dwa</i>	Падеж		
	М. перс. р.	Не-м. перс. р.	
		М. не-перс.р. / С.р.	Ж. р.
Ном.	dwaj	dwa	dwie
Ген.	dwóch	dwóch	dwóch
Дат.	dwom	dwom	dwom
Ак.	dwóch	dwa	dwie
Инстр.	dwoma	dwoma	dwiema/dwoma
Лок.	dwóch	dwóch	dwóch
Вок.	dwaj	dwa	dwie

Слично је на српском за број *два*:

Табела 11. Морфолошки тип броја „два“ у српском језику

Морфолошки тип – број <i>два</i>	Падеж	
	М./С. р.	Ж. р.
Ном.	два	две
Ген.	двају	двеју
Дат.	двама	двема
Ак.	два	две
Инстр.	двама	двема
Лок.	двама	двема
Вок.	два	две

2.7.2. Парадигматичност и селективност граматичких категорија

С тачке гледишта теорије акомодације, чињеница да нека лексема показује већу променљивост, тј. *парадигматичност* по некој од граматичких категорија информише нас о њеном повећаном потенцијалу да заузима позицију акомодираниог члана – оправдано је очекивати да ће врсте речи које представљају богатије и информативније морфолошке типове чешће улазити у однос акомодације као акомодирани чланови. С друге стране, сиромашнија парадигма или чак потпуно изостајање парадигматичности могу ставити одређене врсте речи у улогу акомодатора и утицати на њихову *селективност* према одређеним облицима акомодираних чланова. Рецимо, придеви, који се мењају по роду, броју и падежу, као парадигматски богатија врста речи, биће у позицији акомодираниог члана у конструкцији са именицама, које се мењају само по броју и падежу и које

показују селективност према категорији рода придева, чиме се доводе у позицију акомодатора, нпр.:

ПОЉ.: *interesująca książka*

Табела 12. Табеларни приказ акомодације као одабира облика променљивих врста речи у пољском језику

Им.	Јд.	Прид.	Јд. м. р.	Јд. ж. р.	Јд. с. р.
Ном.	książka	Ном.	*interesujący	interesująca	*interesująca
Ген.	*książki	Ген.	*interesującego	*interesującej	*interesującego
Дат.	*książce	Дат.	*interesującemu	*interesującej	*interesującemu
Ак.	*książkę	Ак.	*=ном. * =ген.	*interesującą	*interesującą
Инстр.	*książką	Инстр.	*interesującym	*interesującą	*interesującym
Лок.	*książce	Лок.	*interesującym	*interesującej	*interesującym
Вок.	*książko	Вок.	*interesujący	*interesująca	*interesująca
	Мн.		М. перс. р.	Не-м. перс. р.	
Ном.	*książki	Ном.	*interesujący	*interesujące	
Ген.	*książek	Ген.	*interesujących	*interesujących	
Дат.	*książkom	Дат.	*interesującym	*interesującym	
Ак.	*książki	Ак.	*interesujących	*interesujące	
Инстр.	*książkami	Инстр.	*interesującymi	*interesującymi	
Лок.	*książkach	Лок.	*interesujących	*interesujących	
Вок.	*książki	Вок.	*interesujący	*interesujące	

СРП.: *интересантна књига*

Табела 13. Табеларни приказ акомодације као одабира облика променљивих врста речи у српском језику

Им.	Јд.	Прид.	Јд. м. р.	Јд. ж. р.	Јд. с. р.
Ном.	књига	Ном.	*занимљив	занимљива	*занимљиво
Ген.	*књиге	Ген.	*занимљивог	*занимљиве	*занимљивог
Дат.	*књизи	Дат.	*занимљивом	*занимљивој	*занимљивом
Ак.	*књигу	Ак.	*=ном. * =ген.	*занимљиву	*занимљиво
Инстр.	*књигом	Инстр.	*занимљивим	*занимљивом	*занимљивим
Лок.	*књизи	Лок.	*занимљивом	*занимљивој	*занимљивом
Вок.	*књиго	Вок.	*занимљиви	*занимљива	*занимљиво
	Мн.		Мн. м. р.	Мн. ж. р.	Мн. с. р.
Ном.	*књиге	Ном.	*занимљиви	*занимљиве	*занимљива
Ген.	*књига	Ген.	*занимљивих	*занимљивих	*занимљивих
Дат.	*књигама	Дат.	*занимљивим	*занимљивим	*занимљивим
Ак.	*књиге	Ак.	*занимљиве	*занимљиве	*занимљива
Инстр.	*књигама	Инстр.	*занимљивим	*занимљивим	*занимљивим
Лок.	*књигама	Лок.	*занимљивим	*занимљивим	*занимљивим
Вок.	*књиге	Вок.	*занимљиви	*занимљиве	*занимљива

У тим синтаксичким групама, и у пољском и у српском, именица је акомодатор, а придев акомодирани члан, што се категорије рода тиче. Селективна категорија рода код облика именице се дефинише на основу чињенице да са њом ниједан други облик придева у номинативу и једнини не може формирати правилну синтаксичку групу, што показује тест супституције:

ПОЉ.: *interesujący książka, interesująca książka, *interesująca książka*

СРП.: **интересантан књига, интересантна књига, *интересантно књига.*

Дакле, парадигматичност је особина акомодираног члана, док је селективност особина акомодатора, те у интеракцији парадигматичности и селективности долази до акомодације. Као што смо већ поменули, анализом парадигматичности променљивих врста речи можемо изоловати тзв. морфолошке типове, док анализом селективности као резултат добијамо *акомодацијске класе*. Тако за облик номинатива једнине именице *książka/књига*, која нема парадигматски род, а њеном денотату није својствен ниједан природан род, можемо рећи да има селективни женски род (и да припада одређеној акомодацијској класи) на основу тога што формира правилне синтаксичке конструкције само са придевима у облику женског рода (номинатива једнине).

Ипак, постоје случајеви када и један и други члан акомодације показују парадигматичност по истој категорији, нпр. и именице и глаголи мењају се по граматичкој категорији броја. У том случају специфичну разлику конституише њихов већ поменути неједнак однос према екстрарелацији и интрарелацији. Тада је акомодатор онај члан који располаже неком екстрарелацијском категоријом са којом акомодирани члан може да усклади своју одговарајућу интрарелацијску категорију, нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta. Chłopcy czytają.*

СРП.: *Дечак чита. Дечаџи читају.*

Именица *chłopiec/дечак* у облику свог неквантификованог и немаркираног плурала актуелизује бројно стање денотата кроз употребу граматичке категорије броја и не зависи од елемената конструкције, док код глагола категорија броја не актуелизује бројно стање, већ се акомодира у конструкцијске сврхе, тј.

прилагођава се да би се глагол повезао са именицом и оформио синтаксичку јединицу вишег нивоа (види слику 6).

2.7.3. Смер акомодације

С обзиром на то да синтаксичке јединице у односу акомодације имају неједнак статус, следи закључак да је акомодација усмерена вредност, слично као вектор у математици: акомодација је усмерена од акомодатора ка акомодираном члану. Будући да у синтаксичкој вези учествује више различитих граматичких категорија, акомодација се може представити и помоћу више стрелица: колико граматичких категорија учествује у синтаксичкој вези, толико стрелица упућује од контролора до објекта акомодације¹¹, нпр.:

Слика 7. Смер акомодације и симултана акомодација по различитим граматичким категоријама

Осим *једносмерне*, у теорији акомодације могуће је дефинисати и *двосмерну акомодацију* (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2017: 128). То је ситуација у којој се чланови синтаксичке конструкције узајамно акомодирају по различитим граматичким категоријама. Нпр. субјекатско-предикатска конструкција *chłopiec czyta / дечак чита* састоји од 1) именице у номинативу и 2) личног облика глагола. Најпре, именица акомодира глагол у треће лице (глаголи у првом и другом лицу користе се искључиво уз личне заменице за прво и друго лице) и у јединину (услед усклађивања интрарелацијског броја глагола са екстрарелацијским бројем именице). Потврду за ову тезу добијамо на основу ексклузивности облика глагола – у тесту супституције било који други облик глагола неће дати правилну конструкцију, нпр.:

ПОЉ.: **chłopiec czytam*, **chłopiec czytasz*, **chłopiec czytamy*

¹¹ Понекад ради упрошћавања приказа једна стрелица може означавати акомодацију више граматичких категорија истог смера.

СРП.: *дечак читам, *дечак читаи, *дечак читамо.

Однос номинатива и личног облика глагола је битно другачији од оног у ком је акузатив увек успешно формирао конструкцију са глаголом без обзира на облик глагола. Наиме, чињеница је да постоје облици глагола који блокирају номинатив, нпр. *инфинитив*:

ПОЉ.: **chłopiec czytać*

СРП.: *дечак читати.

Осим тога, постоје и конструкције са глаголима код којих се искључује могућност употребе номинатива, нпр.:

ПОЉ.: *Było nam fajnie.*

СРП.: *Било нам је лепо.*

С друге стране, глагол акомодира именицу у облик номинатива, што утврђујемо на основу ексклузивности облика именице – у тесту супституције ниједан други облик именице неће дати правилну конструкцију, нпр.:

ПОЉ.: **chłopca czyta*, **chłopcem czyta*, **chłopcu czyta*

СРП.: *дечака чита, *дечаком чита, *дечаку чита.

Све те информације узете заједно потврђују да номинатив није облик који се подразумева у конструкцијама са глаголом, већ да је он акомодиран, те да именица у номинативу и глагол у личном облику улазе у однос двосмерне акомодације.

Шематски се двосмерна акомодација може представити на следећи начин:

Слика 8. Двосмерна акомодација у конструкцији са граматичким субјектом и личним обликом глагола

2.7.4. Бинарност у сложенијим конструкцијама

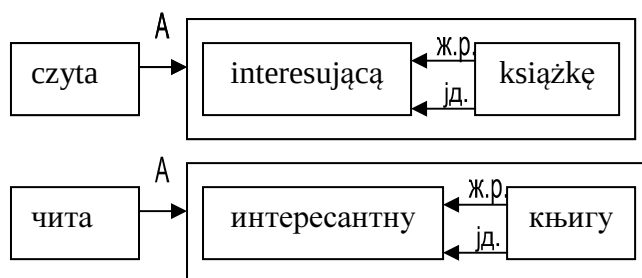
Као бинарне се могу разумети и шире синтаксичке структуре – то практично значи да без обзира на то од колико се облика речи састоји нека синтаксичка

конструкција, тај компликовани однос биће могуће свести на бинарну релацију акомодације. Нпр. у реченици:

ПОЉ.: *Mały chłopiec czyta interesującą książkę.*

СРП.: *Мали дечак чита интересантну књигу.*

анализирамо синтаксичку конструкцију *czyta interesującą książkę* / *чита интересантну књигу* и у оквиру ње проналазимо акомодатор *czyta/чита*, с једне стране, и акомодирану синтагму *interesującą książkę* / *интересантну књигу*, с друге стране. Даље, у оквиру синтагме *interesującą książkę* / *интересантну књигу* проналазимо акомодатор *książkę/књигу* и акомодирани члан *interesującą/интересантну*. Шематски то можемо представити на следећи начин:

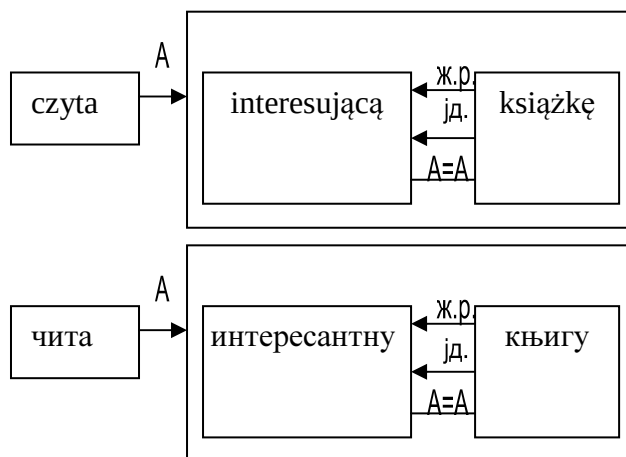
Слика 9. Акомодација у сложенијим конструкцијама

Стрелице између облика лексема представљају однос синтаксичке акомодације: надређени члан синтаксичке конструкције акомодира подређени члан у неки облик, нпр. именица *książka/књига* акомодира облик придева *interesujący/интересантан* у свој селективни женски род и у свој селективни екстрарелацијски број – јединину; за то време, лични облик глагола *czyta/чита* акомодира целу групу *interesująca książka* / *интересантна књига* у акузатив.

2.8. Акомодација и чиста конгруенција

Осим акомодације, разликујемо и *чисту конгруенцију* као важан механизам успостављања синтаксичких веза између облика променљивих речи. У овом раду појам *конгруенција* има нешто уже значење него што је то уобичајено у класичној граматичкој терминологији и ту је схватамо као однос *изједначавања облика* чланова конструкције по некој граматичкој категорији, којом притом не управља ниједно од својстава самих чланова, већ се њен акомодатор налази ван групе.

Рецимо, у наведеној конструкцији *czyta interesującą książkę* / *чита интересантну књигу* однос између облика придева и именице по граматичком броју и роду се лако дефинише као акомодација, где је именица акомодатор, а придев акомодирани члан. Међутим, њихов однос по категорији падежа се не може дефинисати као акомодација пошто и именице и придеви имају парадигматске облике падежа са изразитом интрарелацијском функцијом. Ни придев, ни именица не регулишу облик падежа у синтагми, већ то чини глагол изван синтагме. Шематски се то може приказати на следећи начин:

Слика 10. Акомодација (означена стрелицом) и „чиста конгруенција“ (означена линијом)

Последица *чисте конгруенције* (називамо је тако да бисмо направили разлику у односу на класичну употребу термина *конгруенција*) није то што у редукционом тесту редукција придева из конгруентне групе даје граматичне и добро актуелизоване конструкције, већ је то последица ендоцентричности конструкције¹², нпр.:

ПОЉ.: *czyta interesującą książkę* → *czyta książkę*.

СРП.: *чита интересантну књигу* → *чита књигу*.

Истовремено, управо захваљујући чистој конгруенцији, приликом редукције именице из исте такве групе добијамо слабо актуелизовану, али још увек граматичну конструкцију, у којој се облик придева директно повезује са обликом глагола преко категорије падежа, нпр. *czyta interesującą książkę* → *czyta interesującą* / *чита интересантну књигу* → *чита интересантну*. Такве

¹² О томе више речи у наредном одељку.

конструкције могу се јасно интерпретирати ако се ослањају на контекст или конситуацију, нпр.:

ПОЉ.: *Jaką książkę on czyta? Czyta interesującą.*

СРП.: *Какву књигу он чита? Чита интересантну.*

Дакле, конгруенција, како је разумемо у овом раду, није тип акомодације, већ посебан механизам који може функционисати паралелно са акомодацијом. *Чиста конгруенција* није обавезан сегмент синтаксичке везе која се заснива на акомодацији. Нпр. у горенаведеном примеру *czyta książkę / чита књигу*, што је пример класичног односа рекције, лични облик глагола акомодира своју допуну у акузатив, док између њих нема конгруенције.

2.9. Типологија група насталих акомодацијом

2.9.1. Оригинално схватање термина *ендоцентрични* и *егзоцентрични*

Имајући у виду смер акомодације, могуће је издвојити принципијелно две врсте група: *групе настале једносмерном акомодацијом*, које ћемо у овом раду називати *ендоцентричним*, и *групе настале двосмерном акомодацијом*, које ћемо у овом раду називати *егзоцентричним*. Термине *ендоцентрични* и *егзоцентрични* преузимамо од Леонарда Блумфилда, с том разликом што за нас ендоцентричност и егзоцентричност представљају потпуно формалну одлику, дефинисану на основу улоге акомодације као формацијског процеса (тј. који служи за формирање синтаксичке групе), док их је Блумфилда дефинисао на основу понашања групе у ширем синтаксичком контексту и на основу теста редукције као трансформацијског процеса (BLOOMFIELD 1933: 194).

Да подсетимо, Блумфилд сматра *ендоцентричним* оне синтаксичке групе које садрже неку реч или неку другу синтаксичку јединицу нижег нивоа која припада истој формалној класи као и цела група; таква реч представља њен центар, на који се цела група може редуковати. Нпр. група *poor John* и именица *John* имају у целини исту функцију у реченици и припадају истим формалним класама, па стога ова синтагма илуструје ендоцентричну синтаксичку групу. Са друге стране, *егзоцентрична* група је она која припада формалној класи којој не припада

ниједан од њених непосредних конституената, тј. ниједна синтаксичка јединица нижег нивоа нема особине као цела група, што значи да група нема центар на који би се могла редуковати. Тако нпр. група *John ran* није ни именски израз (*nominative expression*) ни лични глаголски израз (*finite verb expression*), те она представља егзоцентричну синтаксичку групу.

2.9.2. Измењено схватање термина *ендоцентрични* и *егзоцентрични*

За разлику од Блумфилда, у нашем теоријском оквиру ендоцентрична синтаксичка група је она која је настала повезивањем нижих синтаксичких јединица (облика променљивих речи) једносмерном акомодацијом, због чега цела група има исте селективне категорије као и њен акомодатор. Нпр. уколико бисмо групу *piękna kobieta* / *лепа жена* желели да повежемо са показном заменицом *ten/maj*, та реч би морала ускладити своје интрарелацијске парадигматске категорије према акомодатору *kobieta/жена* како би се добила коректна синтаксичка група:

ПОЉ.: *ta piękna kobieta*

СРП.: *та лепа жена*

нипошто:

ПОЉ.: **ten piękna kobieta* / **to piękna kobieta*

ПОЉ.: **maj лепа жена* / **то лепа жена*.

Таква група има особине као и њен акомодатор, што се види када се уреди повезивање са облицима глагола: глагол усклађује своје интрарелацијске парадигматске категорије према акомодатору ендоцентричне групе:

ПОЉ.: *piękna kobieta czyta* / *piękna kobieta czytała*

СРП.: *лепа жена чита* / *лепа жена је читала*

нипошто:

ПОЉ.: **piękna kobieta czytałeś* / **piękna kobieta czytałyście* / **piękna kobieta czytali*

СРП.: **лепа жена си читао* / **лепа жена сте читале* / **лепа жена су читали*.

Друга важна особина ендоцентричне групе, која логично проистиче из прве, јесте то да се она може редуковати на свој акомодатор, без промена у вредностима флективних категорија преосталих акомодираних чланова и чува општу интерпретацију: *та лепа жена је читала : лепа жена је читала : жена је читала*. Могућност редукције за нас је последица односа једносмерне акомодације и представља њен секундарни ефекат, а не примарни критеријум за дефинисање групе као ендоцентричне.

Групе које настају узајамном акомодацијом називамо у овом раду *егзоцентричним*, када оба члана – и акомодатор и акомодирани члан – усклађују међусобно своје облике, наравно, по различитим граматичким категоријама. Нпр. група *два студента* је егзоцентрична група¹³: број *два* има селективну категорију броја (паукал – не повезује се ни са облицима једине, ни са облицима множине – **два добар студент, *два доброг студента, *два добри студенти*), а именица *студент* има селективни род (мушки – не повезује се са женским обликом броја – **две студента*). Приликом повезивања са предикатским изразом, ова егзоцентрична група формира разумљиву конструкцију са обликом средњег рода множине глагола: *два студента долазе, два студента су дошла*. Отуд закључак да вредности селективних категорија егзоцентричне групе као целине не морају бити једнаке вредностима селективних категорија њених чланова. Још једна важна особина егзоцентричне групе је да се она не може редуковати ни на један од својих чланова тако да не дође до промена у вредностима флективних категорија преосталих чланова нити да се сачува општа интерпретација без значајног ослањања на контекст: **два долазе, *студента долазе*.

У нашу дефиницију ендоцентричних група не улазе Блумфилдове *координиране* (*co-ordinative*), или *серијске групе* (*serial*), како их он још назива, а које је сврстао у поткатегорију ендоцентричних група (BLOOMFIELD 1933: 195). Ми их искључујемо из истраживања због тога што се оне не формирају помоћу механизма акомодације, већ помоћу везника за координацију и механизма тзв.

¹³ За егзоцентричне групе дајемо илустрацију само из српског језика, пошто у пољском нема много транспарентних примера за егзоцентричне конструкције настале акомодацијом облика променљивих речи. Више примера на пољском дајемо у анализи конструкција са бројевима.

чисте конгруенције. Наиме, у реченици *Chłopiec i dziewczynka czytają książkę* / Дечак и девојчица читају књигу, у субјекатској групи *chłopiec i dziewczyna* / дечак и девојчица не може се изоловати акомодатор ни за једну од граматичких категорија унутар саме групе. Осим тога, селективне особине такве групе разликују се од селективних особина конститутивних чланова узетих понаособ, па се она не може редукovati ни на један од својих чланова, што је суштинска карактеристика Блумфилдових ендоцентричних група: **chłopiec czytają książkę* / *дечак читају књигу, **dziewczyna czytają książkę* / *девојчица читају књигу. Штавише, с тачке гледишта теорије акомодације, координиране групе понашају се као *егзоцентричне групе*.

2.9.3. Чиста конгруенција у типологији група

Осим акомодације, у типологији синтаксичких група у обзир узимамо и *чисту конгруенцију*, тј. њено присуство или одсуство у њима, па стога све групе делимо на *конгруентне* и *неконгруентне*. Типичне конгруентне акомодацијске групе су групе именица и придева, нпр. *piękna kobieta* / *лепа жена*. Секундарна последица конгруенције јесте да се унутар такве групе појединачни елементи могу мењати по падежима, пошто ниједан од чланова нема селективни падеж, већ он зависи од позиције уз неки други синтаксички елемент ван саме групе (нпр. од глагола). Са друге стране, неконгруентне акомодацијске групе су све оне код којих нема чисте конгруенције, нпр. *czyta książkę* / *чита књигу*, *pięciu studentów* / *пет студената*.

Комбиновањем ова два критеријума теоријски дефинишемо четири типа синтаксичких група у нашем раду:

- А) ендоцентрична конгруентна група – група чији су чланови повезани једносмерном акомодацијом и *чистом конгруенцијом*;
- Б) ендоцентрична неконгруентна група – група чији су чланови повезани само једносмерном акомодацијом, без *чисте конгруенције*;
- В) егзоцентрична конгруентна група – група чији су чланови повезани двосмерном акомодацијом и *чистом конгруенцијом*;
- Г) егзоцентрична неконгруентна група – група чији су чланови повезани двосмерном акомодацијом без *чисте конгруенције*.

У даљем току рада илустроваћемо сваку од наведених група.

2.10. Однос акомодације и детерминације

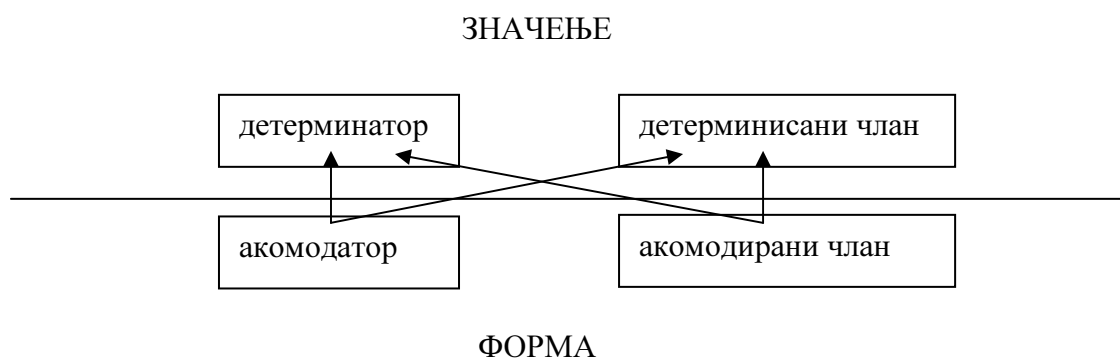
Акомодацију као чисто дистрибутивни појам треба разликовати од *детерминације* – једног од централних појмова класичне граматике. Нпр. каже се да у именској синтагми род, број и падеж придева зависе од рода, броја и падежа именице зато што придеви упућују на именице, служе им као атрибути који их ближе одређују, тј. *детерминишу* (KLAJN 2005: 223, 232). Као доказ за то користи се тзв. редуccionи тест, којим се показује како се из именске синтагме могу одстранити придеви без последице по правилност конструкције и тако редуковати на свој центар, тј. именицу. Нпр:

ПОЉ.: *Piękna dziewczyna – czyta. > Dziewczyna – czyta.*

СРП.: *Лена девојка – чита. > Девојка – чита.*

Тако је, из перспективе теорије семантичке детерминације гледано, главни члан конструкције *детерминисан*, док је зависни члан *детерминатор*. Нажалост, теорија детерминације и редуccionи тест не дају једнозначне одговоре што се тиче свих типова конструкција са променљивим речима, као што су нпр. субјекатско-предикатска конструкција или конструкције са квантификаторима и партикуларизаторима, које се опирају оваквој врсти приступа.

Појмови детерминације и акомодације функционишу на два различита нивоа: семантичком и формалном. Због тога они могу стајати и у реципрочном и у обрнатореципрочном односу. Дакле, није сваки акомодатор обавезно и детерминисани члан, нити је сваки акомодирани члан обавезно детерминатор, мада и то може бити случај. У једној врсти синтаксичких конструкција, акомодатор на формалном нивоу може се пројектовати на нивоу значења као детерминатор, док се у другој врсти конструкција може пројектовати као детерминисани члан. На исти начин акомодирани члан се може пројектовати и као детерминисани члан и као детерминатор. Шематски се то може приказати на следећи начин:

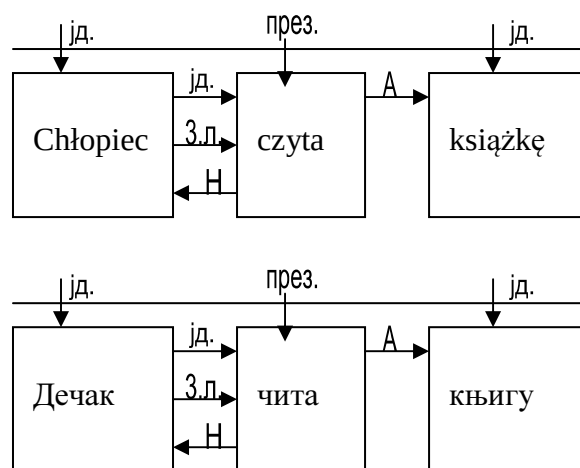
Слика 11. Однос акомодације и детерминације

Пошто се у теорији акомодације семантичка анализа своди на оцену конструкције као исправне или неисправне, на основу чега се изводи закључак о исправности акомодацијске везе, дубља анализа семантичког статуса конституената као детерминатора или детерминисаних чланова излази ван оквира нашег истраживања јер спада у област анализе семантичке структуре сложеног језичког знака.

Друга важна разлика је смер детерминације, или зависности, који је увек једносмеран. У граматички српског језика, теорија детерминације, као ни теорија зависности, не познају појмове „узајамне детерминисаности”, или „узајамне зависности”. Чланови синтаксичких конструкција увек се деле на *главне* и *зависне*, *детерминисане* и *детерминаторе*, евентуално још на *координиране*, тј. независне. За то време, акомодација препознаје двосмерност: унутар синтаксичке конструкције један члан може усклађивати своје вредности по једној, а други члан по другој граматичкој категорији, што проширује дијапазон резултата и доноси извесно унапређење у анализи формалне грађе синтаксичких структура.

Треће, у теорији детерминације, слично као у теорији зависности, постоји потреба да се идентификује главни, конститутивни члан реченице. У дискусијама на ову тему закључци који се доносе често су засновани делимично на анализи формалнограматичких односа, а делимично на анализи семантичке структуре, што једино оставља могућност да се арбитрарно примат додели или субјекту (тј. именици у номинативу), или предикату (тј. глаголу у личном облику), зависно од

теоријских склоности појединих истраживача. За разлику од тога, приликом анализе акомодације унутар неелиптичних реченица није могуће идентификовати члан који би био апсолутни акомодатор, тј. ниједан члан није апсолутно надређен свим осталим члановима конструкције, па чак и лични облик глагола, који управља већином других чланова реченице, усклађује вредности неких својих граматичких категорија (нпр. према захтевима именице у номинативу). Графички се то може представити на следећи начин:

Слика 12. Изостајање апсолутног акомодатора и актуелизатора

Облици именица *chłopiec*/дечак и *książkę*/књигу дугују свој једински облик механизму актуелизације. На исти начин глагол *чита*/*czyta* дугује свој облик презенту – ти облици немају функцију повезивања са неким другим елементима формалне реченичне структуре, већ информишу о квантитету, тј. локацији у временској димензији. Облик именице *chłopiec*/дечак акомодира лични облик глагола у треће лице и једнину, а потврду за то даје тест супституције:

ПОЉ.: *chłopiec czyta* – **chłopiec czytam* / **chłopiec czytasz* / **chłopiec czytamy* / **chłopiec czytacie* / **chłopiec czytają*

СРП.: дечак чита – *дечак читам / *дечак читаш / *дечак читамо / *дечак читате / *дечак читају.

Облик личног глагола *czytam*/читам акомодира реч књига у облик акузатива, што потврђује тест супституције¹⁴:

¹⁴ Намерно изостављамо облике који својим синкретизмом са другим облицима могу погрешно сугерисати да се ради о правилној синтаксичкој структури.

ПОЉ.: *czytam książkę* – **czytam książka* / **czytam książce* / **czytam książką*

СРП.: *читам књигу* – **читам књига* / **читам књизи* / **читам књигом*.

Облик личног глагола *читам* акомодира реч *дечак* у позицији субјекта у облик номинатива, што такође потврђује тест супституције:

ПОЉ.: *chłopiec czyta* – **chłopca czyta* / **chłopcu czyta* / **chłopcem czyta*

СРП.: *дечак чита* – **дечака чита* / **дечаку чита* / **дечаком чита*.

Иако би се барем једна од наведених трансформисаних реченица могла интерпретирати, облик речи *дечак* никада не заузима позицију граматичког субјекта ако није у номинативу. Да лични облик глагола акомодира именицу у номинатив, те да облик номинатива није независан, потврђује чињеница да постоје глаголски облици који не могу акомодирати именицу у номинатив, нпр. инфинитив:

ПОЉ.: *chłopiec czyta* – **chłopiec czytać*

СРП.: *дечак чита* – **дечак читати*.

Са друге стране, глаголска реч такође акомодира акузатив, а већ смо показали да је акузатив акомодирани облик, али код акузатива не постоји оваква рестрикција као код номинатива¹⁵, нпр.:

ПОЉ.: *czyta książkę* – *czytać książkę* – *czytając książkę*

СРП.: *чита књигу* – *читати књигу* – *читајући књигу*.

Истовремено, ниједан члан нема статус „апсолутног актуелизатора“, тј. сваки облик речи повезује се са елементима описиване стварности у свом одговарајућем домену.

На крају треба нагласити да теорија акомодације није „теорија свега“ и да она нема амбицију да описује ништа више од интрарелацијских односа који служе формирању синтаксичких конструкција. Питања интерпретације, семантичке структуре и актуализације имају само контролну улогу за анализу акомодације и остају отворено питање за неки други теоријски оквир.

¹⁵ Разлог за ову рестрикцију у случају номинатива треба тражити у двосмерној акомодацији, која је обавезна корелација између облика номинатива и личног облика глагола, док у односу акузатива и облика глагола имамо посла са једносмерном акомодацијом. Више примера и детаљније образложење дајемо у даљем току рада.

3. Синтаксичка група састављена од именица и придева

У класичној синтакси однос између именице и придева у синтагми објашњава се механизмом конгруенције, која се заснива, као што смо видели, на подударању њихових облика, тј. граматичких категорија. Прва чињеница са којом се суочавамо у експлицитној анализи јесте да се именице као морфолошки тип и у пољском и у српском језику мењају по граматичким категоријама броја и падежа, а придеви по броју, падежу и роду. И док облици броја и падежа представљају канал којим се повезивање у синтаксичку групу може вршити путем подударности, категорија рода задаје одређене потешкоће.

3.1. Категорија рода у синтаксичкој акомодацији

3.1.1. Однос природног и граматичког рода

У класичној граматичкој термином *род* у вези са именицама означавају се барем два различита појма: 1) род који зависи од биолошких особина денотата, тј. његов пол, дакле, један *семантички тип* (означава се термином *природни род*) и 2) род као припадност речи једној обличкој парадигми, тј. њен *морфолошки тип* (мушка, женска... промена – обележава се термином *граматички род*). И док све именице припадају неком морфолошком типу, тј. мењају се по неком обрасцу, род као семантички тип у статистичком смислу представља праву реткост међу именицама, јер га највећи број њих уопште нема, нпр. именице које означавају свет неживог, као што су предмети, појаве и апстракције не поседују никакав природни род. И међу именицама које означавају жива бића природни род је реткост. Природни род бића се означава паровима именица, од којих једна означава мушку, а друга женску јединку, притом их може пратити и трећа именица која означава младунче (тј. биће са неизраженим полним карактеристикама), нпр.:

ПОЉ.: *koń-kobyła-źrebię / byk-krowa-cielę / pies-suka-szczenię...*

СРП.: *коњ-кобила-ждребе / бик-крава-теле / пас-куја-штене...*

У том случају може се рећи да је морфолошки тип речи мотивисан семантиком, али и тај случај представља врло мали део групе живих бића са којом људска врста долази у контакт. Највећи број зоонима и даље припада само једној (мушкој

или женској) морфолошкој класи, тј. имају само један граматички род и поред тога што жива бића означена њима имају изражене полне карактеристике – ту спадају готове све дивље животиње, птице, рибе, инсекти, биљке и остале врсте код којих се може идентификовати пол, нпр.: *кит, делфин, ајкула, фока, морска звезда, анаконда, питон* итд, што је већ била тема проучавања у српској лингвистици (Ђуровић 2004). Биологија препознаје више од 1,5 милиона животињских врста, од којих у језику поседујемо посебне термине за оба природна рода код исте врсте за можда само неколико десетина њих.

Такође семантички род имају неки антропоними, имена нација, професија, родбинских односа и сл., где природни род прати одговарајући морфолошки тип, а често и творбени тип, нпр.

ПОЉ.: *chłopak-dziewczyna, ojciec-matka, Polak-Polka, Serb-Serbka, teść-teściowa, śpiewak-śpiewaczka*;

СРП.: *младић-девојка, отац-мајка, Пољак-Пољациња, Србин-Српкиња, таст-ташта, певач-певачица*.

Међутим, велики број именица овог типа не функционише у паровима, што због непостојања творбених средстава, што због њиховог неискоришћавања услед одређених друштвених и прагмалингвистичких услова који владају у пољском или српском језику, нпр.:

ПОЉ.: *górník, kierowca...*

СРП.: *посланик, ватрогасац, преводилац...*

Те родно непарне именице узрокују сложене комуникативне ситуације у којима женску особу треба именовати „мушком” именицом, што је често предмет лингвистичких студија (САВИЋ 1984; SCHWARZ 1999; БОГДАНОВИЋ 2006). Осим за лексичку семантику, ови проблеми нарочито су интересантни са аспекта феминистичке теорије и родне равноправности, пошто се припадност одређеном морфолошком типу у језику разуме као знак једног природног рода, па припадност речи само једном морфолошком типу и непостојање њеног парњака за исказивање супротног пола узрокују одређена ограничења која се тичу адекватног информисања о природном роду (ON 2006).

Постоје и именице које припадају тзв. женском морфолошком типу, а које саме означавају природан мушки род, што се у граматичкој доживљава као неслагање граматичког и природног рода. Неке од тих речи су, нпр.:

ПОЉ.: *tata, poeta, sluga, wojewoda, idealista, kaleka*

СРП.: *тата, деда, поета, слуга, војвода, идеалиста, пијаница*.

Све у свему, чини се да је род као семантички тип реткост код именица, док је морфолошки тип обавезујућа категорија. Природни и граматички род можемо дефинисати као особине једне лексеме, који међусобно могу стајати у различитим односима.

3.1.2. Функција категорије рода у синтаксичким везама

Проблеми категорије рода у формирању синтаксичких група често измичу пажњи граматичара класичне оријентације, или изгледају нерешиви управо због устаљене опозиције *граматички : природни род*. Критику поделе на граматички и природни род у српској граматичкој већ је извршио Мирослав Николић, анализирајући најугледније граматике српског језика (Николић 2004). Граматике које су обухваћене критиком су СТЕВАНОВИЋ 1975; СИМИЋ 1996; СТАНОЈЧИЋ, ПОПОВИЋ 1997; КЛИКОВАЦ 2002, а замерке које им се износе могу се сврстати у две групе: прве се односе на интуитивност критеријума поделе, а друге на остваривост дефиниција рода. Кроз упоредну анализу дефиниција, дајући примере њихове експлицитне примене, Николић аргументује немогућност свеобухватног описа рода кроз опозицију *природни : граматички*, нарочито на синтаксичком плану. Николићеве примедбе нису наишле на већи одјек у српској граматичкој и до сада није било назнака да ће се граматички опис на овом пољу унапредити, делимично и због тога што опозиција *граматички род : природни род* сасвим добро функционише на плану морфологије или лексикологије, дисциплина чији су предмети проучавање индивидуалних лексема, типологија њихових облика и значење.

На плану синтаксе, где су у жижи односи између две или више речи, долази до интеракције различитих облика граматичког и природног рода именице, с једне стране, са парадигматским родом придева, с друге, па се у комбинаторичком

смислу намеће и већи број односа. Због тога је за синтаксичко истраживање много плодније ослањати се на сегмент који се у нашој граматичкој традицији данас често сматра секундарним приликом дефинисања рода, а то је понашање променљивих речи са парадигматским родом у синтагмама са именицама чији се род одређује. Један број српских граматичара ипак је свестан посебне улоге категорије рода у повезивању облика именица са облицима других променљивих речи у синтаксичке групе, нпр. још је Белић приметио да се род „[...]познаје или према природном роду (природни род) именице или по придеву или заменици атрибутски употребљеним уз именице, јер придеви и придевске заменице имају нарочите наставке за сваки род [...]” (Белић 1934: 57). Истину за вољу, Белић као примарни критеријум дефинише семантички моменат, а синтаксички као секундарни, али, што је за нас важно, није га занемарио.

На сличан начин род дефинише и Милка Ивић, с тим што на прво место ставља тип морфолошке промене, а на друго синтаксички (конгруенцијски) тип: „[...]обележавање рода именица постиже се на два начина: А) деклинационом структуром саме именице, тј парадигматским (П) моментом; Б) деклинационим обликом присутног детерминатива, тј. конгруенцијским (К) моментом” (Ивић 1960: 192), док, према њеном мишљењу, природни род „није апсолутни регулатор парадигматско-конгруенцијских односа” (Ивић 1960: 197). Оно што је од посебне важности за наш рад јесте чињеница да Ивић изражава одређену сумњу у примарност парадигматског момента постављајући питање: да ли П моменат може да буде довољан симбол рода и „да ли тип корелације између парадигматског и конгруенцијског момента остаје доследно непромењен у свим деклинационим облицима једне конкретне именице, а ако не, у којим се случајевима оваква корелација нарушава. То јест: да ли је именички род инваријантна граматичка категорија” (Ивић 1960: 193). Закључак који Ивић доноси јесте да именички род не мора бити инваријантна категорија и да су у српскохрватском језику чести случајеви да сингуларска парадигма има један тип К индикатора, а плуралска други, те даје општу класификацију „видова морфолошког суплетивизма којим се одликују сингуларско-плуралски односи у оквиру именичког деклинационог система у српскохрватском књижевном језику”

(Ивић 1960: 210). Овај морфолошки суплетивизам за нас је од изузетног значаја због чега га разрађујемо у посебном одељку.

У каснијим радовима М. Ивић више нема сумње, већ је сигурна да је синтаксички моменат главни критеријум за одређивање рода именице:

„Imenički rod je gramatička pojava koja se manifestuje pre svega u činjenici da svaka srpskohrvatska imenica u svom osnovnom obliku (nom.sg.) dobija jedan od sledeća tri u principu moguća kongruencijska (K) tipa atributa: ili ‘muški’ (*taj*) ili ‘ženski’ (*ta*) ili ‘srednji’ (*to*). Prema tome koji je kongruencijski tip u kojem slučaju zastupljen, imenica je određena kao muškog, ženskog ili srednjeg roda [...] Rod se ne pokazuje samo kongruencijom već i paradigmom (P) imenice, mada je uloga kongruencije ovde očigledno primarna, a paradigme sekundarna, konkomitantna“ (IVIĆ 1966: 41).

На сличан начин она то формулише у свом чланку о роду именица у пољском језику:

„Jak to milczaco, nie formułując faktu *expressis verbis*, przyjmujemy: rodzaj rzeczowników w językach słowiańskich w ogóle, a więc i w polskim, wyraża się przede wszystkim poprzez kongruencję determinatora przyrzeczownikowego (por. *ten człowiek / ta siostra / to krzesło*), ale też poprzez określony typ paradygmatu rzeczownika (koncówka *-a* np. w nom. pl. cechuje wyłącznie ‘rodzaj nijaki’; koncówka *-a* w acc. sg. – wyłącznie ‘męski’ typ paradygmatyczny itd.) [...] przy ustalaniu wzajemnego hierarchicznego stosunku tych dwu środków prymat musi przypaść wskaźnikowi kongruencyjnemu” (IVIĆ 1967: 57).

Са таквом теоријском премисом, Ивић је анализирала род именица у српском (IVIĆ 1966), пољском (IVIĆ 1967: 57) и словеначком језику (IVIĆ 1968), детаљно описујући компликоване трансформације у парадигми именица (П) и њихове односе са индикатором конгруенције (К). Циљ тих истраживања био је испитивање предиктабилности конгруенцијског момента К у односу на парадигматски П, те дефинисање типологије односа између та два момента. Без сумње ради се о изванредном подухвату који уноси другачији поглед на феномен рода у српску граматику, али и у славистичка граматичка истраживања уопште,

што се види по чињеници да од шездесетих година 20. века расте интересовање за улогу конгруенције у дефинисању рода и јављају се нови појмови, као што је нпр. *конгруенцијска класа* (на руском *согласовательный класс* – ЗАЛИЗНЯК 1964: 26). То је, уосталом, био најнапреднији правац граматичког мишљења тог времена, а вероватно је такав и данас.

У *Граматници српскохрватског језика за странце* Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић, род именица српског језика формално се дефинише примарно по синтаксичком критеријуму, где се каже да је:

„[...] rod imenica gramatička kategorija koja se ogleda u slaganju determinativa, prideva i glagolskih oblika koji razlikuju rod sa imenicom” (MRAZOVIĆ-VUKADINOVIĆ 1990: 191).

Међутим, та граматика ипак не даје детаљну класификацију именица на основу декларативно синтаксичког критеријума. Нама је блиско мишљење да је „род именице, као морфолошко-синтаксичка категорија, обележје [...] сваке именице српског језика, без обзира на њено значење, а за чињеницу да неке именице каткад могу имати двојаку конгруенцију или неједнаку конгруенцију у јединским и множинским својим облицима треба потражити прецизније објашњење“ (ТОМИЋ 2011: 220), што и јесте правац у ком се креће наше истраживање.

Уколико категорију рода, осим на плану лексичке семантике и морфологије, посматрамо и на плану њене улоге у повезивању именица са придевима у синтаксичке групе, тј. на синтаксичком нивоу, увидећемо да она не функционише на основу прости подударности морфолошких или семантичких типова именица са морфолошким типовима придева, што ову сложену међузависност чини не баш једноставним задатком за проучавање. Имајући у виду да је категорија рода за нас у овом раду значајна превасходно као средство повезивања простих синтаксичких јединица у групе, тј. као један синтаксички феномен, ми свесно апстрахујемо њена семантичка и морфолошка својства и не покушавамо да је описујемо статички, на основу семантичко-морфолошких особина појединачних лексема,

већ је описујемо динамички – на основу интеракције до које долази између облика речи у синтаксичкој групи и у широј синтаксичкој конструкцији.

Према теорији акомодације, у повезивању променљивих речи у синтаксичке групе најважнију улогу игра одабир њихових облика путем *усклађивања* вредности граматичких категорија, не нужно и подударања. Именице и придеви неспорно представљају различите морфолошке типове, прве се мењају по броју и падежу, а други се мењају по броју, падежу и роду. Међутим, именице се у синтаксичким групама селективно повезују са одређеним облицима придева, између осталог, у односу и на придевски род. Стога, именице можемо поделити на дистрибутивне класе на основу тога са каквим се облицима придева по роду њихови облици повезују у синтагме. На тај начин дефинише се *селективни род* именице, који више не функционише као особина именичке лексеме узете за себе, већ као њена *синтаксичка особина*, тј. особина која се испољава у интеракцији са другим облицима речи у синтаксичкој групи, нпр.:

ПОЉ.: *Marek czyta interesującą książkę.*

СРП.: *Марко чита интересантну књигу.*

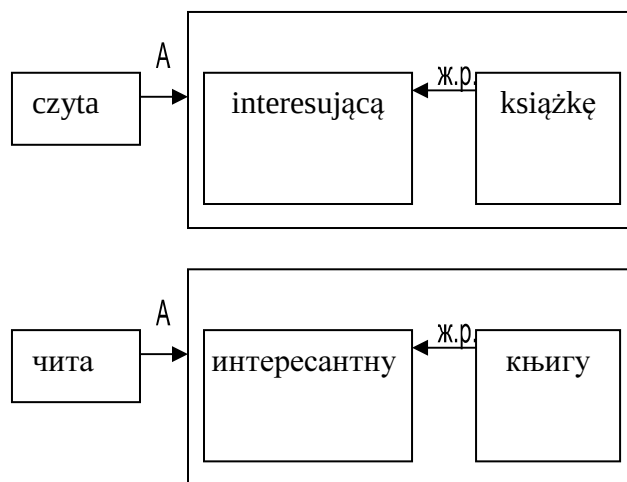
У синтагми *interesującą książkę* / *интересантну књигу*, облик речи *książka*/књига акомодира придев *interesujący*/интересантан у облик женског рода. Тест супституције ће показати да у позицији придевског атрибута не може стајати ниједан други облик рода (нпр. мушки-живо, мушки-неживо, средњи), без обзира на непроменљивост облика по броју и по падежу (једнина, акузатив):

ПОЉ.: **Marek czyta interesującego/interesujący/interesujące książkę.*

СРП.: **Марко чита интересантног/интересантан/интересантно¹⁶ књигу.*

На основу корелације између парадигматске категорије рода придева и облика именице, која нема парадигматски род, изводимо закључак да именица има *селективни род*. Зато кажемо да овај облик именице акомодира придев у женски род. Графички ћемо то представити на следећи начин:

¹⁶ Иако се реченица *Марко чита интересантно књигу* може интерпретирати, у њој облик *интересантно* стоји у позицији адверба за начин, нипошто у позицији придевског атрибута уз облик именице *књигу*.

Слика 13. Селективни род именице

Важно је напоменути да термин *селективни род* за нас не представља *класификацијску особину* именица, како га дефинишу Пипер и Клајн:

„Категорија именичког рода је селективна категорија. То значи да се именице не могу мењати по родовима (као, на пример, придеви), него да свака именица припада неком роду као одређеној именичкој класи.“ (ПИПЕР, КЛАЈН 2013: 54)

У оквиру овог рада, селективност рода, или било које друге граматичке категорије, дефинише се као синтаксичка особина коју испољавају облици променљивих речи у синтаксичким конструкцијама као својеврсну ексклузивност повезивања са специфичним облицима других променљивих речи које имају парадигму по датој категорији.

3.2. Категорија броја у акомодацији

Слично као категорију рода, и категорију броја именица могуће је проучавати на семантичком, морфолошком и синтаксичком плану. Различити облици за означавање категорије броја и језичка средства квантификације у језику несумњиво се могу довести у везу са функционално-семантичким, логичким, филозофским и когнитивним статусом денотата који се означава (LINK 1998). Међутим, у формално-синтаксичком истраживању, фокусираном на комбинаторичка правила формације синтаксичких група од облика променљивих речи, анализа се свесно мора ограничити на парадигматске и синтагматске односе

међу облицима, а конкретно на: 1) типологију облика којима се граматикализован број исказује и 2) на комбинаторичке могућности тих облика на интрарелацијском плану, тј. на плану синтаксичке акомодације. Стога у овом делу желимо да дефинишемо основне парадигматске односе унутар категорије броја, међу којима разликујемо два примарна типа, а то су флективна и творбена парадигма, али и да анализирамо случајеве у којима нема парадигме, тј. тзв. облике *pluralia* и *singularia tantum*.

3.2.1. Граматичка категорија броја као конституент морфолошког типа именица

Граматички број представља парадигматску категорију за већину именичких лексема у пољском и српском језику. Парадигматске односе унутар категорије броја дефинишемо као однос облика речи маркираних за број према облицима речи немаркираним за број, тј. однос облика множине према облицима једине. Ти односи се у граматици дефинишу или као *флективни*, или као *творбени* односи (НОРМАН, СУПРУНЧУК 2000: 57), па се стога могу разликовати два типа броја: *флективни* и *творбени број*. Ми у овом раду основним обележјем флективног броја сматрамо постојање посебних скупова наставака за сваку од вредности категорија броја (нпр. за једину и множину), док сама основа не игра неку битну улогу у означавању броја. Формалнијим језиком говорећи, као лексеме са флективним бројем дефинишемо оне чији се облици могу асоцијативно повезивати једни са другим у опозицију по броју према својим променљивим деловима – грамама семантички маркираним за број, независно од статуса њихове основе. Основа може бити:

- 1) иста и у једини и у множини, као код речи *student, studenta, studentowi... : studenci, studentów, studentom... / студент, студента, студенту... : студенти, студента, студентима...*;
- 2) проширена у једини или у множини, као код речи *mieszczanin–mieszczenie; Serb–Serbowie / грађанин–грађани; Србин–Срби; град–градови* (проширеност основе понекад је у српском језику факултативна, или стилски маркирана, као код речи *наук–науци–наукови* и сл.);
- 3) суплетивна, као код речи *człowiek–ludzie / човек–људи*.

Флективна парадигма по броју је карактеристична за све групе променљивих речи у пољском и српском језику: именице, заменице, придеве и глаголе и број *jeden један*.

Супротно од флективног, код творбеног броја посебни скупови облика за сваку вредност категорије броја могу се разликовати према одређеним морфолошким интервенцијама на основи речи, док наставци творбене множине припадају претежно групи грамема маркираним за једину. Промена на основи представља базу за диференцијално означавање множине, што творбеној множини омогућава да се повеже у парадигматски однос по смислу са својим једнинским облицима, нпр: *господин–господа...* С тачке гледишта њихове дистрибуције у парадигми по броју, могуће је разликовати два типа творбене множине:

1) *алтернативна* творбена множина је тип необавезног парадигматског односа који представља алтернативу флективној множини и има одређеног утицаја на семантику и стил, уп. нпр: *цвет–цветови–цвеће*;

2) *обавезна* творбена множина је тип парадигматског односа где је могућност флективне множине искључена, нпр. за реч *господин* не постоји облик флективне множине **господини*, или **господи*, већ искључиво творбено *господа*. Слично је и за именицу *брат* (флективно **братови* или **брати*, творбено *браћа*).

Творбени број је карактеристика пре свега именица, не и других врста речи, практично је нема у пољском језику, док је у српском језику јаче заступљена. То су најчешће облици тзв. *збирних именица* или *збирне множине именица*. Термин *збирни* не користимо у нашем раду јер се појам који он означава тиче семантичке структуре именице, док се термин *творбени* тиче пре свега форме речи и њене грађе. То чинимо јер нам је циљ да останемо фокусирани на опис правила формације синтаксичких група путем селекције облика променљивих речи које их конституишу, а не да отварамо питања семантичког поља, на која наш теоријски оквир не може да да одговор.

Постоје, наиме, и именице чији облици не могу ступати у парадигматске односе по броју, нити флективно, нити творбено – то су именице које се традиционално називају *pluralia* или *singularia tantum*. Као њихова основна карактеристика

најчешће се дефинише дефектност или некомплетност парадигме по броју (СОБОЛЕВ 2005). Међутим, ми бисмо желели да избегнемо те термине јер они имплицирају да парадигма по броју постоји, али је некомплетна или неправилна. За разлику од тога, сматрамо да код именица *pluralia* или *singularia tantum* облици оног другог броја уопште не постоје, тј. парадигма се не може формирати нити флексијом нити деривацијом, барем не у стандардизованој, књижевној форми језика, стога се може рећи да за овај тип именица категорија броја није парадигматска, већ *селективна* и тада се она дефинише на исти начин као и селективни род код именица – у интеракцији са врстама речи које имају парадигматски род, конкретно са придевима. Теоријски је могуће разликовати две класе речи према селективном броју:

1) именице са селективном множином (*pluralia tantum*), нпр. у српском језику *гусле, панталоне...*, а у пољском *skrzypce, sanie* итд., али и *wujostwo (wujek + ciotka = wujostwo)*;

2) именице са селективном једнином (*singularia tantum*), као што су *Господ, Ђорђе, Марко* и сл. у српском језику представљају реткост, али их ипак има, у пољском језику у формалном смислу практично не постоје. Далевска-Грењ тврди да све оне речи које се традиционално сматрају ограниченим на једину, имају потенцијалну парадигму по броју, без обзира на могуће нијансе у интерпретацији, нпр.:

ПОЉ.: *ta miłość – te miłości, ta woda – te (dwie) wody, ta cyganeria – te cyganerie*;

СРП.: *та радост – те радости, то брашно – та брашна, омладина – те две омладине* (DALEWSKA-GREŃ 1991: 24).

3.2.2. Акомодација броја у групи именица и придева

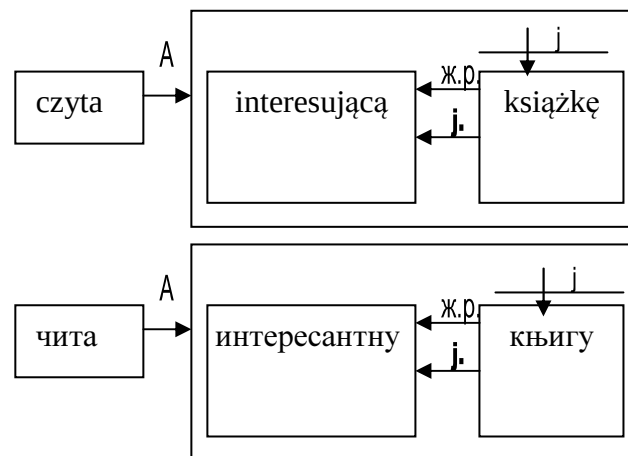
Чињеница је да се и именице са флективном множином (као што је *książka / књига*) и придеви (као што је *interesujący / интересантан*) мењају по граматичкој категорији броја, тј. имају парадигматску категорију броја, али оно по чему се разликују јесте функција те категорије. Код именице, граматичка категорија броја има екстрарелацијску функцију и служи као средство актуелизације, тј. да повеже реченичну структуру са делом стварности коју описује, у конкретном случају – да означи да ли се ради о једној или више књига. Код придева, граматичка категорија

броја има интрарелацијску функцију – њиме се не описује да ли се ради о једној или више особина, већ он служи да се повеже са множинским обликом именице. Тест супституције ће показати да се у позицији придева не може наћи други облик броја, без обзира на то што се облици падежа и рода неће променити:

ПОЉ.:* *Marek czyta interesującą książkę*

СРП.: * *Марко чита интересантне књигу*

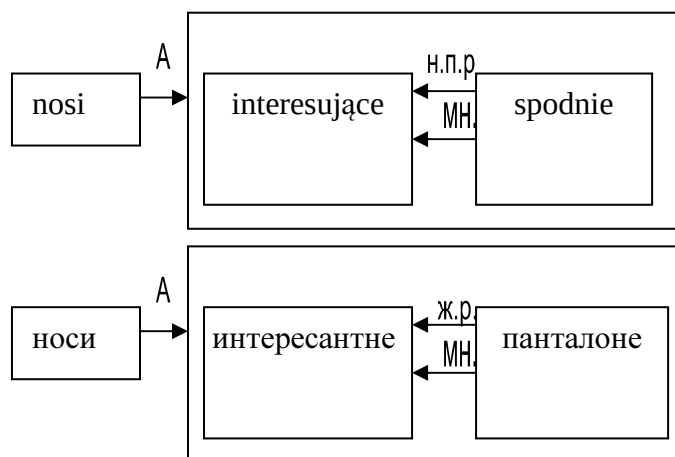
Отуд следи закључак да у синтаксичким групама у којима оба члана имају исту парадигматску граматичку категорију, селективност се манифестује код оног члана код кога та категорија има екстрарелацијску функцију. Графички се то може представити на следећи начин:

Слика 14. Актуелизација броја код именице и селективност у односу на облик придева

Хоризонтална линија изнад члана синтагме означава границу између облика и њеног значења, док стрелица означава утицање значења на облик. Зато можемо рећи да овај облик именице акомодира придев у једнину.

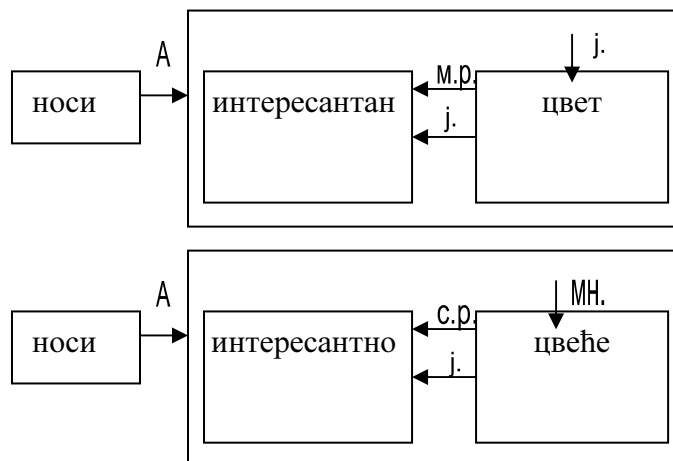
Именице са селективном категоријом броја (*pluralia* или *singularia tantum*) на сличан начин формирају синтаксичке групе са придевима, нпр.:

Слика 15. Селективна категорија броја код именица *pluralia tantum*

Притом треба нагласити да овакве конструкције не морају да актуализују реалан број у стварности, тј. ако је именица *pluralia tantum*, то не мора да значи и да се њоме обележава некакав множински денотат (један или више пари панталона у датом случају). Акомодација је искључиво интрарелацијски механизам и њиме се може описивати само формирање синтаксичких група, али не и њихова семантичка структура. Акомодација не може да објасни зашто нека реч има само облике множине или једнине и како ти облици рефлектују на семантичко поље. С друге стране, објашњавање таквих проблема и није задатак синтаксе, већ лексикологије.

Односи именица са творбомом множином и придева представљају најсложенији проблем акомодације именских група. С обзиром на то да су синтаксичке везе које се обележавају облицима у српском и пољском језику плеонастичке по свом карактеру, статус категорије броја (и не само броја) код оваквих именица је *хетероклитичан* у односу на именице са флективном множином (које можемо назвати *хомоклитичним*). У пољском језику нема примера за овај однос, стога дајемо пример само за српски, нпр. облик који се најчешће користи да означи множину именице *цвет* у српском језику је *цвеће*, контрастивна схема акомодације та два облика може се представити на следећи начин:

Слика 16. Селективна категорија броја код именица са творбеном множином

Дакле, облик *цвеће* који означава множину правилно се повезује са обликом јединине придева у синтаксичку групу (уп. неправилне конструкције са множинским облицима **интересантни/ интересантне/ интересантна цвеће*). Премда творбено-множински облик *цвеће* показује селективност у вези са једининским обликом граматичког броја придева, то ипак не значи да се ради о феномену *singularia tantum* и то из три разлога: 1) морфолошког – ови облици граде творбену парадигму по броју са регуларним једининским облицима лексеме *цвет*; 2) семантичког – ови облици имају множинску семантику, и најважније 3) лексиколошког – *singularia* или *pluralia tantum* не може бити особина једног облика или дела парадигме, већ се може односити само на целу лексему. За разлику од тзв. *хомоклитичне акомодације*, карактеристичне за именице са флективним парадигмама, где су вредности екстрарелацијских и интрарелацијских граматичких категорија усклађени, код *хетероклитичне акомодације* те вредности могу бити несиметричне – из наведеног примера се види да се та хетероклитичност истовремено тиче и рода: у јединици именица акомодира придев у мушки род, а у множини у средњи. Именице са *хетероклитичном акомодацијом* нису реткост у српском језику, о њима ће бити више речи нешто касније.

3.3. Категорија падежа у синтаксичкој акомодацији

Именице и придеви у пољском и српском језику имају парадигматску категорију падежа, другим речима мењају се по падежу, чиме се оне конституишу као

својеврсни морфолошки тип. Зато у синтаксичкој групи формираној од именице и придева није могуће дефинисати ниједан од њених чланова као акомодатор јер ни именице ни придеви не могу показати селективност у ужем смислу (као код категорије рода). Такође се не може доказати ни секундарна селективност (као код категорије броја) јер се код именице, као ни код придева, не може доказати екстрарелацијска функција падежа. Зато смо принуђени да селективност облика падежа тражимо изван синтаксичке групе сачињене од именице и придева.

Глагол, а нарочито лични облик глагола као прототипски израз предиката, отвара синтаксичке позиције око себе које могу бити попуњене изразима аргумената у одређеним падежима. Облик падежа зависи искључиво од онога што конотира глагол у датој позицији, дакле, од екстрарелацијских особина глагола (његове актуелизације), а промена облика падежа синтаксичке групе сачињене од именица и придева узрокује промене на плану интерпретације које су шире од саме те групе и подједнако се тичу и глагола. То показује тест супституције у коме се мења вредност падежа именске групе, нпр.:

номинатив: *interesująca książka czyta* / *интересантна књига чита* (?) – књига као читалац, персонификација књиге, неприхватљиво за интерпретацију без ширег контекста;

датив: *czyta interesującej książki* / *чита интересантној књизи* (?) – књига као слушалац, персонификација књиге, неприхватљиво за интерпретацију без ширег контекста;

инструментал: *czyta interesującą książkę* / *чита интересантном књигом* (?) – књига као алат за читање, неприхватљиво за интерпретацију без ширег контекста;

локатив (предлошко-падежна конструкција): *czyta o interesującej książce* / *чита о интересантној књизи* – књига као тема читања, прихватљиво за интерпретацију без ширег контекста.

Говорећи терминима теорије акомодације, наведени примери представљају сложене синтаксичке конструкције у којима се глагол јавља као акомодатор, а синтаксичка група сачињена од именица и придева као акомодирани члан, где

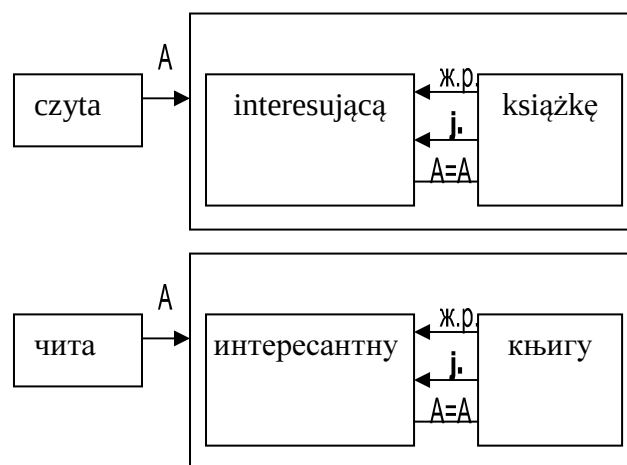
акомодатор захтева од акомодираног члана да прилагоди облик свог падежа како би заузео одговарајућу синтаксичку позицију.

Ипак, падежном облику именског израза се не могу директно приписати семантичке функције по принципу „један на један” – о томе да ли је нека реч у реченици субјекат, објекат или нека друга врста допуне не одлучује само облик падежа, већ пре свега глагол (његов лични облик) и његове екстрарелацијске особине. Позицију субјекта може попуњавати именска реч у номинативу, дативу или акузативу, што зависи пре свега од типа предикатског израза, а не од типа чланова аргументског израза. Различитост форме субјекта може се објаснити једино различитом семантичком структуром појединих предикатских израза, нпр.:

ПОЉ.: *Ja czytam książkę. Boli mnie ręka. Jest mi zimno.*

СРП.: *Ja читам књигу. Боли ме рука. Хладно ми је.*

По свему судећи, падеж има интрарелацијску функцију структурног повезивања синтаксичке групе сачињене од именице и придева са чланом који јој је надређен у целисти, у овом случају са глаголом. Према томе, категорија падежа нема свој акомодатор унутар групе која се састоји од именице и придева, већ се он између њих усклађује по принципу чисте конгруенције. Односе у конструкцији *czyta interesującą książkę* / *чита интересантну књигу* графички можемо представити на следећи начин:

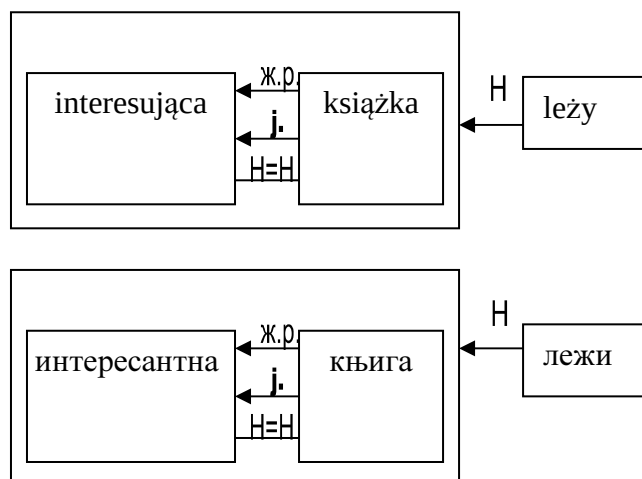

Слика 17. Акомодација падежа у именској групи

Уколико желимо да испитујемо алтернирање падежних облика једне исте именске синтагме, онда смо принуђени да алтернирамо израз предиката (глагол), или неки

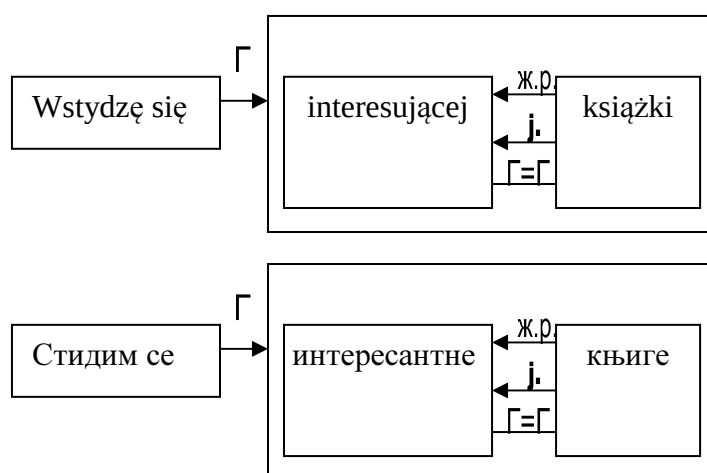
други облик који акомодира падеж те синтагме. На тај начин настају нове, сложеније синтаксичке групе, које се састоје од акомодатора (глагола), који се мења, и акомодираниог члана, тј. групе сачињене од именице и придева, која усклађује свој конгруентни падеж према његовом захтеву, нпр.:

Номинатив: *Interesująca książka leży na półce.* / *Интересантна књига лежи на полици.*

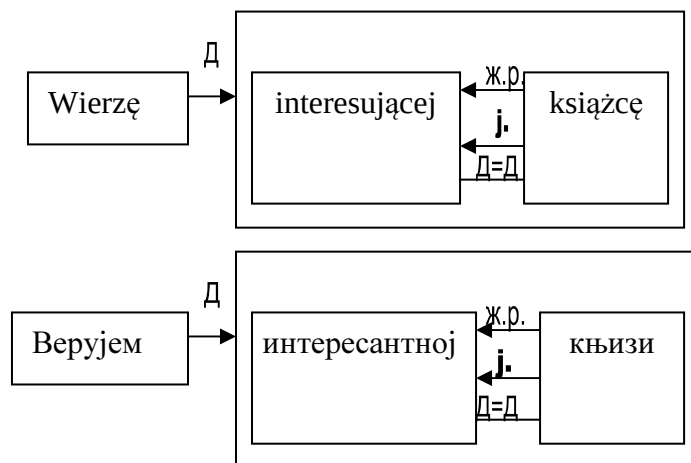
Слика 18. Акомодација номинатива

Генитив: *Wstydę się interesującej książki.* / *Стидим се интересантне књиге.*

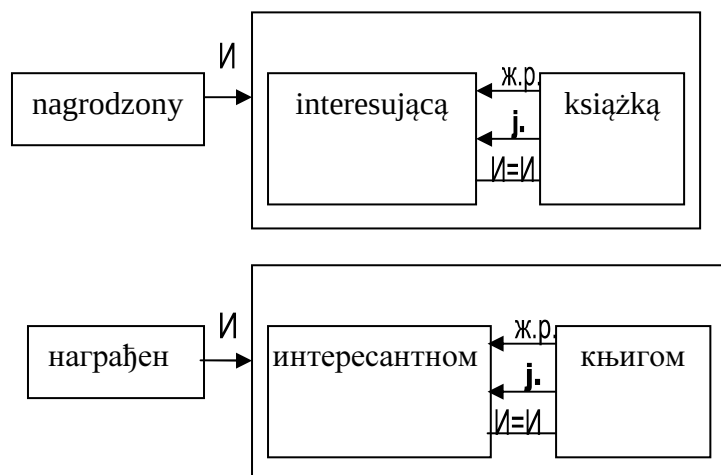
Слика 19. Акомодација генитива

Датив: *Wierzę interesującej książce.* / *Верујем интересантној књизи.*

Слика 20. Акомодација датива

Инструментал: *Zostałem nagrodzony interesującą książką.* / *Награђен сам интересантном књигом.*

Слика 21. Акомодација инструментала

Тип синтаксичких група сачињен од именица и придева формира се усклађивањем три важне граматичке категорије: рода, броја и падежа. Називамо их *ендоцентричним конгруентним групама*. Група је ендоцентрична због тога што је формирана једносмерном акомодацијом – именица (акомодатор) акомодира род и број придева (акомодирани члан). Конгруентна је због тога што се именица и придев слажу по категорији падежа, код ког се не може доказати акомодација унутар групе, већ њоме управља неки члан ван групе (нпр. глагол). Услед

изразитог ендоеентризма (акомодатор управља двама граматичким категоријама акомодираниог члана), цела група има синтаксичко-дистрибутивне особине као и њен акомодатор – другим речима, цела именичко-придевска група понаша се као именица. Истовремено, у таквој групи се откривају неке важне селективне особине именице које иначе нису видљиве ван групе (нпр. селективни род именице, који није видљив у облику именице, видљив је у облику падежа). Због тога испитивање синтаксичког понашања именице у контексту такве групе даје информације значајне за одређивање дистрибутивних класа именица, које у овом раду називамо *акомодацијским класама*.

3.4. Акомодацијске класе именица: дефиниција, дијагностиковање и презентација

Као што се из изложеног може видети, избор облика именица и придева у синтаксичкој групи врши се на основу тананих правила усклађивања вредности граматичких категорија између њих, која није лако објаснити из неколико разлога, као што су херметичност граматичких наставака (у наставку се не види који његов део означава род, који падеж, а који број, већ наставак као целина означава све то заједно), њихов синкретизам (један наставак покрива више облика), суплетивност облика (облици имају различите основе), хетероклитичност морфолошких образаца (облици имају неуједначену морфолошку парадигму). На срећу, то танано усклађивање вредности граматичких облика увек се манифестује као избор одговарајућег облика, тј. оног који ће дати правилну конструкцију. Дефинишући правила дистрибуције облика лексеме у синтаксичкој групи, ми заправо анализирамо и дефинишемо акомодацијска правила избора одговарајућих граматичких облика за конструисање групе, а дефинишући варијације у тим правилима ми истовремено дефинишемо акомодацијске дистрибутивне класе и разврставамо лексеме у њих. Стога акомодацијску класу дефинишемо као *подврсту дистрибуционих класа лексема коју чине скупови лексема једне врсте речи које ступају у синтаксички однос са другом врстом речи по једном истом обрасцу*.

Да би се дефинисале акомодацијске класе потребно је конструисати одговарајући *дијагностички контекст* који ће нам помоћи да утврдимо правила и варијације у синтаксичком понашању облика речи. Дијагностички контекст је помоћно методолошко средство које се састоји од низа реченица конструисаних према једном истом синтаксичком моделу, у коме су све позиције попуњене, осим једне, која је предвиђена за облик променљиве речи чију акомодацијску класу дијагностикујемо. Док парадигматске категорије попуњених позиција контролисано варирају кроз реченице дијагностичког контекста, у празну позицију уноси се један (неизмењени) облик дијагностиковане лексеме. Уколико на тај начин добијемо реченицу која је структурно неправилна (реченице са неправилном структуром не могу се интерпретирати), закључујемо да тај облик не може ступити у синтаксичку везу са дијагностичким контекстом, те да одабир парадигматских интрарелацијских категорија дијагностичког контекста не одговара селективним категоријама дијагностиковане лексеме. Уколико пак добијемо исправну синтаксичку конструкцију којој се може приписати интерпретација, можемо закључити да тај облик формира исправне синтаксичке везе са дијагностичким контекстом, тј. да су селективне категорије дијагностиковане лексеме усклађене са парадигматским категоријама дијагностичког контекста. Поступак се понавља за сваки репрезентативни облик дијагностиковане речи који конституише њену парадигму, а уређени скуп тако потврђених селективних категорија конституише акомодацијску класу којој припада дотична реч. Тако дефинисане акомодацијске класе могу бити веће, које се састоје од неколико стотина или хиљада лексема, или сасвим мале – које садрже неколицину, или чак само једну лексему.

Могло би се рећи да се приликом дијагностиковања акомодацијских класа ми уствари служимо модификованим теоријским моделом М. Ивић који је она користила приликом испитивања односа П момента и К момента, прилагођеним циљевима нашег истраживања. Ради се о три модификације: 1) прва се састоји у томе што проширујемо дијапазон падежних контекста које испитујемо: осим у номинативу једнине и множине, испитујемо понашање облика именица у групи са придевима и у генитиву и акузативу (једнине и множине), а по потреби и у другим

падежима; 2) друга модификација састоји се у томе што у номинативу једине и множине, осим придева у позицији атрибута, анализирамо и лични облик глагола у позицији предиката и евентуални придевски предикатив; 3) трећа модификација је у томе што уместо конгруенције, ми испитујемо синтаксичку акомодацију, како смо је дефинисали у оквиру овог рада. Циљ наших модификација није више испитивање односа момента П према моменту К, јер је М. Ивић већ успешно извршила ту анализу за српски, пољски и словеначки језик, нити је то дефинисање граматичког или природног рода именица. Наш циљ је испитивање типа синтаксичког понашања именице у њеном синтаксичком окружењу на такав начин да се као резултат добију одговарајуће дистрибутивне класе именица, изоловане по чисто синтаксичком принципу.

Дијагностички контекст представља поприлично дугачак низ реченица, од којих су понеке тачне, а многе нетачне. Та велика количина редундантних информација омета анализу својом гломазношћу, па је неопходно корисне информације организовати у нешто сагледиво. Као решење овог проблема предлажемо *акомодацијске таблице*. Акомодацијска таблица има облик парадигме зависног члана групе и показује његове флективне категорије, али се у њу уписују облици надређеног члана групе према резултатима које даје анализа његовог дијагностичког контекста. Тако се, у ствари, на релативно малом простору, много мањем него што заузима дијагностички контекст, представљају све вредности селективних категорија свих облика дотичне лексеме, па се самим тим лако сагледава њена акомодацијска класа. Упоредивањем акомодацијских таблица могу се лакше увидети разлике између појединих акомодацијских класа, што је поприлично отежано код упоређивања целих дијагностичких контекста.

3.4.1. Дијагностиковање акомодацијских класа именица у пољском и српском језику

Дијагностиковање акомодацијских класа разликује се од дијагностиковања конгруенцијских класа које је вршено у ранијим радовима (ЗАЛИЗЊАК 1964; ПИПЕР и др. 2005: 78; ИВАНОВИЋ 2007) по више параметара. Најпре, акомодација је ужи појам од конгруенције јер обухвата само морфосинтаксичке односе облика

лексема у групи, док конгруенција осим односа у групи обухвата и примере анафоре, који се простиру преко граница групе, па чак и преко граница просте реченице. Рецимо, у реченици:

ПОЉ.: *Ten student lubi gramatykę, on dostał stypendium.*

СРП.: *Тај студент воли граматику, он је добио стипендију.*

анафорска заменица се подудара са именицом у роду, броју и падежу, што се објашњава као однос слагања, тј. конгруенције. Међутим, из саме ове реченице није јасно да ли се ради о једној особи (која воли граматику и добила је стипендију), или се пак ради о двома различитим особама (једна воли граматику, а друга је добила стипендију). Тек ће нам допунска информација о кореференцији креирати контекст и дати одговарајући рам за интерпретацију овог односа као конгруенције. Ипак, без додатних информација о контексту, реченица се може интерпретирати и као да се ради само о случајној коокуренцији облика.

У односу анафоре нема чврсте корелације облика, која је карактеристична за акомодацију, „слагање” може бити само делимично, нпр. у релативним реченицама, у којима релативне заменице играју улогу везничке речи:

ПОЉ.: *Ten student, który lubi gramatykę, dostał stypendium.*

СРП.: *Тај студент, који воли граматику, добио је стипендију.*

ПОЉ.: *Ten student, którego nie ma na wykładzie, dostał stypendium.*

СРП.: *Тај студент, кога нема на предавању, добио је стипендију.*

ПОЉ.: *Ten student, do kogo piszesz list, dostał stypendium.*

СРП.: *Тај студент, коме пишеш писмо, добио је стипендију.*

ПОЉ.: *Ten student, z którego jesteś dumny, dostał stypendium.*

СРП.: *Тај студент, којим се поносиш, добио је стипендију.*

Иако је сада кореференцијалност независна од контекста и јасно је да се ради о само једној особи, у наведеним примерима између релативне заменице и именице у надређеној клаузи не постоји усклађеност падежног облика – док род и број релативне заменице остају фиксирани и повезују релативну заменицу са именицом, облик падежа заменице условљен је њеном позицијом у зависној реченици.

Нешто другачију ситуацију имамо у следећим примерима:

ПОЉ.: *Pięciu studentów, którzy lubią gramatykę, dostało stypendium.*

СРП.: *Пет студената, који воле граматику, добило је стипендију.*

Иако су конструкција са бројем *pięć/net* и релативна заменица несумњиво кореференцијалне (стоје у односу анафоре), оне показују различите особине на синтагматском плану: једна се повезује са личним обликом глагола у трећем лицу јединине (средњег рода), а друга са личним обликом глагола у трећем лицу множине (мушког рода у перфекту).

Откуд таква разнородност? Анафора је однос који се базира на кореференцији – односу према заједничком референту стварности, или денотату, а не на корелацији облика – стриктној усклађености облика граматичких категорија. Анафорске речи самостално успостављају однос према денотату, стога се синтаксичке међузависности са реченичним члановима на које се оне односе не манифестују увек у реченици. Према Тенијеру, анафора је допунска семантичка веза коју не прати никаква структурна веза (ТЕНЬЕР 1988: 98). Ми не бисмо ишли тако далеко, сматрамо да код анафоре одређена структурна подударност може постојати, али она није њен услов. Међутим, управо се стога анафора не може користити приликом дефинисања такве структурне везе каква је акомодација, коју карактерише корелација граматичких облика.

У оквиру именица као врсте речи дефинишемо неколико различитих акомодацијских класа на основу анализе њиховог повезивања у синтаксичку групу са облицима придева као морфолошки богатијом врстом речи. Дијагностички контекст је конструисан тако да садржи све релевантне појавне облике парадигматских категорија придева (падеж, род, број), како би именице могле да испоље своју специфичност приликом грађења група са њима, а најконкретније говорећи, да покажу свој селективни род и у поменутих случајевима број.

У погледу поменутих категорија, пољски и српски показују одређену подударност јер оба имају јединину и множину, као и по седам падежа. Међутим, што се тиче

рода, у српском дијагностичком контексту тестирамо по три рода (мушки, женски и средњи) у једнини и множини – укупно шест вредности рода, док у пољском можемо тестирати мушки, женски и средњи у једнини, али само два у множини, тзв. *мушко-персонални* и *немушко-персонални* род – укупно пет облика. Зато је пољски контекст сиромашнији за једну реченицу по дијагностикованом облику падежа. Последица тога је да српски језик показује већи комбинаторички потенцијал него пољски, српски механизам акомодације је сложенији од пољског јер производи више варијација у дијагностичком контексту.

Тестирамо понашање именица у номинативу, генитиву и акузативу, у једнини и множини, стога дијагностички контекст за номинатив има облик простих реченица из којих је уклоњен граматички субјекат, док дијагностички контекст за генитив и акузатив има облик реченица са глаголом који тражи генитивску, односно акузативску допуну, које су такође уклоњене. Ниво информативности није исти за све падеже код свих именица: док се у неким случајевима јавља редунданца због синкретизма облика, у другим случајевима њихова информативност долази до изражаја, и обрнуто (нпр. генитив множине). Исправност реченица обележавамо плусом или минусом (+/-), евентуалне недоумице обележавамо знаком питања (?), а укупан резултат дистрибуције облика унутар контекста користимо као специфичну разлику сваке од акомодацијских класа.

Матрица дијагностичког контекста за именице српског језика изгледа овако:

Табела 14. Дијагностички контекст за именице српског језика

Ном. јд.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П. И. - номинатив
+/-	М/јд.	Тај наш		је био добар
+/-	Ж/јд.	Та наша		је била добра
+/-	С/јд.	То наше		је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши		су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше		су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша		су била добра

Ген. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+/-	М/јд.	Стидим се	тог нашег	
+/-	Ж/јд.	Стидим се	те наше	
+/-	С/јд.	Стидим се	тог нашег	
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	

Ак. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+/-	М1/јд.	Видим	тог нашег	
+/-	М2/јд.	Видим	тај наш	
+/-	Ж/јд.	Видим	ту нашу	
+/-	С/јд.	Видим	то наше	
+/-	М/мн.	Видим	те наше	
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	
+/-	С/мн.	Видим	та наша	

Ном. мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П. И. - номинатив
+/-	М/јд.	Тај наш		је био добар
+/-	Ж/јд.	Та наша		је била добра
+/-	С/јд.	То наше		је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши		су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше		су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша		су била добра

Ген. мн.	Парад. категорије контекста	П. И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+/-	М/јд.	Стидим се	тог нашег	
+/-	Ж/јд.	Стидим се	те наше	
+/-	С/јд.	Стидим се	тог нашег	
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	

Ак. мн.	Парад. категорије контекста	П. И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+/-	М1/јд.	Видим	тог нашег	
+/-	М2/јд.	Видим	тај наш	
+/-	Ж/јд.	Видим	ту нашу	
+/-	С/јед.	Видим	то наше	
+/-	М/мн.	Видим	те наше	
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	
+/-	С/мн.	Видим	та наша	

Матрица дијагностичког контекста за именице пољског језика има нешто измењени изглед.

Табела 15. Дијагностички контекст за именице пољског језика

Ном. јд.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П. И. – номинатив
+/-	М/јд.	Ten nasz		był dobry
+/-	Ж/јд.	Ta nasza		była dobra
+/-	С/јд.	To nasze		było dobre
+/-	М.-перс.	Ci nasi		byli dobrzy
+/-	Нем.-перс.	Te nasze		były dobre

Ген. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+/-	М/јд.	Wstydę się	tego naszego	
+/-	Ж/јд.	Wstydę się	tej naszej	
+/-	С/јд.	Wstydę się	tego naszego	
+/-	М.-перс.	Wstydę się	tych naszych	
+/-	Нем.-перс.	Wstydę się	tych naszych	

Ак. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+/-	М1/јд.	Widzę	tego naszego	
+/-	М2/јд.	Widzę	ten nasz	
+/-	Ж/јд.	Widzę	tę naszą	
+/-	С/јд.	Widzę	to nasze	
+/-	М.-перс.	Widzę	tych naszych	
+/-	Нем.-перс.	Widzę	te nasze	

Ном. мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П. И. – номинатив
+/-	М/јд.	Ten nasz		był dobry
+/-	Ж/јд.	Ta nasza		była dobra
+/-	С/јд.	To nasze		było dobre
+/-	М.-перс.	Ci nasi		byli dobrzy
+/-	Нем.-перс.	Te nasze		były dobre

Ген. мн.	Парад. категорије контекста	П. И. – генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+/-	М/јд.	Wstydę się	tego naszego	
+/-	Ж/јд.	Wstydę się	tej naszej	
+/-	С/јд.	Wstydę się	tego naszego	
+/-	М.-перс.	Wstydę się	tych naszych	
+/-	Нем.-перс.	Wstydę się	tych naszych	

Ак. мн.	Парад. категорије контекста	П. И. – акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+/-	М1/јд.	Widzę	tego naszego	
+/-	М2/јд.	Widzę	ten nasz	
+/-	Ж/јд.	Widzę	tę naszą	
+/-	С/јд.	Widzę	to nasze	
+/-	М.-перс.	Widzę	tych naszych	
+/-	Нем.-перс.	Widzę	te nasze	

Сваки од дијагностичких потконтекста (тј. мањих тестова синтаксичког понашања дијагностиковане лексеме) састоји се од два сегмента: први сегмент представља глагол или неки други предикатски израз (П. И.) који отвара позиције за аргумент чији израз мора имати одређену падежну вредност, а други сегмент представљају

придевске речи у позицији конгруентног атрибута, тј. проширење датог аргументског израза. С обзиром на то да се ради о акомодираним конгруентним атрибуту, он са дијагностикованом именицом гради ендоцентричну групу, која може бити редукована на свог репрезентанта, тј. на акомодатор, без последица по стабилност модела, нпр.:

ПОЉ.: *ten nasz dom jest...: nasz dom jest...: dom jest...*

СРП.: *та наша кућа је...: наша кућа је...: кућа је...*

Због тога овакав дијагностички контекст показује однос акомодације у три равни: а) између дијагностикованог облика и конгруентног атрибута, б) између дијагностикованог облика и предикатског израза (личног облика глагола и придевског предикатива) и в) између целог аргументског израза и предикатског израза. Другим речима, њиме се дефинишу акомодацијске особине како лексеме која се тестира, тако и одговарајућих синтаксичких група које она гради. Егзоцентричне групе, тј. синтаксичке групе настале узајамном акомодацијом (нпр. сачињене од бројева и именица) нису обухваћене овом анализом и оне траже нешто другачији поступак.

Наглашавамо да акомодацијске особине синтаксичке јединице која се тестира не треба поистовећивати са њеним граматичким или природним (ако га има) родом. Облици граматичких категорија који се добијају као резултат тестирања синтаксичке акомодације су искључиво облици синтаксичког окружења тестиране јединице (лексеме, али према потреби и синтагме, или неке шире конструкције) са којом она улази у синтаксички однос. Евентуална подударана су секундарног карактера.

3.4.2. Конструисање акомодацијске таблице

Комплетан дијагностички контекст представљамо у посебном додатку – ради се о заиста гломазном методолошком помоћном средству које заузима неколико десетина страна, чиме представљање акомодацијске класе именичке лексеме постаје доста непрегледно, између осталог, јер тражи да се, осим тачних, прикаже и велики број нетачних акомодација. Као решење овог проблема предлажемо *акомодацијску таблицу*. У случају односа између именица и придева,

акомодацијска таблица има облик парадигме придева у коју се уписују облици именица према резултатима које даје анализа њеног акомодацијског контекста. Неправилне комбинације у табели за почетак означавамо звездицом, док правилне комбинације означавамо подебљано (синкретичне облике не означавамо звездицом, али их остављамо неподебљано и искључујемо их приликом дефинисања акомодацијске класе. Узмимо нпр. именицу *човек*:

Табела 16. Конструисање акомодацијске таблице – прва фаза

Акомодацијска класа – именице типа <i>човек</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	добар човек	*добра човек	*добро човек	добри људи	*добре људи	*добра људи
Ген.	доброг човека	*добре човека	(?) доброг човека	добрих људи	(?) добрих људи	(?) добрих људи
Дат.	добром човеку	*доброј човеку	(?) добром човеку	добрим људима	(?) добрим људима	(?) добрим људима
Ак.	= ген. доброг човека	*добру човека	*добро човека	добре људе	добре људе	*добра људе
Инстр.	добрим човеком	*добром човеком	(?) добрим човеком	добрим људима	(?) добрим људима	(?) добрим људима
Лок.	добром човеку	*доброј човеку	(?) добром човеку	добрим људима	(?) добрим људима	(?) добрим људима
Вок.	добри човече	*добра човече	*добро човече	добри људи	*добре људи	*добра људи

Облике придева, који овде имају само помоћну функцију, бришемо из таблице (именице ће се увек спајати са свим деклинабилним придевима по истим правилима), неправилне комбинације замењујемо знаком „х”, а ради веће транспарентности, правилне комбинације означавамо различитим бојама – јединске тамнијом, а множинске светлијом, па акомодацијска табела добија свој коначан изглед:

Табела 17. Пример акомодацијске таблице

I АК - човек	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	човек	х	х	људи	х	х
Ген.	човека	х	х	људи	х	х
Дат.	човеку	х	х	људима	х	х
Ак.	= ген.	х	х	људе	х	х
Инстр.	човеком	х	х	људима	х	х
Лок.	човеку	х	х	људима	х	х
Вок.	човече	х	х	људи	х	х

Позиција облика именице у акомодацијској табели не служи да представи њене облике или промену по категоријама, већ да покаже са којим се обликом придева облик именице повезује у правилну синтаксичку конструкцију. На тај начин таблица представља својеврсну *акомодацијску парадигму*, шему синтаксичког понашања именице, а евентуална поклапања са парадигматским категоријама именице као морфолошког типа сматрају се случајним. Анализа помоћу акомодацијске таблице даје нам следеће предности:

- 1) економично замењује гломазни апарат дијагностичког контекста и самим тим чини представљање акомодацијских класа именица једноставнијим, а њихово међусобно разликовање визуално прегледнијим;
- 2) омогућава експлицитнију и детаљнију анализу синтагматских односа у реченици, а самим тим и прецизнију дефиницију акомодацијских класа, њихову типологију и класификацију, тако да неки односи у граматички који раније нису могли да доспеју у жижу интересовања сада могу да буду јасно представљени;
- 3) осим што омогућава једноставно контрастирање језичких података унутар једног језика, олакшава контрастирање података између два, три или више различитих језика.

Због тога ћемо се у даљем току рада служити акомодацијским таблицама да илуструјемо одговарајуће акомодацијске класе.

3.5. Типологија акомодацијских класа у српском језику¹⁷

Акомодацијске класе не представљају стихијски набацане моделе, већ између њих постоји подела заснована на одређеним опозицијама; осим тога, акомодацијске класе су у корелацији са тзв. *типовима моролошког суплетивизма* које је дефинисала Милка Ивић анализирајући варијантан однос плуралске и сингуларске парадигме именица према конгруенцији са придевским атрибутом (Ивић 1960: 210-211). Прва опозиција је **комплетност : некомплетност акомодације**. У акомодацијске класе са комплетном акомодацијом спадају оне именице које имају парадигматске облике како једнине, тако и множине, па према томе дају резултате у свим потконтекстима, а некомплетне су оне које имају само облике једнине или само облике множине, па због тога нема резултата у свим потконтекстима (*singularia tantum* и *pluralia tantum*).

Друга опозиција јесте **хомоклитичност : хетероклитичност акомодације**. Под хомоклитичношћу код акомодације подразумевамо појаву да именица има паралелне акомодацијске парадигме у једнини и множини: свакој јединској акомодацији симетрично одговара по једна множинска, са паралелном вредношћу рода и падежа. Осим именица са типичном флексијом по падежу и броју, овде спадају и именице првог типа морфолошког суплетивизма по М. Ивић, код којих се комбинују „различите основе, једна у сингулару, друга у плуралу (*човек / људи, ауто / аутомобили*)“ (Ивић 1960: 210), али код којих не долази до мешања момента К. Исто тако, у ову групу спадају именице четвртог типа морфолошког суплетивизма код којих је „нормална корелација између сингуларске и плуралске парадигме [...] нарушена, а К индикатор је остао неизмењен: *тај дечко / ти дечки, тај комуниста / ти комунисти*“ (Ивић 1960: 211)

С друге стране, хетероклитичност акомодације јесте особина да именица нема симетричне акомодацијске парадигме у једнини и множини (делимично или у целости) и у том случају асиметрија се манифестује по граматичком роду или/и по броју придева који са именицом формира синтагму, тј. долази до мешања момента

¹⁷ Српски језик показује већи диверзитет типова акомодацијских класа него пољски, због тога смо принуђени да прво представимо именичке акомодацијске класе српског језика – у супротном не бисмо имали довољно добру основу за поређење.

К. Имамо два основна типа хетероклитичне акомодације: хетероклитичку акомодацију рода и хетероклитичку акомодацију броја.

Хетероклитичка акомодација рода се манифестује тако што облици јединске парадигме именице акомодирају придев у позицији атрибута у један облик рода, а облици множинске парадигме у други облик рода. Ту спадају именице другог типа морфолошког суплетивизма према Милки Ивић код којих „нормална корелација парадигматских форми остаје ненарушена, али се конгруенцијски индикатор мења: *тај слуга / те слуге, тај кино / та кина*“, али и трећег типа код којих „не само што се конгруенцијски индикатор мења у плуралу, већ се нарушава нормална сингуларско-плуралска корелација увођењем неодговарајућих парадигматских облика у плуралу: *тај акт / та акта, то око / те очи*.“ (Ивић 1960: 211). Захваљујући проширењу дијагностичког контекста за додатне облике облике падежа и за везу са личним обликом глагола и придевским предикативом, успели смо да у оквиру ове хетероклитичке акомодације дефинишемо и подтип код ког долази до *делимичне асиметрије рода*, тј, утврдили смо да се неки облици једине ипак поклапају по роду са облицима множине, што је случај код именице *вече*, нпр.:

***То** вече **је било**...* (с.р.јд.) *Стидим се **те** вечери.* (ж.р.јд.) ***Те** вечери **су биле**.* (ж.р.мн.)¹⁸

Хетероклитичка акомодација броја манифестује се код именица петог типа морфолошког суплетивизма по Милки Ивић код којих се „уместо корелативних плуралских облика појављују [...] сингуларски облици другог деклинационог типа у функцији множинске парадигме. Овакав феномен праћен је обавезно променом конгруенцијског индикатора у плуралу: *тај камен / то камење, то теле / та телад, тај брат / та браћа*“ (Ивић 1960: 211). Другим речима, то је таква акомодацијска класа у коју спадају именице чији облици за обележавање једине акомодирају конгруентне атрибуте у једину, а облици за обележавање множине такође акомодирају конгруентне атрибуте у једину. Захваљујући проширењу

¹⁸ Наглашавамо да скраћенице обележавају парадигматске категорије придевског атрибута (показне заменице), личног облика копулативног глагола и придевског предикатива, а не именице.

дијагностичког контекста за додатне облике облике падежа и за везу са личним обликом глагола и придевским предикативом, успели смо да у оквиру ове хетероклитичке акомодације дефинишемо и подтип акомодације са *делимичном асиметријом броја*, тј, установили смо да неки множински облици у номинативу ипак акомодирају лични облик глагола и придевски предикатив (па последично и придевски атрибут) у облике множине, што је случај код именице *брат* и *дете*, нпр.:

***Тај** брат **је био**...* (м.р.јд.) ***Та** браћа **су била**...* (ср.р.мн.) *Стидим се **ме** браће* (ж.р.јд.)¹⁹

Више информација о том феномену у одељку 3.5.2.3.1. *Делимично асиметрична акомодација броја*. Шематски се то може представити на следећи начин:

Табела 18. Типови акомодацијских класа у српском језику

Именичке акомодацијске класе – у српском језику		
1. АК са комплетном акомодацијом		
1.1. Хомоклитичне АК	1.2. Хетероклитичне АК	
I АК (<i>човек</i>) II АК (<i>сто</i>) III АК (<i>жена</i>) IV АК (<i>село</i>)	1.2.1. АК са несиметричном акомодацијом рода	1.2.2. АК са несиметричном акомодацијом броја
	1.2.1.1. АК са делимично несиметричном акомодацијом рода IX АК (<i>вече</i>)	1.2.2.1. АК са делимично несиметричном акомодацијом броја X АК (<i>брат</i>) XI АК (<i>дете</i>)
	1.2.1.2. АК са потпуно несиметричном акомодацијом рода V АК (<i>војвода</i>) VI АК (<i>гето</i>) VII АК (<i>тиле 1</i>) VIII АК (<i>око</i>)	1.2.2.2. АК са потпуно несиметричном акомодацијом броја XII АК (<i>власелин</i>) XIII АК (<i>тиле 2</i>) XIV АК (<i>прстен</i>) XV АК (<i>грана</i>) XVI АК (<i>дрво</i>)
2. АК са некомплетном акомодацијом		
2.1. <i>Singularia tantum</i> XVII АК (<i>Павле</i>) XVIII АК (<i>фламенко</i>) XIX АК (<i>Карен</i>)	2.2. <i>Pluralia tantum</i> XX АК (<i>мемоари</i>) XXI АК (<i>санке</i>) XXII АК (<i>врата</i>)	

¹⁹ Наглашавамо да скраћенице обележавају парадигматске категорије придевског атрибута (показне заменице), личног облика копулативног глагола и придевског предикатива, а не именице.

3.5.1. Хоноклитичке акомодацијске класе

У српском језику разликујемо укупно четири хоноклитичне акомодацијске класе (1.1.). То су оне именице код чијих облика углавном нема антагонизма између тзв. граматичког и семантичког рода, или граматичког и семантичког броја: једински облици именица акомодирају јединске облике придева, а множински множинске, без промене облика рода. Због тога се ове именице најчешће узимају као прототипи синтаксичког (али и морфолошког, парадигматског) понашања у класичним граматикама српског језика уџбеничког типа. и оне су:

Табела 19. *I акомодацијска класа (именице типа човек)*

I АК – човек	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	човек	х	х	људи	х	х
Ген.	човека	х	х	људи	х	х
Дат.	човеку	х	х	људима	х	х
Ак.	= ген. ²⁰	х	х	људе	х	х
Инстр.	човеком	х	х	људима	х	х
Лок.	човеку	х	х	људима	х	х
Вок.	човече	х	х	људи	х	х

Табела 20. *II акомодацијска класа (именице типа сто)*

II АК – сто	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	сто	х	х	столови	х	х
Ген.	стола	х	х	столова	х	х
Дат.	столу	х	х	столовима	х	х
Ак.	= ном. ²¹	х	х	столове	х	х
Вок.	столе	х	х	столови	х	х
Инстр.	столом	х	х	столовима	х	х
Лок.	столу	х	х	столовима	х	х

²⁰ Нотирали синкретизам генитива и акузатива се односи како на облик придева, тако и именице.

²¹ Нотирали синкретизам номинатива и акузатива се односи како на облик придева, тако и именице.

Табела 21. III акомодацијска класа (именице типа жена)

III АК – жена	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	жена	х	х	жене	х
Ген.	х	жене	х	х	жена	х
Дат.	х	жени	х	х	женама	х
Ак.	х	жену	х	х	жене	х
Инстр.	х	женом	х	х	женама	х
Лок.	х	жени	х	х	женама	х
Вок.	х	жено	х	х	жене	х

Табела 22. IV акомодацијска класа (именице типа село)

IV АК – село	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	село	х	х	села
Ген.	х	х	села	х	х	села
Дат.	х	х	селу	х	х	селима
Ак.	х	х	село	х	х	села
Инстр.	х	х	селом	х	х	селима
Лок.	х	х	селу	х	х	селима
Вок.	х	х	село	х	х	села

У прву АК спадају именице на консонант чији облици за обележавање једнине акомодирају придеве у мушки род једнине, са синкретичним облицима генитива и акузатива придева, а облици за обележавање множине акомодирају придеве у мушки род множине. За разлику од њих, у другу АК спадају именице на консонант које на исти начин акомодирају облике придева, с том разликом што су синкретични облици номинатива и акузатива придева. У семантичком смислу, може се говорити о именицама мушког рода категорије живо и категорије неживо. У трећу АК спадају именице на –а чији облици за обележавање једнине акомодирају придеве у женски род једнине, а облици за обележавање множине акомодирају придеве у женски род множине. Аналогно томе, у четврту АК спадају именице на –о или –е чији облици за обележавање једнине акомодирају придеве у средњи род једнине, а облици за обележавање множине акомодирају придеве у средњи род множине.

С обзиром на то да у дијагностичким контекстима долази до изражаја синтаксичко понашање именице, њена поједина морфолошка обележја падају у други план: нпр. иако има облике суплетивне множине (први тип морфолошког суплетивизма по М. Ивић), именица *човек* повезује се са придевима, тј. акомодира их на исти начин као и било која друга именица мушког рода категорије живо на консонант (нпр. *студент, професор, инжењер, младић, дечак, тенисер...*). Редундантним се може показати и морфолошки тип именице, као што је то случај код именица мушког рода на *-(ист)а* (четврти тип морфолошког суплетивизма по М.Ивић), које спадају у женски морфолошки тип (тј. мењају се по женској деklinацији у једнини, нпр. *идеалиста, комуниста, таксиста, басиста...*), па се, с обзиром на то да унутар синтагме акомодирају придеве у мушки род, сврставају у I акомодацијску класу, нпр. *идеалиста*:

добар идеалиста је био..., доброг идеалисте, доброг идеалисту;

добри идеалисти су били... , добрих идеалиста, добре идеалисте.

Табела 23. Акомодацијска класа именица IV типа морфолошког суплетивизма (типа *идеалиста*)

I АК – <i>човек</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	идеалиста	х	х	идеалисти	х	х
Ген.	идеалисте	х	х	идеалиста	х	х
Дат.	идеалисти	х	х	идеалистима	х	х
Ак.	идеалисту ²² = ген.	х	х	идеалисте	х	х
Инстр.	идеалистом	х	х	идеалистима	х	х
Лок.	идеалисти	х	х	идеалистима	х	х
Вок.	идеалисто	х	х	идеалисти	х	х

Именице женског рода на консонант понашају се идентично као и именице женског рода на *-а*. Облици лексема *љубав, ноћ, младост* акомодирају придеве на идентичан начин као *жена*, те спадају у III акомодацијску класу:

²² У пољу акузатива једнине коментар о синкретизму генитива и акузатива се односи на облик придева, не на облик именице који је уписан, нпр. *Стидим се тог* (ген.) *идеалисте*. *Видим тог* (ак.) *идеалисту*).

Табела 24. Акомодацијска класа именица женске промене на консонант (типа ствар)

III АК – жена	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	ствар	х	х	ствари	х
Ген.	х	ствари	х	х	ствари	х
Дат.	х	ствари	х	х	стварима	х
Ак.	х	ствар	х	х	ствари	х
Инстр.	х	ствари	х	х	ствари	х
Лок.	х	ствари	х	х	стварима	х
Вок.	х	ствари	х	х	стварима	х

Хомоклитичну акомодацију имају и неке именице средњег рода са неуобичајеном (хетероклитичном) морфолошком парадигмом, нпр. *доба*:

Табела 25. Акомодацијска класа именица са хетероклитичном морф. парадигмом (типа доба)

IV АК – село	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	доба	х	х	доба
Ген.	х	х	доба	х	х	доба
Дат.	х	х	добу	х	х	добима
Ак.	х	х	доба	х	х	доба
Инстр.	х	х	добом	х	х	добима
Лок.	х	х	добу	х	х	добима
Вок.	х	х	доба	х	х	доба

Због тога је диференцијација *морфолошких типова* ирелевантна за анализу акомодације све дотле док облици лексеме показују истоветно синтаксичко понашање, тј. припадају истоветној акомодацијској класи. Ипак, ако чак и сродни морфолошки типови испољавају варијацију у акомодацији, макар она била и тако мала као што је случај између именица мушког рода категорије живо и мушког рода категорије неживо, она је довољна да се изолује посебна акомодацијска класа (пример I и II акомодацијске класе).

3.5.2 Хетероклитичне акомодацијске класе

Што се тиче хетероклитичних (асиметричних) акомодацијских класа, у српском језику њих има више, мада оне обухватају мањи број чланова него хомоклитичне. Хетероклитичне акомодацијске класе могу се поделити на две групе: на оне које

показују асиметрију по роду (1.2.1.) и на оне које показују асиметрију по броју (1.2.2.).

3.5.2.1. Потпуно асиметрична акомодација рода

У групу акомодацијских класа са асиметричном акомодацијом рода спадају именице чији облици једнине акомодирају придеве у један род, а облици њихове парадигматске множине акомодираје те исте придеве у други род. За ове акомодацијске класе именица релевантна особина је и та да оне симетрично акомодирају категорију броја код придева: једински облици именица акомодирају јединске облике придева, а множински множинске. То је особина која долази до изражаја у другим конструкцијама, нпр. са бројевима (већим од *пет*). Због тога се оваква множина зове *бројива* у традиционалном граматичком опису јер се њени облици могу спајати са свим бројевима. По тој особини оне су идентичне хетероклитичним акомодацијским класама. У ове акомодацијске класе спадају V, VI, VII, VIII и IX акомодацијска класа.

Табела 26. V акомодацијска класа (именице типа војвода)

V АК – војвода	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	војвода	х	х	х	војводе	х
Ген.	војводе	х	х	х	војвода	х
Дат.	војводи	х	х	х	војводама	х
Ак.	војводу	х	х	х	војводе	х
Инстр.	војводом	х	х	х	војводама	х
Лок.	војводи	х	х	х	војводама	х
Вок.	војводо	х	х	х	војводе	х

Код ове акомодацијске класе једински облици именице акомодирају придеве у мушки род једнине, док множински облици именице акомодирају придеве у женски род множине (други тип морфолошког суплетивизма по М.Ивић). Овде спадају именице тзв. мушког рода на *-а*, као нпр. *судија*, *слуга*, *делија*, али могу ући и именице типа *таксиста* (наравно, са нешто измењеном морфологијом у множини – *таксисте*). Ову особину објашњавамо као способност појединих именица да „прелазе” из једне акомодацијске класе у другу, све док такву

варијантност допушта нормативна граматика српског језика (види део о варијантним акомодацијским класама именица у српском језику).

Табела 27. VI акомодацијска класа (именице типа *гето*)

VI АК – <i>гето</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	гето	х	х	х	х	гета
Ген.	гета	х	х	х	х	гета
Дат.	гету	х	х	х	х	гетима
Ак.	гето	х	х	х	х	гета
Инстр.	гетом	х	х	х	х	гетима
Лок.	гету	х	х	х	х	гетима
Вок.	гето	х	х	х	х	гета

Једински облици именица ове акомодацијске класе акомодирају придеве у мушки род једнине, а множински облици акомодирају придеве у средњи род множине (други тип морфолошког суплетивизма по М.И.). То је релативно мала класа, у њу улазе именице типа *гето* – *гета*, *вето* – *вета*, *ауто* – *аута* (уместо *ауто-аути*, нпр.: *тај наш ауто је био добар: та наша аута су била добра*).

Табела 28. VII акомодацијска класа (именице типа *пиле 1*)

VII АК – <i>пиле 1</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пиле	пилићи	х	х
Ген.	х	х	пилета	пилића	х	х
Дат.	х	х	пилету	пилићима	х	х
Ак.	х	х	пиле	пилиће	х	х
Инстр.	х	х	пилетом	пилићима	х	х
Лок.	х	х	пилету	пилићима	х	х
Вок.	х	х	пиле	пилићи	х	х

Једински облици именица ове акомодацијске класе акомодирају придеве у средњи род једнине, а множински облици акомодирају придеве у мушки род множине (трећи тип морфолошког суплетивизма по М.Ивић). Ово је прилично велика група у коју спадају лексеме за означавање младунаца животиња, нпр. *пиле*–*пилићи*, *прасе*–*прасићи*, *маче*–*мачићи*. Не улазимо у расправу о томе да ли су примарни облици множине типа *пилад* или типа *пилићи* за ову класу речи, пошто

нам је овом приликом једини задатак да дефинишемо синтаксичке класе на основу строго формалног критеријума. Облици са збирном (творбеном) множином формирају посебну акомодацијску класу, о којој ће бити више речи касније (уп. XII, XIII, XIV, XV и XVI АК).

Табела 29. VIII акомодацијска класа (именице типа око)

VIII АК – око	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	око	х	очи	х
Ген.	х	х	ока	х	очију	х
Дат.	х	х	оку	х	очима	х
Ак.	х	х	око	х	очи	х
Инстр.	х	х	оком	х	очима	х
Лок.	х	х	оку	х	очима	х
Вок.	х	х	око	х	очи	х

Једински облици именица ове акомодацијске класе акомодирају придеве у средњи род једнине, а множински облици акомодирају придеве у женски род множине (трећи тип морфолошког суплетивизма по М.Ивић). То је мала група у коју спадају лексеме *око* и *ухо*.

3.5.2.2. Делимично асиметрична акомодација рода

Делимична асиметрија у акомодацији рода дијагностикована је захваљујући проширењу дијагностичког контекста за додатне падежне контексте и њу показује само IX акомодацијска класа (именице типа *вече*). То је класа од само једне лексеме код које се догађа нешто интересно: једински облици акомодирају синтаксичко окружење у средњи род једнине у номинативу, акузативу и вокативу, а у женски род у генитиву, дативу, инструменталу и локативу, док множински облици акомодирају синтаксичко окружење доследно у женски род множине. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

Табела 30. IX акомодацијска класа (именице типа вече)

IX АК – вече	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	вече	х	вечери	х
Ген.	х	вечери	х	х	вечери	х
Дат.	х	вечери	х	х	вечерима	х
Ак.	х	х	вече	х	вечери	х
Инстр.	х	вечери	х	х	вечерима	х
Лок.	х	вечери	х	х	вечерима	х
Вок.	х	х	вече ²³	х	вечери	х

Стога би се ова именица могла разумети као пример за трећи тип морфолошког суплетивизма по М. Ивић, подврста са делимичним суплетивизмом. Уколико би се пак у обзир узела њена регионална варијанта *вечер*, ова именица спадала би у III акомодацијску класу.

3.5.2.3 Асиметрична акомодација броја

Друга група именица са хетероклитичном акомодацијом показује асиметрију у акомодацији придева код својих множинских облика по броју (1.2.2.) и оне припадају петом типу морфолошког суплетивизма по М.Ивић. Њу најчешће прати и асиметрична акомодација по роду, међутим, она има секундарни значај код ове групе. Асиметрија у акомодацији категорије броја код ових именица се дијагностикује на основу немогућности спајања облика њихове парадигматске множине са свим или неким облицима множине придева, што се рефлектује на њихов негативан статус и у конструкцијама са оним врстама речи које имају селективну множину (нпр. са главним бројевима типа *пет* и већим од пет). Стога се овакви облици множине у граматицама српског језика зову *збирни*, *колективни* или *небројиви* (детаљан опис збирности дат је у ПИПЕР и др. 2005: 887-888). Без обзира на то што се с морфолошке тачке гледиша може аргументовати да такви

²³ *Нормативна грамика* прописује у вокативу облик „вече” (ПИПЕР, КЛАЈН 2013: 91), одакле следи закључак да тај облик акомодира придев у облик вокатива средњег рода једнине, који је синкретичан са номинативом и акузативом (нпр. *наше вече!*). С обзиром на статус *Нормативне грамике*, у раду представљамо решење у складу са информацијама које она пружа. Ипак, нашем језичком сензибилитету више одговара облик вокатива женског рода „вечери“, који је потврђен у српској поезији („Ој, вечери, о слатко чекање...” Бранко Радичевић: *Јадна драга*); у том случају, придев би се акомодирао у облик вокатива женског рода који је синкретичан са номинативом (нпр. *наша вечери!*).

облици, ако се уопште могу сматрати множинским, нису производ флексије зато што не садрже граматичке дијакритике карактеристичне за множинску морфологију, те да према томе не представљају њихове граматичке облике множине (већ можда творбене, збирне или неке друге семантичке неједнине), неоспоран је факт да је дошло до њихове специјализације за исказивање неједнине (тј. множине) денотата. Просечан говорник српског као матерњег за речи *цвет*, *дрво* или *камен* подједнако ће користити облике *цвеће*, *дрвеће* и *камење*, као и *цветови*, *дрвета* (или градивно *дрва*) и *камени* (или *каменови*) да означи неједину, уз одређене стилске и семантичке нијансе. У том смислу ови и овакви облици творбене множине формирају *парадигму* по броју са јединским облицима и парадигматски су еквивалентни флективној множини. Парадигматска еквиваленција збирне множине облицима флективне множине служи нам као главни критеријум њиховог уврштавања у анализу. Уосталом, систем српског језика није искључив у овом погледу и дозвољава алтернативне парадигме, па самим тим и алтернативну акомодацију.

У овој подгрупи могу се изоловати две мање групације: 1.2.2.1. именице које имају симетричну акомодацију по броју у номинативу множине, а у осталим падежима асиметричну (као што су *брат* или *дете*), и 1.2.2.2. именице које немају симетрију ни у једном падежу. Као што смо нагласили раније, статус рода је овде секундаран.

3.5.2.3.1. Делимично асиметрична акомодација броја

У именице десете АК спадају именице петог типа морфолошког суплетивизма по Милки Ивић, типа *брат*. Дијагностички контекст показује да њени једински облици акомодирају придеве у облик мушког рода једнине, док њени облици за означавање множине у косим падежима акомодирају придеве у облике женског рода једнине²⁴. У облику номинатива множине ситуација није једнозначна: анализа проширеног дијагностичког контекста, који је осим облика конгруентног придевског атрибута – тзв. „леве стране“ – укључио и тзв. „десну страну“, тј. лични облик глагола и облик придевског предикатива, показала је да су облици

²⁴ Види Прилог А, страна 351, 352, дијагностички контекст за именице типа *брат* и *дете*.

конгруентног атрибута синкретични у номинативу женског рода једине и средњег рода множине, а да са друге стране, лични облик глагола и придевски предикатив имају облик средњег рода множине.

Информације из дијагностичког контекста не говоре ништа о морфолошком типу именице *брат* – она се несумњиво мења по падежима у једини као именица *човек* (у једини), а у множини као именица *жена* (у једини). Такође, информације из дијагностичког контекста не говоре ништа ни о њеном семантичком типу – то је и даље именица природног мушког рода. Подаци из дијагностичког контекста информишу нас искључиво о *селективним категоријама* рода и броја појединачних облика именице *брат*. Селективне особине именице су најчешће у складу са њеним морфолошким или семантичким типом, али могу бити и независне од њих, без обзира колико се то чинило необичним. Овде се ради управо о таквом једном случају.

Информација о акомодацији у номинативу множине не може се добити изолованом анализом искључиво „леве стране”, тј. придевског атрибута од остатка синтаксичког контекста из два разлога. Први се тиче синкретизма облика: анализа „леве стране“ у номинативском потконтексту не даје једнозначан резултат због синкретизма номинатива женског рода једине и номинатива средњег рода множине придевских речи, па је могуће једино арбитрарно одредити се за један или други облик синтаксичког окружења. Међутим, укључивањем „десне стране“ у дијагностиковање разрешавамо дилему јер она код именица овог типа може имати искључиво облик средњег рода множине. Тако изведена информација не ослања се ни на парадигматски, ни на семантички, него искључиво на дистрибутивни и акомодацијски (синтаксички и конгруенцијски К) моменат (види Прилог А).

Други разлог је структурног карактера: именице у косим падежима улазе у синтаксички однос само са „левом страном”, тј. са обликом придевског атрибута, док именица у номинативу улази у синтаксички однос не само са придевским атрибутом („лева страна”), већ и са личним обликом глагола и придевским

предикативом („десна страна“). Структурно гледано, веза именице у номинативу и њеног синтаксичког окружења није еквивалентна вези именице у косим падежима и њеног синтаксичког окружења, због тога сматрамо да се закључци о селективним категоријама именице у номинативу не могу изводити на основу аналогичности са селективним категоријама облика именице у косим падежима, већ једино на основу анализе њеног синтаксичког понашања. Ако је за дијагностиковање селективних категорија облика речи у косим падежима потребно анализирати везу са „левом страном“, онда за дијагностиковање селективних категорија именице у номинативу није довољно анализирати само „леву страну“, већ мора бити укључена и „десна страна“.

Анализа само „леве стране“ у номинативском контексту не даје потпуну слику, већ се на тај начин врши својеврсна аналогизација номинатива са облицима косих падежа, чиме се, посредно, објашњавање синтаксичког понашања именице ослања на њен морфолошки тип. Другим речима, у терминима М.Ивић, изводи се аналогичност између *парадигматског момента* именице (П), тј. њене промене, и њеног *конгруенцијског момента* (К). Ако тај однос не мора бити аналоган између различитих облика граматичког броја, као што то показују хетероклитичке акомодацијске класе са несиметричном акомодацијом рода (типа *тај војвода – те војводе*), онда он не мора бити аналоган ни између различитих облика падежа.

Резултати анализе диктирају нам да табеларно илуструјемо такву акомодацијску класу на следећи начин:

Табела 31. *Х акомодацијска класа (именице типа брат)*

Х АК – <i>брат</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	брат	х	х	х	х	браћа
Ген.	брата	браће	х	х	х	х
Дат.	брату	браћи	х	х	х	х
Ак.	= ген.	браћу	х	х	х	х
Инстр.	братором	браћом	х	х	х	х
Лок.	братору	браћи	х	х	х	х
Вок.	браторе	браћо	х	х	х	х

Наглашавамо да таблица не илуструје падеж, род и број именице (моменат П), већ падеж, род и број њеног синтаксичког окружења (моменат К) нпр.:

Тај брат **је био**... (м.р.јд.) – Нема **мог** брата. (м.р.јд.) – **Та** браћа **су била**... (ср.р.мн.) – Нема **ме** браће (ж.р.јд.)

Осим именице *брат*, овде спада и именица *господин*, алтернативно и *влагтелин*:

Табела 32. *X акомодацијска класа (именица господин)*

X АК – брат	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	господин	х	х	х	х	господа
Ген.	господина	господе	х	х	х	х
Дат.	господину	господи	х	х	х	х
Ак.	= Ген.	господу	х	х	х	х
Инстр.	господином	господом	х	х	х	х
Лок.	господину	господи	х	х	х	х
Вок.	господине	господо	х	х	х	х

У сродну XI акомодацијску класу спадају именице типа *дете*: оне у једнини акомодирају синтаксичко окружење доследно у средњи род једнине, док њихови множински облици у косим падежима акомодирају синтаксичко окружење у женски род једнине, а у номинативу у средњи род множине:

Табела 33. *XI акомодацијска класа (именице типа дете)*

XI АК – дете	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	дете	х	х	деца
Ген.	х	деце	детета	х	х	х
Дат.	х	деци	детету	х	х	х
Ак.	х	децу	дете	х	х	х
Инстр.	х	децом	дететом	х	х	х
Лок.	х	деци	детету	х	х	х
Вок.	х	децо	дете	х	х	х

Претпостављамо да посебност ових акомодацијских класа има своје узроке у семантичкој структури именица које јој припадају, нпр. могуће је да се на овај

начин сигнализира *персоналност* (за разлику од *збирности* у ужем смислу, каква је видљива код XII акомодацијске класе). Ипак, због теоријских ограничења, не можемо дубље анализирати семантичку структуру, већ се морамо зауставити на простом константовању типа коокуренције облика променљивих речи у синтаксичкој групи.

Осим именице *дете*, у XI акомодацијску класу могу алтернативно ући називи за именовање младих бића, нпр.:

То наше пиле је било добро : Ти наши пилићи су били добри (VII АК).

То наше пиле је било добро : Та наша пилад су била добра (XI АК).

Табеларно ту другу парадигму приказујемо на следећи начин:

Табела 34. **XI акомодацијска класа** (именица *пиле*)

XI АК – <i>дете</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пиле	х	х	пилад
Ген.	х	пилади	пилета	х	х	х
Дат.	х	пилади	пилету	х	х	х
Ак.	х	пилад	пиле	х	х	х
Инстр.	х	пилади	пилетом	х	х	х
Лок.	х	пилади	пилету	х	х	х
Вок.	х	пилад	пиле	х	х	х

3.5.2.3.2. Потпуно асиметрична акомодација броја

У другу групацију именица петог типа морфолошког суплетивизма спадају акомодацијске класе са потпуном асиметријом броја – њихови облици за означавање множине акомодирају синтаксичко окружење у облике јединине у свим падежним контекстима. То су акомодацијске класе од XII до XVI.

У XII АК спадају именице типа *властелин*, чији облици за означавање семантичке јединине акомодирају своје синтаксичко окружење у облике мушког рода јединине, а облици за означавање множине акомодирају своје синтаксичко окружење у облике женског рода јединине. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

Табела 35. XII акомодацијска класа (именице типа *властелин*)

XII АК – <i>властелин</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	властелин	властела	х	х	х	х
Ген.	властелина	властеле	х	х	х	х
Дат.	властелину	властели	х	х	х	х
Ак.	= ген.	властелу	х	х	х	х
Инстр.	властелином	властелом	х	х	х	х
Лок.	властелину	властели	х	х	х	х
Вок.	властелине	властело	х	х	х	х

У контексту номинатива множине, именица *властелин*, слично као и именица *господин* или *брат*, акомодира своје синтаксичко окружење у средњи род множине (X АК) када означавају групу појединаца, нпр. *властела су дошла*, *господа су дошла*, *браћа су дошла*, што је препорука *Нормативне граматике* (Пипер, Клајн 2013: 72). Међутим, када означавају друштвени слој, те именице акомодирају синтаксичко окружење увек у облике једнине: *властела је дошла*, *господа је дошла* (Станојчић, Поповић 1997: 289). Наравно, именице *брат* – *браћа* и *дете* – *деца* немају ову могућност, али имају именице *брат* – *братија* (нпр. *манастирска братија је дошла*), или са суплетивном творбеном множином *деца* – *дечурлија* (први тип морфолошког суплетивизма по М. Ивић).

У XIII АК спадају називи младих бића чији облици творбене множине акомодирају синтаксичко окружење искључиво у јединске облике:

Табела 36. XIII акомодацијска класа (именице типа *пиле 2*)

XIII АК – <i>пиле 2</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	пилад	пиле	х	х	х
Ген.	х	пилади	пилета	х	х	х
Дат.	х	пилади	пилету	х	х	х
Ак.	х	пилад	пиле	х	х	х
Инстр.	х	пилади	пилетом	х	х	х
Лок.	х	пилади	пилету	х	х	х
Вок.	х	пилади	пиле	х	х	х

У акомодацијске класе XIV, XV и XVI спадају примери именица са регуларном збирношћу, њихова основна одлика је то што облици за обележавање једине акомодирају синтаксичко окружење у мушки (*прстен – прстење*), женски (*грana – грање*) или средњи род (*дрво – дрвеће*), а облици за обележавање множине акомодирају синтаксичко окружење доследно у средњи род једине, нпр.:

Табела 37. XIV акомодацијска класа (именице типа прстен)

XIV АК – прстен	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	прстен	х	прстење	х	х	х
Ген.	прстена	х	прстења	х	х	х
Дат.	прстену	х	прстењу	х	х	х
Ак.	= ном.	х	= ном.	х	х	х
Инстр.	прстеном	х	прстењем	х	х	х
Лок.	прстену	х	прстењу	х	х	х
Вок.	прстене	х	прстење	х	х	х

Табела 38. XV акомодацијска класа (именице типа грana)

XV АК – грana	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.		грana	грање			
Ген.		гране	грања			
Дат.		грани	грању			
Ак.		грану	= ном.			
Инстр.		граном	грање			
Лок.		грани	грањем			
Вок.		грано	грању			

Табела 39. XVI акомодацијска класа (именице типа дрво)

XVI АК – дрво	Падеж						
	Јд.				Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.		М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	дрво	дрвеће	х	х	х
Ген.	х	х	дрвета	дрвећа	х	х	х
Дат.	х	х	дрвету	дрвећу	х	х	х
Ак.	х	х	дрво	дрвеће	х	х	х
Инстр.	х	х	дрветом	дрвећем	х	х	х
Лок.	х	х	дрвету	дрвећу	х	х	х
Вок.	х	х	дрво	дрвеће	х	х	х

Оно што је карактеристично за све ове класе (од XII до XVI) јесте пуна хетероклитика код акомодације броја: и једински и множински облици акомодирају јединске облике придева. С морфолошке тачке гледишта, облици множине именица ових акомодацијских класа представљају творбене (збирне) алтернативе оним флективним, а са тачке гледишта акомодације, оне конституишу парњаке одређеним акомодацијским класама са тзв. бројивом множином, нпр.:

властелин–властела (XII АК) : *властелин властела* (X АК) : *властелин–властелини* (I АК)

тиле–тилад (XIII АК) : *тиле–тилићи* (VII АК);

прстен–прстење (XIV АК) : *прстен–прстени* / *прстенови* (II АК);

грана–грање (XV АК) : *грана–гране* (III АК);

дрво–дрвеће (XVI АК) : *дрво–дрва/дрвета* (IV АК).

3.5.3. Некомплетна акомодација

Посебну групу чине акомодацијске класе са некомплетном акомодацијом (2.) – ту спадају именице тзв. *singularia tantum* и *pluralia tantum*. Критеријум за дефинисање ових класа је пре свега формалан – то су лексеме чији облици не формирају парадигму по броју, већ имају регуларне облике само једног граматичког броја: или само једнине, или само множине. Њихови облици другог броја се не могу образовати нити флективно, нити творбено, не користе се ни *ad hoc*, нити у метафоричном смислу. За теорију акомодације није важан разлог изостајања парадигме све док је нема – то може бити због недостатка флективних или творбених средстава, цензуре гласовне промене, синкретизма облика или неког ванјезичког критеријума, као нпр. религијског табуа. Будући да је категорија броја за именице екстрарелацијска парадигматска категорија, облици једнине именица имају селективну јединину, а облици множине селективну множину, коју примењују у одабиру облика придева. У случају некомплетне парадигме именица по броју, некомплетна је и акомодација.

Tantum акомодацијске класе не дефинишемо као подврсте комплетних акомодација јер сматрамо да се особина *tantum* тиче целе лексеме, а не дела њене

морфолошке парадигме или појединачних облика, па самим тим ни појединачних значења полисемичних лексема. Изостајање јединске или множинске акомодације представља специфичну разлику на основу које се дефинише посебно синтаксичко понашање лексеме, тј. њена припадност акомодацијској класи. Због тога у оквир *tantum* акомодацијских класа не улазе појединачне употребе иначе парадигматски комплетних лексема, нпр. реч *шкембићи* не сматра се именицом *pluralia tantum* јер се ради о облику парадигматске множине те именице (*шкембе*: *шкембићи*, као *пиле*: *пилићи*). У том смислу, именицама *pluralia tantum* не сматрамо употребе облика типа *трнци*, *млинци* и др. (*трнак*: *трнци* – метафорично „мали трнг”, *млинац*: *млинци* – јело од теста или најмањи конститутивни део тог јела).

У *pluralia tantum* или *singularia tantum* не убрајамо ни облике обавезне или алтернативне *творбене множине*, као што су *браћа*, *деца*, *цвеће*, *дрвеће/дрвље*, *трње* и сл. Разлог за то је што ови облици формирају парадигму по броју са јединским облицима датих лексема (*брат*, *дете*, *цвет*, *дрво*, *трн*...) тако што упућују на њихову екстрарелацијску множину, те не задовољавају основни услов дефиниције именица класе *tantum*, а то је непарадигматичност по броју. Због тога је чињеница да облици творбене множине именица у српском језику готово увек акомодирају придеве у облике морфолошке једнине ирелевантна за њихово дефинисање као класе са некомплетном акомодацијом.

3.5.3.1. Акомодацијске класе *singularia tantum*

У акомодацијске класе типа *singularia tantum* (2.1.) спадају именице без парадигматског броја чији облици не могу улазити у конструкције са множинским облицима придева. Наглашавамо да акомодацијска класа представља чисто дистрибутивно-синтаксички појам, дакле, није *семантички*, те се потенцијална множинска семантика у овој анализи свесно не узима у обзир. Рецимо, могуће је у животу познавати две особе које се зову Павле или Ђорђе, а у споју са *наукалним бројевима* (*два*, *три* и *четири*) све именице *singularia tantum* наизглед могу формирати граматичне конструкције у номинативу и синкретичним падежним облицима (*два Павла*, *три Ђорђа*, *четири Господа*), па ти примери привидно

аргументују да у српском језику и нема правих именица *singularia tantum*. Међутим, два су контрааргумента за такву тврдњу. Први: оне немају потпуну паукалну падежну парадигму (двају *Павл..., двама *Ђорђ...), што нам већ сигнализира извесне посебности номинатива паукала. Други, али за теорију акомодације можда важнији аргумент јесте тај што се акомодацијска класа неке лексеме дефинише на основу модификација облика друге лексеме која улази с њом у синтаксичку конструкцију и која је морфолошки богатија и информативнија од ње, а не на основу модификација облика саме те лексеме или њене интерпретације. У наведеним примерима (два Павла, три Ђорђа, четири Господа), паукалне синтагме дијагностикују акомодацијску класу бројева, а не именица, с обзиром на то да бројеви показују одређени степен селективности према именицама као информативнијем и богатијем морфолошком типу.

Табела 40. XVII акомодацијска класа (именице типа Павле)

XVII АК – Павле	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	Павле	х	х	х	х	х
Ген.	Павла	х	х	х	х	х
Дат.	Павлу	х	х	х	х	х
Ак.	= ген.	х	х	х	х	х
Инстр.	Павлом	х	х	х	х	х
Лок.	Павлу	х	х	х	х	х
Вок.	Павле	х	х	х	х	х

Ова акомодацијска класа има изглед I АК – именице типа *човек* у једнини. Осим властитог имена *Павле*, у ову акомодацијску класу спадају и друга мушка имена на -е, као што су *Ђорђе*, *Миле*, *Ступе*... Осим њих, ту долазе и мушка имена на -о, као што су *Мирко*, *Марко*, *Ђоко*, *Јово*... У ову класу спада и именица *Господ*.

Табела 41. XVIII акомодацијска класа (именице типа фламенко)

XVIII АК – фламенко	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	фламенко	х	х	х	х	х
Ген.	фламенка	х	х	х	х	х
Дат.	фламенку	х	х	х	х	х
Ак.	= ном.	х	х	х	х	х
Инстр.	фламенком	х	х	х	х	х
Лок.	фламенку	х	х	х	х	х
Вок.	фламенко	х	х	х	х	х

Ова акомодацијска класа има изглед II АК – именице типа *сто* у једнини. Ова акомодацијска класа је мало продуктивна, осим именице *фламенко*, у њу се можда може сврстати још и именица *танго* (премда поуздано знамо да професионални играчи и аматери употребљавају облике множине ових именица у неформалној комуникацији да означе *партије плеса*, нпр.: *Играли смо разна танга, а онда смо прешли на валцере и салсе.*).

Табела 42. XIX акомодацијска класа (именице типа Карен)

XIX АК – Карен	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	Карен	х	х	х	х
Ген.	х	Карен	х	х	х	х
Дат.	х	Карен	х	х	х	х
Ак.	х	Карен	х	х	х	х
Инстр.	х	Карен	х	х	х	х
Лок.	х	Карен	х	х	х	х
Вок.	х	Карен	х	х	х	х

Ова акомодацијска класа има изглед III АК – именице типа *жсена* у једнини. У њу спадају скоро сва властита женска имена страног порекла на консонант, или на вокале *-и, -у*: *Карен, Милдред, Иштар, Соларис; Мими, Одри, Лилу...* Наравно, у њу не улазе она женска имена страног порекла на консонант која у процесу морфолошке адаптације могу добити наставак *-а* за женски род, као нпр. *Елизабета, Кристина* итд.²⁵

²⁵ Српском језику су непознати облици **Иштара, Милдред, *Карена, *Солариса...*

3.5.3.2. Акомодацијске класе *pluralia tantum*

У акомодацијске класе типа *pluralia tantum* (2.2.) спадају именице без парадигматског броја чији облици не могу улазити у конструкције са јединским облицима придева. Исте напомене у вези са релацијом према семантици које смо дали за *singularia tantum* важе и овде. У групу *pluralia tantum* спадају:

Табела 43. XX акомодацијска класа (именице типа мемоари)

XX АК - мемоари	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	мемоари	х	х
Ген.	х	х	х	мемоара	х	х
Дат.	х	х	х	мемоарима	х	х
Ак.	х	х	х	мемоаре	х	х
Инстр.	х	х	х	мемоарима	х	х
Лок.	х	х	х	мемоарима	х	х
Вок.	х	х	х	мемоари	х	х

Ова акомодацијска класа има изглед I или II АК – именице типа *човек* или *сто* у множини. У њу спадају још и именице као што су *Алти*, *Малдиви*, *тропи*, *суптропи*...

Табела 44. XXI акомодацијска класа (именице типа санке)

XXI АК – санке	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	санке	х
Ген.	х	х	х	х	санки	х
Дат.	х	х	х	х	санкама	х
Ак.	х	х	х	х	санке	х
Инстр.	х	х	х	х	санкама	х
Лок.	х	х	х	х	санкама	х
Вок.	х	х	х	х	санке	х

Ова акомодацијска класа има изглед III АК – именице типа *жена* у множини. У њу спадају још и именице као што су *гаће*, *панталоне*, *гајде*...

Табела 45. XXII акомодацијска класа (именице типа *врата*)

XXII АК – <i>врата</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	врата
Ген.	х	х	х	х	х	врата
Дат.	х	х	х	х	х	вратима
Ак.	х	х	х	х	х	врата
Инстр.	х	х	х	х	х	вратима
Лок.	х	х	х	х	х	вратима
Вок.	х	х	х	х	х	врата

Ова акомодацијска класа има изглед IV АК – именице типа *село* у множини. У њу спадају још и именице као што су *кола*, *скрипта*.

3.5.4. Варијантна акомодација

Није тешко приметити да се неке именице српског језика могу сврстати у једну, а неке у две или чак више акомодацијских класа. То зависи од различитих критеријума: од варијација у њиховој морфологији, од географског (дијалекатског) или историјског критеријума, од социолингвистичког фактора. Будући да варијантна акомодација излази из оквира синтаксе и прелази у сферу интереса нормативистике, дијалектологије или неке друге лингвистичке дисциплине, овде не дајемо исцрпан инвентар свих варијантних акомодација, већ само назначавамо контуре проблематике за неки будући детаљнији опис.

Варијантна акомодација се јавља када именица има алтернативне морфолошке облике или обрасце промене. Нпр. именица *архитект* спада у I АК (*човек*), а њена варијанта *архитекта* спада у V АК (*војвода*), притом оне обе означавају исти денотат – особу која се бави архитектуром. Понекад варијантну акомодацију може пратити репартиција значења, или стилска нијанса, као што је код именице *бол* (II АК) и *бол* (IV АК), где прва значи више физички бол, а друга духовни/духовну бол, тј. патњу.

Слична варијантна акомодација се јавља код назива за означавање младих бића који могу имати алтернативне обрасце морфолошке промене, па у складу с тим формирају различите акомодацијске класе: *тиле–тилићи* (VII АК) и *тиле–тилад*

(XIII АК), означавајући притом исти денотат. Понекад ове именице могу акомодирати синтаксичко окружење и као XI акомодацијска класа (*дете*): *То пиле је било добро : Та пилад су била добра.*

Табела 46. Варијантна акомодацијска класа именице пиле

XI АК – <i>дете</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пиле	х	х	пилад
Ген.	х	пилади	пилета	х	х	х
Дат.	х	пилади	пилету	х	х	х
Ак.	х	пилад	пиле	х	х	х
Инстр.	х	пилади	пилетом	х	х	х
Лок.	х	пилади	пилету	х	х	х
Вок.	х	пилади	пиле	х	х	х

Код именица овог типа јавља се и регионална морфолошка парадигма²⁶, па самим тим и регионална акомодацијска класа, где различити облици именице акомодирају синтаксичко окружење на различите начине у женски или средњи род, једнину или множину. Проширићемо дијагностички контекст дативским потконтекстом како бисмо стекли бољи увид у стање:

То наше пиле је било добро : Та наша пилад су била добра.

Нема тог нашег пилета : Нема тих наших пилади.

Дао сам храну том нашем пилету : Дао сам храну тим нашим пиладима.

Видим то наше пиле : Видим ту нашу пилад.

Облици за означавање једнине (са леве стране) доследно акомодирају синтаксичко окружење у једнину и средњи род у свим падежним контекстима. За то време, облици за означавање множине у свим падежним контекстима, осим у акузативу, акомодирају синтаксичко окружење у множину, претпостављамо средњег рода, јер акомодирани облици нису довољно информативни (пример у генитиву: *Нема **тих наших** пилади* – окружење може бити и у мушком и женском и средњем роду множине, слично као у дативу: *Дао сам... **тим нашим** пиладима*). Као помоћну можемо користити информацију о парадигматском облику именице у дативу множине – *пиладима*, која сугерише да се ради или о мушкој или средњој

²⁶ Карактеристично за терене западне Србије.

промени (морфолошком типу), евентуално о женском морфолошком типу на консонант, међутим, то је информација од секундарног значаја за анализу акомодације. Једини информативан је облик за означавање номинатива множине који акомодира синтаксичко окружење у средњи род множине (*Та наша пилад су била добра* – ср.р.мн). На основу њега класификујемо и остала синтаксичка окружења у средњи род множине, осим акузатива. Облик за означавање множине у акузативском контексту акомодира своје синтаксичко окружење у једнину женског рода (*Видим то наше пиле* – ср.р.јд. : *Видим ту нашу пилад* – ж.р.јд.). Графички то представљамо на следећи начин:

Табела 47. Варијантна акомодацијска класа именице пиле

Акомодацијска класа – пиле, рег.	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пиле	х	х	пилад
Ген.	х	х	пилета	х	х	пилади
Дат.	х	х	пилету	х	х	пиладима
Ак.	х	пилад	пиле	х	х	х
Ин.	х	х	пилетом	х	х	пиладима
Лок.	х	х	пилету	х	х	пиладима
Вок.	х	х	пиле	х	х	пилади

С обзиром на то да се ради о територијално ограниченом феномену и појави која није карактеристична за стандардни језик, нисмо дефинисали посебну акомодацијску класу.

Код неких именица јавља се варијантна акомодација због синкретизма облика или морфолошких дијакритика, нпр. именица *господин* може акомодирати ситаксичко окружење као Х АК (*брат*), као у примеру *Та наша господа су била добра*. Табеларно то представљамо на следећи начин:

Табела 48. Варијантна акомодацијска класа именице *господин*

Х АК – <i>брат</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	господин	х	х	х	х	господа
Ген.	господина	господе	х	х	х	х
Дат.	господину	господи	х	х	х	х
Ак.	= Ген.	господу	х	х	х	х
Инстр.	господином	господом	х	х	х	х
Лок.	господину	господи	х	х	х	х
Вок.	господине	господо	х	х	х	х

Иста именица може акомодирати придеве и као XII АК (*властелин*), када означава друштвени сталеж, као у примеру *Та наша господа је била добра*:

Табела 49. Варијантна акомодацијска класа именице *господин*

XII АК – <i>властелин</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	господин	господа	х	х	х	х
Ген.	господина	господе	х	х	х	х
Дат.	господину	господи	х	х	х	х
Ак.	= ген.	господу	х	х	х	х
Инстр.	господине	господо	х	х	х	х
Лок.	господином	господом	х	х	х	х
Вок.	господину	господи	х	х	х	х

Осим ових, у може се појавити и нетипична, регионална и архаична варијантна акомодација, посведочена у српској књижевности: *Ти наши господа су били добри* (због одсуствовања из савременог језика нисмо дефинисали посебну акомодацијску класу²⁷):

²⁷ Сва господа подрани у цркву / И пред њима српски цар Степане – „Наход Момир” , Вук Караџић: *Српске народне пјесме* 1–9, Београд 1899–1902.

Табела 50. Варијантна акомодацијска класа именице *господин*

Акомодацијска класа – <i>господин 1</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	господин	х	х	господа	х	х
Ген.	господина	господе	х	х	х	х
Дат.	господину	господи	х	х	х	х
Ак.	= ген.	господу	х	х	х	х
Ин.	господином	господом	х	х	х	х
Лок.	господину	господи	х	х	х	х
Вок.	господине	господо	х	х	х	х

Са историјске тачке гледишта, именице могу променити акомодацијску класу током времена, нпр. именица *слуга* у савременом српском језику спада у V АК:

Тај наш слуга је био добар: Те наше слуге су биле добре:

Табела 51. Варијантна акомодацијска класа именице *слуга*

V АК – <i>војвода</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	слуга	х	х	х	слуге	х
Ген.	слуге	х	х	х	слугу	х
Дат.	слуги	х	х	х	слугама	х
Ак.	слугу	х	х	х	слуге	х
Ин.	слугом	х	х	х	слугама	х
Лок.	слуги	х	х	х	слугама	х
Вок.	слуго	х	х	х	слуге	х

Међутим, у старијим текстовима и народној епској поезији појављују се примери по којима ову именицу можемо сврставати у III АК, без обзира на то што означава природно мушки денотат, нпр.: *Та наша слуга је била добра*²⁸:

²⁸ Вјерна га је послушала слуга – „Гојени Алил под Уџбаром”, Вук Караџић: *Српске народне пјесме* 1–9, Београд 1899–1902.

Табела 52. Варијантна акомодацијска класа именице слуга

III АК – жена	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	слуга	х	х	слуге	х
Ген.	х	слуге	х	х	слугу	х
Дат.	х	слуги	х	х	слугама	х
Ак.	х	слугу	х	х	слуге	х
Ин.	х	слугом	х	х	слугама	х
Лок.	х	слуги	х	х	слугама	х
Вок.	х	слуго	х	х	слуге	х

Са социолингвистичке тачке гледишта, варијантност акомодацијских класа може бити последица савремених тенденција ка родној равноправности. Рецимо, именице мушког рода на -а углавном означавају особе мушког пола и тада се сврставају у V АК (као *војвода*):

Табела 53. Варијантна акомодацијска класа именице судија

V АК – војвода	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	судија	х	х	х	судије	х
Ген.	судије	х	х	х	судија	х
Дат.	судији	х	х	х	судијама	х
Ак.	судију	х	х	х	судије	х
Инстр.	судијом	х	х	х	судијама	х
Лок.	судији	х	х	х	судијама	х
Вок.	судијо	х	х	х	судије	х

Међутим, када поменути професију обавља жена, оне могу акомодирати придеве по III АК (као *жена*). Ту спадају именице *архитекта*, *судија* и можда још понеки сличан назив за професију коју данас равноправно са мушкарцима обављају жене: *Тај наш судија је био добар (V АК) : Та наша судија је била добра (III АК)*:

Табела 54. Варијантна акомодацијска класа именице судија

III АК – жена	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.		судија			судије	
Ген.		судије			судија	
Дат.		судији			судијама	
Ак.		судију			судије	
Инстр.		судијом			судије	
Лок.		судији			судијама	
Вок.		судијо			судије	

Изузетно необичан пример варијантности акомодацијских класа проналазимо код лексеме *наочари/е*. Оно што је несумњиво код ове лексеме јесте њен семантички тип: ради се о именици која означава предмет, према томе она нема природни, у нашој терминологији *екстрарелацијски* род. Отуд се може извести и први закључак да именица *наочари/е* има селективни род у ужем смислу, како га дефинишемо у овом раду. Оно што је пак тешко дефинисати јесте морфолошки тип лексеме *наочари/е*. Два најважнија описна речника српског језика (РСКЈ, РСКНЈ) у номинативу бележе дублетне облике *наочари*, *наочаре* и *наочале*, без парадигматског броја (*pluralia tantum*). Трећи наведени облик има ограничен опсег употребе у географском смислу и користи се претежно на западу језичке територије, за ту варијанту нема недоумице: ради се о именици женског граматичког рода са регуларном морфолошком променом типа *санке*, која припада двадесет првој акомодацијској класи (XXI АК – именице типа *санке*).

Табела 55. Акомодацијска класа именице наочале

XXI АК – санке	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	наочале	х
Ген.	х	х	х	х	наочала	х
Дат.	х	х	х	х	наочалама	х
Ак.	х	х	х	х	наочале	х
Инстр.	х	х	х	х	наочалама	х
Лок.	х	х	х	х	наочалама	х
Вок.	х	х	х	х	наочале	х

Дефинисање морфолошког типа и акомодацијске класе друга два дублета представља много изазовнији задатак. РСКЈ одређује лексему као именицу женског рода множине, док РСКНЈ описује лексему као именицу женског и мушког рода. Нажалост, ниједан од речника не даје пун инвентар облика лексеме, тако да није јасно која од варијаната је женског, а која мушког рода: наиме, и именице женског рода на консонант имају наставак *-и* у номинативу множине, истоветно као и именице мушког рода на консонант. Стога располажемо трима могућностима: а) именица може имати промену као друге именице мушког рода на консонант, или б) као именице женског рода на консонант, или в) као именице женског рода на *-а*, наравно, у сва три случаја искључиво у множини, пошто се ради о именици без парадигматског броја.

Анализа примера употребе облика лексеме из речника не даје закључке о њеном морфолошком типу на основу којих би се могла искључити барем нека од наведене три теоријских могућности. РСКЈ даје само један пример:

Погледа ме преко наочари.

који упућује на то да ова лексема припада именицама женског рода на консонант, иако у заглављу речничког чланка стоји да је наставак за генитив само *-ара*, чиме се, супротно примеру, лексема сврстава у именице женског рода на *-а*. Овај речник не допушта могућност да је у питању именица мушког рода.

С друге стране, РСКНЈ даје више грађе, али и више могућности за одређивање граматичког рода. Следећи примери²⁹ категоризују наведену лексему у именице женског рода на *-а*:

Наочаре на носу су се одједном замаглиле...

Натенане извади наочаре...

Постоје сличне идеолошке наочаре и за радничке очи...

Просуђивати кроз наочаре нашега старог Рунка...

Види неколико госпа и госпојица са којима се тек на наочаре може разговарати.

²⁹ Исти примери се могу односити на више различитих морфолошких типова, али и акомодацијских класа.

Следећи примери сврставају лексему у категорију женски род на консонант:

Уздигавши на чело авијатичарске наочари...

Погледа ме преко наочари...

Но нека он за Германце и за оне који њиним наочарима гледају, пише како му се свиди...

Често је социолошки поглед замагљен наочарима пруског романтичара...

Срби метнули султану наочари...

Следећи примери категоришу лексему у мушки род на консонант:

Натенане извади наочаре...

Тебе су очи здраве, а наочари добри

Но нека он за Германце и за оне који њиним наочарима гледају, пише како му се свиди

Често је социолошки поглед замагљен наочарима пруског романтичара

Просуђивати кроз наочаре нашега старога Рунка

Види неколико госпа и госпојица са којима се тек на наочаре може разговарати.

Морфолошке облике лексеме *наочари/е* табеларно можемо приказати овако:

Табела 56. Упоредна парадигма реконструисаних морфолошких типова именице *наочари/е*

„наочари“	м. р. на конс.	ж. р. на конс.	ж. р. на -а
Номинатив	наочари	наочари	наочаре
Генитив	наочара	наочари	наочара
Датив	наочарима	наочарима	наочарама
Акузатив	наочаре	наочари	наочаре
Инструментал	наочарима	наочарима	наочарама
Локатив	наочарима	наочарима	наочарама
Вокатив	наочари	наочари	наочаре

Речници не дају информације који облици су неправилни, тј. који морфолошки тип се може елиминисати, тако да се све три промене могу сматрати правилним. Закључак о припадности одређеном морфолошком типу може се извући на основу морфолошке анализе творбе речи: у речи *наочари* могу се дефинисати следеће морфеме:

на-оч(ок)-ар-и/е

где је *на* – префикс, *оч(ок)* – корен, тј. главни носилац семантике, *-ар* – творбени формант, *и/е* – наставак за номинатив множине. Будући да се у српском језику формантом *-ар* граде именице мушког рода, отуд смо склони да „мушки” морфолошки тип посматрамо као исправнији у односу на женске, барем у историјском смислу³⁰.

Приликом испитивања комбинаторичких способности реконструисаних морфолошких типова лексеме *наочари/е* за повезивање са облицима придева у дијагностичком контексту добијају се интересантни резултати. Очекивано, морфолошки „женски” типови на консонант и на наставак *-а* доследно се повезују са облицима придева у женском роду, сврставајући именицу *наочари/е* у исту акомодацијску класу као и именицу *санке*. Табеларно се то може приказати на следећи начин:

Табела 57. Акомодацијска класа именице *наочаре* (женски морфолошки тип на *-а*)

XXI АК – <i>санке</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	наочаре	х
Ген.	х	х	х	х	наочара	х
Дат.	х	х	х	х	наочарама	х
Ак.	х	х	х	х	наочаре	х
Инстр.	х	х	х	х	наочарама	х
Лок.	х	х	х	х	наочарама	х
Вок.	х	х	х	х	наочаре	х

Уколико именица *наочаре* представља „женски” морфолошки тип на *-а* и акомодира придеве у женски род множине, не може се пренебрећи чињеница да синтагме у дативу, инструменталу и локативу могу звучати неуобичајено уху осетљивог говорника, нпр.: (?)*летим наочарама*.

³⁰ Облик *наочар* појављује се у синтагми *медвед наочар*, што је врста медведа која живи у Јужној Америци, карактеристична по шари у облику наочара на очима.

Табела 58. Акомодацијска класа именице *наочари* (женски морфолошки тип на конс.)

XXI АК – санке	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	наочари	х
Ген.	х	х	х	х	наочарӣ	х
Дат.	х	х	х	х	наочарима	х
Ак.	х	х	х	х	наочари	х
Инстр.	х	х	х	х	наочарима	х
Лок.	х	х	х	х	наочарима	х
Вок.	х	х	х	х	наочари	х

Уколико именица *наочари* представља „женски” морфолошки тип на консонант и акомодира придеве у женски род множине, не може се пренебрећи чињеница да синтагма у генитиву може звучати неуобичајено (у најбољем случају регионално или архаично) уху осетљивог говорника, нпр.: *летиx наочарӣ*.

Као мушки морфолошки тип на консонант, именица *наочари* има само један низ облика и она може акомодирати придеве као именица типа *мемоари*:

Табела 59. Акомодацијска класа именице *наочаре* (мушки морфолошки тип на конс.)

XX АК – мемоари	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	наочари	х	х
Ген.	х	х	х	наочара	х	х
Дат.	х	х	х	наочарима	х	х
Ак.	х	х	х	наочаре	х	х
Инстр.	х	х	х	наочарима	х	х
Лок.	х	х	х	наочарима	х	х
Вок.	х	х	х	наочари	х	х

Међутим, унутар ове акомодацијске класе облик номинатива може звучати неуобичајено и дијалекатски уху осетљивог говорника: *лети наочари*, док су остали прихватљиви.

Именица *наочари* као „мушки“ морфолошки тип може акомодирати и облике придева у женски род множине, дакле, као акомодацијска класа *pluralia tantum* са селективним женским родом, нпр.:

Табела 60. Акомодацијска класа именице наочаре (мушки морфолошки тип на конс са придевима у облику женског рода)

XXI АК – санке	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	наочари	х
Ген.	х	х	х	х	наочара̄	х
Дат.	х	х	х	х	наочарима	х
Ак.	х	х	х	х	наочаре	х
Инстр.	х	х	х	х	наочарима	х
Лок.	х	х	х	х	наочарима	х
Вок.	х	х	х	х	наочари	х

Унутар ове акомодацијске класе, именица *наочари* не формира ниједну синтагму која би се могла сматрати неуобичајеном: *лепе наочари*, *лепих наочара*, *лепим начарима*, *лепе наочаре*. Међуодносно анализираних акомодацијских класа се табеларно може приказати на следећи начин (скраћеница П значи *парадигматски моменат*, скраћеница А значи *акомодацијски моменат*):

Табела 61. Упоредни преглед анализираних акомодацијских парадигми

Падеж	„наочаре” П (ж. р. - а) А (ж.р.)	„наочари” П (ж. р. - ѓ) А (ж.р.)	„наочари” П (м. р. - ѓ) А (м.р.)	„наочари” П (м. р. - ѓ) А (ж.р.)
Ном.	лепе наочаре	лепе наочари	* лепи наочари	лепе наочари
Ген.	лепих наочара̄	* лепих наочари	лепих наочара̄	лепих наочара̄
Дат.	* лепим наочарама	лепим наочарима	лепим наочарима	лепим наочарима
Ак.	лепе наочаре	лепе наочари	лепе наочаре	лепе наочаре
Инстр.	* лепим наочарама	лепим наочарима	лепим наочарима	лепим наочарима
Лок.	* лепим наочарама	лепим наочарима	лепим наочарима	лепим наочарима
Вок.	лепе наочаре	лепе наочари	лепе наочари	лепе наочари

Да именица *наочари/е* најчешће функционише као мушки морфолошки тип који акомодира придеве у множинске облике женског рода, сигурно би показала нека опсежнија анкета, за коју нема места у оквиру овог рада. Циљ нашег огледа и није био да дамо дефинитиван одговор на питање којем морфолошком типу и којој акомодацијској класи проблематична лексема припада, већ да илуструјемо

објашњавачки потенцијал теорије синтаксичке акомодације, која потврђује првобитни став Михаила Стевановића³¹, који је у вези са лексемом *наочари* рекао:

„И ма колико да је необјашњиво којим путем је до такве употребе дошло, ја мислим да противу ње не треба устајати. Зато и држим да у практичним граматикама и речницима именицу *наочари* треба означавати као именицу мушког рода, с напоменом да се у номинативу акузативу, а можда и другим падежима употребљава и с облицима [придева – прим. П.О.] женског рода (као именица ствар)”. (СТЕВАНОВИЋ 1937: 208)

Нормативна лингвистика савременог српског језика за сада нема недвосмислене препоруке што се тиче правилности облика лексеме *наочари/е* и њихове улоге у конструисању синтаксичких група са облицима придева, али надамо се да ће у решавању овог проблема у будућности допринети и резултати анализе акомодацијских класа.

3.5.5. Контаминација акомодацијских класа

Варијантну акомодацију не треба поистовећивати са контаминирањем две акомодацијске класе. До контаминације често долази у слободнијем, разговорном стилу, па можемо добити конструкције које се не могу сврстати ни у један предвиђени тип акомодацијских класа, нпр.:

(?) *Те наше архитекте су добри*, или

(?) *Ти наши архитекте су добре*.

Зашто овакве конструкције нису резултат акомодације иако се бар неке од њих могу сматрати правилним? Према теорији акомодације, вредности парадигматских граматичких категорија конгруентног атрибута треба да буду еквивалентне вредностима селективних категорија именице. Таква синтагма је ендоцентрична (са једносмерном акомодацијом, може се редуковати на свој репрезентант – именицу), па је према томе вредност граматичких категорија

³¹ Иако нам то не служи на част, признајемо да смо Стевановићев прилог о роду именице *наочари* прочитали тек након што смо анализирали морфолошки тип и синтаксичко понашање те речи. Сличности између нашег и његовог огледа последица су не маниризма, већ доследне примене логичког критеријума у граматичкој анализи, као и строго раздвајање морфолошког (П) од синтаксичког, тј. акомодацијског (А) момента.

репрезентанта истовремено и вредност граматичких категорија групе у целини. Затим, вредности парадигматских граматичких категорија предикатског израза морале би бити усклађене са вредностима селективних категорија ендоцентричне синтагме, тј. њеног репрезентанта – именице. У коначном резултату, вредности парадигматских категорија конгруентног атрибута морају бити идентичне вредностима парадигматских категорија предикатског израза, у супротном конструкција не користи механизам акомодације као везивни елемент, већ се ту пре ради о повезивању са елементима структуре смисла, тј. о *актуелизацији*.

Предложени опис акомодацијских класа не исцрпљује све могућности механизма синтаксичке акомодације нити има на то претензију, већ радије само указује на правац којим се може ићи приликом неког детаљнијег описа карактеристичног синтаксичког понашања именица српског језика. Његова велика предност у односу на методологију досадашњих лингвистичких истраживања јесте у томе што не маргинализује мале дистрибутивне класе и не третира их као изузетке од правила, већ као релевантне чланове синтаксичког система за које важе иста правила као и за велике. На тај начин омогућава се да и велике и мале акомодацијске класе буду дефинисане у оквиру истих теоријских премиса.

Овај опис не може да реши проблеме који проистичу из варијантне акомодације или из контаминације акомодације. Нормативна граматика треба да да коначну пресуду о томе које комбинације су правилне и препоручене, које су дозвољене као варијанта, које треба избегавати, а које се искључују као потпуно неправилне.

3.6. Типологија именичких акомодацијских класа у пољском језику

Прво релевантно проучавање дистрибутивних класа именица у пољском језику на основу њихове селективне категорије рода спровели су Салоњи и Свиђињски (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 168–180), који су дефинисали седам дистрибутивних (у нашој терминологији *акомодацијских*) класа именица. Овај иноваторски приступ је брзо прихваћен у пољској граматичкој и брзо су уследила нова истраживања која су имала за циљ да побољшају његове резултате. Нпр. Хана Далевска-Грењ и Казимјеж Фелешко у свом коауторском раду са контрастивном пољско-српском тематиком изоловали су за именице у пољском језику дванаест *конгруенцијских* класа, а у српском језику петнаест (DALEWSKA-GREŃ, FELESZKO 1984: 34–35). Термин *конгруенцијска класа* вероватно потиче од А. А. Зализњака (ЗАЛИЗНЯК 1964). Независно од Далевске-Грењ и Фелешко, њихов земљак, Вацлав Цоцкјевич, готово две деценије касније³², пронашао је једанаест *селективних родова* именица примењујући сличне критеријуме (СОСКІЕВИЧ 2002).

Различит број дистрибутивних класа код различитих истраживача последица је примене различитих критеријума анализе, али морамо признати да измена критеријума није водила ка побољшању резултата. Прво истраживање дистрибутивних класа именица у историји пољске граматике остало је и најпрецизније, пошто су потоњи истраживачи, за разлику од пионира пољске синтаксичке акомодације, користили измешане принципе приликом креирања дијагностичког контекста, што је нужно дало другачије и, нажалост, слабије резултате. Наиме, да би дијагностиковали *селективни род* код именица, Салоњи и Свиђињски анализирали су само правила повезивања именица и придева, што је методолошки оправдано с обзиром на чињеницу да придеви представљају парадигматски богатији морфолошки тип него што су именице (тј. придеви се мењају по више граматичких категорија него именице), те на тај начин именице могу да испоље своју селективност у односу на парадигматичност придева. За разлику од тога, Далевска-Грењ и Фелешко, с једне, и Цоцкјевич, с друге стране, у дијагностички контекст су увели и бројеве, због чега су и могли да изведу нове,

³² Овом аутору је рад Далевске-Грењ и Фелешко потпуно непознат, Цоцкјевич је независно од њиховог рада дошао до сличних резултата.

раније „непримећене” класе. Међутим, бројеви као морфолошки тип сиромашнији су парадигматским категоријама него именице и у споју са њима стварају дијагностички контекст у коме до изражаја више не долазе толико селективне особине именица, колико самих бројева. Тај вишак дистрибутивних класа односи се управо на акомодацијске класе које формирају бројеви *dwa*, *dwie* и *dwoje*. Због тога се у нашем истраживању акомодацијских класа именица у пољском језику ослањамо пре свега на резултате са самог извора, тј. на Салоњија и Свиђињског, уз одређене иновације (у вези са VI АК – именице типа *cham*, које су измакле њиховој пажњи). Акомодацијске (дистрибутивне) класе бројева дајемо у посебном поглављу.

Према томе, именице у пољском језику по питању акомодацијских класа дају много мање сложену слику у поређењу са српским. Има неколико разлога за то.

А) Најпре, број облика у множини је мањи него у српском, постоје само две категорије: *мушко-персонални* и *немушко-персонални* род, што смањује број реченица у множинским дијагностичким потконтекстима, па се самим тим смањује и комбинаторички потенцијал, због чега је оправдано очекивати мањи број акомодацијских класа, а самим тим и једноставнија синтаксичка правила за именичке речи у пољском него у српском.

Б) Истовремено, како у пољском језику имамо три вредности рода у једнини и две вредности рода у множини, значај опозиције *хомоклитичких* у односу на *хетероклитичке* акомодацијске класе се смањује јер у пољском језику нема симетрије између акомодације јединских и множинских облика придева, као што је то случај у српском. Док све именице морфолошког мушког типа категорије живо (са синкретизмом падежних облика у генитиву и акузативу) у једнини акомодирају придеве на исти начин, у множини се извајају две поткласе: једна акомодира придеве у персоналну, као што је то у случају именице *człowiek–ludzie* (I АК), а друге у неперсоналну множину, нпр.: *pies–psy* (II АК). Именице мушког морфолошког типа категорије неживо, као и женског и средњег морфолошког типа, иако у једнини акомодирају придеве у различите вредности рода, у множини их акомодирају подједнако у неперсоналну множину: *stół–stoły* (III АК), *dziewczyna–dziewczyny* (IV АК), *okno–okna* (V АК). Укратко, једна јединска

категорија корелира са двома множинским, а једној множинској одговарају четири јединске категорије, па на основу формалних критеријума није могуће доказати симетрију акомодације. Стога закључујемо да је опозиција хомоклитичких у односу на хетероклитичке класе унутар пољског језика ирелевантна. Ипак, у поређењу са српским језиком, све акомодацијске класе именица у пољском језику јесу хетероклитичне (несиметричне), њихова асиметрија тиче се искључиво облика рода, док асиметрична акомодација броја за пољски језик остаје потпуна непознаница.

В) Опозиција по комплетности акомодације остаје на снази: у пољском имамо шест акомодацијских класа које су комплетне, тј. имају и јединске и множинске облике, па акомодирају придеве и у једнини и у множини, и две које су некомплетне, које акомодирају придеве само у множинске облике, према томе спадају у класу *pluralia tantum*. Пољске граматике и речници не потврђују именице са искључивом селективном једнином (*singularia tantum*), тј. у формалном смислу оне практично не постоје. Рецимо, Далевска-Грењ тврди да све оне речи које се традиционално сматрају ограниченим на једину имају потенцијалну парадигму по броју, без обзира на могуће нијансе у интерпретацији³³, нпр.:

ПОЉ.: *ta miłość – te miłości, ta woda – te (dwie) wody, ta cyganeria – te cyganerie*;

СРП.: *та радост – те радости, то брашно – та брашна, омладина – те две омладине*

(DALEWSKA-GREŃ 1991: 24).

³³ То је такође став Зализняка што се тиче руског језика: „У *singularia tantum* обычно употребляются только словоформы со значением и внешними признаками ед. числа. Эта особенность непосредственно связана с основным значением этих слов: в человеческой практике обычно не возникает потребности в обозначении нескольких объектов, называемых по отдельности «лай», или «гордость», или «медь» и т. п. Однако, если такая потребность все же возникнет (а это в принципе всегда возможно), то недостающие словоформы со значением и внешними признаками мн. числа без труда будут построены: лаи, гордости, меди и т. д. [...] Иначе говоря, *singularia tantum* – это слова с потенциально полной парадигмой, из которой нормально употребляется только половина словоформ.“ (ЗАЛИЗНЯК 1967: 57-58)

То је упрошћење којим се додатно смањује број акомодацијских класа у пољском језику. У акомодацијским класама *pluralia tantum*, осим именица које акомодирају придеве у немушко-персонални род, типа *sanie*, могуће је издвојити и групу именица које акомодирају придеве у мушко-персонални род, као што је *wujostwo*. Те именице немају парадигму по броју, а најновији описни речници савременог пољског језика одричу сваку могућност промене ове речи по броју (ISJP, SJP, USJP, WSPP). Међутим, и поред тога што спадају у једински морфолошки тип, чињеница да акомодирају придеве у облик множине мушко-персоналног рода сведочи да имају селективну множину. Ипак, та хетероклитичност тиче се само морфолошко-семантичких односа, док је њихова акомодација доследна и уједначена, пошто акомодирају придеве искључиво у један број и један род (мушко-персоналну множину).

Поређење пољских АК са српским, уз коришћење истих опозиција (*комплетност : некомплетност* и *хомоклитичност : хетероклитичност*), даје следећу слику:

Табела 62. *I акомодацијска класа (именице типа człowiek)*

Именичке акомодацијске класе у пољском језику		
1. АК са комплетном акомодацијом		
1.1. Хомоклитичне АК	1.2. Хетероклитичне АК	
-	1.2.1. АК са несиметричном акомодацијом рода	1.2.2. АК са несиметричном акомодацијом броја
	-	-
	1.2.1.1. АК са делимично несиметричном акомодацијом рода	1.2.2.1. АК са делимично несиметричном акомодацијом броја
	-	-
	1.2.1.2. АК са потпуно несиметричном акомодацијом рода	1.2.2.2. АК са потпуно несиметричном акомодацијом броја
	I АК (<i>człowiek</i>)	-
	II АК (<i>pies</i>)	
	III АК (<i>stół</i>)	
	IV АК (<i>dziewczyna</i>)	
	V АК (<i>oko</i>)	
	VI АК (<i>cham</i>)	
2. АК са некомплетном акомодацијом		
2.1. <i>Singularia tantum</i>	2.2. <i>Pluralia tantum</i>	
-	VII АК (<i>skrzypce</i>)	
	VIII АК (<i>wujostwo</i>)	

Као што се види, велики број типова акомодацијских класа које постоје у српском језику, не постоје у дијаграму за пољски језик. У даљем току рада осврнућемо се на сваку од ових класа појединачно.

3.6.1. Именице са комплетном акомодацијом

Само је једна акомодацијска класа у пољском језику чији множински облици акомодирају придеве у облике мушко-персоналне множине и у њу спадају именице типа *człowiek*.

Табела 63. *I акомодацијска класа (именице типа człowiek)*

I АК – именице типа <i>człowiek</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	<i>człowiek</i>	x	x	<i>ludzie</i>	x
Ген.	<i>człowieka</i>	x	x	<i>ludzi</i>	x
Дат.	<i>człowiekowi</i>	x	x	<i>ludziom</i>	x
Ак.	= ген.	x	x	= ген.	x
Инстр.	<i>człowiekiem</i>	x	x	<i>ludźmi</i>	x
Лок.	<i>człowieku</i>	x	x	<i>ludziach</i>	x
Вок.	<i>człowieku</i>	x	x	<i>ludzie</i>	x

То су именице мушког морфолошког типа, категорије живо у једнини, а у множини персоналног морфолошког типа, са синкретизмом генитива и акузатива (углавном означавају особе мушког пола), чији једнински облици акомодирају придеве у мушки род категорије живо, а у множини у облике мушко-персоналног рода. Ту спада широк спектар именица која означавају мушке професије, титуле и сл., нпр.: *student, profesor, król, generał...* У исту класу спадају и именице на *-a* којима се означавају особе мушког пола: *idealista, sędzia...*

Табела 64. II акомодацијска класа (именице типа *pies*)

II АК – именице типа <i>pies</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	pies	х	х	х	psy
Ген.	psa	х	х	х	psów
Дат.	psu	х	х	х	psom
Ак.	= ген.	х	х	х	= ном.
Инстр.	psem	х	х	х	psami
Лок.	psie	х	х	х	psach
Вок.	psie	х	х	х	psy

Друга акомодацијска класа у пољском језику обухвата именице које у једнини представљају мушки морфолошки тип категорије живо (са синкретизмом генитива и акузатива), а у множини су немушко-персонални морфолошки тип (са синкретизмом номинатива и акузатива). Правила акомодације у једнини за II АК у пољском језику не разликују се од правила за I АК у једнини, али показују разлику у множини, јер именице II АК у множини акомодирају конгруентни атрибут у немушко-персонални род.

Трећа акомодацијска класа у пољском језику обухвата именице које у једнини представљају мушки морфолошки тип категорије неживо (са синкретизмом номинатива и акузатива), а у множини су немушко-персонални морфолошки тип (са синкретизмом номинатива и акузатива). Иако се у множини II АК не разликује од III АК и обе класе именица акомодирају придеве у немушко-персоналну множину, у једнини оне показују разлику кроз синкретизам номинатив : акузатив и номинатив : генитив:

Табела 65. III акомодацијска класа (именице типа *stół*)

III АК – именице типа <i>stół</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	stół	х	х	х	stoły
Ген.	stołu	х	х	х	stołów
Дат.	stołowi	х	х	х	stołom
Ак.	= ном.	х	х	х	= ном.
Инстр.	stołem	х	х	х	stołami
Лок.	stole	х	х	х	stołach
Вок.	stole	х	х	х	stoły

Четврта акомодацијска класа у пољском језику најчешће обухвата именице које у једнини представљају женски морфолошки тип, а у множини су немушко-персонални морфолошки тип (са синкретизмом номинатива и акузатива). Те именице доследно акомодирају придеве на следећи начин:

Табела 66. IV акомодацијска класа (именице типа *kobieta*)

IV АК – именице типа <i>kobieta</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	kobieta	х	х	kobiety
Ген.	х	kobiety	х	х	kobiet
Дат.	х	kobiecie	х	х	kobietom
Ак.	х	kobietę	х	х	kobiety
Инстр.	х	kobietą	х	х	kobietami
Лок.	х	kobiecie	х	х	kobietach
Вок.	х	kobieto	х	х	kobiety

Пета акомодацијска класа у пољском језику обухвата именице које у једнини представљају средњи морфолошки тип (са синкретизмом номинатива, акузатива и вокатива), а у множини су немушко-персонални морфолошки тип (са синкретизмом номинатива и акузатива):

Табела 67. V акомодацијска класа (именице типа *okno*)

V АК – именице типа <i>okno</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.			okno		okna
Ген.			okna		okien
Дат.			oknu		oknom
Ак.			okno		okna
Инстр.			oknem		oknami
Лок.			oknie		oknach
Вок.			okno		okna

Намеће се закључак да је несиметрија акомодације у пољском језику пре правило него изузетак, док је у српском језику обрнуто: најбројније и најочљивије класе именица су оне које спадају у симетричне, док се несиметричне сматрају куриозитетима и изузецима од правила.

Као посебну акомодацијску класу издвајамо именице типа *cham*, за које Салоњи и Свиђињски не дефинишу посебну групу, а које су специфичне по томе што се у једнини мењају као мушки морфолошки тип категорије живо, а у множини као мушко-персонални морфолошки тип (према квалификатору у ISJP), с тим што у номинативу (и синкретичном вокативу) имају обличку грамеу карактеристичну за неперсоналну множину. У складу са својим формалним обележјима, именице овог типа акомодирају придеве на следећи начин:

Табела 68. VI акомодацијска класа (именице типа *cham*)

VI АК – именице типа <i>cham</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	cham	х	х	х	chamy
Ген.	chama	х	х	chamów	х
Дат.	chamowi	х	х	chamom	х
Ак.	= ген.	х	х	= ген.	х
Инстр.	chamem	х	х	chamami	х
Лок.	chamie	х	х	chamach	х
Вок.	chamie	х	х	х	chamy

У ову класу спадају и именице као што су *grubas*, *lobuz*, *łotr*, *zbir* и друге.

3.6.2. Именице са некомплетном акомодацијом

Што се тиче именица са некомплетном акомодацијом, прво што упада у око јесте изостајање именица *singularia tantum*, а с обзиром на то да се придеви у множини мењају или по мушко-персоналном, или по немушко-персоналном роду, логично је очекивати свега две акомодацијске класе *pluralia tantum*.

Једна од њих припада регуларном множинском морфолошком типу и у складу с тим акомодира придеве у немушко-персоналну множину: *skrzypce* (VII АК). У парадигми ових именица немогуће је формирати јединске облике, па због тога оне акомодирају придеве само у множину.

Табела 69. VII акомодацијска класа (именице типа *skrzypce*)

VII АК – именице типа <i>skrzypce</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	skrzypce
Ген.	х	х	х	х	skrzypiec
Дат.	х	х	х	х	skrzypcom
Ак.	х	х	х	х	skrzypce
Инстр.	х	х	х	х	skrzypcami
Лок.	х	х	х	х	skrzypcach
Вок.	х	х	х	х	skrzypce

У другу акомодацијску класу *pluralia tantum* улазе именице са искључиво једнинском падежном парадигмом, које упркос својим једнинским граматичким дијакритицима акомодирају придеве у мушко-персонални (множински) род: *wujostwo*, *państwo* (VIII АК).

Табела 70. VIII акомодацијска класа (именице типа *wujostwo*)

VIII АК – именице типа <i>wujostwo</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	wujostwo	х
Ген.	х	х	х	wujostwa	х
Дат.	х	х	х	wujostwu	х
Ак.	х	х	х	wujostwa	х
Инстр.	х	х	х	wujostwo	х
Лок.	х	х	х	wujostwu	х
Вок.	х	х	х	wujostwo	х

Треба нагласити да овај облик, иако се може разумети као изведеница од одређених облика са једнинском вредношћу (*wuj*, *pan*), никада не врши улогу парадигматске творбене множине дотичних именица, као што то може бити случај у српском језику, нпр. код именице *брат–браћа*, већ има потпуно ново множинско значење (нпр. *pan* + *pani* = *państwo*; *wuj* + *ciotka* = *wujostwo*). Пошто ни сам нема парадигму по броју, што потврђују сви релевантни описни речници и граматике пољског језика³⁴, овај тип именица испуњава први и елиминаторни

³⁴ Неке лексеме са истим формантом могу имати парадигму по броју, нпр. *rodzeństwo*. Парадигматичност по броју је формална лексичка особина и дефинисана је за сваку лексему понаособ на основу правила чије истраживање излази из оквира нашег рада.

услов за припадност именицама класе *tantum*. Што се тиче синтаксичке акомодације, ситуација је заиста специфична: иако су, с тачке гледишта морфолошког типа, облици именица типа *wujostwo* опремљени јединским дијакритицима, они формирају правилне синтаксичке групе искључиво са придевима у мушко-персоналном роду, на основу чега изводимо закључак да облици ове именице имају селективни мушко-персонални род, због чега их класификујемо у акомодацијску класу *pluralia tantum*. Њихова припадност јединском морфолошком типу ирелевантна је за закључке који се доносе на синтаксичком нивоу. Такав граматички однос представља комбинацију елемената неупоредиву са било чим што имамо у српском језику.

3.6.3. Варијантне акомодацијске класе у пољском језику

Слично као у српском, и у пољском језику налазимо примере варијантне акомодације која је последица одређених ванјезичких критеријума, али у далеко мањем обиму. Рецимо, пољски језик углавном не користи акомодирање различитих родова да означи особе различитог рода које обављају неку професију на онај начин на који се то чини у српском, као код именице типа *судија* (*maj sudiya*, *ta sudiya*). У пољском језику постоји много већа слобода у творби *nomina agentis* за особе женског рода и највећи број професија поседује и женске варијанте (неки од форманата су *-aczka*: *biegaczka*, *pływaczka*, *praczką*, *śluchaczka*; *-niczka*, *-owniczka*: *kierowniczka*, *pracowniczka*, *rzeczniczka*, *górniczka*; *-nica*, *-ownica*: *pracownica*, *robotnica*; *-czyni*: *dawczyni*, *mówczyni*, *obrończyni*; *-icielka*, *-ycielka*: *doręczycielka*, *nauczycielka*, *poręczycielka*; *-arka*: *kreślarka*, *malarka*, *pisarka*; *-ka*: *psycholożka*, *socjolożka*). Многе од ових именица немају свој дословни превод или нису још устаљене у српском језику. То је и разумљиво јер је у пољском језику процес осмишљавања и творбе именица за означавање женских професија почео знатно раније него у српском, нпр. Линде у свом *Речнику пољског језика* уз одредницу *artysta* примећује:

„Wcale zaś żadnego nie mamy [słowa] na wyrażenie kobiety (nie żony, ale) w rzeczy samej trudniącej się kunsztem jakowym, jak n. p. malarki, aktorki, *eine Künstlerinn*, chyba Artystka” (LINDE 1807).

Ипак, један број именица за означавање професија које обављају жене, а које се изводе додавањем форманата *-ica/-уса*, или неких других, за већину говорника пољског као матерњег имају негативну конотацију, нпр.: **profesorzyca*, **doktorzyca...* (КОВОС 2011: 263), а уз њих бисмо додали и *prezeska*, *premierka*, *ministerka*, *redaktorka*, али још увек и *psycholożka*, *socjolożka*. Као престижнија форма, или једноставно неутрална, тј. без негативне конотације, користи се облик номинатива једнине именица за означавање професија које обављају особе мушког рода. У том случају сама именица не мења облик ни кроз једну морфолошку категорију, док се придев акомодира према екстрарелацијском женском роду именице, екстрарелацијском броју именице и селективном падежу глагола. То практично изгледа као синтагма са придевом који се мења уз непроменљиву именицу³⁵.

Табела 71. Варијантна акомодацијска класа именице *minister* за означавање особе женског пола

Акомодацијска класа именице типа <i>kobieta</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	minister	х	х	minister
Ген.	х	minister	х	х	minister
Дат.	х	minister	х	х	minister
Ак.	х	minister	х	х	minister
Инстр.	х	minister	х	х	minister
Лок.	х	minister	х	х	minister
Вок.	х	minister	х	х	minister

Дакле, без обзира на максимални синкретизам облика именице, она акомодира придеве на исти начин као именице типа *kobieta*. Међутим, и поред тога што именица *minister* која означава особе женског рода акомодира придеве другачије од именице *minister* која означава особе мушког рода, не можемо тврдити да се ту ради о варијантној акомодацији у ужем смислу јер немамо посла са истим

³⁵ Род, број и падеж именског израза са оваквом именицом у групи распознаје се једино на основу конгруентних атрибута, а у случају да они изостају, суочавамо се са проблемима приликом интерпретације због изостајања граматичких дијакритика, нпр.: *Co stało się byłej minister* : (?) *Co stało się minister*; *Spotkałem byłą minister* : (?) *Spotkałem minister*; *Piję herbatę z byłą minister* : (?) *Piję herbatę z minister*. На тај начин мењају се (тј. не мењају) и акомодирају придеве и неке друге речи, углавном страног порекла, као што је нпр. *whisky* или *Solaris* (*ta whisky*, *tej whisky*, *tę whisky...* *ta Solaris*, *tej Solaris*, *tę Solaris...*).

морфолошким типовима који акомодирају придеве на различит начин, као што је то случај у српском језику код именица типа *судија*.

У пољском језику готово све именице које у множини спадају у мушко-персонални морфолошки тип (умекшавање консонанта на крају основе у номинативу множине, синкретизам генитива и акузатива) и истовремено акомодирају придеве у мушко-персоналну множину могу имати алтернативну парадигму у множини у којој неки облици (најчешће номинатив и вокатив, понекад акузатив) показују особине немушко-персоналног морфолошког типа и истовремено акомодирају придеве у облике немушко-персоналног рода. Такве форме називају се *депрецијативи*, тј. облици са негативном конотацијом, нпр.: *student: studenci–studenty*, *profesor: profesorowie–profesory*, *prezydent: prezydenci–prezydenty*.

Депрецијативност се описује пре свега као морфолошка категорија која се манифестује у парадигми по броју именице (BIEŃ, SALONI 1982), а још прецизније Салоњи тврди да се ту ради о системској особини, тј. флективној категорији, која обухвата сваку именицу мушко-персоналне множине јер се од њих увек може направити облик немушко-персоналне множине, тј. депрецијативни облик (SALONI 1988). Ипак, ми сматрамо да се категорија депрецијативности, а нарочито депрецијативна акомодација не могу свести на просту промену парадигме из мушко-персоналне у немушко-персоналну пре свега због тога што депрецијативи немају синкретизам номинатива и акузатива, већ генитива и акузатива, што се нипошто не може окарактерисати као особина немушко-персоналне промене. С тачке гледишта теорије акомодације, депрецијативност можемо посматрати као алтернативну акомодацију где именице I АК (типа *człowiek*) под одређеним околностима акомодирају придеве као именице VI АК (типа *cham*), нпр. депрецијативно о *председнику* (*prezydent*):

Табела 72. Депрецијативна варијантна акомодацијска класа именице *prezydent*

Акомодацијска класа именице типа <i>pies</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	prezydent	x	x	x	prezydenty
Ген.	prezydenta	x	x	prezydentów	x
Дат.	prezydentowi	x	x	prezydentom	x
Ак.	= ген.	x	x	= ген.	x
Инстр.	prezydentem	x	x	prezydentami	x
Лок.	prezydencie	x	x	prezydentach	x
Вок.	prezydencie	x	x	x	prezydenty

У савременом пољском језику могуће је повремено пронаћи потврду за употребу депрецијативне форме именица са синкретизмом номинатива и акузатива – *Граматички речник пољског језика* допушта такав депрецијативни акузатив, али искључиво уз предлог (SGJP: 40), док се његови примери без предлога сматрају нестандартним. Неке од тих конструкција, нпр. *iść/pójść w sołdаты/ministry/generały/dyrektory* сматрају се позајмљеницама из руског језика (MAKOWSKA, SALONI 2009). У сваком случају, депрецијативна акомодација има стилску функцију која се постиже тако што се морфолошки тип (истовремено и акомодација) именица мушко-персоналног рода, које иначе имају неутралну или позитивну конотацију, трансформише у морфолошки тип и акомодацију карактеристичну за именице типа *cham*, које по дефиницији имају искључиво негативну конотацију. До сличног закључка долази и Хана Јадацка, успостављајући везу између депрецијативности и алтернативних форми множине лексема типа *gapa, taruda, beksa, płaksa* (JADACKA 2005: 20). Наиме, ради се о именицама које имају паралелне облике у зависности од тога да ли се именицом обележава женска или мушка група (мушка – *beksy, beksów, beksom, beksów...* : женска – *beksy, beks, beksom, beksy...*).

Случај о ком говори Јадацка може се описати у светлу теорије акомодације као варијантна акомодација чија је функција означавање мушког или женског рода денотата, нпр. за означавање мушког пола, придеви се акомодирају по VI акомодацијској класи:

Табела 73. Варијантна акомодацијска класа именице *beksa* када означава особу мушког пола

Акомодацијска класа именице типа <i>pies</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	beksa	х	х	х	beksy
Ген.	beksy	х	х	beksów	х
Дат.	beksie	х	х	beksom	х
Ак.	bekse = ген.	х	х	= ген.	х
Инстр.	beksa	х	х	beksami	х
Лок.	beksie	х	х	beksach	х
Вок.	bekso	х	х	х	beksy

Када наведена именица означава особу женског пола, именица акомодира придеве као именице IV акомодацијске класе:

Табела 74. Варијантна акомодацијска класа именице *beksa* када означава особу женског пола

Акомодацијска класа именице типа <i>kobieta</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	beksa	х	х	beksy
Ген.	х	beksy	х	х	beks
Дат.	х	beksie	х	х	beksom
Ак.	х	bekse	х	х	beksy
Инстр.	х	beksa	х	х	beksami
Лок.	х	beksie	х	х	beksach
Вок.	х	bekso	х	х	beksy

3.7. Контрастирање акомодацијских класа именица у пољском и српском језику

У настави пољског језика као страног, један од највећих недостатака пољско-српских и српско-пољских речника којима располажемо данас представља штурост синтаксичких информација, мањак илустрација и примера. Поред преводног еквивалента, одреднице често не садрже ни минимум обавезних података о облицима речи, да не говоримо о правилима повезивања са облицима других лексема. Тако нпр. *Хрватско-пољски рјечник* Јулија Бенеша (BENEŠIĆ 1949), на исти начин као и *Słownik Serbsko-Chorwacko Polski* Вилима Франчића (FRANČIĆ 1987), представља пуку исту преводних еквивалената, готово без икаквих примера, без информације о морфологији и синтакси.

Ситуација је нешто повољнија у новијем *Пољско-српском речнику* (Ђуришић-Стојановић, Радновић 1999), те је он богатији примерима употребе речи, колокацијама и фразеологизмима. Ипак, и у њему недостаје информација о морфологији и синтакси, што може бити изузетно важно, нарочито за оне речи које немају еквивалентно морфосинтаксичко понашање у српском језику, нпр. за реч *beksa* нема информација о дублетној промени нити о њеној конгруенцији са придевима, као ни о депрецијативности; за именицу *generałstwo* стоји само објашњење *генерал с женом* и квалификатор *средњи род*, али изостаје информација да та реч нема парадигму по граматичкој категорији броја и да њени облици акомодирају своје синтаксичко окружење искључиво у множину, у мушко-персоналну род, нипошто у средњи.

Таква слика не треба да чуди и то не значи да су наши претходници радили нешто погрешно. Речници страних језика раније су имали за циљ искључиво да помогну разумевање текстова на страним језицима, служили су као преводилачки алат, а не као непосредно средство за учење страног језика. Кориснику тих речника било је довољно да пронађе преводни еквивалент, па да помоћу свог когнитивног апарата и интелигенције може лако да разуме смисао текста на страном језику и преведе га на свој. Међутим, када се ради о учењу страног језика или превођењу текстова *на* страни језик, ти речници не пружају довољно информација на основу којих је могуће склопити исправну синтаксичку конструкцију на страном језику – преводилац зависи искључиво од своје компетенције и познавања граматике. Циљ речника у новије време све више постаје управо то – да олакша и омогући конструисање реченица на страном језику, а не само њихово пасивно разумевање.

Наравно, то је у досадашњим условима било практично немогуће јер би илустровање свих облика речи и свих правила повезивања на класичан начин заузело неупоредиво више места, а једнотомна издања морала би бити проширена на вишетома, што знатно отежава рад са речницима. Да би се сачувао драгоцен простор и лексикографска издања учинила приступачнијим, у речнички чланак треба унети информацију о акомодацијској класи именице, а листу свих акомодацијских класа прикључити граматичким информацијама у речнику. На тај

начин могу бити приказане све корелације именица са придевима, а истовремено уштедети простор за многобројне примере употребе (нпр. по седам падежа у једнини и множини). Корелације именица са бројевима треба да буду приказиване у опису бројева као морфолошких типова са сиромашнијом парадигмом од именица, не у опису именица.

У случају потребе, могуће је изградити посебан контрастивни речник акомодацијских класа помоћу акомодацијских таблица. На тај начин формалне синтаксичке особине преводних еквивалената, које је било тешко уочити у шуми примера, излазе у први план. Одредница таквог контрастивног пољско-српског речника треба да садржи следеће елементе: именицу пољског језика, описан њен морфолошки тип, акомодацијску класу, можда карактеристичан пример употребе; преводна страна треба да садржи исте те елементе, али на српском језику. У наставку као илустрације дајемо неке једноставне примере, али и неке компликованије. Како су циљеви нашега рада искључиво теоријски, ово није прилика да прикажемо све односе између акомодацијских класа именица пољског и српског језика, што би несумњиво било корисно за језичку дескрипцију и методику наставе пољског језика као страног (али и српског).

Огледна страница речника акомодације 1: КОБИЕТА – ЖЕНА

Акомодацијска класа именице типа <i>kobieta</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.п-ерс.
Ном.	х	kobieta	х	х	kobiety
Ген.	х	kobiety	х	х	kobiet
Дат.	х	kobiece	х	х	kobietom
Ак.	х	kobietę	х	х	kobiety
Инстр.	х	kobietą	х	х	kobietami
Лок.	х	kobiece	х	х	kobietach
Вок.	х	kobieto	х	х	kobiety

Морфолошки тип именице <i>kobieta</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	kobieta	kobiety
Ген.	kobiety	kobiet
Дат.	kobiece	kobietom
Ак.	kobietę	kobiety
Инстр.	kobietą	kobietami
Лок.	kobiece	kobietach
Вок.	kobieto	kobiety

„Kobieta to dorosła osoba płci żeńskiej. *U progu stała bardzo atrakcyjna kobieta* [...]” (ISJP 2000).

Морфолошки тип именице <i>жена</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	жена	жене
Ген.	жене	жена
Дат.	жени	женама
Ак.	жену	жене
Инстр.	женом	женама
Лок.	жени	женама
Вок.	жено	жене

Жена је одрасла особа женског пола. *На прагу је стајала веома атрактивна жена.*

Акомодацијска класа именица типа <i>жена</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	жена	х	х	жене	х
Ген.	х	жене	х	х	жена	х
Дат.	х	жени	х	х	женама	х
Ак.	х	жену	х	х	жене	х
Инстр.	х	женом	х	х	женама	х
Лок.	х	жени	х	х	женама	х
Вок.	х	жено	х	х	жене	х

Огледна страница речника акомодације 2: BRAT – БРАТ

Акомодацијска класа именице типа <i>człowiek</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	brat	x	x	bracia	x
Ген.	brata	x	x	braci	x
Дат.	bratu	x	x	braciom	x
Ак.	brata	x	x	braci	x
Инстр.	bratem	x	x	braćmi	x
Лок.	bracie	x	x	braciach	x
Вок.	bracie	x	x	bracia	x

Морфолошки тип именице <i>brat</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	brat	bracia
Ген.	brata	braci
Дат.	bratu	braciom
Ак.	brata	braci
Инстр.	bratem	braćmi
Лок.	bracie	braciach
Вок.	bracie	bracia

„Nasz brat to chłopiec lub mężczyzna, który ma tych samych rodziców, co my: *Wczoraj dostałem list od brata [...] Miło mi powitać wszystkich braci [...]*” (ISJP 2000).
Bracia czekali na mnie pod domem.

Морфолошки тип именице <i>брат</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	брат	браћа
Ген.	брата	браће
Дат.	брату	браћи
Ак.	брата	браћу
Инстр.	братом	браћом
Лок.	брату	браћи
Вок.	брате	браћо

Наш брат је дечак или мушкарац који има исте родитеље као ми: *Јуче сам добио писмо од брата [...]* Драго ми је да поздравим сву *браћу [...]*.
Браћа су ме чекала испред куће.

Акомодацијска класа именица типа <i>брат</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	брат	x	x	x	x	браћа
Ген.	брата	браће	x	x	x	x
Дат.	брату	браћи	x	x	x	x
Ак.	брата	браћу	x	x	x	x
Инстр.	братом	браћом	x	x	x	x
Лок.	брату	браћи	x	x	x	x
Вок.	брате	браћо	x	x	x	x

Огледна страница речника акомодације 3: KAMIENŃ – КАМЕН

Акомодацијска класа именице типа <i>stół</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	kamień	х	х	х	kamienie
Ген.	kamienia	х	х	х	kamieni
Дат.	kamieniowi	х	х	х	kamieniom
Ак.	kamień	х	х	х	kamienie
Инстр.	kamieniem	х	х	х	kamieniami
Лок.	kamieniu	х	х	х	kamieniach
Вок.	kamieniu	х	х	х	kamienie

Морфолошки тип именице <i>kamień</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	kamień	kamienie
Ген.	kamienia	kamieni
Дат.	kamieniowi	kamieniom
Ак.	kamień	kamienie
Инстр.	kamieniem	kamieniami
Лок.	kamieniu	kamieniach
Вок.	kamieniu	kamienie

„Kamień to kawałek skały, zwykle twardy, spoisty i ciężki. *Podczas zamieszek ulicznych posypał się grad kamieni.* [...] *Broszka wysadzana drogimi kamieniami* [...]” (ISJP 2000).

Морфолошки тип именице <i>brat</i>		
Падеж	Јд.	Мн.
Ном.	камен	камење
Ген.	камена	камења
Дат.	камену	камењу
Ак.	камен	камење
Инстр.	каменом	камењем
Лок.	камену	камењу
Вок.	камене	камење

Камен је комад стене, обично тврд, чврст и тежак. *За време уличних трвења пао је град камења* [...] *Брош са инкрустираним драгим камењем* [...]

Акомодацијска класа именица типа <i>жена</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	жена	х	х	жене	х
Ген.	х	жене	х	х	жена	х
Дат.	х	жени	х	х	женама	х
Ак.	х	жену	х	х	жене	х
Инстр.	х	женом	х	х	женама	х
Лок.	х	жени	х	х	женама	х
Вок.	х	жено	х	х	жене	х

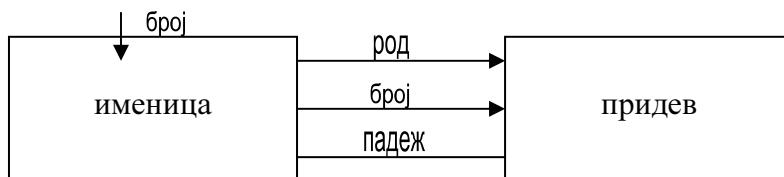
3.8. Закључци

Приликом упоређивања односа синтаксичке акомодације унутар групе сачињене од именица и придева у пољском језику са ситуацијом у српском језику дошли смо до следећих закључака:

1. Синтаксичка акомодација у именичко-придевској групи у пољском, као и у српском језику представља бинаран однос између именице и придева, између којих се синтаксичка веза конституише путем усклађивања вредности три граматичке категорије: рода, броја и падежа.

2. У оба језика придев представља богатији морфолошки тип него што је именица и има парадигматски род, број и падеж; са друге стране, именица има парадигматски број и падеж.

3. Што се тиче смера акомодације, именица је акомодатор, а придев акомодирани члан. На основу теста супституције, доказали смо да облици именица, иако немају парадигматски род, располажу селективном категоријом рода, преко које управљају парадигматском категоријом рода придева. На основу анализе синтаксичких функција граматичке категорије броја, установили смо да та категорија, иако парадигматска и за именице и за придеве, има интрарелацијску функцију за придеве, али екстрарелацијску функцију за именице, на основу чега смо извели закључак о секундарној селективности категорије броја код именица, који управља парадигматским бројем придева. Што се тиче категорије падежа, нисмо могли установити селективност на основу логичке анализе ни код једног од чланова именичко-придевске групе и закључили смо да се вредност категорије падежа унутар групе усклађује по принципу чисте конгруенције, а да се акомодатор падежа налази ван групе. Схематски то приказујемо на следећи начин:

Слика 22. Шема акомодације облика придевске речи са именицом као акомодатором

Такви синтаксички односи конституишу тип *ендоцентричне конгруентне групе*. Група је ендоцентрична јер је формирана на основу једносмерне акомодације, где је именица акомодатор, а придев акомодирани члан. Пошто именица акомодира придев по чак две граматичке категорије (род и број), за овај тип група кажемо да су изразито ендоцентричне. Група је конгруентна јер је облик падежа између именице и придева усклађен по принципу чисте конгруенције. У нашој теорији тест редукције не даје релевантне резултате за дефинисање типа групе, већ служи само као помоћно средство.

4. С обзиром на чињеницу да обликом падежа не управља ниједан од чланова именичко-придевске групе, истраживање изоловане групе не даје адекватне резултате, већ је неопходно посматрати њено понашање у контексту који акомодира њен падеж (нпр. у присуству глагола). На тај начин је могуће утврдити како контролисана промена контекста утиче на мењање облика падежа, али и других граматичких категорија, испреплетаних у облицима променљивих речи. Тако смо добили својеврсну *акомодацијску парадигму* и на основу ње извели *акомодацијске класе именица*.

5. Тестирање је показало да је лоша идеја посматрати селективне категорије као обележје лексеме, већ да је корисније сматрати их особиним њених појединачних облика и прихватити чињеницу да оне могу варирати од облика до облика једне исте лексеме. Такав приступ нам је омогућио да *акомодацијску класу именица* дефинишемо као кумулативни скуп селективних понашања свих облика једне лексеме и да тананије диференцирамо и изолујемо сваку, па и најмању акомодацијску класу примењујући један исти критеријум. У супротном бисмо морали прибећи механизму *правила и изузетака*, што је модел са доста слабијим потенцијалом, чије су могућности на овом пољу већ исцрпљене.

6. Српски језик има неупоредиво сложенији механизам акомодације у именичко-придевским групама од пољског: двадесет две акомодацијске класе у српском, у поређењу са само осам у пољском. Нажалост, то није предност за српски језик јер приликом учења српског као страног потенцијални студенти морају научити више

синтаксичких правила него приликом учења пољског. То практично значи да је граматика пољског језика једноставнија у овом сегменту, што се може сматрати предношћу. Ипак, општи је утисак да највећи број именица у српском језику спада у хомоклитичне акомодацијске класе, којих има само четири, док само мали број спада у хетероклитичне. Управо због те симетрије студенти српског као страног чији је први језик пољски много лакше и брже напредују у учењу, нарочито у првим корацима, док малобројни примери хетероклитичних класа још нису дошли на дневни ред, а када дођу на ред, студенти се лако могу ослонити на правила акомодације у свом језику која су искључиво хетероклитична. За разлику од тога, студенти чији је први језик српски, а који уче пољски језик као страни, морају да деконструишу „симетрију” свог система акомодације и усвоје искључиво хетероклитични пољски систем. То је изузетно тежак задатак, нарочито у првим фазама учења када су још увек суочени са фонетским и ортографским особеностима пољског, који сами по себи представљају својеврсну баријеру. Вероватно је, између осталог, и због тога Пољацима лакше да науче српски, него Србима да науче пољски.

7. У оквиру овог рада не дајемо исцрпну типологију односа пољских и српских преводних еквивалената у односу на њихове акомодацијске класе, већ само назначавамо како би таква једна типологија или речник пољско-српских именичких акомодацијских класа могао изгледати. Сматрамо да је то задатак који треба да буде испуњен у оквиру једног посебног, дескриптивног рада, док су задаци наше студије пре свега теоријски – ми се бавимо углавном дефинисањем теорије акомодације и истраживањем домена њене примене у глобалу, не у детаљима.

4. Синтаксичка акомодација у групи сачињеној од глагола и именица

4.1. Појам падежа у теорији акомодације

У пољском и српском језику категорија падежа игра значајну улогу у организацији односа унутар групе сачињене од облика глагола и облика именице, те стога заслужује нашу посебну пажњу. У класичној синтакси српског језика, по оцени Балше Стипчевића и Тање Самарџић, појам падежа:

„[...] нема своју прецизну и експлицитну дефиницију, а ПАДЕЖНА СИНТАГМА представља појам без јасних одређења, чија широка и непрецизна употреба нарушава појмовни систем синтаксе реченице и традиционалног приступа синтакси уопште. Појам ПАДЕЖНОГ ЗНАЧЕЊА теоријски је неразвијен и нема, за прецизан опис неопходну, адекватну термилошко-појмовну потпору. Што се тиче термилошког инвентара изграђеног на опису и класификацији падежних значења, показано је да у његовој основи мешовит критеријум, семантички пре свега, чије су основне одлике субјективност, варијабилност и недоследна примена, што има за последицу парцијалну класификацију и недовољну оделитост класа. Другачије речено, теоријско-методолошка неконзистентност директно се пројектује на термилошку раван. Ови приговори вреде, разуме се, не само за Стевановићев приступ већ и за традиционалну синтаксу уопште. Не треба, међутим, сметнути с ума ни да се ради о области која још увек представља проблем и многим модернијим и напреднијим приступима [...]” (СТИПЧЕВИЋ, САМАРЏИЋ 2003: 154).

У савременом проучавању језика уобичајена је пракса да истраживачи дефинишу своје теоријске премисе којима ће се доследно водити у истраживању и представљају свој терминосистем, дефинишући значење нових и прецизирајући значење устаљених термина којима се служе у свом научном опису, при чему избор теоријског оквира зависи од личних афинитета истраживача. Због тога сматрамо да није ни могуће очекивати једну дефиницију падежа, или било које друге граматичке категорије, која би задовољила све теоријске оквире (или личне афинитете) и желимо да нагласимо да у нашем раду, термин „падеж”

употребљавамо у неколико значења, од којих би нека могла одударати од устаљеног, школског схватања.

4.2. Парадигматска категорија падежа

Најпре, падеж, према нама, представља *парадигматску граматичку категорију* за именску групу речи у пољском и српском језику: врсте речи као што су именице, заменице, придеви и сви бројеви у пољском језику, а неки у српском, имају облике који се мењају по падежу. Према томе, код ових врста речи категорија падежа, заједно са осталим граматичким категоријама, конституише образац њихове промене, дакле, има улогу конституента њиховог *морфолошког типа*. По тој категорији, те речи стоје у опозицији према другим променљивим врстама речи (другим морфолошким типовима) које се не мењају по падежу, тј. немају парадигматски падеж (нпр. глаголима). И у пољском и у српском имамо седам падежа. То су: номинатив, генитив, датив, акузатив, инструментал, локатив и вокатив. За наш опис релевантно је првих пет падежних облика. Локатив искључујемо из оквира анализе јер се ради о тзв. *аналитичком падежу*, тј. уз локатив је обавезна употреба предлога, а наша теорија не може да дефинише критеријуме за избор лексема у синтаксичким конструкцијама, већ само облика променљивих речи. Вокатив искључујемо с обзиром на његову функцију: за разлику од других падежних облика, чија је функција интрарелацијска, тј. служи да повеже у синтаксичку групу речи које имају парадигматски падеж (именице, придеви...) са другим речима које имају селективни падеж (нпр. глаголи, или друге именице), вокатив има комуникативну – *екстрарелацијску функцију*, а наша теорија може да анализира само интрарелацијске односе.

У складу са теоријом синтаксичке акомодације, морфолошка категорија падежа представља основу за формирање *синтаксичке везе* по којој се остварује акомодација између облика променљивих речи: један синтаксички члан (облик променљиве речи, нпр. лични облик глагола) акомодира другу реч у одговарајући облик падежа (нпр. именицу), на основу чега се формира синтаксичка веза. Захваљујући тој вези, облици променљивих речи више се не могу интерпретирати независно један од другог, већ искључиво заједно, као уређени скуп, тј.

синтаксичка група. Унутар такве синтаксичке групе разликујемо два елемента: први називамо акомодатор или контролор акомодације, а други називамо акомодирани члан. Акомодирани члан је обавезно реч која има парадигматски падеж, док је за акомодатор важно да његов облик показује селективну (искључиву) корелацију са датим обликом падежа акомодираног члана.

4.3. Селективна категорија падежа и акомодација падежа у односу личног облика глагола и допуне

Акомодација падежа представља главни механизам за уређивање формалних односа у синтаксичкој групи која се састоји од личног облика глагола и његове допуне, нпр. у реченици:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę.*

СРП.: *Дечак чита књигу.*

облици *czyta* и *książkę* / *чита* и *књигу* представљају уређени скуп (синтаксичку групу) у којој лични облик глагола акомодира именицу у акузатив. Када не би било тако, лични облик глагола не би био селективно (ексклузивно) повезан са обликом акузатива именице у овој позицији и падеж би могао варирати. Да таква варијација није могућа, показује тест супституције облика падежа:

ПОЉ.: **czyta książka* (Н) / **czyta książce* (Д) / **czyta książką* (И).

СРП.: **чита књига* (Н) / **чита књизи* (Д) / **чита књигом* (И).

Међутим, облик глагола може варирати, без обзира на то што облик именице остаје у акузативу, нпр.:

ПОЉ.: *czytam książkę* / *czytasz książkę* / *czytał książkę* / *czytać książkę* / *czytając książkę*.

СРП.: *читам књигу* / *читаш књигу* / *читао је књигу* / *читати књигу* / *читајући књигу*.

На основу те корелације облика акузатива именице са облицима глагола изводимо посебну граматичку категорију коју приписујемо оним облицима променљивих речи који показују селективност у односу на облик падежа приликом формирања синтаксичке групе са врстама речи променљивим по падежу (са парадигматском категоријом падежа). Такву синтаксичку граматичку категорију називамо

селективном категоријом падежа. У конкретном случају, за тестиране облике глагола *czytać* дефинишемо *селективни акузатив*. За то време, облици именице *książka*/књига не показују селективност у датој конструкцији, што значи да та именица не акомодира облик глагола ни по једној граматичкој категорији. Такав однос унутар синтаксичке групе називамо *једносмерном акомодацијом падежа* и графички га представљамо на следећи начин:

Слика 23. Глагол акомодира именицу у облик падежа (акузатив)

Селективна категорија падежа, или краће *селективни падеж*, јесте особина глаголских облика (и неких именичких и придевских речи³⁶) и његова вредност може варирати од речи до речи. Као што смо показали, неки глаголи једносмерно акомодирају именице у акузатив, док други то не могу, већ именице са којима улазе у синтаксичку групу акомодирају у генитив, датив или неки други облик падежа, нпр.:

ПОЉ.: *Marek wierzy Piotrowi.*

СРП.: *Марко верује Петру.*

Глагол *wierzyć*/веровати акомодира именицу у облик датива, тј. има *селективни датив*. Да је однос глаголске речи према дативу селективан, показује тест супституције облика падежа:

ПОЉ.: **wierzy Piotra (A/Г) / *wierzy Piotrem (И).*

СРП.: **верује Петра (A/Г) / *верује Петром (И).*

Такав однос акомодације представљамо следећим дијаграмом:

Слика 24. Глагол акомодира именицу у облик падежа (датив)

³⁶ Због недостатка места и претежно теоријских циљева рада, не анализирамо акомодацију падежа у групи именица–именица или придев–именица.

На сличан начин глагол *wstydzić się* / *stydęmi se* акомодира именицу са којом улази у синтаксичку групу у облик генитива, тј. има *селективни генитив*, нпр.:

ПОЉ.: *Wstydzę się Piotra.*

СРП.: *Стидим се Петра.*

Да избор облика генитива именице *Piotr/Петар* није случајан, већ да се ради о акомодираним облику падежа, показује следећи тест супституције:

ПОЉ.: **wstydzę się Piotr* (Н) / **wstydzę się Piotrowi* (Д) / **wstydzę się Piotrem* (И).

СРП.: **стидим се Петар* (Н) / **стидим се Петру* (Д) / **стидим се Петром* (И).

Такав однос акомодације представљамо следећим дијаграмом:

Слика 25. Глагол акомодира именицу у облик падежа (акузатив)

4.4. Падежна синтагма и падежни контекст

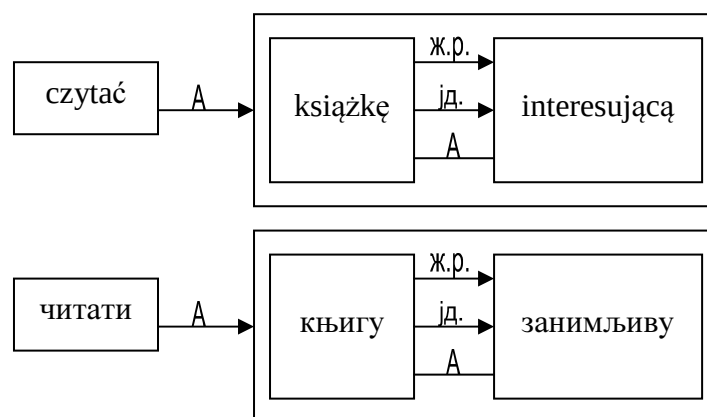
Позиција коју предикатски израз отвара за друге изразе у синтаксичкој структури назива се аргумент и он може бити попуњен именицом, али и именском синтагмом у одговарајућем падежу. У том случају, таква синтагма назива се *падежном синтагмом*, нпр. подвучени део синтаксичке конструкције јесте падежна синтагма у акузативу:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta interesującą książkę.*

СРП.: *Дечак чита занимљиву књигу.*

Таква синтаксичка група се може представити следећим дијаграмом³⁷:

³⁷ Види део о акомодацијским класама именица за више информација о акомодацији у именичко-придевској синтаксичкој групи.

Слика 26. Глагол акомодира ендоцентричну конгруентну синтагму у облик падежа (акузатив)

На сличан начин се могу представити и синтагме у другим облицима падежа (генитиву, дативу, инструменталу).

Понекад, позицију аргумента могу попуњавати много сложеније синтаксичке структуре, нпр. синтагме са сложеним међусобним односима својих појединачних чланова, или чак и целе конструкције са неличним и личним облицима других глагола које немају јасне граматичке дијакритике за обележавање падежног облика. Пошто су те конструкције дистрибутивно еквивалентне именици у облику неког падежа, или некој падежној синтагми, такву њихову позицију називамо *падежним контекстом*, што би био нешто шири појам у односу на *падежну синтагму*. У следећим примерима синтаксички чланови са различитим формалним статусом заузимају дистрибутивно еквивалентну позицију у истоветном падежном контексту (генитивни падежни контекст на пољском, акузативни падежни контекст на српском):

ПОЉ.: *Chłopiec chce książki. Chłopiec chce interesującej książki. Chłopiec chce czytać interesującą książkę.*

СРП.: *Дечак хоће књигу. Дечак хоће интересантну књигу. Дечак хоће да чита интересантну књигу.*

4.5. Однос предикатског израза и израза првог аргумента (граматичког субјекта)

У досадашњем току анализе представили смо однос акомодације између предикатског израза (личног облика глагола) и његових допуна. Што се тиче његовог односа са тзв. *првим аргументом* или *граматичким субјектом*, и он се може представити у светлу теорије синтаксичке акомодације, мада се ради о нешто другачијем типу синтаксичке групе.

Глаголска лексема опремљена је различитим граматичким категоријама, као што су лице, број, род, време, начин итд. Све те граматичке категорије формирају одређене обрасце промене, тј. парадигме које конституишу својеврстан морфолошки тип, који се огледа у инвентару глаголских облика. У центру наше пажње налазе се глаголске граматичке категорије са интрарелацијском функцијом, које служе за повезивање облика глагола као акомодираниог члана са другим променљивим речима у синтаксичке групе, конкретно су то категорија лица, броја и рода, док су категорије са екстрарелацијском функцијом (време, начин, глаголски род и сл.) у другом плану, а понекад су чак и ирелевантне за однос синтаксичке акомодације³⁸.

У односу првог аргумента (именице у номинативу) и предикатског израза (глагола у личном облику), облик именице показује селективност према одређеним облицима глаголске речи са којом улази у синтаксичку групу, конкретно према лицу, броју и роду глаголске речи, нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec czytał książkę.*

СРП.: *Дечак је читао књигу.*

Тест супституције показује да су други облици лица немогући у овој позицији глаголске речи:

ПОЉ.: **chłopiec czytałem / *chłopiec czytałeś.*

СРП.: **дечак сам читао / *дечак си читао.*

³⁸ То знамо на основу чињенице да алтернирање облика глагола по тим категоријама даје углавном правилне конструкције у тесту супституције, што значи да њихова употреба има функцију на пољу *актуелизације*, а не акомодације, нпр.: ПОЉ.: *Chłopiec czyta. Chłopiec czytał, Chłopiec będzie czytał.* СРП.: *Дечак чита. Дечак је читао. Дечак ће читати.*

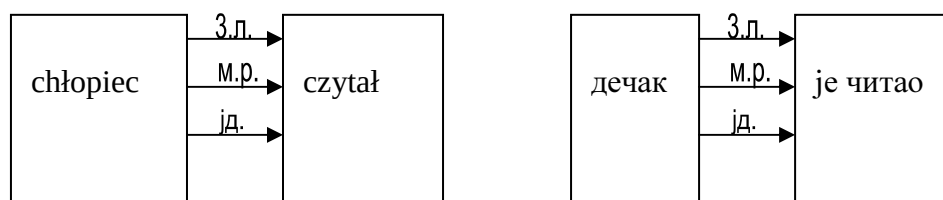
У пољском језику све именичке лексеме, као и заменице за треће лице, имају селективну категорију трећег лица (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 183). Једине речи које имају селективно прво лице јесу личне заменице за прво лице *ja/ja* и *ty/mi*, а једине речи које имају селективно друго лице су личне заменице за друго лице *tu/ty* и *wu/wy*. Исто то се може рећи и за српски језик.

Облик именичке лексеме показује селективност и што се тиче могућности повезивања са различитим облицима парадигматског броја и рода глаголске речи, што показује следећи тест супституције:

ПОЉ.: *chłopiec czytał* – **chłopiec czytała* / **chłopiec czytało* / **chłopiec czytali* / **chłopiec czytały*.

СРП.: *дечак је читао* – **дечак је читала* / **дечак је читало* / **дечак су читали* / **дечак су читале*.

Одатле извлачимо закључак да је у том типу синтаксичке групе именица акомодатор по категоријама лица, рода и броја, а да је облик глагола акомодирани члан. Такав тип односа представљамо на следећи начин:

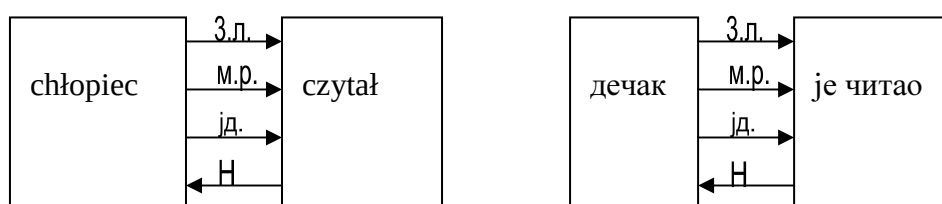
Слика 27. Именица у позицији граматичког субјекта акомодира глагол у облик лица, рода и броја

Међутим, именица није апсолутни акомодатор у групи, као што је то случај код једносмерне акомодације, нпр. у синтаксичком односу облика глагола и именица у позицији допуна (без обзира на облик глагола, допуна која са њим формира синтаксичку групу увек има један исти облик падежа, што је ситуација код једносмерне акомодације). За то време, именица која акомодира глагол у лични облик са одговарајућим обликом рода и броја не може алтернирати облик свог падежа, што показује следећи тест супституције:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta* – **chłopca czyta* / *chłopcu czyta* / **chłopcem czyta*.

СРП.: *Дечак чита* – **дечака чита* / **дечаку чита* / **дечаком чита*.

Када би такве конструкције биле могуће у позицији првог аргумента, то би значило да је облик падежа именице неусловљен обликом глагола. Пошто то није случај, следи закључак да је облик падежа именице у позицији граматичког субјекта акомодирани. На исти начин на који су облик лица, рода и броја глагола у корелацији са обликом номинатива именице, тако је и облик номинатива именице у корелацији са личним обликом глагола. Зато однос именице у номинативу и личног облика глагола представља пример *двосмерне акомодације*. Графички тај однос представљамо на следећи начин:

Слика 28. Однос двосмерне акомодације између глагола у личном облику и именице у номинативу

Салоњи и Свиђињски дају четири аргумента у прилог тези да је номинатив акомодирани облик (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 127–128):

- 1) лични облик глагола је у дистрибутивном смислу главни конституент реченице, у шта нема сумње – према томе, статус номинативног облика именице у односу на глагол, баш као и падежних облика других именица у реченичној конструкцији, подређен је, тј. акомодирани;
- 2) могуће су реченице у којима се номинатив јавља у дистрибутивно еквивалентним позицијама са другим облицима падежа, па ако су други облици падежа акомодирани, онда је акомодирани и номинатив³⁹, нпр.:

ПОЉ.: *Siano starcza mi do dwudziestego. Siana starcza mi do dwudziestego.*

СРП.: *Сено ми је довољно до двадесетог. Сена ми је довољно до двадесетог.*

- 3) дистрибутивно су еквивалентне форме са номинативом које утичу на број, род и лице глагола, с једне стране, и форме акомодираног генитива (које не утичу на облик глагола), нпр.:

ПОЉ.: *Ja byłam w domu. – Mnie nie było w domu. – Ja nie byłam w domu.*

³⁹ Оригинални пример гласи *Pensji starcza mi do dwudziestego – Pensja starcza mi do dwudziestego*. Пример смо прилагодили да би преводни еквивалент на српском показао идентичан формални однос као оригинални пољски пример.

СРП.: *Ja сам била код куће. – Није ме било код куће. – Нисам била код куће.*

4) у оквиру глаголске лексеме, једне форме речи могу се повезивати са номинативом, а друге не⁴⁰, нпр.:

ПОЉ.: **chłopiec czytać – *chłopiec czytając*

СРП.: **дечак читати – *дечак читајућ*

а постоје и такве глаголске лексеме које се уопште не повезују са облицима номинатива, нпр. класа тзв. неправих глагола, као што су *trzeba, wolno, warto/mdleć*, као и специфичне форме у пољском језику зване *bezobniki*⁴¹ (безлично прошло време), нпр.:

ПОЉ.: *Czytano książkę.*

СРП.: *Књига се читала.*

Треба напоменути да српски преводни еквивалент не илуструје граматичке односе на исти начин као пољски оригинал. Иако се еквивалентна конструкција описује као обезличена (без исказаног вршиоца радње), постоји формална синтаксичка корелација између облика *књига* и личног облика глагола *читати*, уп.: *књига се читала – књиге су се читале*. Ако дословно преведемо на српски тако да пренесемо и оригиналне облике падежа у конструкцији, овај пример би гласио *Књигу се читало*. Међутим, ради се о регионалној варијанти, која се у савременом српском језику сматра нестандартном (ГОРТАН-ПРЕМК 1971: 16-17).

По нашем мишљењу, за однос именице у номинативу у позицији граматичког субјекта и глагола у личног облику у позицији предиката нису толико важни појединачни докази да је номинатив именице акомодиран, или да су акомодирани облици лица, броја и рода глагола, као ни то који од два поменута синтаксичка члана има првенство у односу на онај други. Важније је разумети да је у двосмерној акомодацији један њен смер чврсто повезан са оним другим, те да се двосмерна акомодација мора разумети као јединствен и целовит однос чији су елементи неодвојиви један од другог. На тај начин у први план излази чињеница да двосмерна акомодација представља другачији тип синтаксичке везе од једносмерне, те да се због тога на основу двосмерне акомодације конституише и

⁴⁰ Оригиналне примере инфинитива и глаголског прилога садашњег дао П. О.

⁴¹ Оригинални пример безличног прошлог времена дао П. О.

другачији тип синтаксичких група него на основу једносмерне. Конкретно, та разлика се манифестује како у синтаксичким односима унутар, тако и ван групе. Унутар синтаксичке групе долази до различитог степена рестрикције облика променљивих речи: док су облици променљивих речи унутар двосмерно акомодираних група „закључани” у једној вредности, код једносмерно акомодираних група само један члан је закључан у свом облику, док други може слободно да алтернира. То потврђују горенаведени тестови супституције: у двосмерно акомодираној групи свака извршена супституција резултује колапсом синтаксичке везе, без обзира на то ком члану синтаксичке групе извршили ту трансформацију; у једносмерно акомодираној групи до колапса синтаксичке везе долази само ако се супституција изврши на акомодираном члану, док супституције на акомодатору не утичу на синтаксичку везу. Што се тиче синтаксичких односа ван групе, с обзиром на то да се ради о типолошки различитим синтаксичким групама, па према томе и потенцијално дистрибутивно нееквивалентним, може се очекивати њихово различито понашање у ширем синтаксичком контексту.

4.6. Тест редуције у односу двосмерне акомодације

На почетку треба нагласити да у нашој теорији синтаксичке акомодације тест редуције нема дијагностички потенцијал, те да на основу њега не дефинишемо типове синтаксичких група. Сматрамо да тип синтаксичке групе треба дефинисати на основу формацијских особина чланова синтаксичке групе и синтаксичких релација у које оне улазе, а не на основу трансформације у току које се одређене особине синтаксичке групе или њених чланова неутралишу. Због тога чињеница да се именски израз у номинативу може редуковати из синтаксичке групе са личним обликом глагола за нас не представља аргумент у прилог тези да је предикатски израз апсолутно надређен именском изразу у номинативу. У вези са евентуалном редукијом именске речи или групе у номинативском контексту из групе конструисане на основу двосмерне акомодације принципијелно разликујемо две ситуације: 1) *формацијску обавезност* присуства номинативског изрази првог аргумента уз лични облик глагола и 2) његову *трансформацијску необавезност* у тој групи.

1) Да би се формирала *субјекатско-предикатска* конструкција, тј. синтаксичка група сачињена од именског израза у номинативском контексту и личног облика глагола, неопходно је да глагол акомодира именски израз у облик номинатива, а да именски израз акомодира глагол у одговарајући облик лица, броја и евентуално рода. Ако нема именског израза у номинативу, онда глагол нема по чему да акомодира свој облик. Са друге стране, ако облик глагола нема парадигматску категорију лица, броја и рода, он не може акомодирати именицу у облик номинатива. Таква формацијска условљеност постоји само код двосмерне акомодације. Зато у пољском језику једино тзв. *неправи глаголи* (пољ. *czasowniki niewłaściwe*) имају обавезу да формирају синтаксичке структуре без именског израза у номинативу. Главна класификациона особина неправих глагола у пољском језику јесте да они немају парадигматске категорије лица, броја и рода (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007: 120), које смо ми дефинисали као интрарелацијске, већ искључиво располажу екстрарелацијским категоријама, као што су време, начин и још неке, које су изузетно важне за механизам актуелизације, али потпуно прелевантне за механизам синтаксичке акомодације, нпр.:

ПОЉ.: *trzeba : trzeba było : trzeba będzie : trzeba by (było) : niech będzie trzeba*

СРП.: *треба : требало је : требаће : требало би : нека треба.*

За разлику од њих, *правим глаголима* се називају они који имају парадигматске граматичке категорије лица, рода и броја. Пољски језик располаже много већим бројем тзв. *неправих глагола* него српски, а за те глаголе често не можемо дати преводне еквиваленте на српском који би илустровали и њихове синтаксичке особине, а понекад не можемо дати ниједан устаљен преводни еквивалент који би пренео прецизно значење. Осим глагола *trzeba/треба*, ту спадају и *wolno, warto, należy, mdleć* и слично, нпр.:

ПОЉ.: *Nie wolno palić. Warto zwiedzić Kraków. Należy mi się 2000 złotych. Należy czekać. Mdlі mnie.*

СРП.: *Забрањено је пушити. Вреди обићи Краков. Припада ми 2000 злота. Треба чекати. Мука ми је.*

Зато са тачке гледишта формације синтаксичке групе разликујемо два случаја: у првом, када имамо посла са правим глаголом, именски израз у номинативу је обавезно присутан и он улази у однос корелације са облицима лица, рода и броја

предикатског израза; у другом случају, када позицију предиката попуњава неправи глагол, који нема парадигматске категорије лица, рода и броја, самим тим се искључује употреба именског израза у номинативу у позицији граматичког субјекта.

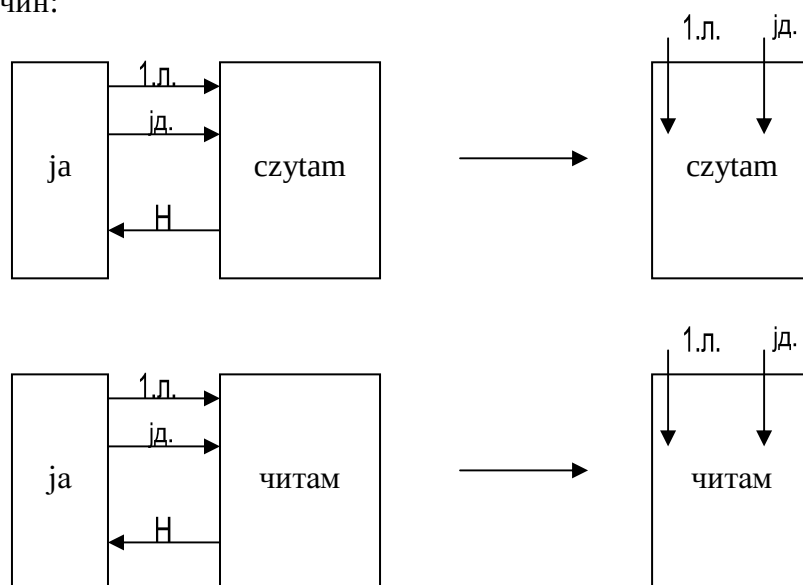
2) У случају када је одсуство именског израза у номинативу из групе са личним обликом глагола последица трансформације (редукције), ради се о секундарном односу у ком се именски израз редукује из стилских или неких других прагматичних циљева: синтаксичка структура се тада ослања на контекст или конситуацију, који дају довољно додатних информација да би јој се приписала одговарајућа интерпретација. Такве трансформације дају два могућа исхода.

а) Први је лична реченица у којој облик лица глагола има екстрарелацијску функцију и секундарно даје информације о носиоцу радње, стања или збивања.

ПОЉ.: *Ja czytam książkę. – Czytam książkę.*

СРП.: *Ja читам књигу. – Читам књигу.*

Таква трансформација је уобичајена када је израз првог аргумента лична заменица за прво или друго лице и, захваљујући граматичким дијакритицима глагола, предикатски израз може самостално актуелизовати информације о носиоцу радње, стања или збивања као говорнику или саговорнику. Графички то представљамо на следећи начин:

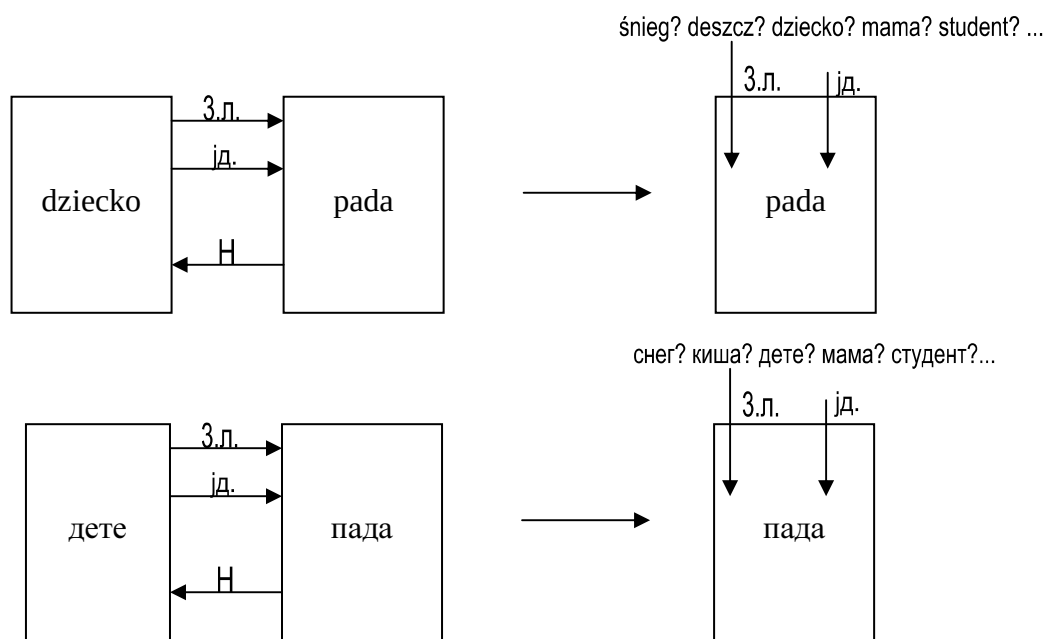
Слика 29. Трансформација редукције при којој флективне граматичке категорије глагола преузимају функцију актуелизације

У случају када израз првог аргумента има селективно треће лице (све именице и личне заменице за треће лице), његова редукција даје слабо актуелизоване реченице, које се морају јаче ослонити на контекст или конситуацију приликом интерпретације јер није јасно ко је носилац радње, стања или збивања:

Време је ведро. / Дете је ведро. – Ведро је.

Киша/снег/град пада. / Дете пада. – Пада.

Графички тај однос представљамо на следећи начин:

Слика 30. Трансформација редукције при којој флективне граматичке категорије глагола не актуелизују једнозначно

б) У другом случају, редукцију именице прати и трансформација облика предикатског изрази. За разлику од претходног случаја, облик глагола не преузима екстрарелацијске функције сигнализовања лица, броја и рода (не информише о носиоцу радње, стања или збивања који се може препознати из контекста или конситуације), већ служи да реорганизује интрарелацијске односе у реченице (да се споји са другим елементима синтаксичке структуре), што као резултат даје безличну или обезличену реченицу.

ПОЉ.: *Ludzie czytali książkę. – Czytano książkę. Padał deszcz. – Padało.*

СРП.: *Људи су читали књигу. – Књига се читала. Падала је киша. – Падало је.*

Проблеми синтаксичких трансформација излазе из оквира нашег рада, те их због тога не анализирамо. Осврнули смо се на трансформацију редукције једино из тог разлога што се она устаљено користи као дијагностички алат за дефинисање особина различитих синтаксичких група или чланова у класичном приступу граматички. Међутим, с тачке гледишта теорије акомодације, редукција је такав тип трансформације приликом које може доћи до промене статуса синтаксичке групе или члана до те мере да се изгубе њихове важне формацијске карактеристике. Због тога нередукована група, у типолошком и дистрибутивном смислу, често није еквивалентна редукованој.

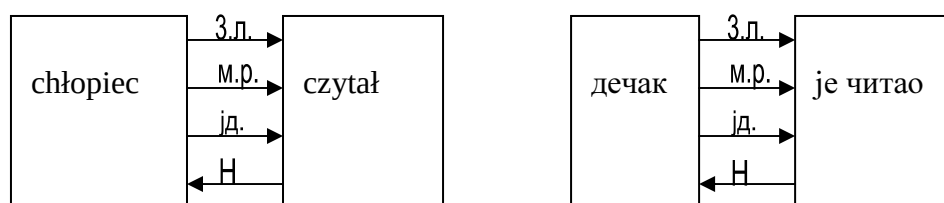
4.7. Вишеструка акомодација падежа

Велики број глагола не улази у однос акомодације само са једним обликом именице, већ са више њих истовремено. Другим речима, један глагол може акомодирати више именских речи у различите облике падежа. На тај начин, глагол постаје својеврсно чвориште преко кога се секундарно повезују различити облици именица у сложеније синтаксичке структуре. Нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec czytał.*

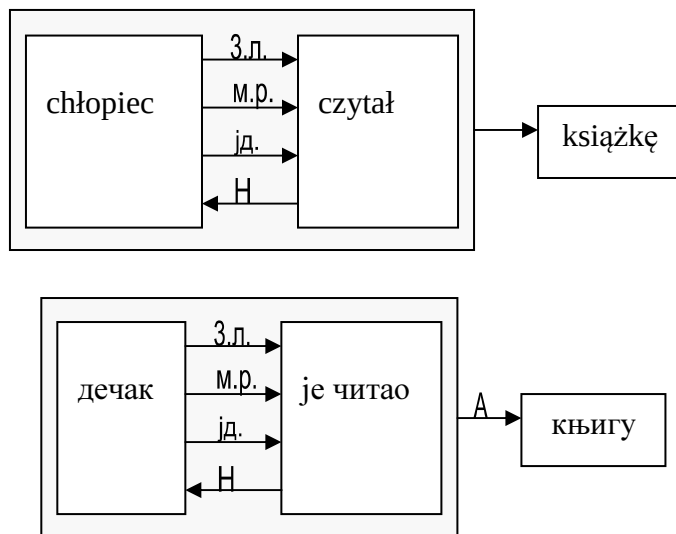
СРП.: *Дечак је читао.*

Глагол *czytać* / *читати* улази у однос двосмерне акомодације са именицом *chłopiec* / *дечак* у позицији граматичког субјекта, што графички приказујемо на следећи начин:

Слика 31. Прва фаза у вишеструкој акомодацији: субјекатско-предикатска конструкција

Захваљујући синтаксичким особинама глагола, група *chłopiec czytał* / *дечак је читао*, чији је делимични акомодатор глагол у личном облику, може да се повеже са именицом *książka* / *књига* тако што ће је акомодирати у облик акузатива, нпр.:

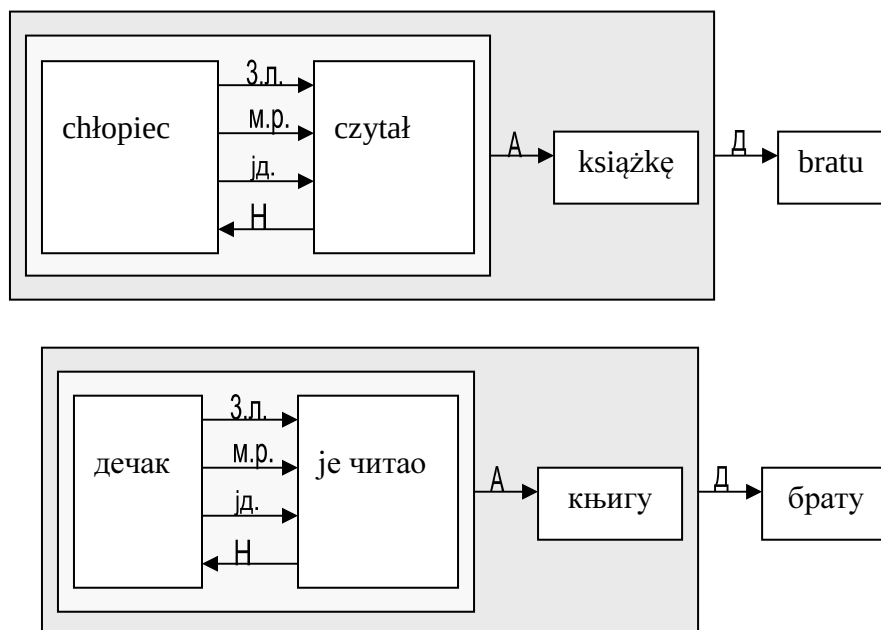
Слика 32. Друга фаза у вишеструкој акомодацији – додавање допуне на прву фазу

Група *дечак је читао књигу* је дистрибутивно еквивалентна групи *дечак је читао*, што значи да и она може да се повезује са другим именицама акомодирајући их у одговарајући падеж, нпр. у датив и тако проширивати синтаксичку конструкцију:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę bratu.*

СРП.: *Дечак чита књигу брату.*

Ту синтаксичку конструкцију можемо представити на следећи начин:

Слика 33. Трећа фаза у вишеструкој акомодацији – додавање допуне на другу фазу

Такав тип акомодације називамо *вишеструком акомодацијом*. Захваљујући тој особини, лични облик глагола може истовремено акомодирати више именица у позицији различитих допуна у различите падеже – дајемо пример са три допуне:

ПОЉ.: *Marek wysyła Piotrowi paczkę pocztą.*

СРП.: *Марко шаље Петру пакет поштом.*

4.8. Фракталност вишеструке акомодације падежа

Глаголи су таква врста речи која у широј синтаксичкој структури може симултано акомодирати више именских чланова у различит облик падежа. У теорији акомодације, свака шира синтаксичка структура може се посматрати као бинарни однос акомодације (једносмерне или двосмерне) између два синтаксичка члана, који се у њој *фрактално* мултипликује. Појам *фракталности* дугујемо Бенои Манделброту, француско-америчком математичару који се бавио проблемима неправилних облика у природи и њиховог описа математичким методима, нпр. облика морске обале, облака, гранања дрвећа и сличног (MANDELBROT 1982). Два основна принципа која позајмљујемо из фракталне геометрије да објаснимо сложене синтаксичке структуре са личним обликом глагола у центру у нашем раду јесу *самосличност* и *димензионалност*.

Самосличност дефинишемо као однос сличности најмање синтаксичке структуре, каква је синтаксичка група, са широм синтаксичком структуром, какве су нпр. сложеније конструкције, или чак цела реченица. Нпр. у реченици:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę bratu.*

СРП.: *Дечак чита књигу брату.*

облик именице [chłopiec] / [дечак] и лични облик глагола [czyta] / [чита] улазе у однос двосмерне акомодације тако што именица акомодира глагол у треће лице једнине, а лични облик глагола акомодира именицу у облик номинатива; на тај начин формирају синтаксичку групу [[chłopiec] [czyta]] / [[дечак] [чита]]. Синтаксичка група [[chłopiec] [czyta]] / [[дечак] [чита]] једносмерно акомодира именицу [książka] / [књига] у акузатив, услед чега се формира шира синтаксичка група [[[chłopiec] [czyta]] [książkę]] / [[[дечак] [чита]] [књигу]]. Даље, синтаксичка група [[[chłopiec] [czyta]] [książkę]] / [[[дечак] [чита]] [књигу]] акомодира именицу

[brat] / [bram] у облик датива, захваљујући чему се гради нова група [[[[chłopiec] [czyta]] [książkę]] [bratu]] / [[[[дечак] [чита]] [књигу]] [брату]].

Према томе, самосличност у синтакси је особина да се основни механизам организације синтаксичких јединица у групе (синтаксичка акомодација) пројектује подједнако у најмањој и у највећој размери.

Димензионалност фрактала у математици се рачуна компликованим математичким формулама и изражава децималним записом који је обично већи од његове тополошке димензије. Међутим, таква прецизност превазилази потребе нашег рада: довољно је да димензионалност дефинишемо као коефицијент сложености синтаксичке структуре којим се изражава колико пута је однос акомодације по некој граматичкој категорији заступљен у структури. Рецимо, што се тиче граматичке категорије падежа, синтаксички неподељиви елементи из горенаведеног примера имају нулти степен сложености, група *дечак чита* има први степен сложености, група *дечак чита књигу* има други степен сложености, а група *дечак чита књигу сестри* има трећи степен сложености. Табеларно то представљамо на следећи начин:

Табела 75. Табеларни приказ фракталних димензија

Синтаксичке јединице	Фракт. дименз. <i>D</i>
<i>Chłopiec, czyta, książkę, bratu</i> / <i>дечак, чита, књигу, брату</i>	0
[chłopiec]–[czyta] / [дечак]–[чита]	1
[[chłopiec]–[czyta]]–[książkę] / [[дечак]–[чита]]–[књигу]	2
[[[chłopiec]–[czyta]]–[książkę]]–[bratu] / [[[[дечак]–[чита]]–[књигу]]–[брату]]	3

На сличан начин се као фрактална може представити и група сачињена од именица и придева, нпр. *ten nasz nowy samochód* / *тај наш нови ауто*, која такође има акомодирани парадигматски падеж.

Разумевање синтаксичке структуре као фракталне има неколико предности. Прва је у томе што синтаксичка структура остаје отворена за нове чланове, по чему веома личи на природне реченице, које немају никаквих ограничења када је у питању број чланова у њима. Друго, и најмања и највећа структура су сличне –

увек се ради о бинарном односу између акомодатора и акомодираног члана (у нашем теоријском оквиру фокусирамо се на однос акомодације коју смо дефинисали као прилагођавање облика променљивих речи, али у другим теоријским оквирима могу се применити и други принципи). Треће, осим тога што директно улазе у однос акомодације са главним акомодатором, акомодирани чланови такође међусобно улазе у индиректне (секундарне) синтаксичке везе управо захваљујући фракталности, због чега се целокупна конструкција доживљава целовитије⁴².

Ми немамо циљ да објашњавамо сложене синтаксичке структуре, као што су нпр. просте или сложене реченице, јер то превазилази могућности нашег теоријског оквира из више разлога. Најпре, број падежних димензија је у нашој теорији синтаксичке акомодације ограничен, пошто у обзир не узимамо облике вокатива, који има искључиво екстрарелацијску функцију, као ни облик локатива, који је обавезно *аналитички падеж* и не јавља се ван предлошко-падежне конструкције; такође, наша теорија је слепа и за друге предлошко-падежне конструкције, као и за облике непроменљивих речи. Сви они, међутим, без сумње би се морали узети у обзир у неком другом теоријском оквиру који би имао за циљ да описује сложене синтаксичке структуре.

4.9. Падежно значење

Глагол очигледно располаже већим бројем селективних падежа, којима истовремено уређује облике различитих именских речи са парадигматском категоријом падежа. У таквој ситуацији тест супституције изведен тако да се измешају облици падежа унутар дате конструкције даје интересантну ситуацију, нпр.:

ПОЉ.: *Marek wysyła Piotrowi paczkę pocztą. – Marek wysyła Piotrowi pocztę paczką. – Marek wysyła poczcie Piotra paczką. – (?)Marek wysyła paczce Piotrem pocztę.*

⁴² Фракталност се може упоредити са руском *матрјошком*. Прво, све луткице личе једна на другу. Друго, једна се слаже у другу и увек се може додати већа која може да прими оне претходне мање, а тамо где треба, могу се додати и мање. Треће, иако су све различите, оне су једна целина.

СРП.: *Марко шаље Петру пакет поштом. – Марко шаље Петру пошту пакетом. – Марко шаље пошти Петра пакетом. – (?)Марко шаље пакету Петром пошту.*

Све реченице осим последње добро су акомодиране и добро актуализоване. По свему судећи, синтаксичка акомодација није једини механизам који управља категоријом падежа, те закључујемо мора постојати и посебан скуп правила који дефинише како се облик падежа додељује одређеној лексеми.

За именске речи које улазе у однос акомодације са глаголским облицима, падеж представља граматичку категорију са искључивом интрарелацијском функцијом. Облик падежа за именице служи да сигнализује њихов однос акомодираног члана према глаголу као акомодатору. За облике глагола, осим што је падеж њихова селективна категорија, чиме се они постављају у позицију акомодатора у односу на акомодиране именице, падеж је истовремено и категорија са екстрарелацијском функцијом, тј. служи да актуелизује одређене информације у вези са семантичком структуром чији је глагол означитељ. Конкретно говорећи, у зависности од тога које падеже акомодира око себе, глаголу може варирати значење. Иако излази ван оквира нашег рада, рећи ћемо неколико речи на ту тему јер је изузетно важна за илустровање односа теорије акомодације према класичној синтаксичкој анализи реченице и синтаксичких чланова.

Обимно истраживање о глаголима са алтернативном синтаксом падежа и њеном корелацијом са глаголском полисемијом за пољски језик спровео је Казимјеж Желаско (ŻELAZKO 1975). У тој студији он је недвосмислено показао да постоји зависност између значења глагола и тога којим падежима они управљају. Дакле, морфолошки гледано, једни исти облици глагола интерпретирају се различито ако управљају различитим падежима у синтаксичкој структури, навешћемо само неколико примера (у загради су означени облици падежа допуна)⁴³:

Bawić (+A) – Bawić dzieci – забављати децу : Bawić (+w + Л) – Bawić w lesie – боравити у шуми.

⁴³ Желаскови примери, модификовао и превео на српски П. О.

Liczyć (+A) – Liczyć kogo – бројати некога : Liczyć (na + A) – Liczyć na kogo – рачунати на некога.

Rzucić (A/I) – Rucić kamień / rzucić kamieniem – бацити камен : Rzucić (A) – Rucić dom – напустити кућу.

Natrzeć (A, I) – Natrzeć szynkę solą – намрљати шинку сољу : Natrzeć (Γ) – Natrzeć chrzani – нарендати рена: Natrzeć (na + A) – Natrzeć na wroga – напастити непријатеља.

Наравно, Желаско у својој анализи издваја и велики број случајева алтернативних облика допуна које немају утицаја на полисемију глагола, али утичу на стил и могу имати друге комуникативне ефекте.

Горенаведени низови примера могу се посматрати као својеврсни *минимални парови*, у којима се на основу упоређивања различитих вредности селективне категорије падежа могу дефинисати одређене разлике у значењу полисемичних глагола пољског језика. На основу таквог стања лако закључујемо да селективна категорија падежа представља један од конститутивних елемената семантичке структуре глагола. У светлу тих информација дефинишемо *падежно значење*: *падежно значење* је елемент семантичке структуре глагола (или неке друге врсте речи која има селективну категорију падежа) која може бити исказана акомодираним чланом у одговарајућем облику падежа.

Упоредимо ту ситуацију са односом облика именице и придева и укажимо на специфичну улогу категорије рода у њему. У синтагми:

ПОЉ.: *straszna pijanica : straszny pijanica*

СРП.: *страшна пијаница : страшни пијаница.*

Реч *пијаница* спада у одређени морфолошки тип и мења се по категорији броја и падежа на одређени начин. Међутим, облик именице не пружа довољно информација на основу којих би се могао дефинисати критеријум по коме се облик придева повезује с њим. Технички се могу повезати оба, али један облик придева открива једну врсту семантичких особина денотата (женски род), а други облик придева открива другу врсту (мушки род). Према томе, анализа

акомодираних облика може нам пружити информације о семантичкој структури акомодатора до којих не бисмо могли доћи анализом индивидуалних акомодатора.

Сличне информације можемо добити о семантичкој структури глагола: семантичка структура глагола откриће се у облицима речи које са њим ступају у однос акомодације као акомодирани чланови. Конкретно, што се тиче падежног значења, улоге семантике падежа у семантичкој структури глагола излазе на видело у везама глагола и именица. Нпр. у конструкцији:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę.*

СРП.: *Дечак чита књигу.*

именица у номинативу *chłopiec/дечак* означава носиоца радње, стања или збивања, што се у класичној синтакси зове *субјекат*. Са друге стране, именица у акузативу означава предмет који трпи радњу. Даље, у конструкцији:

ПОЉ.: *Boli mnie ręka.*

СРП.: *Боли ме рука.*

лична заменица у акузативу *mnie/ме* именује носиоца радње, стања или збивања, што је према класичној синтакси опет *субјекат*, док именица у номинативу означава место где се бол осећа. За разлику од тога, у конструкцији:

ПОЉ.: *Chce mi się spać.*

СРП.: *Спава ми се.*

облик личне заменице у дативу *mi/ми* указује на носиоца радње, стања или збивања, што је према класичној синтакси опет *субјекат*.

С тачке гледишта теорије акомодације, наведени примери показују да се елементима синтаксичке групе са различитом формалном структуром приписује једно исто значење носиоца радње, стања или збивања, другим речима *субјекта*. Из приложеног следи да се то падежно значење не може приписати облику именске речи у односу *један на један*. Дакле, то није семантика појединачне именске речи у облику падежа, нити је то семантика појединачног облика падежа у односу на именску реч. Ту се ради о семантици која је условљена специфичном позицијом падежног облика именске речи у односу на свој акомодатор по падежу (у конкретном случају на лични облик глагола). На сличан начин могли би се

показати односи граматичких форми према осталим падежним значењима, као што су *објекат*, *допуна* или *одредба*. Нажалост, теорија акомодације не може да пружи више информација о статусу ових елемената синтаксичке структуре јер се ту ради о екстрарелацијским односима.

4.10. Акомодација у конструкцијама са копулативним глаголима

У конструкцијама са копулативним глаголима имамо специфичан сплет синтаксичких односа који захтева посебну пажњу приликом анализе. У пољском и српском језику важно је принципијелно разликовати две ситуације с обзиром на позицију предикатива: 1) када ту позицију попуњава придев и 2) када ту позицију попуњава именица.

4.10.1. Конструкције са копулативним глаголом и придевским предикативом

У ситуацији када се у позицији предикатива у конструкцији са копулативним глаголом налази придев⁴⁴, он мора бити у облику номинатива и у пољском и у српском. Међутим, формални односи у таквој синтаксичкој конструкцији варирају у зависности од тога да ли се у позицији граматичког субјекта налази а) именица или б) лична заменица.

а) Најпре анализирамо случај када се у позицији граматичког субјекта (двосмерно акомодираниг номинатива) налази именица, нпр.:

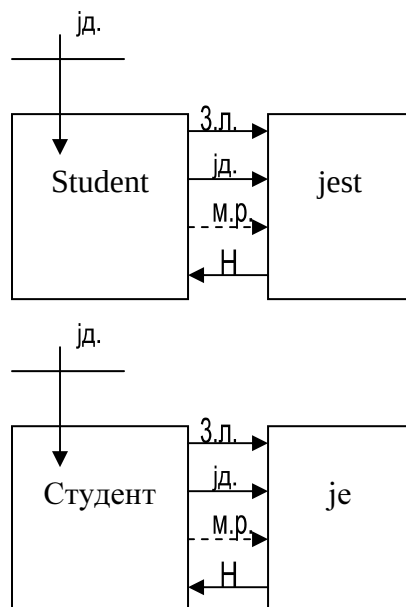
ПОЉ.: *Student jest dobry.*

СРП.: *Студент је добар.*

Што се тиче тзв. *субјекатско-предикатске конструкције*, она се заснива на вези између израза првог аргумента (граматичког субјекта) и предикатског израза (копулативног глагола у личном облику) коју објашњавамо као однос *двосмерне акомодације*, где именица акомодира глаголску реч у одговарајући облик лица, броја и рода (акомодација рода остаје неостварена због тога што облици презента

⁴⁴ У својој студији о селективном роду именица, Далевска-Грењ потпуно искључује из анализе синтаксичке конструкције са придевским предикативом, јер, по њој, конструкције тог типа не откривају релевантне особине именица (DALEWSKA-GREŃ 1991: 42). Да је та претпоставка била погрешна, сведочи чињеница да је управо због тога Далевска-Грењ остала ускраћена за информације на основу којих је могла да увиди да се облик номинатива именица *браћа* и *деца* у српском језику повезују са облицима копулативног глагола у трећем лицу множине и придевског предикатива у облику средњег рода множине, а не синкретичног женског рода једине, па их не би сврстала у класу *singularia tantum*, где им реално није место.

нису осетљиви на род, тако да ову акомодацију представљамо испрекиданом стрелицом), а лични облик глагола акомодира именицу у облик номинатива. Иако именица има парадигматски број, та категорија се не акомодира (њоме не управља неки други члан синтаксичке структуре који има селективну категорију броја), него се *актуелизује*, тј. усклађује се екстрарелацијски, према стању у стварности која се описује. Графички то представљамо на следећи начин⁴⁵:

Слика 34. Однос двосмерне акомодације између граматичког субјекта и копулативног глагола

Таква структура као целина улази у синтаксичку везу са придевом у позицији придевског предикатива на тај начин што га такође акомодира у одговарајући облик падежа – номинатив, али једносмерно, што показује следећи тест супституције:

ПОЉ.: *Student jest dobry.* – **student jest dobrego / *student jest dobremu / *student jest dobrym.*

СРП.: *Студент је добар.* – **студент је доброг / *студент је добром / *студент је добрим.*

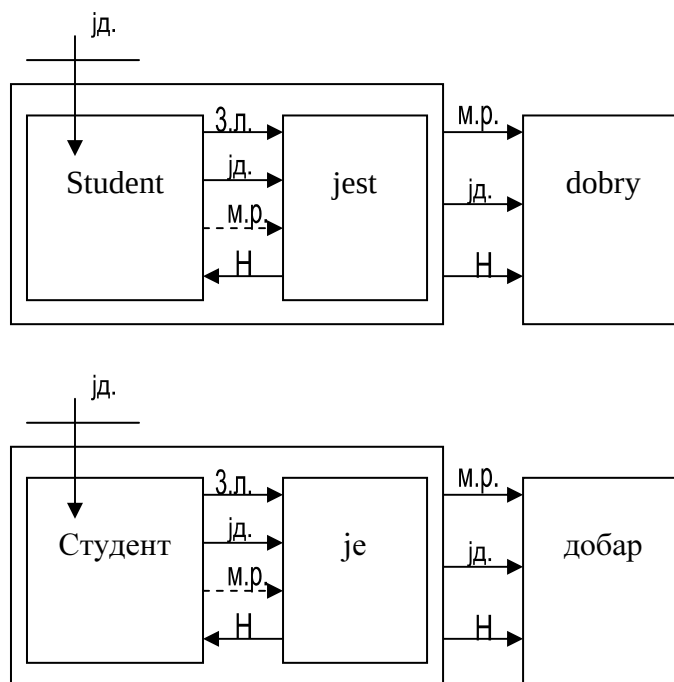
Додатно, облик придева из предикатива акомодира се у одговарајуће облике рода и броја, а према селективним категоријама рода и броја именице из субјекатско-предикатске конструкције, што показује следећи тест супституције:

⁴⁵ Не вршимо тестирање супституцијом јер смо у претходном току рада већ показали да се лични облик глагола и израз првог аргумента у номинативу двосмерно акомодирају.

ПОЉ.: *Student jest dobry.* – **student jest dobra* / **student jest dobre* / **student jest dobrzy.*

СРП.: *Студент је добар.* – **студент је добра* / **студент је ддобри* / **студент је добре.*

Због тога синтаксичку везу придевског предикативског израза са субјекатско-предикатском конструкцијом графички приказујемо на следећи начин:

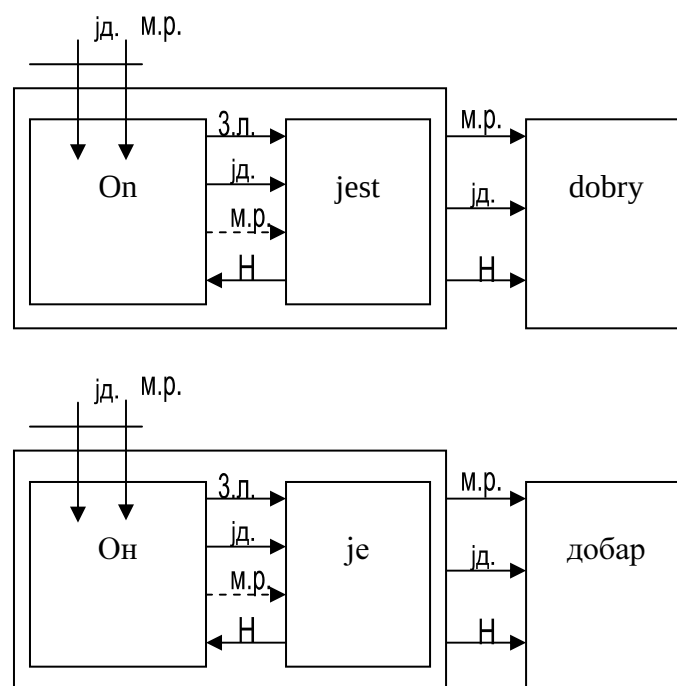

Слика 35. Однос акомодације између субјекатско-предикатске конструкције са копулативним глаголом, с једне, и придевског предикатива с друге стране

Копулативни глагол у овом случају истовремено акомодира два номинатива, с тим што је један акомодира двосмерно (граматички субјекат), а други једносмерно (предикатив). Иако је облик падежа идентичан, ради се о типолошки различитим синтаксичким везама, па је на тај начин вероватноћа конфликта у интерпретацији смањена.

б) Ако се у позицији граматичког субјекта налазе личне заменице, имамо идентичну ситуацију као што је гореописана, под условом да се ради о заменицама за треће лице. Једина разлика у односу на именице јесте та што личне заменице за треће лице имају и парадигматску категорију граматичког рода, дакле, мењају се по тим категоријама. Међутим, та категорија нема интрарелацијску

функцију, тј. мењање рода код облика личне заменице за треће лице не служи да се оне повезују са другим речима као акомодирани члан. Њихова функција је екстрарелацијска – да упуте на предмет у стварности, због тога је граматичка категорија рода секундарно селективна за личне заменице за треће лице. Следећи дијаграм показује односе акомодације за конструкцију *On jest dobry*. / *Он је добар*:

Слика 36. Однос акомодације између субјектско-предикатске конструкције са личној заменицом за треће лице и копулативним глаголом, с једне, и придевског предикатива с друге стране

Сличан дијаграм би показивао односе између личне заменице за треће лице женског рода, с тим што би секундарни селективни род личне заменице био женски, па би се придев у позицији предикатива акомодирао у женски род. Исто важи и за остале јединске и множинске облике – облици личних заменица за треће лице множине имали би секундарну селективну множину, на основу које би акомодирали облике придевског предикатива у њихову парадигматску множину. Све те дијаграме не приказујемо због уштеде простора и рачунамо да се те измене дају лако увести у горе представљене односе.

Ситуација је нешто другачија од претходно описане ако у позицији граматичког субјекта имамо личне заменице за прво и друго лице, нпр.:

ПОЉ.: *My jesteśmy zadowoleni.*

СРП.: *Ми смо задовољни.*

Однос усклађености између облика речи *my/mi* и *jestešmy/смо* је строго дефинисан на интрарелацијском нивоу и нису могуће варијације, нпр. неправилним сматрамо конструкције са следећим избором облика глагола:

пољ.: **my jesteś / *my jestem / *my sq...*

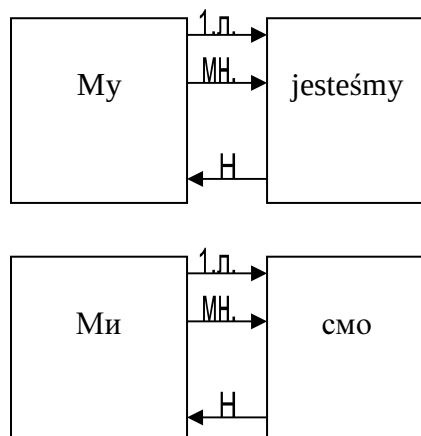
срб.: **ми си / *ми сам / *ми су...*

Такође са неправилним избором личне заменице:

пољ.: **ja jestešmy / *ty jestešmy / *on jestešmy...*

срб.: **ја смо / *ти смо / *он смо...*

Лична заменица у номинативу у позицији граматичког субјекта и лични облик глагола улазе у однос двосмерне акомодације, где облик личне заменице акомодира глагол у прво лице и множину, а лични облик глагола акомодира личну заменицу у облик номинатива. Лична заменица нема селективну категорију рода, па због тога не приказујемо однос акомодације по роду. Графички то представљамо на следећи начин:

Слика 37. Однос двосмерне акомодације између личне заменице за прво лице у позицији граматичког субјекта и копулативног глагола

Међутим, у широј синтаксичкој конструкцији, облици придева *zadowolony/задовољан* показују делимичну ограниченост дистрибуције својих облика и само се јединински облици сматрају неправилним, нпр.:

ПОЉ.: **my jestešmy zadowolony / *my jestešmy zadowolona*

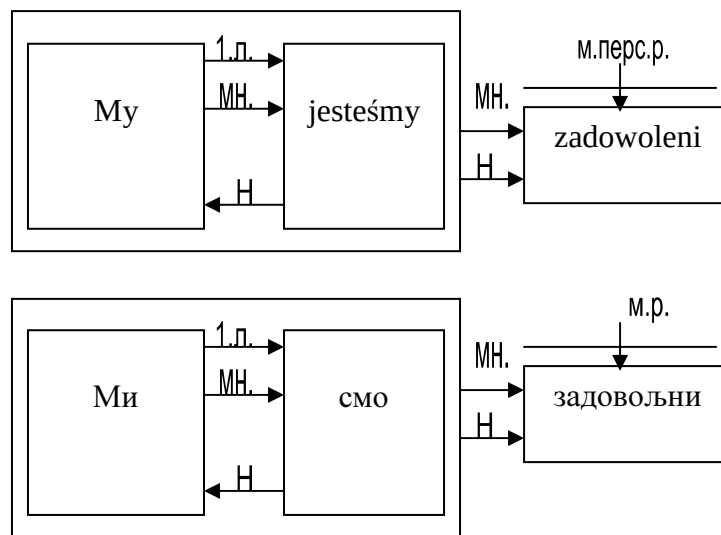
СРП.: **ми смо задовољан / *ми смо задовољна,*

док су у множини могуће алтернативне конструкције, које се сматрају граматички исправним:

ПОЉ.: *My jesteśmy zadowoleni / My jesteśmy zadowolone.*

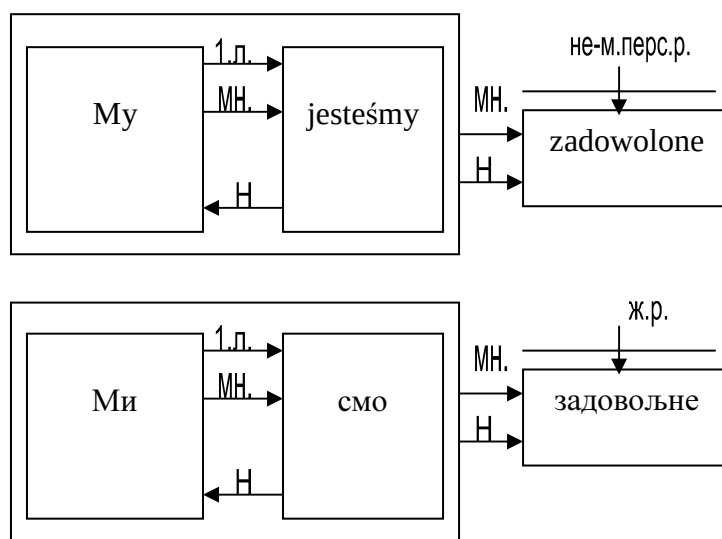
СРП.: *Ми смо задовољни / Ми смо задовољне.*

Очигледно да је облик броја и падежа придева акомодиран, док избор облика рода за придев у датој конструкцији нема интрарелацијску функцију. Облик рода зависи од особина десигната, тј. он упућује на екстрарелацијске односе, што значи да род придева у тој конструкцији није акомодиран, већ актуелизован. Дијаграмом се то може приказати (за мушко-персонални род) на следећи начин:

Слика 38. Однос субјекатско-предикатске конструкције са личном заменицом за прво лице и копулативним глаголом, с једне стране, и придевског предикатва, с друге

Сличан дијаграм представља акомодацију придева у позицији предикатива и његову актуелизацију у немушко-персонални род (и нпр. женски у српском):

Слика 39. Актуелизација у не-мушко-персонални род у пољском, тј. у женски род у српском језику

На сличан начин врши се акомодација и у осталим конструкцијама са личним заменицама (за прво и друго лице једнине, као и друго лице множине), па их стога овде не представљамо. Важно је, ипак, напоменути још једном да наша теорија акомодације не може да објасни правила по којима се бира род придева у позицији предикатива у случају када се у позицији граматичког субјекта налазе личне заменице за прво и друго лице једнине и множине јер се у том случају не ради о синтаксичкој акомодацији, већ о актуелизацији.

4.10.2. Конструкције са копулативним глаголом и именицом у предикативу

У ситуацији када се у позицији предикатива налази именица, она у пољском језику мора бити у облику инструментала, а у српском у облику номинатива, нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec jest studentem.*

СРП.: *Младић је студент.*

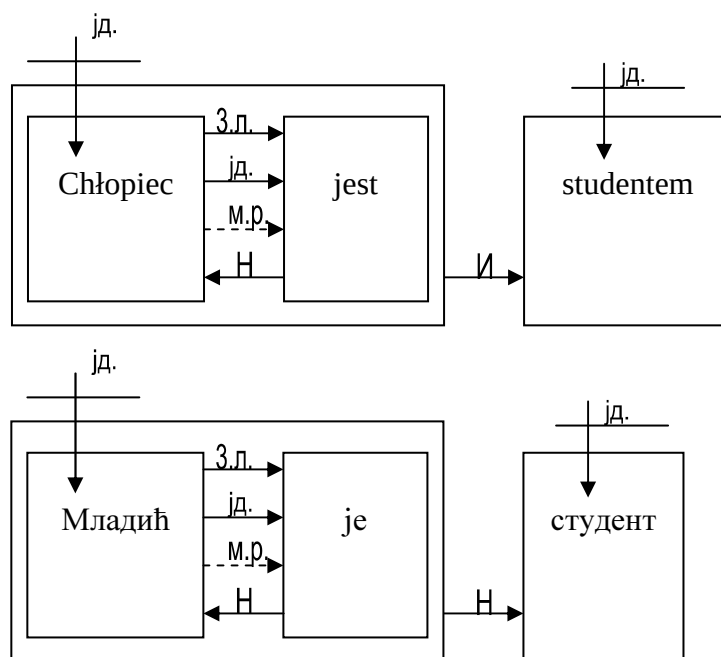
Веза између израза првог аргумента (граматичког субјекта) и предикатског израза (глагола у личном облику) објашњава се као однос *двосмерне акомодације*, где именица акомодира глаголску реч у одговарајући облик лица, броја и рода, а лични облик глагола акомодира именицу у облик номинатива. Са друге стране, позицију предикатива попуњава именица која обавезно на то место долази у облику инструментала у пољском језику, а у облику номинатива у српском језику (евентуално и у инструменталу, у неким старијим текстовима и у посебном стилу).

Тест супституције показује да облик глагола показује селективност приликом повезивања са различитим облицима именице:

ПОЉ.: *jest studentem* – **jest student, *jest studenta, *jest studentowi*

СРП.: *је студент* – **је студента, *је студенту, (?)је студентом.*

Стога изводимо закључак да је облик именице у позицији предикатива у оба језика акомодиран, те да копулативни глагол има селективни инструментал у пољском, тј. селективни номинатив у српском. То представљамо дијаграмом на следећи начин:

Слика 40. Акомодација именице у позицији предикатива уз копулативни глагол

Што се тиче правила усклађивања других граматичких категорија именичке речи у предикативу, као што су њена категорија броја и категорија рода, нажалост, теорија акомодације не може дати одговор на то питање. Теорија акомодације може да описује и оцењује као исправне или неисправне само оне синтаксичке групе које настају акомодирањем парадигматских граматичких категорија према захтевима селективних категорија, али не и групе које настају међусобним усклађивањем селективних категорија. Код именица као врсте речи род је селективна граматичка категорија, а секундарно је то и категорија броја⁴⁶, па када

⁴⁶ Ван конструкција са бројним речима, парадигматска категорија броја код именица преузима екстрарелацијску функцију означавања неквантификованог плурала, што се у синтаксичкој вези са другим речима са парадигматским плуралом пројектује као селективна категорија именице.

се у позицији предикатива нађе именица, усклађивање њених селективних граматичких категорија и дефинисање њиховог међуодноса са селективним категоријама граматичког субјекта остају ван домашаја теорије акомодације. Штавише, с тачке гледишта теорије акомодације, сви облици селективног рода и броја су дозвољени за именице у позицији предикатива, све док се акомодирају у адекватан падеж (инструментал у пољском и номинатив у српском).

Иако то није тема нашег рада, желимо да покажемо специфичност ових односа и вршимо тест супституције у коме систематично алтернирамо селективни род и број именице у предикативу, с тим што субјекатско-предикатска конструкција остаје непромењена, на основу чега добијамо већи број неуобичајених, али и један број сасвим исправних реченица и поред тога што род и број предикатива нису усклађени са родом и бројем граматичког субјекта:

ПОЉ.: *Ja jestem studentem. Ja jestem studentką. (?)Ja jestem studentami. (?)Ja jestem studentkami.*

СРП.: *Ja сам студент. Ja сам студенткиња. (?)Ja сам студенти. (?)Ja сам студенткиње.*

ПОЉ.: *Ty jesteś studentem. Ty jesteś studentką. (?)Ty jesteś studentami. (?)Ty jesteś studentkami.*

СРП.: *Ti си студент. Ti си студенткиња. (?)Ti си студенти. (?)Ti си студенткиње.*

ПОЉ.: *On jest studentem. (?)On jest studentką. (?)On jest studentami. (?)On jest studentkami.*

СРП.: *Он је студент. (?)Он је студенткиња. (?)Он је студенти. (?)Он је студенткиње.*

ПОЉ.: *Ona jest studentem. Ona jest studentką. (?)Ona jest studentami. (?)Ona jest studentkami.*

СРП.: *Она је студент. Она је студенткиња. (?)Она је студенти. (?)Она је студенткиње.*

ПОЉ.: *(?)My jesteśmy studentem. (?)My jesteśmy studentką. My jesteśmy studentami. My jesteśmy studentkami.*

СРП.: *(?)Ми смо студент. (?)Ми смо студенткиња. Ми смо студенти. Ми смо студенткиње.*

ПОЉ.: *(?)Wy jesteście studentem. (?)Wy jesteście studentką. Wy jesteście studentami. Wy jesteście studentkami.*

СРП.: *(?)Ви сте студент. (?)Ви сте студенткиња. Ви сте студенти. Ви сте студенткиње.*

ПОЉ.: *(?)Oni są studentem. (?)Oni są studentką. Oni są studentami. Oni są studentkami.*

СРП.: *(?)Они су студент. (?)Они су студенткиња. Они су студенти. Они су студенткиње.*

ПОЉ.: *(?)One są studentem. (?)One są studentką. One są studentami. One są studentkami.*

СРП.: *(?)Оне су студент. (?)Оне су студенткиња. Оне су студенти. Оне су студенткиње.*

На основу чињенице да тест супституције производи конструкције које јесу граматичне и којима се може приписати интерпретација и поред тога што селективне категорије броја и рода именица нису усклађене (уп. примере са личном заменицом *она*), закључујемо да се правила избора облика рода и броја именица у синтаксичким структурама врше на основу екстрарелацијских критеријума, те да такво усклађивање спада у домен актуелизације, а не акомодације. Нпр. исправност појединих конструкција могла би се објаснити

семантичком структуром појединих лексема (нпр. лексема *student/студент* може се односити и на младиће и на девојке), у шта не можемо улазити због теоријских ограничења. Такође претпостављамо и да би се један број конструкција означених знаком питања (ако не и све) могао наћи у комуникацији под одређеним условима и у одређеном контексту или конситуацији, нпр. код неусклађеног селективног рода граматичког субјекта и именичког предикатива⁴⁷:

ПОЉ.: *On jest dziewczyną. Ten piłkarz jest piłkarką. To dziewczyna przebrana za chłopaka.*

СРП.: *Он је девојка. Тај фудбалер је фудбалерка. То је девојка маскирана у младића.*

Такође, у уметничкој поезији налазимо примере за неусклађену селективну категорију броја граматичког субјекта и именичког предикатива⁴⁸:

ПОЉ.: *Może to ty, matko, na niebie, jesteś tymi gwiazdami kilkoma?*

СРП.: *Можда си ти, мајко, на небу, те неколике звезде?*

(Konstantyn Ildefons Gałczyński: *Spotkanie z matką*)

Конструкције овог типа у пољском језику (са граматичким субјектом у једнини и именичким предикативом у множини) Далевска-Грењ у својој студији о селективном роду именица у пољском и српском језику обележава као неграматичне (**Dziecko jest kłopotami / *Czas jest pieniędzmi*) и прописује обавезну супституцију конструкцијом са неконгруентним везником *to*, као нпр. *Czas to pieniądze / Dziecko to kłopot* (DALEWSKA-GREŃ 1991: 42). Међутим, како показује наведени стих Галчињског, то не мора увек бити случај.

Далевска-Грењ у истој студији тврди и да су конструкције са субјектом у једнини и именичким предикативом у множини карактеристика лужичкосрпског и чешког језика и даје примере *Dítě jsou starosti / Čas jsou peníze*, док за пољски језик

⁴⁷ Део приватног разговора о Бренди Перез, шпанској фудбалској репрезентативки која је једном приликом маскирана играла у мушком тиму.

⁴⁸ Превод на српски П. О.

наводи да ипак има више примера када је граматички субјекат у облику множине, а именички предикатив у облику једнине⁴⁹, нпр.:

ПОЉ.: *Te skrzypce były niegdyś fantastycznym instrumentem.*

СРП.: *Те гажде су некада биле фантастичан инструмент* (DALEWSKA-GREŃ 1991: 42).

Међутим, примећујемо да се у студији Далевске-Грењ, код чешких примера *Dítě jsou starosti / Čas jsou peníze* у позицији граматичког субјекта у номинативу налази именица у множини, не у једнини, што се види по слагању са обликом копулативног глагола, те њени пољски примери не дају граматички еквивалентну слику наведеним чешким примерима. Еквивалентне конструкције на пољском би биле, нпр.: (?)*Problemy są dzieckiem. (?)Pieniądze są czasem.*

Обрађујући проблем неусклађености броја именица у синтаксичкој конструкцији са копулативним глаголом, Далевска-Грењ тврди и да, за разлику од пољског, у српском језику не обавезује правило да се облик копулативног глагола прилагођава именици у позицији субјекта када се у позицији предикатива налази именица *pluralia tantum*, већ да се тада облик копулативног глагола усклађује према облику предикатива. Она пореди свега један пример на пољском језику:

Ten przedmiot był kiedyś okularami.

са следећом серијом српских примера којима поткрепљује своју тврдњу:

Taj uništen predmet koji smo našli u podrumu nekada su bile naočari.

Ova uništena stvar koju smo našli u podrumu nekada su bile naočari.

„Kraljski Dalmatin“ su bile prve novine u Dalmaciji.

Ovo vozilo pre deset godina su bila najbolja kola na svetu.

А у случају када се и у позицији граматичког субјекта и именичког предикатива нађу именице *pluralia tantum*, она дозвољава варијантно усклађивање облика копулативног глагола, час према субјекту, час према предикативу:

Karlovcı su bili srpska vrata prema Zapadu. Karlovci su bila srpska vrata prema Zapadu (DALEWSKA-GREŃ 1991:42–43).

⁴⁹ Пример преузет из студије Далевске-Грењ (DALEWSKA-GREŃ 1991: 42), превод прилагодио П.О. тако да приказује еквивалентан граматички однос именице *pluralia tantum* и остатка контекста.

Такву констатацију морамо одбити из два разлога. Први је тај што у нашем раду синтаксичку акомодацију схватамо као формални однос између облика речи, због чега је онај облик у номинативу који је двосмерно акомодиран обавезно и граматички субјекат, а једносмерно акомодиран је обавезно предикатив. Пошто се ради о типолошки две различите конструкције, с тачке гледишта њихове формалне структуре није тешко препознати која је која. Слично је и у класичној синтакси – као субјекат реченице идентификује се онај члан који конгруира по роду и броју са личним обликом глагола у предикату. У теоријском оквиру који би у обзир узимао семантичке критеријуме можда би се могло аргументовати ком елементу семантичке структуре се приписује својство, а који елемент се приписује као својство, тј. који је од њих детерминатор, а који је детерминисани члан, па да се на основу тога извлачи закључак о томе шта је субјекат, а шта предикатив, те да се евентуално дефинише некаква врста трансформације на формалном плану. Ипак, ти задаци излазе из оквира наше теорије дистрибуције облика променљивих речи у синтаксичким групама.

Други разлог је што је пољски пример (*Ten przedmiot był kiedyś okularami*) са којим Далевска-Грењ упоређује српске примере помало специфичан због прошлог времена и прилошке заменице за време *kiedyś*. Та иста реченица у презенту без факултативних елемената гласи:

Przedmiot jest okularami,

што је тип реченице који је она оценила као неграматичан (**Dziecko jest kłopotami / *Czas jest pieniędzmi*) и проскрибовала заменску конструкцију са обликом неконгруентне показне заменице *to*. Истовремено, њен други пример којим илуструје обавезну конгруенцију субјекта са предикатом:

Te skrzypce były nigdyś fantastycznym instrumentem

има истоветну структуру као српски примери које она описује као „конгруенцију предикатива са копулативним глаголом”, али овог пута на пољском, иако је такав куриозитет окарактерисала као ексклузивну појаву српског језика.

По нама, досад наведено аргументује да се избор рода и броја именичког предикатива не може дефинисати искључиво на основу формалног критеријума,

те да осим синтаксичке акомодације, одређене рестрикције могу бити наметнуте правилима актуелизације, тј. екстрарелацијским функцијама граматичких категорија. Несумњиво постоји посебан скуп правила којим се дефинише одабир лексичких јединица за попуњавање позиција унутар синтаксичке структуре, која се заснивају на усклађивању семантичких структура лексема. Показали смо и да усклађивање те врсте често прате одређене трансформације у формалној синтаксичкој структури (нпр. блокада једнинског облика у позицији граматичког субјекта, преношење множинског облика или *pluralia tantum* у позицију граматичког субјекта – *субјективизација множинског облика*). Све су то појаве које превазилазе домете наше теорије.

4.10.3. Конструкције са показном заменицом *to/mo*

Посебну слику дају конструкције типа *To jest... / To je...* у пољском језику, које служе за представљање или увођење у комуникацију. У позицији предикатива налази се показна заменица *to/mo*, која такође спада у придевски морфолошки тип, али која врши функцију анафоре, па се акомодира само по падежу – у облик номинатива, док се остале граматичке категорије не усклађују са члановима шире синтаксичке конструкције, већ остају фиксирани у једнини и средњем роду из екстрарелацијских разлога. Такав израз предикатива најчешће се *тематизује*, што значи да долази до трансформације линеарне организације реченице, услед чега анафорска/показна заменица *to/mo* избија на прву позицију у реченици; за њим следе копулативни глагол (по Вакернагеловом правилу), а онда и двосмерно акомодирани номинатив (граматички субјекат), нпр.:

ПОЉ.: *To jestem ja. To jesteś ty. To jest on/ona/ono. To jesteśmy my. To jesteście wy. To są oni/one. To jest Marek. To jest student. To są studenci. To są studentki.*

СРП.: *То сам ја. То си ти. То је он/она/оно. То смо ми. То сте ви. То су они/оне/она. То је Марко. То је студент. То су студенти. То су студенткиње.*

Услед трансформације редукције, из ових конструкција може бити избачен лични облик глагола без последица по интерпретацију, чиме се добијају граматични низови на пољском језику *to ja / to ty / to on / to ona / to my...* С обзиром на то да се ради о секундарним синтаксичким структурама добијеним трансформацијама, не

узимамо их у обзир приликом анализе. Из истог разлога не анализирамо ни конструкције типа *Marek to student / Czas to pieniądz / Dzieci to kłopot* и сличне.

4.11. Акомодацијске класе глагола – (не)решиво питање?

Чињеница да различити глаголи акомодирају именице из ширег синтаксичког окружења у различите падеже за нас има важност с тачке гледишта њихове типологије: требало би да буде могуће разврстати глаголе у различите дистрибутивне (акомодацијске) класе на основу комплекса селективних категорија падежа којима су опремљени и захваљујући којима могу симултано акомодирати именске речи у одговарајуће падежне облике. У пољској граматички има неколико проба такве типологије, нпр. Рената Гжегорчикова набраја двадесет шест типова „реченичних схема” (*schemat zdaniowy*), како их она назива (GRZEGORCZYKOWA 1999: 56–57), али се истовремено ту ради о опису конструкција у чијем су центру глаголске речи, које око себе конотирају (и акомодирају) различите облике речи. Истини за вољу, поред променљивих, ту се налазе и многе непроменљиве речи, зависне реченице и други синтаксички чланови који за нас нису од интереса, па типологија Гжегорчикове само делимично одговара нашем теоријском оквиру. Салоњи и Свиђињски дефинишу неке дистрибутивне класе глагола, с тим што ови теоретичари не покушавају да дају њихов коначан инвентар, већ се ту ради о једном отвореном списку, који је започет, али коме се не види крај (SALONI, ŚWIDZIŃSKI 2007:163–165).

Недовршеност посла, или несавршеност резултата није нешто што треба замерати претходним истраживачима, јер дефинисање акомодацијских класа глагола представља изузетно комплексан проблем, чије је решавање отежано из најмање три разлога. Први део проблема садржи се у томе што глаголске речи са наизглед идентичним обликом показују одређена одступања у семантици у зависности од тога које облике падежа акомодирају, што доводи до појаве специфичног облика полисемије глагола. Тако долази до *варијантне акомодације*, тј. појаве да једна глаголска лексема може акомодирати више различитих сетова падежа. На срећу, тај проблем се може решити тако што ће се приликом дефинисања акомодацијске класе глагола издвојити поткласа са другачијим акомодацијским својствима.

Други део проблема је тај што у синтаксичкој структури са личним обликом глагола у улози главног акомодатора није могуће утврдити који акомодирани чланови су обавезни, а који су факултативни, како на формалном, тако и на семантичком плану. Изванредну илустрацију за тај однос даје Гжегорчикова у реченици *Jan chybił celu / Jan је промашио циљ*, где глагол *chybił / је промашио* отвара само две позиције и акомодира их у адекватне облике падежа, док веома важни елементи семантике глагола остају потпуно неизражени: то је ситуација у којој неко покушава да се погоди нечим у нешто и притом не успева (GRZEGORCZYKOWA 1999: 52). И тест редукције се показао као средство које даје релативно мало корисних информација, нпр.:

ПОЉ.: *Chłopiec czyta książkę bratu. – Chłopiec czyta książkę. – Chłopiec czyta bratu. – Chłopiec czyta. – Czyta bratu. – Czyta książkę bratu. – Czyta książkę. – Czyta.*

СРП.: *Дечак чита књигу брату. – Дечак чита књигу. – Дечак чита брату. – Дечак чита. – Чита брату. – Чита књигу брату. – Чита књигу. – Чита.*

Тестови редукције показују да се том трансформацијом добијају граматичне синтаксичке конструкције које се не разликују по квалитету граматичких односа између појединачних чланова, али се разликују по томе што неке од њих прецизније описују ситуацију на коју се односе и износе више детаља, а неке мање. Другим речима, разликују се по *степену актуелизације*, где се и јаче и слабије актуелизоване реченице подједнако доживљавају као правилне, уз веће или мање ослањање на контекст приликом интерпретације. Решење за овај део проблема могле би бити максималистичке дефиниције акомодацијских класа глагола, које би узимале у обзир укупан број отворених позиција за сваки појединачни глагол, а с обзиром на то да се у нашој теорији акомодације бавимо само односом облика променљивих речи, те не узимамо у обзир аналитичке облике падежа, као ни однос облика глагола са другим непроменљивим речима, као што су нпр. прилози или везници, располажемо са релативно ограниченим средствима анализе.

Трећи део проблема јесте у томе што је акомодација падежа у глаголско-именској конструкцији обавезно везана за *позицију* коју у предикатско-аргументској структури отвара глагол у предикату. Пошто је та позиција у вези са сложенем семантичком структуром глагола, намеће се закључак да акомодација падежа у глаголско-именској конструкцији не спада у исти тип синтаксичких односа као и акомодација осталих категорија у именским групама. Док је у бинарној вези глагола и именице корисно посматрати њихов однос као акомодацију, нарочито с тачке гледишта именице као акомодираниог члана – осим што служи за повезивање са глаголом, категорија падежа има и функцију на плану уређивања односа унутар именске групе, нпр. тако што придевске речи конгруирају са облицима именица по задатом падежу – када је циљ дефинисање дистрибутивних класа глагола, његов статус акомодираниог члана се доводи у питање.

Да би се синтаксички однос у конструкцији и формално дефинисао као акомодација, то мора најпре бити бинаран однос између чланова од којих је један акомодирани и има одређену парадигматску граматичку категорију, а други је акомодатор са одговарајућом селективном категоријом. Парадигматичност се огледа у могућности алтернирања облика акомодираниог члана по задатој категорији, док се селективност огледа у ексклузивности везе са искључиво једним од понуђених облика. Међутим, за глагол се формалним техникама не може доказати да је у позицији акомодатора зато што нема обавезне корелације са обликом падежа; другим речима, не може се доказати да глагол има селективну категорију падежа.

Као илустрацију за то тврђење користимо глагол *iść / iћи* који може улазити са различитим облицима падежа у конструкције, нпр.:

1) безлично, као у одговору на питање:

ПОЉ.: Jak się masz? – Idzie (dobrze).

СРП.: Како си? – Иде (добро).

2) са (имплицираним) номинативом, као у одговору на дозивање:

ПОЉ.: Marek!? – (Już) idę.

СРП.: Марко!? – (Ево), идем!

3) са (имплицираним) номинативом и акузативом, у терминологији карташке игре:

ПОЉ.: *Idę „dwójkę” (gram, biorę)*

СРП.: *Идем „двојку“ (играм, узимам)*

4) са (имплицираним) номинативом и инструменталом:

ПОЉ.: *Idę drogą.*

СРП.: *Идем путем.*

5) са (имплицираним) номинативом и прилошком допуном места у неком синтетичком или аналитичком падежу⁵⁰:

ПОЉ.: *Idę do domu. Idę do pracy. Idę nad morze. Idę w góry. Idę do kolegi.*

СРП.: *Идем кући. Идем на посао. Идем на море (на обалу). Идем на планину.*

Идем код друга.

Из анализираних примера следи да категорија падежа није селективна за облик глаголске лексеме, већ евентуално *секундарно селективна* зато што приликом одабира облика падежа постоји одређена факултативност. Због тога се однос глагола и именице у зависном падежу не може дефинисати као акомодација у ужем смислу, већ само као *секундарна акомодација*. Факултативност која је приметна може се ограничити компликованим правилима одабира лексема и њихових облика који своје корене имају у семантичкој структури глаголске речи, тј. који имају екстрарелацијску функцију. Због тога смо принуђени да констатујемо да класичан граматички однос рекције није синтаксичка акомодација у ужем смислу, већ специфичан облик актуелизације.

По свему судећи, теорија акомодације не може самостално решити проблем дистрибутивних класа глагола у пољском и српском језику, већ то може бити учињено једино у спрези са неким семантички оријентисаним теоријским оквиром.

4.12. Оквир за дијагностиковање дистрибутивних класа глагола

На овом месту, желимо да изнесемо само обресе проблема који се могу уочити из наше перспективе, без претензија да тврдимо да се ради о коначном решењу.

⁵⁰ Пољски примери сугеришу да се иде пешице.

Кумулативно гледано, глаголи у пољском и српском језику могу улазити у однос двосмерне акомодације са номинативом (у позицији граматичког субјекта), с једне стране, док у однос једносмерне акомодације могу улазити са номинативом, генитивом, дативом, акузативом и инструменталом, с друге. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

Табела 76. Модел за поређење секундарног селективног падежа код глаголских лексема

Глагол „X”	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
Глагол на пољском	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
Глагол на српском	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-

Приликом коначног решења типологије дистрибутивних класа глагола, неизоставно треба узети у обзир и предлошко-падежне конструкције и прилошке речи, али и типове зависних реченица и остале синтаксичке чланове за које је теорија акомодације слепа.

Знацима +/- обележавамо да ли глагол може акомодирати задати падеж, без обзира на могуће падежно значење (тј. да ли означава *субјекат*, *објекат*, *допуну* или *одредбу*) – дефинисање падежног значења може бити важно за интерпретацију реченице, али не и за односе акомодације унутар синтаксичке структуре. Најпре ћемо илустровати варијантну акомодацију, нпр. у реченицама:

ПОЉ.: *Kurz skrył dzieci, pędzące za samochodem. Pędziliśmy ścieżką wzdłuż toru. Nie pędź tak. Po obiedzie wszyscy pędzą oglądać nowy odcinek serialu (ISJP).*

СРП.: *Прашина је сакрила децу која су јурила за аутом. Јурили смо стазом уз пругу. Не јури тако. После ручка сви јуре да гледају нову епизоду серије.*

можемо изоловати двосмерно акомодирани номинатив и једносмерно акомодирани инструментал. За то време, у реченицама:

ПОЉ.: *Od brodu dziewczęta pędziły krowy wyszorowane w rzece. Stada krów pędzone przez prerie na sprzedaż. Wiatr pędzi chmury. Nikt cię nie pędzi do roboty (ISJP).*

СРП.: *Од газа су девојчице терале краве орибане у реци. Стада крава терана кроз прерију на продају. Ветар тера облаке. Нико те не тера на рад.*

можемо изоловати двоструко акомодирани номинатив и једносмерно акомодирани акузатив. Ова два различита значења, заједно са њиховим еквивалентима на српском, можемо представити на следећи начин:

Табела 77. Поређење секундарног селективног падежа и дефинисање полисемije глагола

Глагол <i>pędzić 1 / јурити</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Pędziliśmy ścieżką.</i>	+	-	-	-	-	+
<i>Јурили смо стазом.</i>	+	-	-	-	-	+

Глагол <i>pędzić 2 / терати</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Dziewczęta pędziły krowy.</i>	+	-	-	-	+	-
<i>Девојчице су терале краве.</i>	+	-	-	-	+	-

У овој матрици остају непримећени односи глагола са предлошко-падежним конструкцијама, затим са инфинитивом других глагола, што није од малог значаја за типологију глаголских лексема.

Различити преводни еквиваленти глагола у пољском и српском језику показиваће веће или мање разлике у инвентару падежа којима управљају, нпр.:

ПОЉ.: *Pilnie potrzebuję pieniędzy.*

СРП.: *Хитно ми треба новац.*

Табеларно представљамо тај однос на следећи начин:

Табела 78. Поређење секундарног селективног падежа и диференцијација падежног значења

Глагол <i>potrzebować/ требати</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Pilnie potrzebuję pieniędzy.</i>	+	-	+	-	-	-
<i>Хитно ми треба новац.</i>	+	-	-	+	-	-

Притом је важно обратити пажњу да падежно значење номинатива у пољском примеру код овог глагола није еквивалентно падежном значењу номинатива уз еквивалентни глагол на српском, па такав однос треба узети у обзир приликом превођења с пољског на српски и обратно. Нажалост, теорија акомодације не може објаснити такве појаве.

Изузетно је важно да се у списку падежа нагласи позиција двосмерно акомодираниог номинатива због тога што у пољском језику имамо већи број глагола и конструкција које искључују употребу тог облика, нпр.:

ПОЉ.: *Mdli mnie.*

СРП.: *Мука ми је.*

Табеларно то показујемо на следећи начин:

Табела 79. Поређење секундарног селективног падежа и диференцијација падежног значења

Глагол <i>mdlić / бити мука</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Mdli mnie.</i>	-	-	-	-	+	-
<i>Мука ми је.</i>	-	+	-	+	-	-

Дакле, конструкцији са безличним „неправим” глаголом и акузативом у пољском језику одговара безлична конструкција која се састоји од копулативног глагола, једносмерно акомодираниог номинатива (именичког предикатива) и датива у српском. Да је облик номинатива једносмерно акомодиран, показује тест супституције у коме се облик презента замењује обликом перфекта, који јасно показује да нема двосмерне акомодације, нпр.: *Мука ми је – Било ми је мука (не *Била ми је мука).*

Важно је да се у табели нађе и облик једносмерно акомодираниог номинатива, како би се правилно могле представити и релације између предикативских израза у пољском и српском језику, нпр.:

ПОЉ.: *Marek jest inżynierem.*

СРП.: *Марко је инжењер.*

Табела 80. Разлике у обележавању именице у позицији предикатива

Глагол <i>być/бити</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Marek jest inżynierem.</i>	+	-	-	-	-	+
<i>Марко је инжењер.</i>	+	+	-	-	-	-

Присуство једносмерно акомодираниг номинатива у табели такође је важно и због неких семикопулативних глагола (СТАНОЈЧИЋ, ПОПОВИЋ 1997: 228) који акомодирају своје допуне – *допунске предикативе* у номинатив, који у супротном не би могли бити адекватно представљени, нпр.:

ПОЉ.: *Ja tam na imię Marek.*

СРП.: *Ja се зовем Марко.*

Табеларно то представљамо на следећи начин:

Табела 81. Једносмерно акомодирани номинатив као допунски предикатв семикопулативних глагола

Глагол <i>mieć na imię / звати се</i>	Нх2	Нх1	Г	Д	А	И
<i>Ja tam na imię Marek.</i>	+	+	-	-	-	-
<i>Ja се зовем Марко.</i>	+	+	-	-	-	-

Овине анализа нипошто није исцрпљена. Међутим, свесни смо да не можемо решити проблем типологије акомодацијских класа глагола у оквиру овог рада. Најпре, тренутни теоријски оквир морао би бити раширен тако да у њега уђу све јединице које улазе у синтаксичке односе са глаголима, а које су релевантне за њихову типологију. У другом кораку, синтаксичко понашање пољских и српских глагола морало би бити подвргнуто детаљној анализи, на основу које би могли бити разврставани у различите акомодацијске класе. Трећи и последњи корак било би повезивање преводних еквивалената у пољском и српском језику, као и опис свих синтаксичких трансформација, како на плану форме, тако и на плану граматичких значења.

4.13. Закључци

1. Показали смо да, формално гледано, падежна рекција није акомодација у ужем смислу због тога што се глаголу као дистрибутивној класи не може дефинисати селективна категорија падежа. Глагол акомодира више различитих облика падежа истовремено, због чега тест супституције скоро увек даје добро акомодиране синтаксичке конструкције, које могу бити боље или лошије актуелизоване. Због

тога падежну рекцију сматрамо на првом месту механизмом актуелизације за глаголске лексеме (секундарна акомодација).

2. И пољски и српски језик имају парадигматску категорију падежа за именске речи и користе секундарно акомодирани падеж као основно средство организације синтаксичке структуре на релацији глагол–именица, због чега падежде финишемо као *секундарну селективну категорију глагола*. Одређене именице и придеви, на исти начин као и глаголи, имају селективну категорију падежа и могу акомодирати другу именицу у одговарајући падеж, те на тај начин са њом формирати групу. Ипак, релације именица–именица и придев–именица нису представљене у овом раду делимично због недостатка простора, делимично због неприлагођености теоријског оквира таквој грађи, чије му многе релевантне особине измичу.

3. И у пољском и у српском језику лични облик глагола у позицији предиката улази у однос двосмерне акомодације са именском речи у номинативу која попуњава позицију првог аргумента. Ту врсту везе треба разликовати од оне са именском речи у номинативу у позицији предикатива, што је однос једносмерне акомодације.

4. У оба језика глагол може акомодирати више различитих именских речи у различите падеже истовремено, захваљујући чему све именске речи у реченици остварују секундарну синтаксичку везу једна с другом. Ова особина је од изузетне важности за конституисање ширих синтаксичких структура, између осталог и реченице.

5. Показали смо да акомодација падежа игра једну од главних улога у организацији формалних синтаксичких односа у широј синтаксичкој структури, те да захваљујући томе организација пољске и српске реченице може бити представљена као *фрактална структура*, у којој је њен најмањи део – *синтаксичка група* „самосличан” другим, већим конструкцијама. Захваљујући томе, синтаксичка структура се увек може проширивати и надограђивати новим

синтаксичким члановима. С друге стране, због нашег теоријског оквира, који узима у обзир само синтетичке граматичке облике, домет *фракталности* је ограничен бројем падежа који су видљиви у њему (номинатив, генитив, датив, акузатив и инструментал).

6. Дефинисали смо појмове *парадигматског падежа*, *селективног падежа*, *падежне акомодације*, *падежне синтагме*, *падежног контекста* и *падежног значења*, које користимо систематски у анализи. Показали смо да падежно значење не може бити приписивано елементима формалне структуре у односу *један на један*, већ да то увек треба чинити с обзиром на улогу у семантичкој структури глагола. Установили смо да појам падежног значења игра важну улогу у семантици глагола, али због теоријских ограничења нисмо могли дубље улазити у проблематику.

7. Показали смо да у конструкцијама са копулативним глаголима облик глагола такође акомодира именске речи у одговарајуће падежне облике, те да се могу разликовати двосмерно акомодирани номинатив и једносмерно акомодирани номинатив. Скренили смо пажњу и на одређена ограничења теорије акомодације која се тичу описа копулативних конструкција са обликом именица у позицији предикатива, пошто се акомодирати може само парадигматски падеж именице у позицији предикатива, али не и њен селективни род и број, услед чега се њихов одабир врши по другачијим принципима.

8. Показали смо и да личне заменице за прво и друго лице нису дистрибутивно еквивалентне именицама, те да се због тога не могу сматрати истом акомодацијском (дистрибутивном) класом: док именице имају селективни род и број и акомодирају лични облик глагола у треће лица, а придевски предикатив у одговарајући род и број, личне заменице за прво и друго лице акомодирају лични облик глагола у прво или друго лице, респективно, а придевски предикатив само у одговарајући облик броја, док се облик рода усклађује по принципу актуелизације.

9. Дали смо нацрт будуће типологије дистрибутивних класа глагола у оним сегментима који су били видљиви по теорији акомодације. Нисмо извршили потпуну класификацију јер је то ван могућности нашег теоријског оквира.

5. Синтаксичка акомодација у паукалним синтагмама у српском језику и њихови еквиваленти у пољском

5.1. Паукалне синтагме у српском језику

5.1.1 Паукал у парадигматској категорији броја именица српског језика

Опис синтагми са бројевима *dwa/два, oba/оба, trzy/три* и *cztery/четири* у пољском језику лако се врши кроз бинарну опозицију *једнина : множина*. Нажалост, свака проба описа синтагми са еквивалентним бројевима у српском језику која би се ослањала на ову исту бинарну опозицију показала би најмање две аномалије: 1)неконсеквентност дистрибуције облика квантификоване речи и 2)непарадигматичност облика квантификоване речи. *Неконсеквентност дистрибуције облика* манифестује се на тај начин што се облик речи у синтагми са бројем објашњава час једним, час другим јединским или множинским обликом, нпр. када се синтагма типа *две жене* описује као комбинација броја *два* са номинативом плурала именице женског рода, а еквивалентна синтагма *два мушкарца* истовремено описује као комбинација броја *два* са генитивом једине именице мушког рода (приметно нпр. у радовима СТЕВАНОВИЋ 1991: 142–143; СИМИЋ, ЈОВАНОВИЋ 2002: 129, 132). Друга аномалија – *непарадигматичност облика* – манифестује се у ексклузивности облика који се не може уврстити у претпостављени образац промене, нпр. у синтагми *две лепе жене*, облик *лепе* би се могао разумети као придев у номинативу множине женског рода, али у синтагми *два лепа мушкарца* облик *лепа* не би могао бити дефинисан као придев у генитиву једине мушког рода, већ као *облик на -а* који функционише ван парадигме (види се нпр. у ЈОВАНОВИЋ, ШЋЕПАНОВИЋ 2009: 303; ЈОВАНОВИЋ, СИМИЋ 2010: 19).

Такви недостаци у опису могу бити отклоњени формулисањем другачијих претпоставки о категорији броја у српском језику, пре свега на основу емпиријских чињеница, тако да све специфичности могу наћи своје место у систему. Ову конкретну специфичност српског језика Едвард Станкјевич објашњава граматичким бројем *паукалом*:

„In addition to the simple or unmarked plural, many Slavic languages distinguish in their substantives a counted or marked category of the plural which appears in

conjunction with numerals or adverbial quantifiers. While the simple plural is relatively uniform in all Slavic languages, the counted plural differs from one Slavic language to another and even within each individual Slavic language. The marked plural yields in the modern Slavic languages the following distinct and mutually exclusive categories:

1. the *counted plural* which is used with any numeral but “one” – in Bulgarian, Macedonian and in some Ukrainian dialects;
2. the *paucal* which is used with the numerals ”two”, “three” and “four” – in Russian, Ukrainian, Byelorussian and Serbo-Croatian;
3. the *dual* which is used with the numeral “two” – in Slovene, Upper and Lower Lusatian and Kashubian” (STANKIEWICZ 1981: 49).

Инспирисан Станкјевичевим радом, Микелсен је предложио проширивање морфолошке парадигме именица српског језика паукалом, који би означавао бројно стање веће од један, а мање од пет (MIKKELSEN 1984). Та трећа, паукалска колона, по њему, има посебне облике за номинатив, акузатив и вокатив у мушком и средњем роду, а остале облике објашњава „позајмицом” из плурала, док је паукал женског рода у потпуности исти као његов плурал. Постојање паукала у српској граматичкој прихвати већи број граматичара (СТАНОЈЧИЋ, ПОПОВИЋ 1997: 261; ПИПЕР И ДР. 2005: 883; ПИПЕР, КЛАЈН 2013: 59), а негде се ова појава назива *дуалом* (КЛАЈН 2005: 97), мада *тројност* и *четворност* не спадају у дуал у најужем смислу. Облике паукала ови аутори обично објашњавају као остатак старог дуала, форме именских речи којом се граматикализује *парност*, а који се проширио на недуалске бројеве *три* и *четири* и манифестује се у номинативу, акузативу и вокативу (именица мушког и средњег рода), док облике генитива, датива, инструментала и локатива преузима из плурала.

Међутим, објашњење о позајмици облика из плурала за означавање проширеног дуала-паукала не може се прихватити као исправно са историјске тачке гледишта. Наиме, већ је утврђено да су у српском језику у деклинацији именица наставци дуала потиснули наставке немаркираног плурала, те преузели његово означавање (БЕЛИЋ 2006: 190). Према томе, сматрамо да је правилније облике паукала, као и

већину облика плурала, посматрати као историјски дуалске, настале проширивањем дуалских на све неједнинске форме, уз диференцирање паукалне и множинске потпарадигме. У нашој анализи нећемо улазити дубље у опис тог процеса, већ га само констатујемо ради прецизности.

Нажалост, ниједна описна граматика српског језика не приказује облике паукала у парадигматским табелама именица, а Микелсенова табела са три колоне је гломазна и садржи доста редундантних информација. Због тога предлажемо свој модел табеле именичке парадигме који задржава традиционалне две колоне, али бележи облике у неједнинској колони у њиховим множинским и паукалним варијацијама. Логика је иста као код приказивања парадигме придева: придеви имају алтернативне облике у акузативу мушког рода једине у зависности од тога да ли именица са којом се повезују припада категорији *живо* или *неживо*, при чему се не удваја цела колона, него се алтернативни облици приказују у оквиру једне. На исти такав начин приказујемо алтернативне облике номинатива, акузатива и вокатива именица мушког и средњег рода, чија употреба зависи од тога да ли означавају неквантификовану множину или множину квантификовану паукалним бројевима. Дајемо пример за именицу на консонант са мушком променом (мушки морфолошки тип):

Табела 82. Паукал у парадигми именица мушког морфолошког типа

Падеж	Једнина	Неједнина (множина/паукал)	
Ном.	студент	студенти	студента
Ген.	студента	студената	
Дат.	студенту	студентима	
Ак.	студента	студенте	студента
Инстр.	студентом	студентима	
Лок.	студенту	студентима	
Вок.	студенте	студенти	студента

Пример парадигме именице на –о/-е са средњом променом (средњи морфолошки тип):

Табела 83. Паукал у парадигми именица средњег морфолошког типа

Падеж	Једнина	Неједнина (множина/паукал)	
Ном.	раме	рамèна	ра̋мена
Ген.	рамена	рамéна̋	
Дат.	рамену	раменима	
Ак.	раме	рамèна	ра̋мена
Инстр.	раменом	раменима	
Лок.	рамену	раменима	
Вок.	раме	рамèна	ра̋мена

У женском роду нема таквих варијација јер су облици паукала потпуно изједначени са обликом номинатива/ акузатива/ вокатива плурала. Изједначавање паукала са плуралом извршено је делимично и у средњем роду, па се код неких именица више не види разлика између паукалних и плуралских форми (нпр. *село*, *вино*, *поље...*), а код неких је та разлика остала, барем у оним дијалектима који располажу четвороакценатским системом (нпр., *раме*, *семе*, *племе*, *дрво...*). Једино код именица мушког морфолошког типа на консонант нема забележених тенденција изједначавања, па је њихов паукал добро издиференциран и стабилан.

5.1.2. Функционисање паукалних облика у синтаксичкој групи

Основа за дистинкције паукала од неквантификованог плурала у српском језику јесте опозиција *самосталност* : *несамосталност*. Плурал је синтаксички самосталан облик, исто као и сингулар, а код велике већине именица он има екстрарелацијску функцију, тј. служи да се њиме означи квантитет у ванјезичкој стварности (искључујући ту именице *pluralia tantum*). С друге стране, паукал је везани облик који се јавља у синтагмама са бројевима *два*, *три* и *четири*, што значи да је његова функција интрарелацијска, тј. он служи да се облик именице повеже са паукалним бројем. Као доказ може нам послужити тест редукције, нпр. у исправној реченици српског језика која садржи паукалну синтагму:

Два студента су положила испит.

**Студента су положила испит.*

Редукција бројне речи као резултат даје неграматичну конструкцију јер облик паукала не може да успостави екстрарелацијски однос – не може да означава паукалност без паукалне бројне речи⁵¹.

За разлику од тог пара примера, другачије ће се понашати облик плурала, који искључује употребу било каквог квантификатора, нпр.:

Студенти су положили испит.

У одсуству бројних речи, плурал је први избор за означавање тзв. неквантификоване множине, па екстрарелацијска функција граматичке категорије броја код именица овде долази до пуног изражаја.

Уобичајено схватање у српској граматици јесте да се бројеви у паукалним синтагмама јављају као конгруентни атрибути уз именице (нпр. ПИПЕР 2002: 108–110). Међутим, наведени редукциони тестови и анализа акомодације показују другачије. У тзв. синтагмама са конгруентним атрибутима придеви прилагођавају свој парадигматски род и број захтевима именице са којом улазе у синтаксичку везу, што је пример једносмерне акомодације, а тест редукције даје исправне резултате јер се уклања акомодирани члан чије одсуство не угрожава синтаксичке везе његовог акомодатора са остатком реченичне конструкције и не утиче на актуализацију. Истовремено интрарелацијске и екстрарелацијске функције граматичких категорија заступљених у облику именице остају неизмењене без обзира на редукцију:

Вредни студенти су положили испите.

Студенти су положили испите.

Облик множине именице *студент* има екстрарелацијску функцију и у нередукованом и у редукованом примеру.

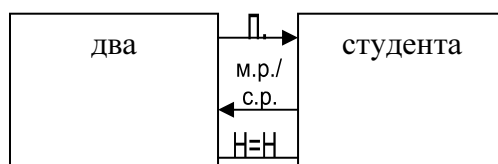
⁵¹ Имали смо прилике да у току процеса учења језика код свог детета чујемо граматичко означавање двојности обликом савременог српског паукала, нпр.: *Нашла сам ова чиста папира* (било их је два). Иако деци употреба оваквих форми изгледа логична, такву синтаксу код њих одрасле особе дисквалификују и поправљају у процесу учења српског као матерњег језика.

За разлику од те ситуације, у паукалним синтагмама имамо посла са *узајамном акомодацијом*. Табеларно се синтагма *два студента* може представити на следећи начин:

Табела 84. Табеларни приказ акомодације у паукалној синтагми са бројем два

Им.	Јд.	Мн./П.	Бр.	М. р./ С. р.	Ж. р.
Ном.	*студент	*студенти студента	Ном.	два	*две
Ген.	* студента	*студената	Ген.	*двају	*двеју
Дат.	*студенту	*студентима	Дат.	*двама	*двема
Ак.	*студента	*студенте *студента	Ак.	*два	*две
Инстр.	*студентом	*студентима	Инстр.	*двама	*двема
Лок.	*студенту	*студентима	Лок.	*двама	*двема
Вок.	*студенте	*студенти *студента	Вок.	*два	*две

Ове две лексеме показују парадигматичност по две различите граматичке категорије: именица по категорији броја, а бројна реч по категорији рода (обе се мењају и по падежима). У синтагми *два студента*, број *два* акомодира именицу у облик паукала, а именица акомодира род броја у облик заједнички за мушки и средњи род. Односи двосмерне акомодације у паукалним синтагмама могу се илустровати на следећи начин:

Слика 41. Двосмерна акомодација у паукалној синтагми са бројем два

где п. значи *паукал*, а м. р. / с. р. значи *мушки и средњи род* (због синкретизма облика за мушки и средњи род не можемо са сигурношћу рећи о којем од њих се конкретно ради). Пошто и именица и број имају парадигматску категорију падежа са изразитом интрарелацијском функцијом, следи закључак да су обоје акомодирани чланови, па се веза по падежу остварује путем чисте конгруенције, а акомодатор облика падежа је нека друга реч ван синтагме (нпр. лични облик глагола). Због двосмерне акомодације и присуства чисте конгруенције овај тип групе називамо *егзоцентричном конгруентном групом*.

Тест редукције не даје добре резултате јер одсуство било ког од чланова паукалне синтагме нарушава или интрарелацијска, или екстрарелацијска синтаксичка правила. Редукцијом паукалног броја уклања се акомодатор граматичке категорије броја из конструкције, нестаје корелација облика именице са бројем, чиме се нарушавају структурни односи у реченици и она се не може сматрати исправном:

**Студента су положила испит.*

С друге стране, редукцијом именице уклања се акомодатор граматичког рода, чиме се можда не нарушавају толико структурни односи, али реченица постаје недовољно актуализована и не може функционисати ван уског контекста или ситуације:

(?) *Два су положила испит.*⁵²

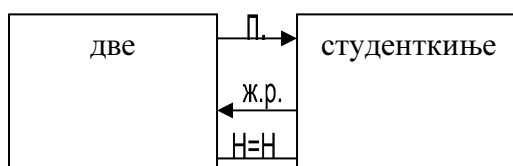
У егзоцентричне конгруентне групе спадају све паукалне синтагме са бројем *два/две* без обзира на то да ли су им облици паукала изједначени са облицима плурала или не, као што то може бити случај код именица женског морфолошког типа и неких именица средњег морфолошког типа. Нпр. синтагма *две студенткиње* може се табеларно представити на следећи начин:

Табела 85. Табеларни приказ акомодације у паукалној синтагми са бројем *две*

Им.	Јд.	Мн./П.	Бр.	М. р. / С. р.	Ж. р.
Ном.	<i>*студенткиња</i>	студенткиње	Ном.	<i>*два</i>	две
Ген.	<i>*студенткиње</i>	<i>*студенткиња</i>	Ген.	<i>*двају</i>	<i>*двеју</i>
Дат.	<i>*студенткињи</i>	<i>*студенткињама</i>	Дат.	<i>*двама</i>	<i>*двема</i>
Ак.	<i>*студенткињу</i>	<i>*студенткиње</i>	Ак.	<i>*два</i>	<i>*две</i>
Инстр.	<i>*студенткињом</i>	<i>*студенткињама</i>	Инстр.	<i>*двама</i>	<i>*двема</i>
Лок.	<i>*студенткињи</i>	<i>*студенткињама</i>	Лок.	<i>*двама</i>	<i>*двема</i>
Вок.	<i>*студенткињо</i>	<i>*студенткиње</i>	Вок.	<i>*два</i>	<i>*две</i>

⁵² Често глагол помоћу своје семантике ствара контекст у коме се облик *два/две* може интерпретирати као да се ради о две особе, када се ради о специфично људским радњама, као у примеру горе. Да број *два/две* слабо актуелизује реченицу, показују примери са глаголима који не означавају чисто људске радње, нпр.: (?)*два леже у трави* / (?)*две стоје не полици*, или у позицији објекта: (?)*купио сам два*, (?)*имам две*.

Број *два* акомодира именицу у облик паукала који је изједначен са немаркираним плуралом, а именица акомодира род бројне речи у женски. У синтаксичком споју са паукалним бројем, облици паукала који су се изједначили са плуралским немају екстрарелацијску, већ интрарелацијску функцију – носилац информације о квантитету је бројна реч, а не именица у облику плурала, док сам облик плурала/паукала именице служи да се успостави синтагматска веза између именице и броја. Дијаграмом се то може представити на следећи начин:

Слика 42. Двосмерна акомодација у паукалној синтагми са бројем *две*

Тест редукције при коме би била уклоњена бројна реч из синтагме, узет изоловано од анализе акомодацијских односа, погрешно би сугерисао да се овде ради о класичној синтагми са конгруентним атрибутом, нпр.:

Две студенткиње су положиле испит.

Студенткиње су положиле испит.

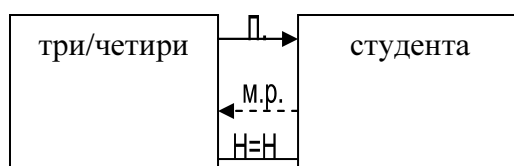
Приликом редукције бројне речи долази до промене функције граматичке категорије броја код именице из интрарелацијске у екстрарелацијску: облик *студенткиње* у редукованом примеру више не може да има интрарелацијску функцију јер нема бројне речи са којом би се повезивао. Пошто је изједначен са обликом за немаркирани плурал, он може да преузме екстрарелацијску функцију и на тај начин самостално означи квантитет, али ни у ком случају паукални, већ искључиво немаркирани множински. Зато тврдимо да и група *две студенткиње* спада у егзоцентричне конгруентне групе јер оно што дефинише тип синтаксичке групе јесте врста синтагматских односа, тј. формацијска правила између њених чланова, а не тест редукције, тј. трансформацијска правила, узета изоловано од њих. Тест редукције је помоћна техника чији резултати имају секундарну важност у односу на анализу акомодације.

Нешто другачија јесте веза паукалних бројева *три* и *четири* са именицама. Наиме, та два броја немају парадигматски род, па према томе није могуће доказати двосмерну акомодацију непосредно. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

Табела 86. Табеларни приказ акомодације у паукалној синтагми са бројем *три* / *четири*

Им.	Јд.	Мн./П.		Бр.	М. р. / С. р. / Ж. р.
Ном.	<i>*студент</i>	<i>*студенти</i>	студента	Ном.	три / четири
Ген.	<i>* студента</i>	<i>*студената</i>		Ген.	<i>*трију/*четирију</i>
Дат.	<i>*студенту</i>	<i>*студентима</i>		Дат.	<i>*трима/*четирма</i>
Ак.	<i>*студента</i>	<i>*студенте</i>	<i>*студента</i>	Ак.	<i>*три/*четири</i>
Инстр.	<i>*студентом</i>	<i>*студентима</i>		Инстр.	<i>*трима/*четирма</i>
Лок.	<i>*студенту</i>	<i>*студентима</i>		Лок.	<i>*трима/*четирма</i>
Вок.	<i>*студенте</i>	<i>*студенти</i>	<i>*студента</i>	Вок.	<i>*три/*четири</i>

Именица *студент* има парадигматски број, док бројне речи *три* и *четири* располажу само једним обликом за сва три рода. У синтагмама *три студента* и *четири студента*, бројна реч акомодира именицу у облик паукала, док именица не може да изврши акомодацију рода бројне речи (облик парадигматског падежа се усклађује по принципу чисте конгруенције, а акомодира га нека синтаксичка јединица ван дате синтагме). Графички се то може илустровати на следећи начин:

Слика 43. Двосмерна акомодација у паукалној синтагми са бројем *три* / *четири*

Испрекидана линија стрелице означава неостварену акомодацију рода. Испрва би се рекло да се овде ради о једносмерној акомодацији са конгруентним атрибутом, тј. о *ендоцентричној конгруентној групи*, где је искључиви акомодатор бројна реч, а акомодирани члан именица. Међутим, осим што су конструкције са бројевима *три* и *четири* дистрибутивно еквивалентне конструкцијама са бројевима *два/две* и *оба/обе*, оне истовремено граде групе са конгруентним атрибутима на исти начин, што илуструјемо у даљем току рада. Те две информације узете заједно

говоре у прилог томе да и паукалне синтагме са бројевима *три/четири* представљају тип егзоцентричне конгруентне групе.

Што се тиче категорије падежа у паукалним синтагмама, његова функција је интрарелацијска и служи, слично као код именица и именичко-придевских група, да повеже паукалну синтагму као целину са неким другим синтаксичким чланом (нпр. глаголом). У тој новој, сложенијој синтаксичкој групи, паукална синтагма заузима позицију акомодираног члана који прилагођава вредност свог парадигматског падежа, а надређени члан који управља обликом падежа (рецимо да је то глагол) заузима позицију акомодатора. Илустрацију тих односа дајемо приликом објашњавања дијагностичког контекста за испитивање паукалних синтагми.

5.1.3. Синтаксички односи са паукалном синтагмом у дијагностичком контексту

Испитивањем комбинаторичких способности паукалних синтагми као сложених синтаксичких јединица у дијагностичком контексту могуће је дефинисати посебне акомодацијске класе паукалних синтагми. Исто као и за именице, дефинисање акомодацијске класе паукалних синтагми ослања се на дијагностички контекст који садржи низ реченица са обавезним елементима: 1) предикатским изразом, који акомодира категорију падежа у тражени облик, и 2) конгруентним атрибутом, који игра контролну улогу у дефинисању селективног рода и броја целе паукалне синтагме. У процесу испитивања користимо већ утврђене акомодацијске класе именица, с којима паукални бројеви граде синтагму.

С обзиром на то да паукалне синтагме представљају тип *егзоцентричних конгруентних група*, задржавамо већ познату табелу коју смо користили за дијагностиковање именичких АК, с том разликом што је број реченица упола мањи јер паукални бројеви, за разлику од именица, немају парадигматски број. Дајемо пример именице *студент* за паукалне синтагме са именицама I АК⁵³:

⁵³ Види преглед релевантних дијагностичких контекста у Прилозима (*Прилог, А, Прилог Б, Прилог В, Прилог Г*), стр. 242 -408

Табела 87. Пример дијагностичког контекста за паукалне синтагме у српском језику

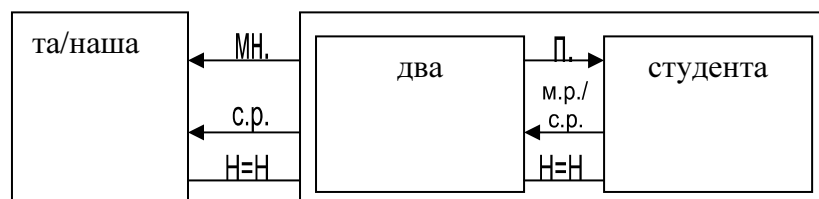
Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П. И. – номинатив
-	М/јд.	Тај наш	два студента	је био добар
-	Ж/јд.	Та наша	два студента	је била добра
-	С/јд.	То наше	два студента	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	два студента	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	два студента	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	два студента	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П. И. – генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
-	М/јд.	Стидим се	тог нашег	двају студената
-	Ж/јд.	Стидим се	те наше	двају студената
-	С/јд.	Стидим се	тог нашег	двају студената
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	двају студената
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	двају студената
+	С/мн.	Стидим се	тих наших	двају студената

Ак.	Парад. категорије контекста	П. И. – акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
-	М1/јд.	Видим	тог нашег	два студента
-	М2/јд.	Видим	тај наш	два студента
-	Ж/јд.	Видим	ту нашу	два студента
-	С/јд.	Видим	то наше	два студента
-	М/мн.	Видим	те наше	два студента
-	Ж/мн.	Видим	те наше	два студента
+	С/мн.	Видим	та наша	два студента

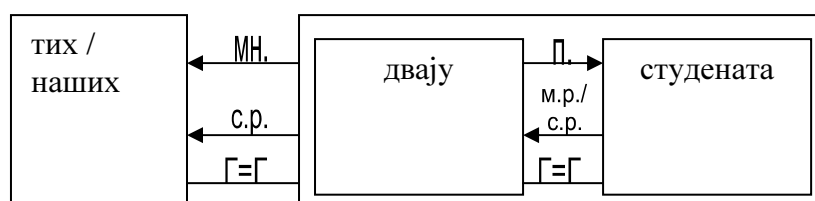
Повезивање паукалне синтагме формиране од именице мушког рода и паукалног броја, с једне стране, и облика средњег рода придева у множини, с друге, може се тумачити у светлу историјског процеса изједначавања облика паукала придева мушког рода са облицима плурала придева средњег рода (Поповић 1979: 21). Интуитивно речи *два* и *студент* доживљавају се као да су мушког рода, тј. оне упућују на денотате мушког пола, стога са аспекта теорије акомодације, ова особина манифестује се као синтаксичка посебност паукалне синтагме због чега њена селективна својства заслужују посебну пажњу.

Веза паукалне синтагме са тзв. *конгруентним атрибутом* може се представити графички на следећи начин:

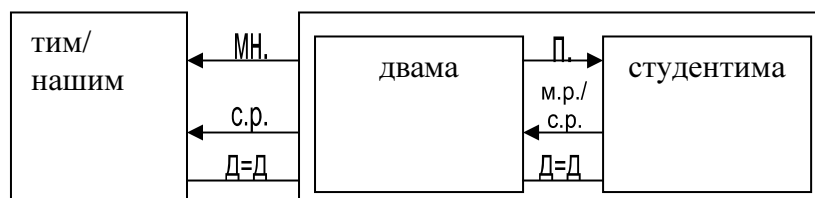
Слика 44. Акомодација придевског атрибута у групи са паукалном синтагмом у номинативском контексту

Паукална синтагма као целина акомодира придевске речи у средњи род и множину, дакле, има *селективни средњи род* и *селективну множину*. Истовремено, веза између паукалне синтагме и конгруентног атрибута се успоставља помоћу *чисте конгруенције* по облику падежа, којим управља неки други синтаксички члан (нпр. лични облик глагола). Типолошки гледано, ова сложена група има изглед *ендоцентричне конгруентне групе*, чији је главни акомодатор паукална синтагма. Исти дијаграм, уз модификовање вредности падежа, може се користити и за представљање других синтаксичких позиција, нпр. у генитиву: *тих наших двају студената* (уз предикатски израз *стидим се*, који има селективни генитив):

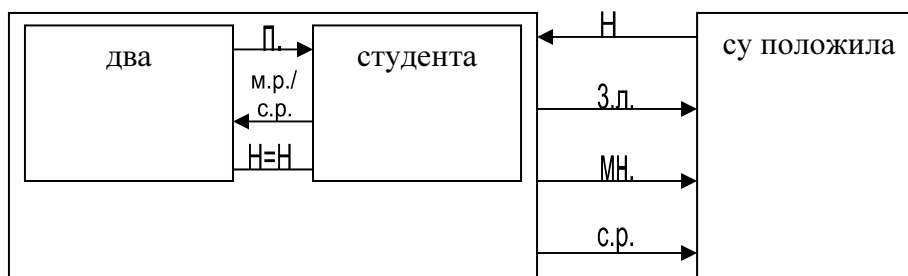
Слика 45. Акомодација придевског атрибута у групи са паукалном синтагмом у генитивском контексту

или у дативу (уз предикатски израз *верујем*, који има селективни датив):

Слика 46. Акомодација придевског атрибута у групи са паукалном синтагмом у дативском контексту

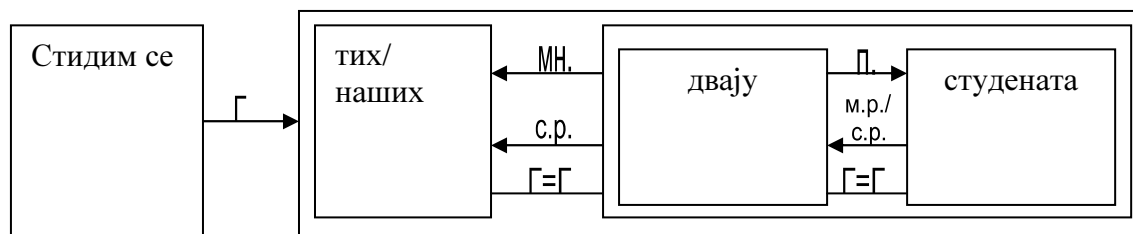
Када паукална синтагма заузима позицију првог аргумента (тј. граматичког субјекта), њена веза узајамне акомодације са предикатским изразом се може графички представити на следећи начин:

Слика 47. Однос двосмерне акомодације између паукалне синтагме у позицији граматичког субјекта и личног облика глагола у позицији предиката

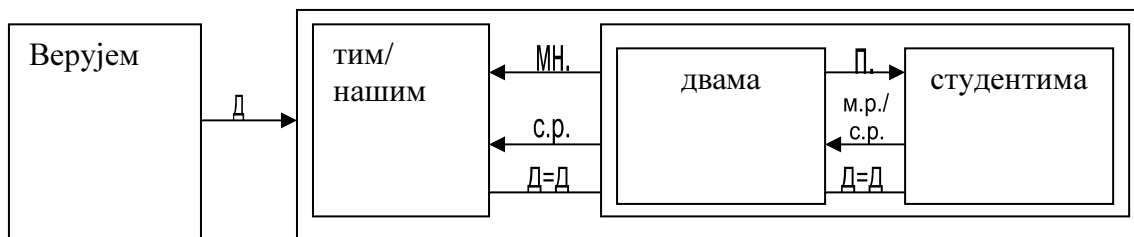
Лични облик глагола акомодира паукалну синтагму у номинатив, док паукална синтагма акомодира глагол у треће лице, множину и средњи род. Типолошки гледано, ова сложена група има изглед *егзоцентричне неконгруентне групе*, где је лични облик глагола акомодатор, а паукална синтагма са конгруентним атрибутом акомодирани члан.

Када паукална синтагма заузима позицију неког другог аргумента који се обележава другим падежима, такву везу једносмерне акомодације представљамо дијаграмом на следећи начин:

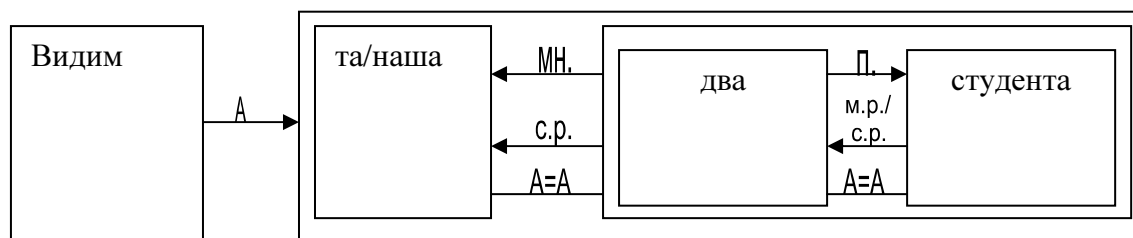
Слика 48. Акомодација групе сачињене од паукалне синтагме и конгруентног атрибута у генитивском контексту

Ова сложена конструкција има изглед *ендоцентричне неконгруентне групе*, чији је акомодатор лични облик глагола, а акомодирани члан паукална синтагма са конгруентним атрибутом. Исти тип групе се јавља и у другим потконтекстима, нпр. у дативу:

Слика 49. Акомодација групе сачињене од паукалне синтагме и конгруентног атрибута у дативском контексту

или у акузативу:

Слика 50. Акомодација групе сачињене од паукалне синтагме и конгруентног атрибута у акузативском контексту

Када су у питању синтагме са бројевима *три* и *четири*, већ смо поменули да су оне дистрибутивно еквивалентне синтагамама са бројем *два/две*, што потврђујемо тестом супституције у конструкцијама са паукалним синтагамама и личним обликом глагола осетљивим на род, нпр.:

Три/четири студента су положила испит : Два студента су положила...

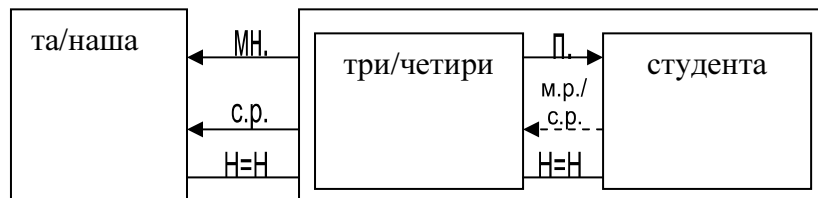
Три/четири студенткиње су положили испит : Две студенткиње су положили...

Тест јасно показује да супституисане именице, које припадају различитим акомодацијским класама и имају различите вредности селективног рода, том својом особином утичу на облик рода глагола у перфекту. Одатле следи закључак да бројна реч нема селективни род и да није искључиви центар синтагме и поред тога што нема парадигматски род – у супротном би било свеједно којој акомодацијској класи именица припада и тест супституције би давао истоветне облике рода глагола, нпр.:

**Три студента/студенткиње су положила испит.*

**Три студента/студенткиње су положили испит.*

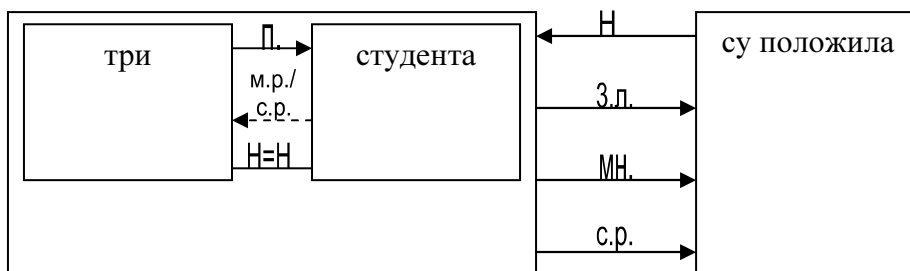
Синтагме са бројевима *три* и *четири* у вези са конгруентним атрибутом графички представљамо на следећи начин:

Слика 51. Акомодација придевског атрибута у групи са паукалном синтагмом са бројевима *три* / *четири* у номинативском контексту

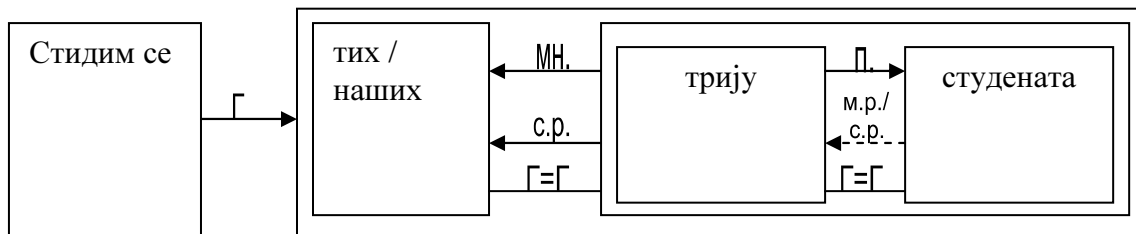
Испрекидана линија означава неостварену акомодацију рода код бројне речи када се акомодација пројектује ван паукалне синтагме као акомодација средњег рода код придевске речи.

Паукална синтагма са бројевима *три* и *четири* у позицији граматичког субјекта може се представити на следећи начин:

Слика 52. Однос двосмерне акомодације између паукалне синтагме са бројем *три* у позицији граматичког субјекта и личног облика глагола у позицији предиката

Паукалне синтагме са бројевима *три* и *четири* попуњавају позиције допуна глагола у личном облику на исти начин као и паукалне синтагме са бројем *два/две* у свим падежима:

Слика 53. Акомодација групе сачињене од паукалне синтагме са бројем *три* и конгруентног атрибута у генитивском контексту

5.1.4. Акомодацијске класе паукалних синтагми – акомодацијске таблице

На основу синтаксичког понашања паукалних синтагми у дијагностичком контексту, могуће је дефинисати неколико различитих акомодацијских класа. Ради прегледности овде их представљамо *акомодацијским таблицама*.

5.1.4.1. Комплетне паукалне акомодацијске класе

Паукалне синтагме са именицама I, II, IV, VI и VII АК имају истоветна синтаксичка својства као именице које припадају XXII АК (типа *врата*), узете самостално, дакле, *pluralia tantum* средњег рода. То илуструју следеће таблице:

Табела 88. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом I АК (типа човек)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + I АК – <i>човек</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два студента
Ген.	х	х	х	х	х	двају студената
Дат.	х	х	х	х	х	двама студентима
Ак.	х	х	х	х	х	два студента
Инстр.	х	х	х	х	х	двама студентима
Лок.	х	х	х	х	х	двама студентима
Вок.	х	х	х	х	х	два студента

Табела 89. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом II АК (типа сто)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + II АК – <i>сто</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два стола
Ген.	х	х	х	х	х	двају столова
Дат.	х	х	х	х	х	двама столовима
Ак.	х	х	х	х	х	два стола
Инстр.	х	х	х	х	х	двама столовима
Лок.	х	х	х	х	х	двама столовима
Вок.	х	х	х	х	х	два стола

Табела 90. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом IV АК (типа село)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + IV АК – <i>село</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два села
Ген.	х	х	х	х	х	двају села
Дат.	х	х	х	х	х	двама селима
Ак.	х	х	х	х	х	два села
Инстр.	х	х	х	х	х	двама селима
Лок.	х	х	х	х	х	двама селима
Вок.	х	х	х	х	х	два села

Табела 91. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VI АК (типа гето)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + VI АК – <i>гето</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два гета
Ген.	х	х	х	х	х	двају гета
Дат.	х	х	х	х	х	двама гетима
Ак.	х	х	х	х	х	два гета
Инстр.	х	х	х	х	х	двама гетима
Лок.	х	х	х	х	х	двама гетима
Вок.	х	х	х	х	х	два гета

Табела 92. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VII АК (типа пиле 1)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + VII АК – <i>пиле 1</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два пилета
Ген.	х	х	х	х	х	двају пилића
Дат.	х	х	х	х	х	двама пилићима ⁵⁴
Ак.	х	х	х	х	х	два пилета
Инстр.	х	х	х	х	х	двама пилићима
Лок.	х	х	х	х	х	двама пилићима
Вок.	х	х	х	х	х	два пилета

Паукалне синтагме са именицама III, V и IX АК имају истоветна синтаксичка својства као именице које припадају XXI АК (типа *санке*), узете самостално, дакле, *pluralia tantum* женског рода. То илуструју следеће таблице:

⁵⁴ „S ljubavlju [...] trima preostalim pilićima“ Luiz Renison. ...*I onda mi pojede tipomance*. Prevod s engleskog Zoran Ilić. Beograd: Laguna 2007: 5

Табела 93. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом III АК (типа жена)

XXI АК – санке (п. + III АК – жена)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две жене	х
Ген.	х	х	х	х	двеју жена	х
Дат.	х	х	х	х	двема женама	х
Ак.	х	х	х	х	две жене	х
Инстр.	х	х	х	х	двема женама	х
Лок.	х	х	х	х	двема женама	х
Вок.	х	х	х	х	две жене	х

Табела 94. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом V АК (типа војвода)

XXI АК – санке (п. + V АК - војвода)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две војводе	х
Ген.	х	х	х	х	двеју војвода	х
Дат.	х	х	х	х	двема војводама	х
Ак.	х	х	х	х	две војводе	х
Ин.	х	х	х	х	двема војводама	х
Лок.	х	х	х	х	двема војводама	х
Вок.	х	х	х	х	две војводе	х

Табела 95. Акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом IX АК (типа вече)

XXI АК – санке (п. + IX АК – вече)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две вечери	х
Ген.	х	х	х	х	двеју вечери	х
Дат.	х	х	х	х	двема вечерима	х
Ак.	х	х	х	х	две вечери	х
Инстр.	х	х	х	х	двема вечерима	х
Лок.	х	х	х	х	двема вечерима	х
Вок.	х	х	х	х	две вечери	х

5.1.4.2. Дефективне паукалне акомодацијске класе

За разлику од претходних, неке паукалне синтагме немају комплетну промену кроз падеже, конкретно хетероклитичке акомодацијске класе именица са

несиметричном акомодацијом броја и неке именице *singularia tantum* могу формирати паукалну синтагму само у номинативу, акузативу и вокативу, док у генитиву, дативу, инструменталу и локативу нема такве могућности, пошто долази до неусклађености селективне множине паукалних бројева и селективне јединине облика за означавање множине ових именица (*два брата* – **двају браће*, *три детета* – **трима деци*, *два прстена* – **двају прстења*, *две гране* – **двају грања*, *три листа* – **трима лишћу*). Такве синтагме конституишу посебне акомодацијске класе *дефективне паукалне акомодације*, којих има свега две. У прву спадају паукалне синтагме са именицама X, XI, XII, XIII, XIV, XVI, XVII и XVIII АК. То можемо илустровати следећим акомодацијским таблицама:

Табела 96. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом X АК (типа *брат*)

XXIII АК – <i>деф.</i> <i>паукал</i> (п. + X АК – <i>брат</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два брата
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два брата
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два брата

Табела 97. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XI АК (типа *дете*)

XXIII АК – <i>деф.</i> <i>паукал</i> (п. + XI АК – <i>дете</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два детета
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два детета
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два детета

Табела 98. Дефективна акомодацијска парадигма наукалне синтагме са именицом XII АК (типа властелин)

XXIII АК – <i>деф. наукал (п. + XII АК – властелин)</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два властелина
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два властелина
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два властелина

Табела 99. Дефективна акомодацијска парадигма наукалне синтагме са именицом XIII АК (типа 2)

XXIII АК – <i>деф. наукал (п. + XIII АК – типе 2)</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два пилета
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два пилета
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два пилета

Табела 100. Дефективна акомодацијска парадигма наукалне синтагме са именицом XIV АК (прстен)

XXIII АК – <i>деф. наукал (п. + XIV АК – прстен)</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два прстена
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два прстена
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два прстена

Табела 101. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XVI АК (дрво)

XXIII АК – <i>деф. паукал</i> (п. + XVI АК – <i>дрво</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два дрвета
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два дрвета
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два дрвета

Табела 102. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XVII АК

(Павле)

XXIII АК – <i>деф. паукал</i> (п. + XVII АК – <i>Павле</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два Павла
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два Павла
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два Павла

Табела 103. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XVIII АК

(фламенко)

XXIII АК – <i>деф. паукал</i> (п. + XVIII АК – <i>фламенко</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два фламенка
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два фламенка
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два фламенка

У другу дефективну паукалну акомодацијску класу спадају паукалне синтагме са именицама XV⁵⁵ и XIX АК, нпр.:

⁵⁵ Именице XV АК спадају у женски морфолошки тип са алтернативном творбеном множином (*грана* / *грање*), чији облици имају селективну категорију једине и не могу се спајати са

Табела 104. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XV АК (грана)

XXIV АК – <i>деф. паукал</i> (п. + XV АК – <i>грана</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две гране	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	две гране	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	две гране	х

Табела 105. Дефективна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом XIX АК (Карен)

XXIV АК – <i>деф. паукал</i> (п. + XIX АК – <i>Карен</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две Карен	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	две Карен	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	две Карен	х

5.1.5. Варијантне паукалне акомодацијске класе

Неке именице формирају паукалне синтагме са варијантним акомодацијама, нпр. у неким падежним облицима паукалних синтагми са именицама V АК, типа *војвода*, правилним се може сматрати и употреба облика броја *два*, не само *две*, нпр. *двају војвода*, *двама војводама*, где је акомодација броја у облик мушко-средњег рода узрокована екстрарелацијским мушким родом именице *војвода*. У том случају, таблица изгледа овако⁵⁶:

паукалним бројевима, нпр.: **двеју/двају грања*, **двема/двама грању*. Те исте именице имају и облике флективне множине када их сврставамо у III АК (*грана / гране*), и тада се могу повезивати са паукалним бројевима, нпр.: *двеју грана*, *двема гранама*. Иста примедба важи за све именице са алтернативном творбеном множином (XII, XIII, XIV, XV и XVI АК)

⁵⁶ Облици придева у генитиву, дативу, инструменталу и локативу множине нису информативни што се тиче рода. Алтернативну акомодацију у овим падежима дефинишемо као средњи род множине на основу аналогije са XXII АК, по којој синтаксичко окружење акомодирају све паукалне синтагме са обликом броја у мушко-средњем роду *два*.

Табела 106. Варијантна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом V АК (војвода)

XXV АК – хетероклитичка (п. + V АК – војвода)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж.р.	С.р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	две војводе	х
Ген.	х	х	х	х	х	двају војвода
Дат.	х	х	х	х	х	двама војводама
Ак.	х	х	х	х	две војводе	х
Инстр.	х	х	х	х	х	двама војводама
Лок.	х	х	х	х	х	двама војводама
Вок.	х	х	х	х	две војводе	х

Хетероклитичност (и алтернативност) акомодације паукалне синтагме у вези је са хетероклитичношћу акомодације именице која улази у паукалну синтагму. Овакву појаву можемо очекивати доста доследно код свих именица природног мушког рода на -а (*слуга, судија*), али и код осталих именица са хетероклитичном акомодацијом по роду.

Одређено двоумљење постоји и за паукалну синтагму са именицама VIII АК типа *око* и *ухо*. Наиме, нема сумње да у номинативу, акузативу и вокативу ова група именица гради паукалну синтагму са обликом *два* и да акомодира облике придева средњег рода множине. Међутим, иако теоријски оправдани, облици генитива, датива, инструментала и локатива синтагме са овим речима у српском језику се готово уопште не срећу.

Табела 107. Варијантна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VIII АК (око)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + VIII АК – <i>око</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два ока
Ген.	х	х	х	х	х	двају очију
Дат.	х	х	х	х	х	двама очима
Ак.	х	х	х	х	х	два ока
Инстр.	х	х	х	х	х	двама очима
Лок.	х	х	х	х	х	двама очима
Вок.	х	х	х	х	х	два ока

Изоловани облик *обема очима* налазимо у савременој штампи:

Са обема очима отвореним, погледајте кроз троугао и центрирајте нешто [...] (www.srbijadanas.com/clanak/koliko-poznajete-svoje-telo-ovi-testovi-ce-vam- reci-mnogo-toga-video-20-07-2015: 22. 10. 2015).

Пример сугерише да су паукални облици генитива, датива, инструментала и локатива изједначени са множинским, који акомодирају придеве у женски род множине. Несиметрија морфолошког типа именице узрокује колебање приликом избора облика: у облицима једине реч припада морфолошком типу средњег рода на -о и мења се као *село*, а у множини реч припада морфолошком типу женског рода на консонант. Стога је ову акомодацију, слично као паукалне синтагме варијантне XXV АК типа *војвода*, могуће описати као хетероклитичку и на следећи начин:

Табела 108. Варијантна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VIII АК (око)

XXVI АК хетероклитичка (п. + VIII АК – око)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два ока
Ген.	х	х	х	х	двеју очију	х
Дат.	х	х	х	х	двема очима	х
Ак.	х	х	х	х	х	два ока
Инстр.	х	х	х	х	двема очима	х
Лок.	х	х	х	х	двема очима	х
Вок.	х	х	х	х	х	два ока

Овај проблем је последица издиференцираности облика броја *два* по роду, који у генитиву, дативу, инструменталу и локативу, судећи по овим примерима, тежи да се акомодира према селективном женском роду немаркираних множинских облика именице *очи*, код којих нема дистинкције између паукалних и плуралских облика. Таквог колебања, међутим, нема у паукалним синтагмама са бројевима *три* и *четири*, где оне доследно акомодирају синтаксичко окружење у средњи род множине:

Табела 109. Варијантна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VIII АК (око)

XXII АК – <i>врата</i> (п. + VIII АК – <i>око</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	три ока
Ген.	х	х	х	х	х	трију очију
Дат.	х	х	х	х	х	трима очима
Ак.	х	х	х	х	х	три ока
Инстр.	х	х	х	х	х	трима очима
Лок.	х	х	х	х	х	трима очима
Вок.	х	х	х	х	х	три ока

Па ипак, тенденције у савременом српском језику су такве да се ове синтагме не срећу у свим косим падежима, већ искључиво у комбинацији предлога са акузативним обликом (дефективним паукалом) како би се изразили остали падежни односи, нпр.: *Гледао је на три ока, слушао је на три уха.*

Табела 110. Варијантна акомодацијска парадигма паукалне синтагме са именицом VIII АК (око)

XXIV АК – <i>деф. паукал</i> (п. + VIII АК – <i>око</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	два ока
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	два ока
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	два ока

5.1.6. Непаукалне акомодацијске класе

На крају, постоји група именица које уопште не могу ући у паукалну синтагму: то су именице *pluralia tantum*. Није могуће пронаћи било какву потврду у грађи или језичком осећању говорника српског као матерњег, нити је логичким путем могуће конструисати правилну паукалну синтагму у коју би улазиле именице *pluralia tantum*.

Табела 111. Непаукалне акомодацијске класе – XX АК (мемоари)

XXVII непаукална АК – <i>мемоари</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 112. Непаукалне акомодацијске класе – XXI АК (санке)

XXVII непаукална АК – <i>санке</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 113. Непаукалне акомодацијске класе – XXII АК (врата)

XXVII непаукална АК – <i>врата</i>	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

За овај тип именица користе се другачији морфолошки типови речи са квантитативним значењем (бројни придеви, збирни бројеви), о чему ће више речи бити у посебном поглављу.

5.1.7. Паукалне синтагме са предлозима

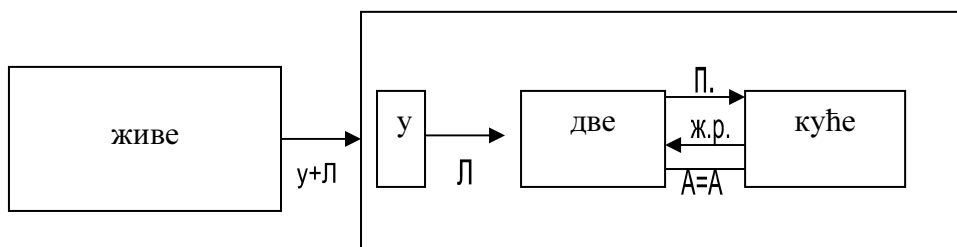
У савременом српском језику, нарочито у његовој разговорној варијанти, изражена је тенденција да се све паукалне синтагме са предлозима понашају као XXIII и XXIV АК, тј. као тзв. *дефективни паукал*. Тада оне имају само један облик (синкретични номинатив–акузатив паукала⁵⁷), независно од тога који се падеж имплицира. То је нарочито видљиво у предлошко-падежним синтагмама са паукалним бројевима, што је описао још на почетку 20. века Живојин Симић:

„Али чим пред бројеве два, оба, обадва, три, четири дође предлог, они постају непроменљиви, остајући у четвртом пад. старинске двојине који је једнак с првим, а именице мушкога и средњег рода уз те бројеве долазе такође у четврти пад. старинске двојине који је једнак са садашњим другим падежем (sic!) једнине. Именице, пак, женскога рода долазе такође у четврти пад. старинске двојине који је једнак са садашњим првим и четвртим множине” (Симић 1922: 70).

Ако прихватимо такво објашњење, то значи да се паукална синтагма „закључава” у облик акузатива паукала, који служи као веза унутар паукалне синтагме, између паукалног броја и именице, те постаје ирелевантан за синтаксичке везе ван синтагме, док предлог преузима улогу носиоца синтаксичке везе између паукалне синтагме и њеног акомодатора. Такав однос падежног анализма налазимо у следећем примеру:

Они живе у две куће.

Шематски се то може приказати на следећи начин:

Слика 54. Адјункција паукалне синтагме са предлогом као маркером синтаксичке везе са личним обликом глагола

⁵⁷ Не наводимо облик вокатива јер он не служи да гради синтаксичке везе са акомодатором, већ има комуникативну функцију.

У том случају не ради се више о акомодацији, већ о адјункцији (простом придруживању) паукалне синтагме, с тим што у том случају облик падежа унутар синтагме више не врши функцију граматичког конектора са личним обликом глагола, већ предлог. Иста схема важи и за следеће примере, с тим што се селективни падеж мења у складу са захтевима глагола:

Они излазе из две куће (из + Г).

Они улазе у две куће (у + А).

Од два до четири сата (од, до + Г).

У техничком смислу, српски језик располаже средствима да конструише групе са акомодираним падежима, па би било могуће рећи, нпр.:

Они живе у двома кућама. Они излазе из двеју кућа. Они улазе у две куће.

Али ипак неправилним би се сматрало:

**од двају до четирију сати.*

Паукалне синтагме са предлозима акомодиране у падеж другачији од номинатива и акузатива се све ређе срећу у савременом српском језику, а неке су сасвим искључене.

Ова тенденција је у савременом српском језику проширена и на синтаксичке позиције у којима не бисмо користили предлоге, већ само синтетичке падеже. Нпр. у реченици у којој лични облик глагола имплицира употребу допуне у инструменталу:

Дечак се игра аутомобилчићем.

Ако се у позицији инструментала налази паукална синтагма, постоје две могућности. Прва, са синтетичким инструменталом, коју савремени говорници сматрају помало застарелом:

Дечак се игра двома аутомобилчићима.

Друга могућност је са аналитичким падежом *с + инструментал*, где се у инструменталском контексту користи паукална синтагма у блокираном облику акузатива, која се сматра уобичајеном, немаркираном:

Дечак се игра са два аутомобилчића.

Та конструкција је општеприхваћена и поред тога што се за означавање семантике средства користи тзв. *инструментал друштва*.

Таква ситуација важи за све падеже у којима би се нормално користио синтетички облик падежа једне речи. Стога се може закључити да у савременом српском језику влада тенденција ка аналитизму падежне структуре, те да предлошко-падежне конструкције преузимају функције које раније нису имале. За потребе нашег рада није потребно да се дубље упуштамо у анализу падежног аналитизма, нити да дајемо вредносне судове о њему, поготово што употреба предлога уз такве синтагме још увек није стандардизована и нормирана, већ је довољно да констатујемо да, осим синтетичких, паукалне синтагме имају и своје аналитичке падежне облике, захваљујући чему имају и алтернативну механизме комбиновања са својим синтаксичким окружењем.

Ипак, не можемо а да не приметимо да већина проблема у вези са паукалном синтаксом не потиче од стабилних облика номинатива и акузатива, већ од нестабилних облика генитива, датива, инструментала и локатива који се су се већ изједначили са множинским облицима. Како паукал није ни сингулар ни плурал, његова акомодација се врши по принципу негативне дистрибуције, што може довести до више алтернативних реализација, о чему Микелсен у својој већ поменутој студији говори као о *алтернативној паукалској и множинској конгруенцији*, а различити множински или јединински облици глагола често се аналошки повезују са паукалним синтагмама, што понекад може ескалирати у неграматичност (СТАНИЋ 1983). Све то сведочи да постоје одређена померања у систему броја и да паукал није стабилна форма, већ да тежи нестајању и замењивању формама множине које су уочљивије у парадигми променљивих речи. Ипак, сваки егзактан опис српског језика у датом моменту и даље мора узимати у обзир постојање паукала као непобитну чињеницу.

5.2. Групе са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery* у пољском језику

5.2.1. Дефинисање морфолошког типа бројева *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery*

Парадигма бројева и њихова акомодација у пољском језику могу се без остатка објаснити у бинарној опозицији *једнина : множина*, што је битна разлика у односу на српски језик, код кога нема те могућности, чиме се намеће закључак да у пољском језику нема облика *паукала* у именској флексији нити паукалске акомодације. Па ипак, иако је процес изједначавања паукала са плуралом у пољском даље одмакао него у српском, он још није у потпуности завршен, о чему сведоче разлике међу конструкцијама са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery*, са једне стране, и осталим бројевима, са друге стране.

Роман Ласковски дефинише парадигму пољског број *dwa* и његову осетљивост на категорије падежа и рода на следећи начин (GRZEGORCZYKOWA ET AL. 1984: 287):

Табела 114. Парадигма пољског броја *dwa* по Роману Ласковском

	М.-перс. р.	Нем.-перс. и с. р.	Ж. р.
Ном.	dwaj dwóch, dwu	dwa	dwie
Ген.	dwu/dwóch	dwu/dwóch	dwu/dwóch
Дат.	dwu/dwom	dwu/dwom	dwu/dwom
Ак.	dwu/dwóch	dwa	dwie
Инстр.	dwoma	dwoma	dwiema/dwoma
Лок.	dwu/dwóch	dwu/dwóch	dwu/dwóch

Прво што пада у око јесте да број *dwa* има три вредности рода које се не поклапају у потпуности ни са онима који су карактеристични за једнину придева (мушки, женски и средњи), нити са онима очекиваним у придевској множини (мушко-персонални и не-мушко-персонални). За бројеве *trzy/cztery* даје нешто другачију промену и само две вредности рода⁵⁸ (GRZEGORCZYKOWA ET AL. 1984: 288):

⁵⁸ Ласковски не даје облике вокатива у табели, па их зато нећемо додавати док коментаришемо његову поделу.

Табела 115. Парадигма пољских бројева *trzy / cztery* по Роману Ласковском

	М.-перс. р.	Ж. р.
Ном.	trzej/czterej // trzech/czterech	trzy/cztery
Ген.	trzech/czterech	trzech/czterech
Дат.	trzem/czterem	trzem/czterem
Ак.	trzech/czterech	trzy/cztery
Инстр.	trzema/czterema	trzema/czterema
Лок.	trzech/czterech	trzech/czterech

Прва наша примедба у вези са анализом морфолошке парадигме бројева тиче се терминосистема парадигматског рода бројева. Иако је инвентар облика тачан, нажалост, терминологија коју је Роман Ласковски употребио у табелама наводи нас на погрешно закључивање. Као што је познато, *немушкоперсонални род* обухвата све множинске облике придева који нису *мушко-персонални*, па у њих спадају и женски множински, и средњи множински, и мушки неперсонални (животињски) множински и мушки-предметни множински род. Према томе, друга колона у парадигми броја *dwaj/dwa/dwie* прешироко је дефинисана. Другу и трећу колону заједно узевши боље је разумети као варијанте немушко-персоналног рода, који се даље дели на мушки неперсонални и средњи род (друга колона) и женски род (трећа колона). Та особина је специфичност броја *dwa*, и она не постоји код бројева *trzy* и *cztery*, који препознају само мушко-персонални и немушко-персонални род. Ласковски приликом представљања парадигме бројева *trzy* и *cztery* правилно назива прву колону у табели *мушко-персоналном*, али, нажалост, другу колону погрешно назива *женском*, уместо *немушко-персоналном*, с обзиром на то да бројеви *trzy* и *cztery* немају посебних облика за акомодацију са именицама селективног женског рода.

Друга примедба тиче се алтернативних облика за номинатив мушко-персоналног рода: према Ласковском, карактеристика бројева *dwa, oba, obydwa, trzy* и *cztery* јесте да у номинативу персоналног рода располажу двама паралелним облицима: *dwaj, obaj, obydwa, trzej, czterej* и *dwóch/dwu, obu, obydwu, trzech, czterech*, који се разликују по томе што прва група облика тражи да главни члан именске групе (именица, прим. П. О.) буде у номинативу множине (*Przyszli dwaj chłopcy*), а друга група облика тражи да главни члан именске групе (именица, прим. П. О.) буде у генитиву множине (*Przyszło dwóch/ dwu chłopców*) (GRZEGORCZYKOWA ET AL. 1984:

285). Претпостављамо да Ласковски резонује да се цела синтагма *dwóch/dwu chłopców* налази у еквивалентној позицији у односу на глагол у којој се налази и синтагма *dwaj chłopcy*, што је позиција граматичког субјекта, са обликом номинатива као главног обележја овог конституента, па да су онда и облици броја *dwóch/dwu* дистрибутивно еквивалентни облику *dwaj*. Будући да у синтагми *dwóch/dwu chłopców* именица непобитно има облик генитива (*chłopców*), одатле извлачи закључак да је *dwóch/dwu* алтернативни облик номинатива и због тога га и класификује у парадигматску табелу као номинатив. Овакво схватање доминантно је у данашњој граматици савременог језика.

Сматрамо да је тај закључак, нажалост, погрешно изведен, а за то имамо три разлога. Први се тиче обличке диференцијације падежа: проблематични „номинатив” *dwóch/dwu* нема граматичке дијакрите карактеристичне за номинатив, већ за генитив и акузатив мушко-персоналног рода. Други разлог се тиче типологије морфолошке парадигме: наводни алтернативни „номинатив” *dwóch/dwu* синкретичан је са обликом генитива и акузатива, па се на тај начин дестабилизује устаљена опозиција између мушко-персоналног и немушко-персоналног рода која се заснива управо на разликовању парадигми са синкретизмом генитива и акузатива од парадигми са синкретизмом номинатива и акузатива. Трећи разлог тиче се типологије синтаксичких група и правила акомодације: синтагме *dwaj chłopcy* и *dwóch/dwu chłopców* без сумње означавају исти елемент у семантичкој структури (субјекат), али да би се правилно спојиле са изразом предиката, оне га морају акомодирати у различите облике – обавезно *dwaj chłopcy przyszli*, нипошто **dwaj chłopcy przyszło*, а са друге стране обавезно *dwóch/dwu chłopców przyszło*, нипошто **dwóch/dwu chłopców przyszli*. Одатле следи закључак да облик предикатског израза није условљен екстрарелацијским факторима (семантиком), већ интрарелацијским, конкретно типом синтаксичке групе са којом се спаја. Дакле, синтагме типа *dwóch/dwu chłopców* и *dwaj chłopcy* представљају типолошки различите синтаксичке групе које нису дистрибутивно еквивалентне зато што акомодирају друге чланове шире синтаксичке конструкције на различите начине. Самим тим ни конституенти тих синтагми узети појединачно нису дистрибутивно еквивалентни, па облик *dwóch/dwu* не

може бити дистрибутивно еквивалентан облику *dwaj*. У конкретном случају, облик *dwóch/dwu* не може бити облик номинатива (на исти начин као што ни облик *dwaj* не може бити облик генитива или акузатива).

Због тога уводимо неопходне модификације и дефинишемо нешто другачији морфолошки тип пољских бројева *dwa, oba, obydwu* следећом табелом:

Табела 115. Модификована парадигма пољског броја *dwa*

Бројеви <i>dwa, oba</i>	М.-перс. р.	Нем.-перс. р.	
		М.-неперс. и с. р. мн. р.	Ж. мн. р.
Ном.	<i>dwaj</i>	<i>dwa</i>	<i>dwie</i>
Ген.	<i>dwu/dwóch</i>	<i>dwu/dwóch</i>	<i>dwu/dwóch</i>
Дат.	<i>dwu/dwom</i>	<i>dwu/dwom</i>	<i>dwu/dwom</i>
Ак.	<i>dwu/dwóch</i>	<i>dwa</i>	<i>dwie</i>
Инстр.	<i>dwoma</i>	<i>dwoma</i>	<i>dwiema/dwoma</i>
Лок.	<i>dwu/dwóch</i>	<i>dwu/dwóch</i>	<i>dwu/dwóch</i>

Морфолошки тип бројева *trzy* и *cztery* представљамо у следећој табели:

Табела 116. Модификована парадигма пољских бројева *trzy / cztery*

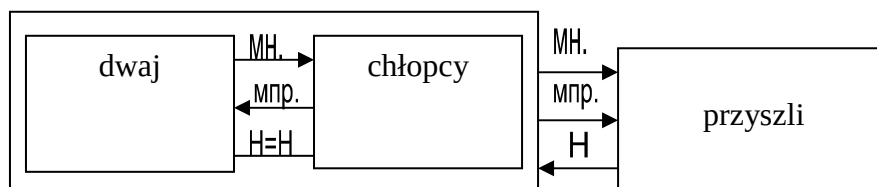
	М.-перс. р.	Нем.-перс.р.
Ном.	<i>trzej/czterej</i>	<i>trzy/cztery</i>
Ген.	<i>trzech/czterech</i>	<i>trzech/czterech</i>
Дат.	<i>trzem/czterem</i>	<i>trzem/czterem</i>
Ак.	<i>trzech/czterech</i>	<i>trzy/cztery</i>
Инстр.	<i>trzema/czterema</i>	<i>trzema/czterema</i>
Лок.	<i>trzech/czterech</i>	<i>trzech/czterech</i>

Овим изменама решавамо прве две опречности које проистичу из анализе Ласковског: нема више хетероклитичких облика опремљених неочекиваним граматичким дијакритима и нема више неуобичајеног синкретизма номинатива, генитива и акузатива, који је бројеве као морфолошки тип избацивао из равнотеже персоналне и неперсоналне множине. Пошто се трећа опречност не тиче конструкција са облицима *dwaj/trzej/czterej*, већ само са алтернативним облицима *dwóch/trzech/czterech* у позицији граматичког субјекта, њу решавамо у посебном поглављу о партитивним конструкцијама, с обзиром на то да су групе са облицима *dwóch/trzech/czterech* дистрибутивно еквивалентне групама са

бројевима *pięć* и већим (тзв. партитивним конструкцијама: *Dwóch chłopców przyszło. Pięć dziewczyn przyszło. Pięć stołów stało. Pięć okien leżało.*

5.2.2. Акомодација унутар групе са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy* и *cztery*

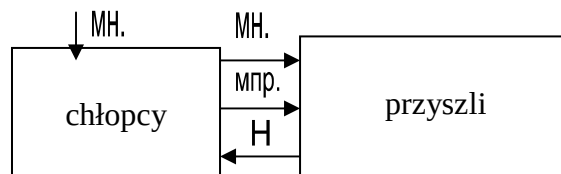
У групи *dwaj chłopcy* ниједан од чланова не управља обликом падежа, који је овде условљен предикатским изразом: лични облик глагола акомодира цео израз првог аргумента у номинатив као падеж карактеристичан за граматички субјекат. Именице немају парадигматски род, а број *dwa* показује осетљивост облика по роду у споју са именицама различите врсте, одакле следи закључак да именица има селективни, а број парадигматски род, тј. да је именица акомодатор, а број акомодирани члан, па можемо рећи да именица акомодира број у мушко-персонални род. С друге стране, број *dwa* нема парадигму по броју, а именица има, па пошто може улазити у конструкцију са бројем *dwa* само у множинским облицима, то значи да број има селективну категорију броја, тј. да је број акомодатор, а именица акомодирани члан, што се тиче граматичке категорије броја. Отуд следи закључак да се у случају примера *dwaj chłopcy* ради о типу *егзоцентричне конгруентне групе*. Односи унутар првог примера Ласковског могли би се графички представити на следећи начин:

Слика 55. Двосмерна акомодација синтагме са бројем *dwaj* и личног облика глагола

Дијаграм показује сличне релације као конструкција са паукалним бројевима у српском језику, с том разликом што у пољском језику уместо паукала имамо множину (мн.), а уместо мушког рода имамо мушко-персонални род (мпр.). Подсећамо да се дефинисање типа групе у нашем приступу не врши на основу теста редукције, већ на основу анализе структурних односа између облика променљивих речи које конституишу групу. Синтаксичка група са редукованим бројем *chłopcy przyszli* правилно је формирана и може јој се приписати интерпретација, али је функција граматичких категорија другачија: парадигматски

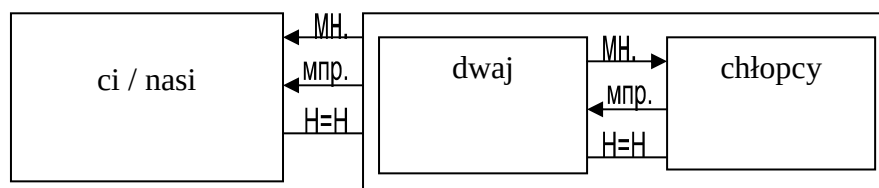
број именице у редукованом примеру више не служи да се повезује са обликом броја (нема интрарелацијску функцију), већ служи да актуелизује неквантификовану множину у вањезичкој реалности. Шематски то можемо приказати на следећи начин:

Слика 56. Трансформација функције граматичке категорије броја код облика именице као последица редуkcије

5.2.3. Однос групе са конгруентним атрибутом

Синтаксичке групе сачињене од бројева *dwa* (*oba*, *obydwa*), *trzy* и *cztery* и именица могу се спајати са облицима придева који уз њих заузимају позицију конгруентног атрибута. Придев, као богатији морфолошки тип, који се мења по роду, броју и падежу, ступа у синтаксичку групу са синтагмом преко облика именице и усклађује свој парадигматски род и број према селективним категоријама рода и броја именице. Што се тиче облика падежа, он се усклађује између придева и именице по принципу чисте конгруенције, а обликом падежа управља неки други члан, надређен синтагми у целости. Нпр. конструкција сачињена од конгруентног атрибута и синтагме *dwaj chłopcy* може се представити следећим дијаграмом:

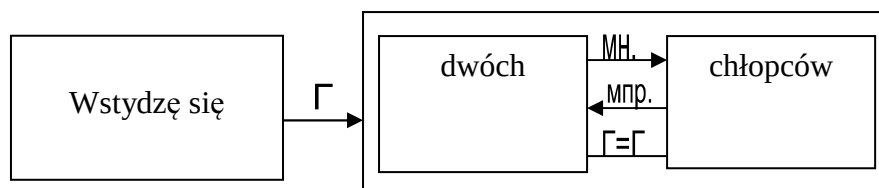

Слика 57. Акомодација придевских речи у позицији атрибута са синтагмом са бројем *dwaj* као акомодатором

5.2.4. Алтернација групе кроз падеже

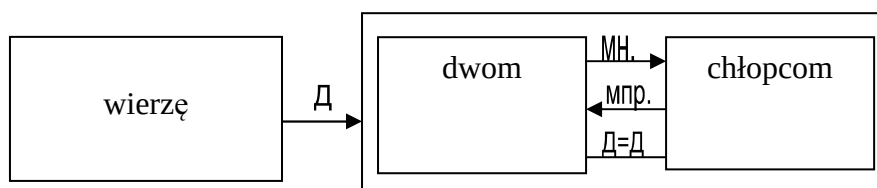
Синтаксичке групе сачињене од бројева *dwa* (*oba*, *obydwa*), *trzy*, *cztery* и именица могу заузимати различите позиције уз различите глаголске лексеме, приликом чега усклађују своју парадигматску категорију падежа са селективним падежом

личног облика глагола. У случају позиције граматичког субјекта (номинатива), имамо посла са двосмерном акомодацијом са предикатским изразом и односима које смо описали у претходним пасусима. У случају осталих падежа, ради се о једносмерној акомодацији, где лични облик глагола једносмерно акомодира облик падежа синтагме са бројевима, нпр. у генитив: *Wstydę się (tych)dwóch chłopców*. Односи у реченици могу се представити следећим дијаграмом:

Слика 58.Акомодација синтагме са бројем два у генитивском контексту

Пример за датив: *Wierzę (tym) dwom chłopcom* може се илустровати следећим дијаграмом:

Слика 59.Акомодација синтагме са бројем два у дативском контексту

Синтагме са бројевима представљају тип егзоцентричне конгруентне синтаксичке групе. Овакве групе трпе редукцију пре свега захваљујући својој конгруентности по падежу, пошто редукција не утиче на интрарелацијски однос групе са глаголом, а облици множине именице пре:

Wstydę się dwóch chłopców - Wstydę się chłopców. Wierzę dwom chłopcom. Wierzę dwom chłopcom.

Чак и редукција именице даје граматичне, мада слабо актуелизоване конструкције: *Wstydę się dwóch. Wierzę dwom*. Њима се ипак може приписати интерпретација у ширем контексту или конситуацији.

5.2.5. Акомодацијске класе синтагми са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy, cztery*

На основу анализе синтаксичког понашања синтагми са бројевима *dwa (oba, obydwa), trzy, cztery* у дијагностичком контексту могуће је изоловати посебне акомодацијске класе ових синтагми. Оне се, нужно, ослањају на акомодацијске класе именица у пољском језику, које смо већ дефинисали. Специфичност дијагностичког контекста за синтагме са овим бројевима, слично српском језику, садржи се у томе што бројеви немају парадигматску категорију броја, него селективну, па је контекст упола мањи од оног који смо користили за дијагностиковање именица. Као резултат добили смо три различите акомодацијске класе, од којих се две поклапају са особинама VII АК (немушко-персонална *pluralia tantum* типа *skrzypce*) и VIII АК (мушко-персонална *pluralia tantum* типа *wujostwo*), а трећа представља нови тип депрецијативне *pluralia tantum*, типа *cham*.

У VII АК спадају следеће групе сачињене од бројева *dwa (oba, obydwa), trzy, cztery* и именица II АК, III АК, IV АК и V АК:

Табела 117. Акомодацијска класа синтагми са бројем *dwa* и именицама II АК

VII АК – <i>skrzypce</i> (п. + II АК – именице типа <i>pies</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	dwa psy
Ген.	х	х	х	х	dwóch psów
Дат.	х	х	х	х	dwom psom
Ак.	х	х	х	х	dwa psy
Инстр.	х	х	х	х	dwoma psami
Лок.	х	х	х	х	dwóch psach
Вок.	х	х	х	х	dwa psy

Табела 118. Акомодацијска класа синтагми са бројем два и именицама III АК

VII АК – <i>skrzypce</i> (п. + III АК – именице типа <i>stół</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	dwa stoły
Ген.	х	х	х	х	dwóch stołów
Дат.	х	х	х	х	dwom stołom
Ак.	х	х	х	х	dwa stoły
Инстр.	х	х	х	х	dwoma stołami
Лок.	х	х	х	х	dwóch stołach
Вок.	х	х	х	х	dwa stoły

Табела 119. Акомодацијска класа синтагми са бројем два и именицама IV АК

VII АК – <i>skrzypce</i> (п. + IV АК – именице типа <i>kobieta</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	dwie kobiety
Ген.	х	х	х	х	dwóch kobiet
Дат.	х	х	х	х	dwom kobietom
Ак.	х	х	х	х	dwie kobiety
Инстр.	х	х	х	х	dwima kobietami
Лок.	х	х	х	х	dwóch kobietach
Вок.	х	х	х	х	dwie kobiety

Табела 120. Акомодацијска класа синтагми са бројем два и именицама V АК

VII АК – <i>skrzypce</i> (п. + V АК – именице типа <i>okno</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	dwa okna
Ген.	х	х	х	х	dwóch oknie
Дат.	х	х	х	х	dwom oknom
Ак.	х	х	х	х	dwa okna
Инстр.	х	х	х	х	dwoma oknami
Лок.	х	х	х	х	dwóch oknach
Вок.	х	х	х	х	dwa okna

У VIII АК спадају групе сачињене од бројева *dwa (oba, obydwa), trzy, cztery* и именица I АК (типа *człowiek*):

Табела 121. Акомодацијска класа синтагми са бројем *dwa* и именицама I АК

VIII АК – <i>wujostwo</i> (п. + I АК – именице типа <i>człowiek</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	<i>dwaj ludzie</i>	х
Ген.	х	х	х	<i>dwóch ludzi</i>	х
Дат.	х	х	х	<i>dwom ludziom</i>	х
Ак.	х	х	х	= ген.	х
Инстр.	х	х	х	<i>dwoma ludźmi</i>	х
Лок.	х	х	х	<i>dwóch ludziach</i>	х
Вок.	х	х	х	<i>dwaj ludzie</i>	х

У IX АК спадају групе сачињене од бројева *dwa* (*oba, obydwa*), *trzy, cztery* и именица VI АК (типа *cham*):

Табела 122. Акомодацијска класа синтагми са бројем *dwa* и именицама I АК

IX АК – <i>wujostwo</i> (п. + VI АК – именице типа <i>cham</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	<i>dwa chamy</i>
Ген.	х	х	х	<i>dwóch chamów</i>	х
Дат.	х	х	х	<i>dwom chamom</i>	х
Ак.	х	х	х	= ген.	х
Инстр.	х	х	х	<i>dwoma chamami</i>	х
Лок.	х	х	х	<i>dwóch chamach</i>	х
Вок.	х	х	х	х	<i>dwa chamy</i>

Последњу, X АК конституишу именице које не могу формирати групу са бројевима *dwa* (*oba, obydwa*), *trzy, cztery*, па према томе не могу са њима улазити у однос синтаксичке акомодације, а то су именице VII АК и VIII АК.

Табела 123. Акомодацијска класа синтагми са бројем *dwa* и именицама VII АК

Х АК – небројиве (п. + VII АК – им. типа <i>skrzypce</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х

Табела 124. Акомодацијска класа синтагми са бројем *dwa* и именицама VIII АК

Х АК – небројиве (п. + VIII АК – им. типа <i>wujostwo</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х

Оправдано је очекивати да се за изражавање квантификације код именица овог типа користе бројне речи које припадају другачијем морфолошком типу него што су кардинални бројеви.

5.3. Закључак:

1. Паукалне синтагме у српском и њима еквивалентне конструкције са бројевима *dwa* (*oba, obydwa*), *trzy* и *cztery* у пољском језику представљају тип егзоцентричних конгруентних синтаксичких група. Егзоцентричност се дефинише на основу односа двосмерне акомодације, где бројна реч акомодира именицу у облик множине, а именица акомодира бројну реч у одговарајући род. Облик падежа именице и броја је усклађен по принципу чисте конгруенције и њиме не управља ниједан од чланова унутар групе, већ је његов акомодатор ван групе (нпр. лични облик глагола).

2. Иако типолошки идентичне, групе показују различит потенцијал у односу на тест редукције: док је у пољском језику редукција бројне речи могућа у свим конструкцијама, у српском је она могућа само у неким конструкцијама. Та разлика постоји захваљујући томе што у српском, осим сингулара и плурала, одређени морфолошки типови имају и облике паукала, који долазе до изражаја у групама са бројевима *два*, *три* и *четири* (углавном мушки морфолошки тип и делимично средњи морфолошки тип). Приликом покушаја редукције броја из такве конструкције, облик паукала не може послужити као носилац информације о екстрарелацијској множини јер је он тзв. везани облик, чија је главна функција да се повеже са обликом паукалног броја. Приликом редукције бројне речи из групе у којој је облик паукала именице изједначен са обликом њене множине, облик именице може да преузме екстрарелацијску функцију означавања броја и такве редуктоване конструкције сматрамо исправним. То је случај код свих синтагми са бројевима типа *dwa* у пољском језику, а у српском код одређених акомодацијских класа паукалних синтагми (што зависи од акомодацијске класе именице са којом се гради паукална синтагма). Због тога је погрешно користити тест редукције као средство за дијагностиковање типа групе.

3. Сматрамо да је у пољском језику дошло до изједначавања облика паукала са облицима регуларне неквантификоване множине јер нам то сугерише специфично синтаксичко понашање конструкција са бројевима *dwa* (*oba*, *obydwa*), *trzy* и *cztery*, које се разликује од онога код конструкција са бројевима *pięć* и већим. Осим тога, поред конструкција са облицима *dwaj*, *trzej* и *czterej* за означавање мушко-персоналног рода у позицији граматичког субјекта, пољски језик развио је варијантне конструкције са облицима *dwóch/dwu* (*obu*, *obydwu*), *trzech* и *czterech*. Конструкције са облицима првог типа дистрибутивно су еквивалентне осталим конструкцијама са бројевима *dwa* (*oba*, *obydwa*), *trzy* и *cztery*, док су конструкције са облицима другог типа дистрибутивно еквивалентне конструкцијама са бројевима *pięć* и већим. Такав однос конкуренције граматичких конструкција сугерише да у пољском језику конструкције са бројевима пролазе кроз процес конвергенције према партитивним конструкцијама, па је према томе у ранијим фазама развоја несумњиво постојала већа диференцијација.

4. Ни у пољском ни у српском језику именице акомодацијских класа *tantum* не могу формирати правилне конструкције са главним бројевима *два (оба)*, *три* и *четири*, и *dwa (oba, obydwa)*, *trzy* и *cztery*. Такође, акомодацијске класе са хетероклитичком акомодацијом по броју у српском језику не могу формирати правилне синтаксичке конструкције са паукалним бројевима, делимично или у целости. Због тога је оправдано очекивати да ће те именице формирати конструкције за означавање квантитативне множине са бројевима који припадају другачијем морфолошком типу него што су кардинални бројеви, а самим тим конституисаће и нове акомодацијске класе.

6. Синтаксичка акомодација код партитивних синтагми у пољском језику у поређењу са српским

6.1. Синтаксичка акомодација и партитивне синтагме у српском језику

6.1.1. Статус бројева типа пет као морфолошких типова у српском језику

У класичном граматичком опису српског језика именске синтагме са бројем типа *пет* (*пет* и *већи*, као и сложени бројеви са *пет* и *већим* на јединичном месту) називају се *партитивним синтагмама* – њихова карактеристика је да се граде од *партитивне речи* (у конкретном случају броја), која се сматра главном речи у синтагми и која захтева *партитивну допуну* (у конкретном случају именицу у генитиву множине), која се сматра *зависним чланом синтагме* (СТАНОЈЧИЋ, ПОПОВИЋ 1997: 260). Бројна реч сматра се непроменљивом врстом речи, а посебно се истиче примат именице на семантичком плану јер се њоме именује предмет о коме је реч у синтагми, због чега долази до несклада између сфере форме и сфере значења: формално главна реч у грађи синтагме (број) споредна је у њеном значењу, а формално споредна (зависна) реч у грађи синтагме (именица) главна је на плану значења. Облик именице у таквој синтагми описује се као *партитивни генитив* (ПИПЕР И ДР. 2005: 140).

Уколико посматрамо синтагму са бројем *пет*, нпр. *пет књига* са аспекта њеног значења, не можемо порећи да она пре свега служи да означи квантификовану множину, тј. да изрази квантитет у облику прецизне нејединичности. За разлику од облика немаркираног плурала, којим се изражава било која неједнина, у синтагми *пет књига* „[...] ‘пет’ је однос између једне књиге као параметра и свих књига у скупу означеном количинским изразом *пет књига*” (ПИПЕР И ДР. 2005: 873), другим речима, такви скупови доживљавају се као акумулација његових појединачних елемената. С друге стране, анализирајући мотивацију термина *партитивност*, долазимо до закључка да би појмови као што су *партитивна синтагма* или *партитивни генитив* требало да описују квантификацију дела у односу на целину, што је супротно од претходно описаног односа. Иако се ова питања тичу семантичке структуре датих синтагми и њихове интерпретације, па би њихова дубља анализа излазила из оквира наше теме, не можемо се отети утиску да би било оправдано размотрити промену термина за њихово означавање.

У састав тих синтагми улази број типа *пет* као реч задужена за квантификацију, са једне стране, и именица као реч за означавање квантификованог предмета, са друге стране. За анализу синтаксичке акомодације важно је експлицитно дефинисати морфолошки тип сваке од њих појединачно, како би се могла прецизно одредити правила по којима се њихови облици комбинују у синтаксичку групу. Што се тиче именице, њен морфолошки тип представљамо на исти начин као и до сада – као парадигму облика по граматичкој категорији броја и падежа, а у анализи конструкција са бројем *пет* користимо и акомодацијске класе именица изоловане у току анализе именичко-придевских синтагми, на основу чега смо дефинисали њихов селективни род.

Бројна реч несумњиво представља сиромашнији морфолошки тип јер је његова парадигма по граматичким категоријама доста ограничена. Слично као бројеви *два*, *три* и *четири*, она нема парадигматску множину, а за разлику од њих, у класичним описима синтаксе српског језика сви остали главни бројеви сматрају се непроменљивим и, према томе, „нема основе да се тај облик назива падежним обликом иако се он појављује у синтаксичкој позицији која је карактеристична за номинатив” (ПИПЕР И ДР. 2005: 885). Међутим, анализа дистрибуције синтагме са бројем *пет* показује да она и поред тога улази у различите односе према дијагностичком контексту осетљивом на парадигматску категорију падежа, нпр.:

Књига лежи. – *Пет књига лежи.* / *Пет књига леже* (номинативски контекст);

Стидим се књиге. – **стидим се пет књига* (генитивски контекст);

Верујем књизи. – **верујем пет књига* (дативски контекст);

Имам књигу. – *Имам пет књига* (акузативски контекст);

Служим се књигом. – **служим се пет књига* (инструменталски контекст)⁵⁹.

Ситуација коју илуструје дијагностички контекст подсећа на акомодацијске класе дефективног паукала које смо изоловали раније: трима контекстима (генитивском, дативском и инструменталском) не може се приписати интерпретација, одакле

⁵⁹ Као што смо навели, не користимо облик локатива јер је он обавезно аналитички падеж, а наша теорија не покрива предлошко-падежне конструкције; не анализирамо ни вокатив јер он има екстрарелацијску (комуникативну), а не интрарелацијску функцију.

изводимо закључак да синтагма са бројем *пет* не улази у однос синтаксичке акомодације са личним обликом глагола који акомодира именске облике у те падеже. Са друге стране, номинативски и акузативски контекст могу се с лакоћом интерпретирати, због чега закључујемо да је акомодација правилно извршена, те да ове синтагме имају ограничену парадигму по падежу, конкретно мењају се по номинативу и акузативу. С обзиром на чињеницу да се облик броја *пет* у сваком случају спаја са генитивом множине именице *књига*, који није синкретичан ни са једним другим обликом падежа, логично изводимо закључак да је управо облик броја *пет* носилац те ограничене парадигматичности, те да су облици номинатива и акузатива броја *пет* синкретични (слично као код многих јединских и множинских именских парадигми).

6.1.2. Синтаксичка акомодација унутар партитивне синтагме

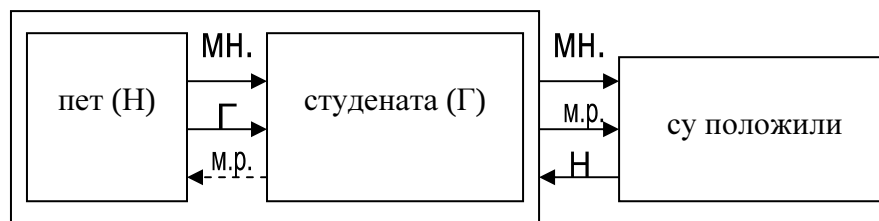
Имајући изложено у виду, табеларно представљамо синтагму пет студената:

Табела 125. Табеларно представљена акомодацијска унутар синтагме са бројем типа *пет*

Им.	Јд.	Мн./П.		Бр.	М. р. / С. р. / Ж. р.
Ном.	* <i>књига</i>	* <i>студенти</i>	* <i>студента</i>	Ном.	пет
Ген.	* <i>књиге</i>	студената		Ген.	-
Дат.	* <i>књизи</i>	<i>*студентима</i>		Дат.	-
Ак.	* <i>студента</i>	* <i>студенте</i>	* <i>студента</i>	Ак.	пет
Инстр.	* <i>студентом</i>	<i>*студентима</i>		Инстр.	-
Лок.	* <i>студенту</i>	<i>*студентима</i>		Лок.	-
Вок.	* <i>студенте</i>	* <i>студенти</i>	* <i>студента</i>	Вок.	-

Иако синтагме са бројем типа *пет* показују одређене сличности са дефективним акомодацијским класама паукалних синтагми (формирају правилне конструкције са предикатским изразима који имплицирају номинатив и акузатив, док у осталим падежима не показују функционалност без употребе предлога као секундарног синтаксичког конектора), оне се ипак по нечему међусобно разликују. Ради се о њиховом селективном роду: то видимо по томе што у конструкцији са личним

обликом глагола синтагме са бројем типа *пет* акомодирају предикатски израз у треће лице једнине (и средњи род у перфекту), алтернативно и у треће лице множине и одговарајући род именице, док акомодацијске класе дефективног паукала акомодирају лични облик глагола искључиво у множину и одговарајући селективни род. На основу тога закључујемо да синтагме са бројем *пет* нису потпуно дистрибутивно еквивалентне са класом дефективног паукала, те да припадају посебној акомодацијској класи. Истовремено, чињеница да синтагме са бројем типа *пет* могу алтернативно акомодирати предикатски израз у треће лице множине одговарајућег рода именице, или у треће лице једнине средњег рода, сведочи да се ради о различитим типовима структура које нису дистрибутивно еквивалентне и поред тога што су сачињене од наизглед идентичних облика променљивих речи. С тачке гледишта теорије акомодације, ако синтагма *пет студента* акомодира предикатски израз у мушки род множине, онда се користи облик номинатива броја. Шематски то приказујемо на следећи начин:

Слика 60. Двосмерна акомодација синтагме са бројем типа *пет* и глагола у личном облику када је број у облику номинатива

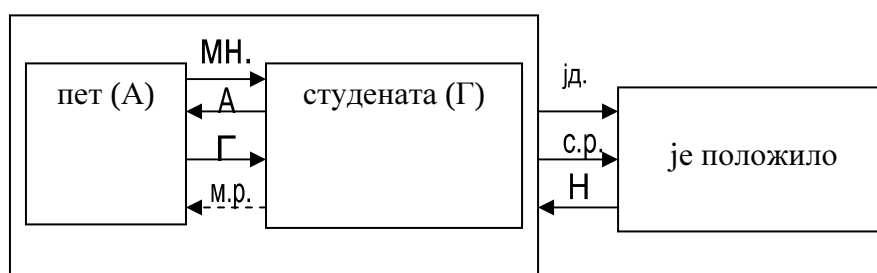
Број *пет* је у облику номинатива, који дугује селективном номинативу личног облика глагола, чији је он, као и цела партитивна синтагма, граматички субјекат. Као бројна реч без парадигматског броја, она има екстрарелацијску функцију да означи множински квантитет, одакле следи закључак да има селективну множину, на основу које акомодира именицу *студент* у облик њене парадигматске множине. Бројна реч такође акомодира именицу *студент* у облик генитива и на тај начин је ставља у позицију акомодираног члана по обе њене парадигматске категорије. Иако именица *студент* има селективни мушки род, она не може да акомодира број *пет* јер та реч нема парадигматски род, али се та неостварена акомодација по роду ипак преноси, посредно, на предикатски израз. Тако да у овом случају партитивна синтагма има облик двосмерно акомодиране групе: то је

егзоцентрична конструкција са неконгруентним акомодираним чланом. Таква егзоцентрична конструкција улази у однос двосмерне акомодације са предикатским изразом: парадигматски номинатив броја *пет* усклађен је са селективним номинативом личног облика глагола, што, са друге стране, омогућава да предикатски израз усклади своје облике парадигматских категорија рода и броја са селективним мушким родом и множинским бројем партитивне синтагме. Та је ситуација слична оној код акомодације између паукалне синтагме са бројем *три/четири* и предикатског израза, с том разликом што синтагма са бројем типа *пет* акомодира предикатски израз у другачији облик. Сличан је и однос према тесту редукције: добијају се неправилне, тј. лоше акомодиране конструкције: **студената су положили* / **пет су положили*.

Ако пак синтагма *пет студената* акомодира предикатски израз у средњи род једнине, онда сматрамо да се унутар синтагме користи облик акузатива броја. Потврду за тезу о акузативу као падежу речи за обележавање квантификације можемо наћи код деклинабилних лексема *хиљада* или *тисућа*, у облицима *хиљаду/тисућу* у конструкцијама са именским речима, за које се може сматрати да представљају облик акузатива, али Комри сматра да је тај акузатив *фосилизован* (COMRIE 1992: 794), као и Клајн, који код *бројних синтагми* описује *скамењени акузатив*, који је по облику једнак номинативу (KLAJN 2005: 98). Док прихватамо тезу о акузативу за исказивање квантитета, не прихватамо тврдњу о његовој фосилизованости из два разлога: 1) облик акузатива на -у представља регуларну реализацију акузатива у женској промени на -а и није део неке старе, заборављене промене која би се могла фосилизовати, и 2) облик акузатива у српском се користи за повезивање са именицама које се квантификују и код других бројних речи које имају именичку, а не бројну промену, као нпр. *стотина* или *милијарда* (такође *милион*, мада се то не види експлицитно због синкретизма са номинативом код мушког морфолошког типа). Нарочито у случају бројних речи *милион* и *милијарда* не може бити речи о фосилизовању јер се ради о релативно новим бројевима, па бисмо могли тврдити да је у питању примена већ постојећег правила синтаксичке акомодације облика речи за квантификацију.

Истини за вољу, речи са нумеричким значењем у српском могу развити паралелне обрасце промене по падежима, нпр. *нула* у српском језику. Иако спада у тзв. женски морфолошки тип на *-а* и мења се по падежима исто као именица *жена* све док означава денотат ‘нула’, у функцији обележавања квантификације добија скраћену парадигму номинатив-акузатив са синкретичним облицима и улази у комбинаторичке односе са именицама на исти начин као и други бројеви типа *пет*, нпр.: *Нула студената је положило. / Нула студената су положили. Добио сам нула бодова. Завршио сам тест са нула бодова* (граматички и стилски слабије **нулу бодова, *са нулом бодова*).

У складу са тим информацијама, конструкцију *Пет студената је положило* шематски приказујемо на следећи начин:

Слика 61. Двосмерна акомодација синтагме са бројем типа *пет* и глагола у личном облику када је број у облику акузатива

Број *пет* је у облику акузатива, у који га не акомодира лични облик глагола, већ именица *студент*, која се квантификује, док, са друге стране, број *пет* акомодира именицу *студент* у генитив множине. На тај начин облик падежа унутар групе више не служи да споји именску групу са изразом предиката, већ да конституише саму групу. Типолошки, овде се ради о егзоцентричној синтаксичкој групи са двосмерно акомодираним падежом. Број *пет* има селективну категорију броја, на основу чега акомодира именицу у облик множине. Именица има селективну категорију рода, али не може да акомодира бројну реч јер она нема парадигму по роду, што је представљено испрекиданом стрелицом.

Особеност у односу између синтагме као целине и предикатског изрази јесте у томе што предикатски израз не може акомодирати облик падежа ниједног од

чланова синтагме јер су они већ двосмерно акомодирани са циљем да формирају саму синтагму: у супротном разбила би се веза унутар синтагме (глагол отвара позицију за субјекатски израз у номинативу, док чланови синтагме која попуњава ту позицију имају облик акузатива и генитива). Због тога акомодација наизглед не функционише ни у другу страну: парадигматске категорије личног облика глагола не могу ускладити са селективним категоријама појединачних чланова партитивне синтагме (множина, мушки род). Међутим, из односа целе синтагме са бројем типа *пет* према предикатском изразу могуће је дедуковати две важне информације: прво, да синтагма као целина има облик номинатива, што проистиче из њеног односа према предикатском изразу са селективним номинативом, и друго, према облику глагола може се закључити да егзоцентрична партитивна конструкција има селективни средњи род и селективну јединину. Да је то тако, показује тест супституције у коме другачији однос граматичких категорија даје погрешне конструкције⁶⁰, нпр.:

**пет студената је положио / *пет студената је положила / *пет студената су положили / *пет студената су положила.*

На тај начин, алтернативно повезивање синтагме *пет студената* са предикатским изразом могуће је објаснити искључиво дистрибутивним критеријумима, без уплитања семантике. На сличан начин се могу објаснити варијанте и у акомодацији код партитивних синтагми са неким деклинабилним речима које означавају количину, а које имају синкретичне облике номинатива и акузатива, нпр.:

Прегршит вести нас је обрадовала. Прегршит вести нас је обрадовало.

Када деклинабилна реч нема синкретичне облике акузатива и номинатива, таква варијантност није могућа, нпр. у синтагми са речи *група*:

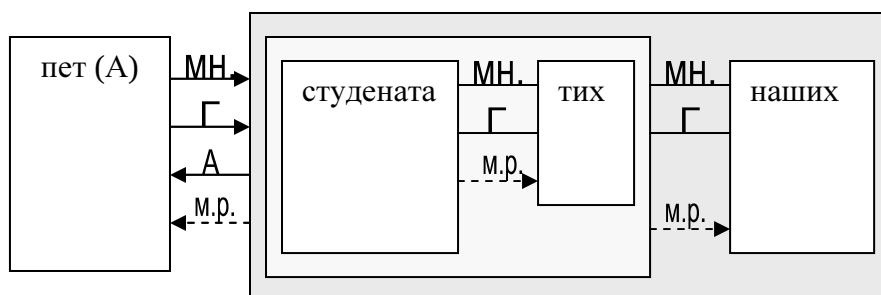
*Група студената је положила / *Група студената је положило*

6.1.3. Атрибутски израз уз синтагме са бројевима типа *пет*

Друга карактеристика по којој се партитивне синтагме разликују од паукалних јесте акомодација атрибутских израза који се јављају уз њих. Наиме, придеви у

⁶⁰ Не дајемо примере са мушким родом множине јер смо показали да се те конструкције формирају са номинативским обликом броја *пет*.

позицији атрибутоског израза увек су усклађени обликом према именици, која је у генитиву множине. Графички се то може представити на следећи начин:

Слика 62. Акомодација придевске речи у позицији атрибута уз синтагме са бројем типа *пет*

С обзиром на то да су и генитив и множина акомодирани (парадигматске интрарелацијске) вредности за именицу у партитивној синтагми, придеви који се јављају уз њих улазе у синтаксичку везу са именицама по принципу *чисте конгруенције*, што се тиче категорије броја и падежа. Што се тиче категорије рода придевских речи у синтаксичком окружењу, у генитиву множине јавља се синкретизам облика, па се не може доказати селективност категорије рода, самим тим ни акомодација. Зато ту релацију представљамо испрекиданом стрелицом. Да именица ипак акомодира род, доказује се посредно, у поређењу са конструкцијама са предикатским изразом, који прилагођава свој облик рода селективном роду именице, под условом да је бројна реч у номинативу (ако је у акузативу, предикатски израз узима облик неутралног рода као селективне особине целе синтагме и не повезује се са селективним родом именице). Међутим, иако је атрибутошки израз конгруентан са обликом именице, он се према целој синтагми са бројем типа *пет* односи као *неконгруентни атрибут*. Особине именице узете појединачно нису особине синтаксичке групе са бројем типа *пет* узете у целости.

6.1.4. Акомодацијске класе синтагми са бројевима типа *пет*

Као што смо већ показали, синтагме са бројевима типа *пет* не спајају се правилно са предикатским изразом у свим контекстима који траже облик падежа без предлога, већ само у номинативским и акузативским. Са друге стране, те синтагме повезују се искључиво са неконгруентним атрибутом у генитиву множине, без

обзира на падеж који имплицира предикатски израз. Одатле следи закључак да за дијагностиковање акомодацијских класа синтагми са бројевима типа *пет* морамо користити нешто модификовани дијагностички контекст у односу на претходне типове синтаксичких група. Конкретно, поље са неконгруентним атрибутом има блокиране облике падежа и броја, и увек се јавља у генитиву множине, без обзира на падеж који имплицира предикатски израз. Колона са предикатским изразом може да остане иста у номинативском потконтексту, међутим, у осталим потконтекстима нема издиференцираности облика и цела матрица спада само на један ред.

Табела 126. Дијагностички контекст за синтагме са бројевима типа *пет*

Ном. јд.	Парад. категорије контекста	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П. И. – ном.
-	М/јд.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је био добар
-	Ж/јд.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је била добра
+	С/јд.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је било добро
+	М/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су били добри
-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су биле добре
-	С/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су била добра

Ген. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – ген.	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
?	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ СТУДЕНАТА

Дат. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – дат.	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ СТУДЕНАТА

Ак. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – ак.	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Инстр. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – инстр.	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ СТУДЕНАТА

Лок. јд.	Парад. категорије контекста	П. И. – лок.	Неконгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Први разлог за скраћивање дијагностичког контекста је егзоцентричност партитивне конструкције по категорији падежа. Таква група може се конституисати једино када су њени чланови фиксирани у неком конкретном облику своје парадигме, чиме се регулишу односи међу члановима унутар синтагме. Синтагма добро функционише све док се фиксирани облици чланова синтагме подударају са захтевима акомодације других чланова реченице, што се види из дијагностичког контекста јер номинативски и акузативски потконтекст

дају добре резултате. Што се тиче генитивског контекста, уз одређену толеранцију могле би се прихватити конструкције са неконгруентним атрибутом, пошто он долази у генитиву множине, чиме се ојачава генитивска акомодација аргументског израза, док су конструкције без тих атрибута сумњиве исправности, нпр.:

Стидим се тих пет студената.

(?)стидим се пет студената.

Међутим, чим се појави потреба да неки члан егзоцентричне групе промени свој облик падежа услед акомодацијских захтева других чланова реченице, синтагматски односи унутар егзоцентричне групе се нарушавају и добијамо неграматичне творевине. То је нарочито видљиво у дативском потконтексту, где није могуће конструисати реченице које би биле прихватљиве, што такође важи за инструментал.

У локативу нема таквих сметњи јер је у српском језику локатив обавезно аналитички падеж, тј. улогу граматичког конектора партитивне синтагме са акомодатором преузима предлог. Такав аналитизам се проширује и на друге конструкције са синтетичким падежима, код којих се иначе не би користили предлози када би акомодирани члан био само једночлана група (облик лексеме). О тенденцијама ка аналитизму већ је било речи у делу о паукалним синтагмама. Ипак, предмет нашег рада не представљају конструкције са предлозима и падежима јер се код њих, осим облика променљивих речи, користе и посебне лексеме, чија правила одабира не може да дефинише синтаксичка акомодација схваћена у ужем смислу.

Други разлог за скраћивање дијагностичког контекста је неконгруентност атрибута који се јавља уз синтагму. Он се фиксира у генитив множине, који има синкретични облик за све родове, другим речима, нема парадигматски род, због чега селективни род синтагме са бројевима типа *пет* као целине не може доћи до изражаја. И док у номинативском дијагностичком потконтексту можемо варирати род предикатског израза, у осталим потконтекстима нема такве варијације јер се

селективни род синтагме са бројем више не тиче предикатског израза, већ само неконгруентног атрибута.

Према томе, егзоцентричност, заједно са неконгруентношћу, чини да, за разлику од претходно анализираних типова именских група, синтагме са бројевима типа *пет* несиметрично акомодирају предикатски израз, с једне, и израз атрибута, с друге стране: наиме, док се у вези са атрибутом испољавају селективне особине само једног од елемената синтагме (именице), у вези са предикатским изразом испољавају се селективне особине синтагме у целини. Нпр., у номинативском контексту:

Тих наших пет студената су били добри.

Тих наших пет студената је било добро.

синтагма *пет студената* акомодира израз атрибута у генитив множине, а израз предиката у номинатив множине мушког рода, или варијантно, у номинатив једнине средњег рода. Такву акомодацијску класу морали бисмо представити у две таблице, где би једна описивала акомодацију атрибутског, а друга акомодацију предикатског израза. Фактички, синтагме са бројем типа *пет* увек акомодирају израз атрибута у облик генитива множине, што би значило да би та таблица имала само једно попуњено поље, а израз предиката могу акомодирати алтернативно у једнину и средњи род, или у множину и одговарајући селективни род именице, што би значило да би та друга таблица имала попуњена два поља. Због тога ћемо акомодацију оба израза представити у једној табlici, с тим што нијансама више не означавамо акомодацију у једнини и множини, већ акомодацију атрибутског (тамнијом) и акомодацију предикатског израза (светлијом).

Таква таблица тражи додатне модификације јер се у случају претходних типова синтаксичких група селективни падеж предикатског израза поклапа са позицијом групе у табlici, а у случају синтагми са бројем типа *пет* до тог поклапања не мора увек доћи. Због тога, у случају да се селективни падеж предикатског израза не поклапа са позицијом синтагме у табlici, унутар поља означавамо селективни падеж предикатског израза.

На овај начин илуструјемо неколико различитих акомодацијских класа синтагми са бројем типа *пет*, које се ослањају на већ дефинисане акомодацијске класе именица. Прву акомодацијску класу синтагми са бројем типа *пет* формирају именице I АК типа *човек*, II АК типа *сто* и VII АК типа *пиле* 1.

Табела 127. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *пет* и именицама I АК

XXVIII АК (5 + I АК – <i>човек</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет студената	пет студената	х	х
Ген.	х	х	х	пет студената (Ном., Ак.)	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 128. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *пет* и именицама II АК

XXVIII АК (5 + II АК – <i>сто</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет столова	пет столова	х	х
Ген.	х	х	х	пет столова (Ном., Ак.)	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 129. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама VII АК

XXVIII АК (5 + VII АК – пиле 1)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет пилића	пет пилића	х	х
Ген.	х	х	х	пет пилића (Ном., Ак.)	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Следећу акомодацијску класу синтагми са бројем типа пет формирају именице III АК типа жена, VIII АК типа око и IX АК типа вече:

Табела 130. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама III АК

XXIX АК (5 + III АК – жена)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет жена	х	пет жена	х
Ген.	х	х	х	х	пет жена (Ном., Ак.)	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 131. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама VIII АК

XXIX АК (5 + VIII АК – око)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет очију	х	пет очију	х
Ген.	х	х	х	х	пет очију (Ном., Ак.)	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 132. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама IX АК

XXIX АК (5 + IX АК – вече)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет вечери	х	пет вечери	х
Ген.	х	х	х	х	пет вечери (Ном., Ак.)	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Посебну акомодацијску класу синтагми са бројем типа пет формирају именице IV АК типа село и VI АК типа гето:

Табела 133. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама IV АК

XXX АК (5 + IV АК – село)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет села	х	х	пет села
Ген.	х	х	х	х	х	пет села (Ном., Ак.)
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Табела 134. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа пет и именицама VI АК

XXX АК (5 + VI АК – гето)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	пет гета	х	х	пет гета
Ген.	х	х	х	х	х	пет гета (Ном., Ак.)
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Синтагме са бројем типа *пет* и именицама V АК типа *војвода* имају варијантну акомодацију: оне могу акомодирати придеве и личне облике глагола или као XXVIII АК (синтагме са бројем типа *пет* и именицом I АК – типа *човек*), или као XXIX АК (синтагме са бројем типа *пет* и именицом III АК – типа *жена*), што потврђује поређење примера:

Тих наших пет војвода је дошло : Тих наших пет војвода су дошли : Тих наших пет војвода су дошле.

Што се тиче синтагми са бројем типа *пет* и хетероклитичких акомодацијских класа са делимично несиметричном акомодацијом броја (X АК типа *брат* и XI АК типа *дете*), није их могуће конструисати јер, и поред тога што ове именице имају парадигму по броју, готово сви њихови облици за означавање множине, осим у номинативском контексту, имају селективну јединину⁶¹. Како број типа *пет* има селективни генитив и селективну множину, закључујемо да не може доћи до синтаксичке акомодације и да синтаксичка група не може бити формирана, уп.: **пет браће*, **пет деце*. У недостатку бољег термина овај тип акомодацијских класа називамо *непартитивним акомодацијским класама*.

Табела 135. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *пет* и именицама X АК

XXXI АК (5 + X АК – <i>брат</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

⁶¹ Иако њихови облици за означавање множине имају селективну јединину (осим у номинативу), то не значи да су оне *singularia tantum* зато што 1) њихови облици не обележавају хомонимно и јединске и множинске денотате (као што је случај са лексемом *панталоне*), 2) имају посебну серију облика за означавање једине и посебну за означавање множине који граде својеврсну парадигму и 3) у облику номинатива множине акомодирају лични облик глагола у множину (*браћа* / *деца* су, не **браћа* / *деца* је). Сматрамо да су прва два критеријума пресудна за сврставање лексеме у класу *tantum*, а да је трећи само помоћни, због тога што у овом раду особину *тантум* сматрамо лексичком, а не синтаксичком карактеристиком.

Табела 136. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *пет* и именицама XI АК

XXXI АК (5 + XI АК – <i>дете</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	х
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Слична ситуација је и код синтагми са бројем типа *пет* и хетероклитичких акомодацијских класа са потпуном асиметријом акомодације рода (XII АК типа *властелин*, XIII АК типа *пиле* 2, XIV АК типа *прстен*, XV АК типа *грana* и XVI АК типа *дрво*). Именице тих акомодацијских класа имају парадигму по броју, али облици оба броја имају селективну једину, због чега не могу градити правилне синтагме са бројевима типа *пет*, који има селективну множину, што илуструју следећи примери: **пет властеле*, **пет пилади*⁶², **пет прстења*, **пет грања*, **пет дрвећа*. Због тога и ове акомодацијске класе сврставамо међу непартитивне (XXXI АК). Међутим, за разлику од именица типа *брат* и *дете*, ове лексеме имају варијантне облике флективне⁶³ (самим тим и бројиве) множине, па стога имају и варијантну акомодацију, нпр.: *пет властелина* (XXVIII АК), *пет пилића* (XXVIII АК), *пет прстенова* (XXVIII АК), *пет грana* (XXIX АК), *пет дрвета* (XXX АК).

У непартитивне акомодацијске класе (XXXI АК) спадају и све именице *singularia tantum* (XVII, XVIII и XIX АК), и то из сличног разлога као и именице типа *брат* и *дете*: именице ове акомодацијске класе немају парадигму по броју, а имају селективну једину, па како број типа *пет* има селективан генитив и множину,

⁶² Дистрибутивно гледано, комбиновање броја *пет* са облицима речи *пиле* је могуће ако се ради о именицама VII АК (*пиле* - *пилићи*) или о именицама регионалног морфолошког типа који у множини имају облике *пилад*, *пилади*, *пиладима*, *пилад...* који тада конституишу одговарајућу регионалну акомодацијску класу (види одељак 3.5.4. **Варијантна акомодација**, Табела 47 – *пиле*, *рег.*). Међутим, уз облике творбене множине *пилад*, *пилади*, *пилади...* који имају селективну категорију једине и груписани су у XIII АК, то није могуће. Због израженог синкретизма облика овде може доћи до контаминације акомодацијских класа.

⁶³ Термин *флективна множина* има нешто шири обим у оквиру нашег рада у односу на стандардно схватање (види одељак 3.2.1. **Граматичка категорија броја као конституент морфолошког типа именица**).

одатле следи закључак да се облици не могу правилно акомодирати и не могу формирати синтаксичку групу, уп.: **пет Павл-*, **пет фламенк-*, **пет Карен-*.

Именице *pluralia tantum* дају интересантну ситуацију у комбинацији са бројевима типа *пет*: и поред тога што немају парадигматски број, ове именице имају селективну множину, која се слаже са селективном множином броја типа *пет*, те наизглед нема никаквих формалних препрека да до акомодације дође и да се формира синтаксичка група, нпр.: (?)*пет мемоара*, (?)*пет Алпа*, (?)*пет Карловаца*; (?)*пет гајди*, (?)*пет санки*, (?)*пет гаћа*, (?)*пет панталона*; (?)*пет врата*, (?)*пет кола*⁶⁴... Неке од ових примера потврђују најновија граматичка нормативна издања савременог српског језика, конкретно *пет панталона* (ПИПЕР, КЛАЈН 2013: 143). Међутим, чињеница да именице овог типа немају парадигматски број сугерише да таква комбинаторика облика не представља у потпуности резултат деловања синтаксичке акомодације, пошто бројна реч реално није акомодирала именицу *pluralia tantum* у облик множине – њој је облик множине задат и непарадигматичан, па према томе и неакомодиран. Можда би у овим случајевима неким говорницима мање парале ухо комбинације са бројним придевима, као нпр.: *петори мемоари*, *петори Алпи*, *петори Карловци*; *петоре гајде*, *петоре санке*, *петоре гаће*, *петоре панталоне*; *петора врата*, *петора кола*, које све више излазе из употребе у савременом српском језику. Ипак, синтаксичке групе са таквом квантификацијом спадају у тип ендоцентричне групе са конгруентним атрибутом, где је именица акомодатор, а бројна реч (бројни придев) конгруентни атрибут, која је типолошки потпуно другачија од синтагми са бројем типа *пет*, које смо описивали у овом поглављу.

⁶⁴ *Кола* у смислу *аутомобил* – пример показује етимологију настанка именице и семантичко померање у смеру метонимизације (део за целину). Пример је двосмислен јер може значити и *пет аутомобила* и *пет точкова* (кругова, кола)

6.2. Эквиваленти синтагми са бројем типа *пет* у пољском језику

6.2.1. Статус парадигме бројева као морфолошког типа у пољском језику

Пољски еквиваленти синтагми са бројем типа *пет* садрже сличне елементе као и сродне синтагме у српском језику: са једне стране, то су бројеви *pięć* и *więć*, као и сложени од броја *pięć* и *więć* (у даљем тексту *бројеви типа pięć*), а са друге стране, то су именице у генитиву множине којима се означавају предмети који се квантификују. Међутим, постоји *więć* број типолошких разлика у поређењу са српским језиком, које се тичу парадигматског статуса бројева типа *pięć* као променљивих речи у пољском језику, као и структуре пољских синтагми са тим бројевима.

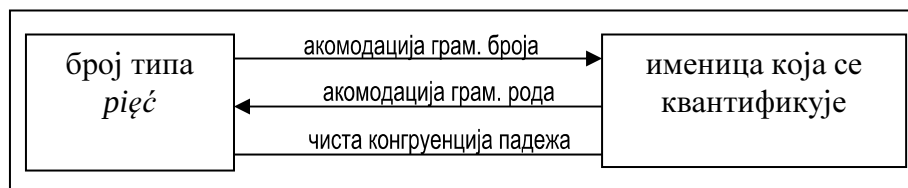
Бројеви типа *pięć* у пољском језику описују се као речи променљиве по падежима. Парадигму њихових облика Роман Ласковски представља на следећи начин (GRZEGORCZYKOWA ET AL. 1984: 288):

Табела 137. Парадигма броја *pięć* по Роману Ласковском

<i>pięć</i>	М.-перс. р.	Нем.-перс. р.
Ном.	<i>pięciu</i>	<i>pięć</i>
Ген.	<i>pięciu</i>	<i>pięciu</i>
Дат.	<i>pięciu</i>	<i>pięciu</i>
Ак.	<i>pięciu</i>	<i>pięć</i>
Инстр.	<i>pięcioma/ pięciu</i>	<i>pięcioma</i>
Лок.	<i>pięciu</i>	<i>pięciu</i>

Пошто из табеле следи да број типа *pięć* има парадигматски род (опозиција мушко-персонални: немушко-персонални) и парадигматски падеж (са пуном парадигмом, од номинатива до локатива), али нема парадигматски, *więć* селективни број (множину), то би значило да би он, теоријски гледано, могао ући са облицима именице у егзоцентричну конгруентну везу, у којој би селективни род именице акомодирао парадигматски род броја типа *pięć*, селективни број бројне речи акомодирао би именицу у облик *więć* парадигматске множине, а оба члана синтагме усклађивала би, по принципу *чисте конгруенције*, облик падежа, којим би управљао неки члан изван те синтагме, нпр. лични облик глагола у позицији предиката. Таква конструкција би била типолошки слична

конструкцијама са паукалним и њима еквивалентним бројевима, што графички приказујемо на следећи начин:

Слика 63. Модел хипотетичке акомодације синтагме са бројем типа *pięć* као егзоцентричне групе са конгруентним атрибутом

Међутим, следећи дијагностички контекст показује да је та претпоставка само делимично тачна:

*Chłopiec czyta. Dziewczyna czyta. – *Pięciu chłopcy czytali. *Pięć dziewczyny czytały.*

Wstydzę się chłopca. Wstydzę się dziewczyny. – Wstydzę się pięciu chłopców. Wstydzę się pięciu dziewczyn.

Wierze chłopcu. Wierze dziewczynie. – Wierze pięciu chłopcom. Wierze pięciu dziewczynom.

*Widzę chłopca. Widzę dziewczynę. – Widzę pięciu chłopców. *Widzę pięć dziewczyny.*

Конструкције са бројем типа *pięć* су исправне у генитивском, дативском и инструменталском контексту, док је у акузативском исправна само мушко-персонална конструкција. Неисправне су конструкције у номинативу множине оба рода и у акузативу множине немушко-персоналног рода. Према томе, конструкције са бројем типа *pięć* у пољском језику су само делимично променљиве и конгруентне по падежу као целина. Синтагме које би се сматрале правилним у номинативском и акузативском контексту по свој прилици би морале представљати другачији тип структуре, пошто нису дистрибутивно еквивалентне оним структурама из генитивског, дативног и инструменталског контекста.

У проблематичном номинативском контексту, конструкције са бројем типа *pięć* правилно се формирају са генитивом множине именице која се квантификује: *pięciu chłopców* и *pięć dziewczyn*, а у конструкцији са предикатским изразом

(личним обликом глагола), показују своје селективне особине: треће лице једине и средњи род, што се види у следећим примерима:

*Pięciu chłopców przyszło. – *Pięciu chłopców przyszli.*

*Pięć dziewczyn przyszło. – *Pięć dziewczyn przyszły.*

Тест супституције показује да се синтагме са бројем типа *pięć* не могу повезати са облицима предикатског израза који би одговарали селективним категоријама рода појединачних именица из њиховог састава (мушко-персонални и немушко персонални род), већ да као целина у номинативском контексту показују посебан скуп селективних категорија (средњи род и једнина). У поређењу са српским језиком, то је нешто другачије јер су обе ситуације могуће, што смо објаснили варијантном употребом синкретичног акузатива или номинатива броја, уп. преводни еквивалент:

Пет младића је дошло. – Пет младића су дошли.

Пет девојака је дошло. – Пет девојака су дошле.

Оно што је битно јесте да је на основу ових примера могуће извести закључак да су конструкције *pięciu chłopców* и *pięć dziewczyn* дистрибутивно еквивалентне и да разлике у селективном роду именица које улазе у састав синтагме не утичу на селективни род групе као целине. Према томе, синтагме са бројем типа *pięć* у пољском језику по својој дистрибуцији подсећају на сродне синтагме у српском језику, са егзоцентричном акомодацијом падежа (број у акузативу и именица у генитиву).

У проблематичном акузативу, правилне конструкције имају облик *pięciu chłopców* и *pięć dziewczyn* – у пољском језику синтагма са бројем типа *pięć* као целина показује синкретизам у генитивском и акузативском контексту када се квантификује именица мушко-персоналног рода, а када се квантификује именица немушко-персоналног рода, синкретизам се манифестује у номинативском и акузативском контексту.

Синтагме са бројем типа *pięć* дистрибутивно су еквивалентне и са алтернативним обликом групе са бројем типа *dwa* у мушко-персоналном роду, што смо већ поменули и што илуструју примери:

Dwóch chłopców przyszło. Pięć dziewczyn przyszło. Pięć stołów stało. Pięć okien leżało.

Слично пољском еквиваленту српског паукала *dwaj chłopcy*, у семантички еквивалентној пољској групи *dwóch/dwu chłopców* облик бројне речи, која се као морфолошки тип не мења по категорији броја, има селективну категорију броја и акомодира именицу у множину, а именица, као морфолошки тип који се не мења по роду и има селективни род, акомодира број у облик персоналне множине. Међутим, што се тиче категорије падежа, очигледно је да глагол у личном облику, који имплицира номинатив у овој позицији, појединачно не акомодира нити облик падежа именице нити броја, те да именица и бројна реч нису усклађени по принципу чисте конгруенције, као што је то случај у именичко-придевској групи или синтагми са бројем типа *dwa*. У овом случају облици парадигматског падежа чланова бројно-именичке групе не служе да се повежу са селективним падежом предикатског израза, већ да конституишу бројну синтагму, зато се овде ради о случају двосмерне акомодације категорије падежа унутар групе. На основу поређења и теста супституције можемо утврдити да број акомодира именицу у облик генитива, а да именица акомодира број у облик акузатива. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

Табела 138. Табеларни приказ акомодације унутар синтагме са бројем типа *pięć*

Бр.	М.-перс. р.	Им.	Јд.	Мн.
Ном.	<i>dwaj</i>	Ном.	<i>chłopiec</i>	<i>chłopcy</i>
Ген.	<i>dwóch</i>	Ген.	<i>chłopca</i>	<i>chłopców</i>
Дат.	<i>dwom</i>	Дат.	<i>chłopcu</i>	<i>chłopcóm</i>
Ак.	<i>dwóch</i>	Ак.	<i>chłopca</i>	<i>chłopców</i>
Инстр.	<i>dwoma</i>	Инстр.	<i>chłopcem</i>	<i>chłopcami</i>
Лок.	<i>dwóch</i>	Лок.	<i>chłopcu</i>	<i>chłopcach</i>

Пошто, дистрибутивно гледано, група *dwóch/dwu chłopców* представља исти тип синтаксичке конструкције као *pięciu chłopców* или *pięć dziewczyn*, закључујемо да то прати и одређена структурна сличност, те да у свим тим групама именица има облик генитива множине, а број има облик акузатива, који је синкретичан са генитивом ако се ради о именици мушко-персоналног селективног рода (*dwóch chłopców, pięciu chłopców*), или са номинативом ако се ради о именици немушко-

персоналног селективног рода (*pięć dziewczyn, pięć stołów, pięć okien*). Зато сматрамо да је оправдано увести измене у табелу која приказује облика бројне речи типа *pięć* по падежима и родовима коју предлаже Ласковски из истих разлога из којих смо увели модификације у табелу промене облика броја типа *dwa*. У случају броја типа *pięć* те промене се садрже у следећем: 1) укидамо посебну колону за облик рода и остављамо само једну, и 2) уводимо алтернативни облик за акузатив као једини облик осетљив на селективни род именица у множини у овом типу синтагми, који може бити еквивалентан генитиву (када се број повезује са именицом мушко-персоналног рода) или номинативу (када се број повезује са именицом немушко-персоналног рода)⁶⁵. Синтагме *pięciu chłopców* и *pięć dziewczyn* сада се могу приказати на следећи начин:

Табела 139. Табеларни приказ акомодације унутар синтагме сбројем типа *pięć* са именицом мушкоперсоналног рода

Бр.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	<i>pięć</i>	
Ген.	<i>pięciu</i>	
Дат.	<i>pięciu</i>	
Ак.	<i>pięć</i>	<i>pięciu</i>
Инстр.	<i>pięcioma</i>	
Лок.	<i>pięciu</i>	

Им.	Јд.	Мн.
Ном.	<i>chłopiec</i>	<i>chłopcų</i>
Ген.	<i>chłopca</i>	<i>chłopców</i>
Дат.	<i>chłopcų</i>	<i>chłopcóm</i>
Ак.	<i>chłopca</i>	<i>chłopców</i>
Инстр.	<i>chłopcem</i>	<i>chłopcami</i>
Лок.	<i>chłopcų</i>	<i>chłopcach</i>

Табела 140. Табеларни приказ акомодације унутар синтагме сбројем типа *pięć* са именицом немушкоперсоналног рода

Бр.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	<i>pięć</i>	
Ген.	<i>pięciu</i>	
Дат.	<i>pięciu</i>	
Ак.	<i>pięć</i>	<i>pięciu</i>
Инстр.	<i>pięcioma</i>	
Лок.	<i>pięciu</i>	

Им.	Јд.	Мн.
Ном.	<i>dziewczyna</i>	<i>dziewczyny</i>
Ген.	<i>dziewczyny</i>	<i>dziewczyn</i>
Дат.	<i>dziewczynię</i>	<i>dziewczynóm</i>
Ак.	<i>dziewczynę</i>	<i>dziewczyny</i>
Инстр.	<i>dziewczyną</i>	<i>dziewczynami</i>
Лок.	<i>dziewczynię</i>	<i>dziewczynach</i>

⁶⁵ По угледу на придеве у мушком роду јединине када се спајају са именицом мушког рода категорије живо или неживо.

6.2.2. Однос синтагме са бројем типа *pięć* и предикатског израза

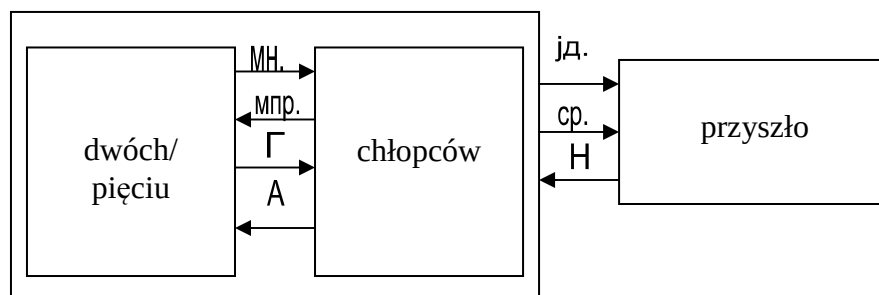
Други део проблема тиче се односа акомодације између егзоцентричне неконгруентне групе каква је синтагма са бројем типа *pięć* и предикатског израза, најчешће глагола у личном облику. Да би такав задатак било могуће решити, морамо одустати од тражења релација између појединачних чланова егзоцентричне неконгруентне групе и личног облика глагола јер међу њима једноставно нема акомодације. Ниједан члан именске групе није у номинативу, дакле, појединачно нису усклађени са селективним номинативом личног облика глагола, а лични облик глагола не усклађује свој број и род са селективним родом и бројем појединачних чланова именске групе. Па ипак, предикатски израз у пољском језику увек узима један исти облик када гради конструкције са синтагмама оваквог типа, без обзира на селективне карактеристике њихових чланова, а то је треће лице јединине средњег рода, нпр.:

Dwóch chłopców przyszło. Pięć dziewczyn przyszło. Pięć stołów stało. Pięć okien leżało.

Примери потврђују да су набројане синтаксичке групе дистрибутивно еквивалентне, пошто показују правилну коокуренцију са идентичним обликом предикатског израза. Тест супституције показује да другачији облици дају конструкције којима се не може приписати интерпретација, па према томе закључујемо да у њима акомодација није правилно извршена:

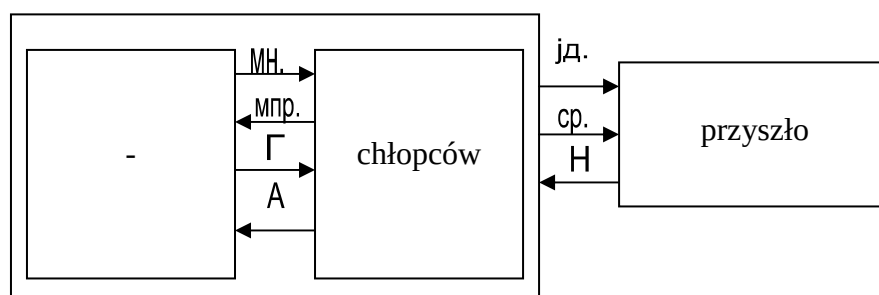
**dwóch chłopców przyszedł, *dwóch chłopców przyszła, *dwóch chłopców przyszli, *dwóch chłopców przyszły, *pięć dziewczyn czytał, *pięć dziewczyn czytała, *pięć dziewczyn czytały, *pięć dziewczyn czytali* итд.

Из изложеног закључујемо да егзоцентрична неконгруентна група као целина има селективну јединину и селективан средњи род, према коме лични облик глагола акомодира вредности својих категорија. Са друге стране, у односу према селективној категорији падежа личног облика глагола, егзоцентрична неконгруентна група као целина акомодирана је у облик номинатива. Графички се то може представити на следећи начин:

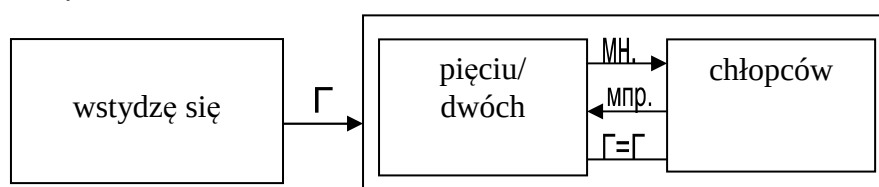
Слика 64. Однос двосмерне акомодације синтагме са бројем типа *pięć* и глагола у личном облику

У случају редукције бројне речи, добија се неправилна конструкција **chłopców przyszło*, којој се не може приписати интерпретација пре свега због тога што су вредности свих граматичких категорија унутар редуковане групе у потпуном нескладу са интрарелацијским односима са изразом предиката. Такође, оне граматичке категорије које су имале интрарелацијску функцију у групи не могу преузети екстрарелацијске функције, као што је то био случај у конструкцијама са бројевима *dwaj, obaj, trzej, czterej*.

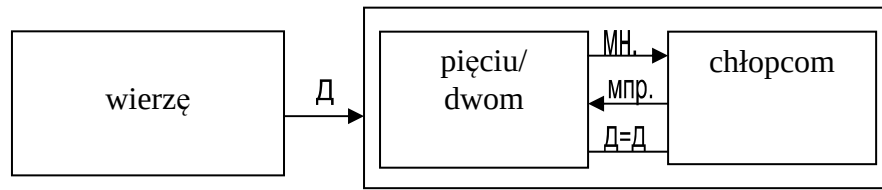
Слика 65. Однос неправилне акомодације синтагме са бројем типа *pięć* са редукованим бројем и глагола у личном облику

У случају када предикатски израз имплицира генитив, датив или инструментал, конструкција се формира по истом принципу као са синтагмом са бројем типа *dwa*, нпр. у генитиву:

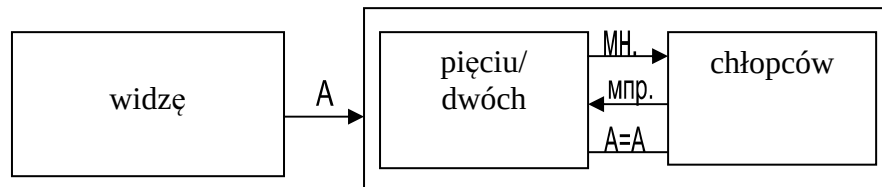
Слика 66. Акомодација синтагме са бројем типа *pięć* у генитивском контексту

или у дативу:

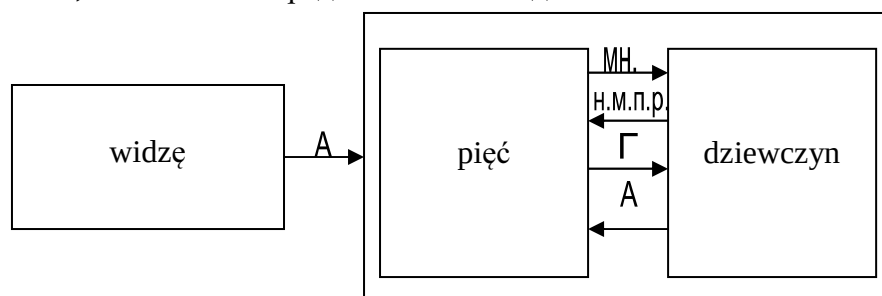
Слика 67. Акомодација синтагме са бројем типа *pięć* у дативском контексту

У случају када предикатски израз имплицира акузатив, структура варира у зависности од тога да ли се унутар синтагме са бројем типа *pięć* налази именица мушко-персоналног или немушко-персоналног рода. У првом случају структура унутар синтагме је синкретична оној у којој глагол имплицира генитив, нпр.:

Слика 68. Акомодација синтагме са бројем типа *pięć* и именице мушкоперсоналног рода у акузативском контексту

Међутим, у другом случају структура синтагме са бројем је идентична оној у номинативу, с тим што предикатски израз једнострано акомодира аргументски израз у акузатив, што се може представити на следећи начин:

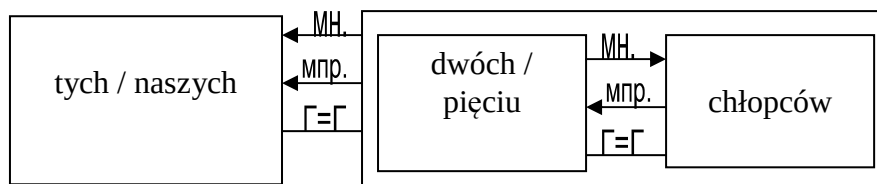

Слика 69. Акомодација синтагме са бројем типа *pięć* и именице немушкоперсоналног рода у акузативском контексту

На тај начин долази до случајне подударности селективног акузатива глагола у личном облику и парадигматског акузатива бројне речи: наиме, број дугује облик акузатива не глаголу, већ облику именице са којом улази у синтагму.

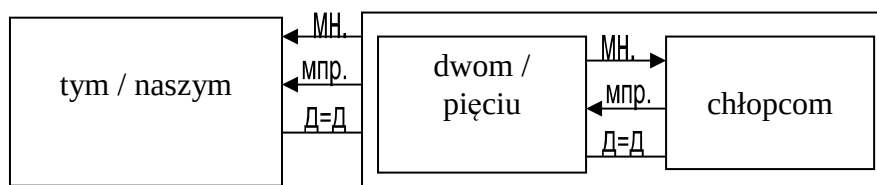
6.2.3. Однос синтагме са конгруентним атрибутом

Синтагме са бројем типа *pięć* повезују се са атрибутом изразом на различите начине, у зависности од тога који падеж имплицира синтаксички члан уз који стоје. Ако се ради о генитиву, дативу и инструменталу, повезивање са атрибутом изразом врши се на исти начин као код синтагми са бројем типа *dwa*, нпр. у генитиву:

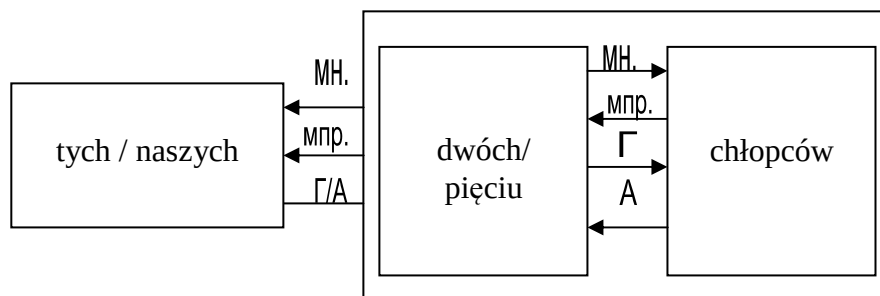
Слика 70. Акомодација конгруентног атрибута уз синтагму са бројем типа *pięć* и именицом мушкоперсоналног рода у генитивском контексту

или у дативу:

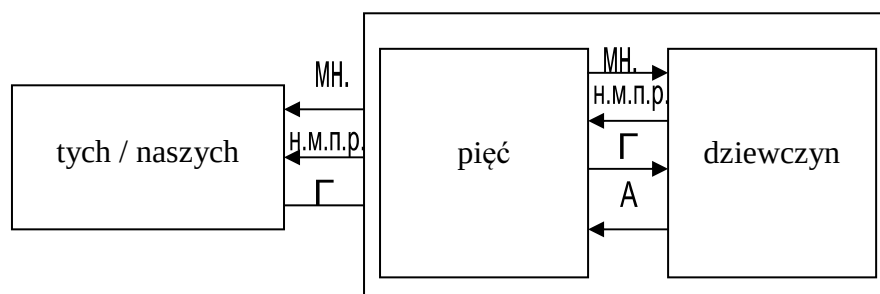
Слика 71. Акомодација конгруентног атрибута уз синтагму са бројем типа *pięć* и именицом мушкоперсоналног рода у дативском контексту

За разлику од тога, у номинативу мушко-персоналног рода, као и номинативу и акузативу немушко-персоналног рода, синтагме са бројем типа *pięć* и облицима именица у множини мушко-персоналног рода повезују се са конгруентним атрибутима на следећи начин:

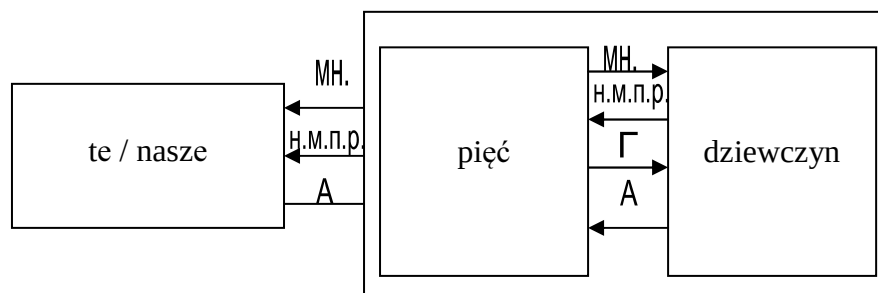
Слика 72. Акомодација конгруентног атрибута уз синтагму са бројем типа *pięć* и именицом мушкоперсоналног рода у номинативском и акузативском контексту

Синтагма са бројем типа *pięć* акомодира конгруентни атрибут у множину и мушко-персонални род, међутим, у овој конструкцији не може се са сигурношћу тврдити да ли конгруентни атрибут узима облик генитива или акузатива, пошто су та два падежа синкретична код придева у мушко-персоналном роду. Уколико се ради о облику акузатива, њега акомодира облик именице (због чега са обликом броја улази у однос чисте конгруенције), а уколико се ради о облику генитива, њега акомодира облик бројне речи (услед чега улази са именицом у однос чисте конгруенције по падежу). У решавању ове дилеме не помаже нам ни тест супституције у ком би се у позицији акомодатора нашао исти тип групе са именицама са селективним неперсоналним родом код којих нема синкретизма између генетива и акузатива (нпр. *pięć kobiet*, *pięć stołów*, *pięć okien*), јер и оне у конструкцијама са конгруентним атрибутом показују варијантност, али овог пута видљиву, нпр.: *tych pięć kobiet – te pięć kobiet*, *tych pięć stołów – te pięć stołów*, *tych pięć okien – te pięć okien*. Графички се конгруенција са облицима генитива приказује на следећи начин:

Слика 73. Акомодација конгруентног атрибута уз синтагму са бројем типа *pięć* и именицом немушкоперсоналног рода у номинативском и акузативском контексту – варијанта конгруенције са именицом из синтагме

Слично се приказује конгруенција са акузативом:

Слика 74. Акомодација конгруентног атрибута уз синтагму са бројем типа *pięć* и именицом немушкоперсоналног рода у номинативском и акузативском контексту – варијанта конгруенције са бројем из синтагме

6.2.4. Акомодацијске класе синтагми са бројем типа *pięć*

Као што смо показали, синтагме са бројем типа *pięć* у пољском језику улазе у хетерогене синтаксичке односе са различитим члановима шире синтаксичке структуре, слично као и синтагме са бројем типа *pet* у српском језику, с том разликом што у пољском језику ове синтагме имају пуну парадигму по падежу. Типолошки гледано, у генитивском, дативском и инструменталском контексту, као и контексту акузатива мушко-персоналног рода, те синтагме понашају се исто као синтагме са бројем типа *dwa*, док у номинативу, као и у акузативу немушко-персоналног рода, оне показују нешто специфичније понашање. Најпре, у номинативском контексту те синтагме акомодирају атрибушки израз у акузатив или алтернативно у генитив (или према облику броја, или према облику именице). Такође, синтагма као целина акомодира предикатски израз обавезно у облик (трећег лица) јединине средњег рода, а уколико се у предикатском изразу појављује придев у улози предикатива, он се обавезно акомодира у генитив множине (према облику именице), нпр.:

Tych naszych (Г/А)	pięciu (А)	studentów (Г)	było	dobrych (Г) .
Tych naszych (Г)	pięć (А)	studentek (Г)	było	dobrych (Г) .
Te nasze (А)	pięć (А)	studentek (Г)	było	dobrych (Г) .

Као што се из приложеног може видети, ниједна именска реч у наведеним примерима нема облик номинатива. То је зато што у таквој синтаксичкој

структури чак три члана имају селективни падеж: лични облик глагола има селективни номинатив, бројна реч има селективни генитив, а именица која се квантификује има селективни акузатив. У свим претходно анализираним типовима структура, глагол у личном облику увек је акомодирао барем један члан анализираних синтагми у одговарајући облик према свом селективном падежу (у овом случају у номинативу), па су остали чланови синтаксичке структуре конгруирали са њим по падежу. Пошто предикатски израз није акомодатор ниједном од чланова синтагме са бројем типа *pięć* појединачно, већ синтагми као целини, и не задире у акомодацију падежа унутар групе, чланови синтагме се понашају као биполарни центар са којим падежи осталих именских речи у широј синтаксичкој структури могу конгруирати – или са обликом именице у генитиву (придевски атрибутички израз и придевски предикатив), или са обликом броја у акузативу (само придевски атрибутички израз). Због тога се номинативски дијагностички потконтекст за синтагме са бројевима типа *pięć*, као ни акузативски за немушко-персонални род, не могу приказати на исти начин као остали потконтексти. Као непроменљиве делове номинативског контекста користимо предикатски израз који имплицира именицу у номинативу и синтагму са бројем типа *pięć*; променљиви део контекста представљају придевске речи које заузимају позицију атрибутичког израза и мењају се по падежу, али не и по броју и роду, с обзиром на специфичан статус синтагме. Дијагностички контекст за синтагму са бројем типа *pięć* и I АК именица пољског језика типа *człowiek* представљамо на следећи начин:

Табела 141. Дијагностички контекст за синтагме са бројем типа *pięć* и именицом немушкоперсоналног рода 5 + I АК – *człowiek*

М.-перс.	Падеж придевских речи	Конгруентни атрибут	Синтагма са бројем типа <i>pięć</i>	П. И. (имплицира номинатив)	Придевски предикатив
-	Ном.	Ci nasi	pięciu studentów	było	dobrze
+	Ген.	Tych naszych	pięciu studentów	było	dobrych
-	Дат.	Tym naszym	pięciu studentów	było	dobrym
+/-	*Ак.	Tych naszych	pięciu studentów	było	*= Ген.
-	Инстр.	Tymi naszymi	pięciu studentów	było	dobrymi

С обзиром да се ради о синтагми са именицом мушко-персоналног рода, имамо синкретизам облика акузатива и генитива, због чега обе конструкције звуче исправно. Међутим, у поређењу са синтагмом са именицом немушко-персоналног

рода видимо да је исправност делимична и да се тиче само везе са атрибутом изразом, не и предикативом:

Табела 142. Дијагностички контекст за синтагме са бројем типа *pięć* и именицом немушкоперсоналног рода 5 + IV АК – *kobieta*

Нем.-перс.	Падеж придевских речи	Конгруентни атрибут	Синтагма са бројем типа <i>pięć</i>	П. П. (имплицира номинатив)	Придевски предикатив
-	Ном.	Te nasze	<i>pięć studentek</i>	<i>było</i>	<i>dobrze</i>
+	Ген.	Tych naszych	<i>pięć studentek</i>	<i>było</i>	<i>dobrych</i>
-	Дат.	Tym naszym	<i>pięć studentek</i>	<i>było</i>	<i>dobrym</i>
+/-	*Ак.	Te nasze	<i>pięć studentek</i>	<i>było</i>	*= Ном.
-	Инстр.	Tymi naszymi	<i>pięć studentek</i>	<i>było</i>	<i>dobrymi</i>

Номинативски потконтекст у немушко-персоналном роду погрешно сугерише и да би облици номинатива придевске речи у позицији атрибута могли конституисати правилне групе. Такав однос не функционише у мушко-персоналном роду, а пошто су синтагме *pięć studentek* и *pięciu studentów* дистрибутивно еквивалентне, закључујемо да он није последица синтаксичке акомодације, већ синкретизма акузатива и номинатива у немушко-персоналном роду.

Овакви компликовани односи значе да би за представљање акомодације синтагми са бројем типа *pięć* у пољском језику било потребно више посебних табела: 1) за приказивање акомодације атрибутског израза, 2) за приказивање акомодације предикатског израза и 3) за приказивање акомодације придевског предикатива. Због тога користимо исту технику као у акомодацијским таблицама за српски језик: тамнију нијансу користимо да обележимо акомодацију предикатског израза (он се увек акомодира у треће лице једнине и у средњи род), светлију нијансу користимо да обележимо акомодацију атрибутског израза, а за обележавање облика придевског предикатива, користимо ознаку П. П. (он је увек у генитиву множине). С обзиром на то да се у номинативском контексту за мушко-персонални и номинативском и акузативском контексту за немушко-персонални род јавља алтернативна акомодација придева у позицији атрибута у генитив или у акузатив (у мушко-персоналном роду облици генитива и акузатива су на срећу синкретични), може доћи до размимоилажења између селективног падежа предикатског израза и позиције синтагме у табели која означава парадигматски

падеж, род и број придевске речи у изразу. У том случају селективни падеж предикатског израза означавамо унутар поља парадигматског падежа атрибутог израза са другачијом вредношћу.

Упоредном анализом успели смо да дефинишемо следеће акомодацијске класе синтагми са бројем типа *pięć*.

У пољском језику XI АК конституишу бројеви типа *pięć* и именице I АК типа *człowiek*, као и именице VI АК типа *cham*. Њихова акомодацијска таблица изгледа овако:

Табела 143. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом I АК

XI АК (5 + I АК – именице типа <i>człowiek</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	pięciu studentów	х	х
Ген.	х	х	х	pięciu studentów (Ном., П. П.)	х
Дат.	х	х	х	pięciu studentom	х
Ак.	х	х	х	pięciu studentów (= Ген.)	х
Инстр.	х	х	х	pięcioma studentami	х
Лок.	х	х	х	pięciu studentach	х
Вок.	х	х	х	pięciu studentów	х

Табела 144. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом VI АК

XI АК (5 + VI АК – именице типа <i>cham</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	pięciu chamów	х	х
Ген.	х	х	х	pięciu chamów (Ном., П. П.)	х
Дат.	х	х	х	pięciu chamom	х
Ак.	х	х	х	pięciu chamów (= Ген.)	х
Инстр.	х	х	х	pięcioma chamami	х
Лок.	х	х	х	pięciu chamach	х
Вок.	х	х	х	pięciu chamów	х

ХП АК у пољском језику конституишу бројеви типа *pięć* и именице II АК типа *pies*, III АК типа *stół*, IV АК типа *kobieta* и V АК типа *okno*. Њихова акомодацијска таблица изгледа овако:

Табела 145. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом II АК

ХП АК (5 + II АК – именице типа <i>pies</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	pięć psów	х	х
Ген.	х	х	х	х	pięciu psów (Ном., Ак., П. П.)
Дат.	х	х	х	х	pięciu psom
Ак.	х	х	х	х	pięć psów (Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	pięcioma psami
Лок.	х	х	х	х	pięciu psach
Вок.	х	х	х	х	pięć psów

Табела 146. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом III АК

ХП АК (5 + III АК – именице типа <i>stół</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	pięć stołów	х	х
Ген.	х	х	х	х	pięciu stołów (Ном., Ак., П. П.)
Дат.	х	х	х	х	pięciu stołom
Ак.	х	х	х	х	pięć stołów (Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	pięcioma stołami
Лок.	х	х	х	х	pięciu stołach
Вок.	х	х	х	х	pięć stołów

Табела 147. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом IV АК

XII АК (5 + IV АК – именице типа <i>kobieta</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	<i>pięć studentek</i>	х	х
Ген.	х	х	х	х	<i>pięciu studentek</i> (Ном., Ак., П.П.)
Дат.	х	х	х	х	<i>pięciu studentkom</i>
Ак.	х	х	х	х	<i>pięć studentek</i> (Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	<i>pięcioma studentkami</i>
Лок.	х	х	х	х	<i>pięciu studentkach</i>
Вок.	х	х	х	х	<i>pięciu studentek</i>

Табела 148. Акомодацијска класа синтагми са бројем типа *pięć* и именицом III АК

XII АК (5 + III АК – именице типа <i>okno</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.-перс.	Нем.-перс.
Ном.	х	х	<i>pięć okien</i>	х	х
Ген.	х	х	х	х	<i>pięciu okien</i> (Ном., Ак., П. П.)
Дат.	х	х	х	х	<i>pięciu oknom</i>
Ак.	х	х	х	х	<i>pięć okien</i> (Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	<i>pięcioma oknami</i>
Лок.	х	х	х	х	<i>pięciu oknach</i>
Вок.	х	х	х	х	<i>pięć okien</i>

6.3. Закључци:

1) Пољске синтагме са бројем типа *pięć* и њихови преводни еквиваленти на српском језику, синтагме са бројем типа *пет*, представљају типове синтаксичких група које су у понечему сличне, али које се међусобно доста разликују најпре због морфолошког статуса типа броја *pięć/пет* у сваком од језика. Наиме, бројеви типа *pięć* у пољском језику су променљиви по падежима, док бројеви типа *пет* имају ограничену флексију по падежима, која је сведена на синкретичне облике номинатива и акузатива. Анализа морфолошких типова не показује такву флексију бројева у српском језику, али она се може доказати на основу анализе

дистрибуције облика променљивих речи и њихових корелација, тј. анализом синтаксичке акомодације.

2) Пољске синтагме са бројем типа *pięć* могу попуњавати све позиције уз предикатски израз, независно од облика падежа који се имплицира. За то време, еквивалентне српске синтагме са бројем типа *пет* могу да улазе у релацију са предикатским изразом само у номинативском и акузативском контексту.

3) Пољске синтагме са бројем типа *pięć* нису структурно хомогене, тј. не представљају исти структурни тип, па зато нису ни дистрибутивно еквивалентне. Разликујемо две подгрупе, прву проналазимо у генитивском, дативском и инструменталском контексту свих родова, као и акузативском контексту мушко-персоналног рода. Ова подгрупа структурно је идентична пољским синтагмама са бројем типа *dwa*, дакле, ради се о типу егзоцентричне конгруентне групи. У осталим контекстима, значи у номинативском контексту свих родова и акузативском контексту немушко-персоналног рода, ради се о типу егзоцентричне неконгруентне групе са узајамно акомодираним облицима падежа, где број акомодира именицу у облик генитива, а именица акомодира број у облик акузатива. Код таквог типа синтаксичке везе, облик падежа унутар групе не служи да повеже групу са предикатским изразом, већ да конституише саму групу. Последица таквог односа јесте да парадигматске категорије предикатског израза у номинативском контексту нису усклађене са селективним категоријама ниједног од чланова синтагме, нпр. синтагма упућује на денотат у множини мушко-персоналног рода, а предикатски израз се акомодира у једнину и средњи род јер се не повезује са члановима синтагме појединачно, већ са синтагмом у целини.

4) Ни српске синтагме са бројем типа *пет* нису структурно хомогене и дистрибутивно еквивалентне. У номинативском контексту могуће је дефинисати две варијанте, од којих се једна повезује са предикатским изразом у једнини и средњем роду, а друга у множини и одговарајућем селективном роду именице. Пошто обе задовољавају критеријум семантичке исправности, следи закључак да су обе правилно акомодиране. На основу анализе синтаксичке акомодације

утврдили смо да се синтагма која се спаја са предикатским изразом у једнини и средњем роду састоји од броја у акузативу и именице у генитиву, те да представља тип егзоцентричне неконгруентне групе са узајамном акомодацијом облика падежа – дакле, структурно идентичне пољским синтагмама са бројевима типа *rięc*. Други тип синтагме, који се спаја са предикатским изразом у множини и одговарајућем селективном роду именице, састоји се од бројне речи у номинативу и именице у генитиву, па представља тип егзоцентричне неконгруентне групе. Међутим, предикатски израз успоставља везу са бројном речи као појединачним чланом синтагме преко свог селективног номинатива, тј. акомодира бројну реч у номинатив, па зато и чланови синтагме могу да акомодирају парадигматске категорије предикатског израза у одговарајуће облике – множину и одговарајући селективни род именице.

5) Последица узајамне акомодације падежа јесте да у синтаксичкој структури са предикатским изразом (личним обликом глагола) и номинативским контекстом који попуњава синтагма са бројем типа *rięc* или *net* постоје три члана са различитом селективном категоријом падежа: предикатски израз са селективним номинативом, именица са селективним акузативом и број са селективним генитивом. Зато се у пољском и српском разликују правила избора облика падежа за придев из шире синтаксичке структуре (нпр. у позицији атрибута или предикатива). У српском, облици придева у атрибутој позицији увек конгруирају са обликом именице, независно од типа синтаксичке групе у номинативском контексту. Са друге стране, могућа је варијанта облика придева у позицији предикатива: ако номинативски контекст попуњава егзоцентрична неконгруентна група са двосмерном акомодацијом падежа, онда се придевски предикатив акомодира у исте облике као и синтагма као целина, а то су средњи род и једнина; ако пак номинативски контекст попуњава егзоцентрична неконгруентна група са обликом броја у номинативу, тада се придевска реч акомодира према селективним категоријама појединих чланова синтагме кумулативно – у множину и одговарајући селективни род именице. У поређењу са српским, у пољском је номинатив категоријална вредност преко које предикатски израз успоставља синтаксичку везу са синтагмом са бројем типа *rięc* у целини, не

са појединачним члановима синтагме. Захваљујући томе, чланови синтагме представљају својеврсни биполарни центар који акомодира придевске речи у широј синтаксичкој структури. Доминантна је генитивска конгруенција, тј. конгруенција са обликом именице: придеви у позицији атрибута или у позицији предикатива слажу се по падежу са обликом именице у генитиву. Алтернативна је акузативска конгруенција, тј. конгруенција са обликом броја, али само у позицији атрибута: придеви у позицији атрибута, али не и предикатива, могу се слагати са обликом броја у генитиву.

7. Преобразни бројеви

Бројеви као врста речи одликују се *преобразношћу*, коју је у српској лингвистици први дефинисао Вук Караџић:

„Преобразност имена бројителнога јест таково својство, по коме се оно, у слагању с другим именима, преобрази [...] у суштествително име [именицу]” (КАРАЏИЋ 1814: 37).

Преобразност се с тачке гледишта синтаксичке акомодације разуме као творбено решење за ситуацију када одређене акомодацијске класе именица, какве су нпр. *непаукалне* и *непартитивне* акомодацијске класе, не могу формирати синтаксичку групу са тзв. основним бројевима. Тада се за њихово квантификовање користе алтернативне, преобразне бројне речи, творбени деривати основних бројева опремљени другачијим морфолошким и селективним граматичким категоријама, због чега представљају и другачије акомодацијске класе него што су основни бројеви. Преобразним бројевима у српском језику сматрамо *бројне именице*, *бројне придеве* и *збирне бројеве*. Од наведених, пољски језик има само збирне бројеве, док другим преобразним бројевима не располаже јер су ограничења у квантификацији основним бројевима у том језику мања него у српском.

7.1. Бројне именице

С тачке гледишта теорије акомодације, у српском језику бројне именице као што су *двојица*, *петорица*, *двадесетосморица* и сл. представљају преобразне бројеве који примарно служе као средство квантификације за X АК – именице типа *брат*, и XII АК – именица типа *властелин*, које спадају у непартитивне акомодацијске класе (што значи да не могу улазити у синтаксичку групу са бројевима типа *пет*) и у акомодацијске класе са дефективним паукалом (што значи да могу улазити у групу са паукалним бројем у ограниченим падежним контекстима); секундарно, бројне именице су се рашириле и на остале сродне акомодацијске класе са екстрарелацијским мушким родом категорије персонално, где спадају именице I АК, типа *човек*, и именице V АК, типа *судија*.

Бројне именице представљају интересантан морфолошки тип – ради се о класи лексема која нема парадигму по броју ни по роду, већ само по падежу. Гледајући изоловано од синтаксичког контекста, оне се мењају као именице типа *жена* у једнини, нпр.:

Табела 149. Парадигма бројне именице *петорица*

Ном.	петорица
Ген.	петорице
Дат.	петорици
Ак.	петорицу
Инстр.	петорицом
Лок.	(о) петорици
Вок.	петорицо

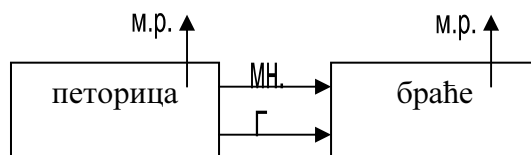
Граматички дијакритици за једнину нису у сагласности са множинском семантиком речи, која нам сугерише да би било оправдано очекивати селективну категорију множине код њих. С друге стране, једински граматички дијакрити сугеришу да се може очекивати селективна једнина.

Ни ствари са категоријом рода нису једнозначне. С обзиром на то да у морфолошком смислу реч спада у „женску” промену, очекивали бисмо да има селективни женски род. Међутим, као што смо већ нагласили, њима се могу квантификовати само именице селективног мушког рода, и то искључиво категорије живо и персонално, које спадају у I АК (типа *човек*), V АК (типа *судија*), X АК (типа *брат*) и XII АК (типа *властелин*). То показује следећи тест супституције:

СРП.: *петорица људи – петорица браће – петорица судија – петорица властеле – *петорица паса – *петорица жена – *петорица села – *петорица деце – *петорица пилади – *петорица вечери.*

Акомодација у групи сачињеној од бројних именица функционише тако да бројна именица акомодира именицу која се квантификује у облик генитива и множину. Дакле, бројна именица заузима позицију акомодатора, док је квантификована именица у позицији акомодираниог члана. Јавља се још једна корелација која се не може дефинисати као акомодација у ужем смислу речи, а она се огледа у томе што се селективна категорија рода именице из групе усклађује са селективном

категоријом бројне именице путем избора одговарајуће именичке лексеме која припада одређеној акомодацијској класи и која се одликује одређеном семантичком структуром. Графички то приказујемо на следећи начин:

Слика 75. Акомодација именице уз бројну именицу

У различитим падежним контекстима група са бројном именицом улази у синтаксичке односе са другим члановима реченице на следећи начин:

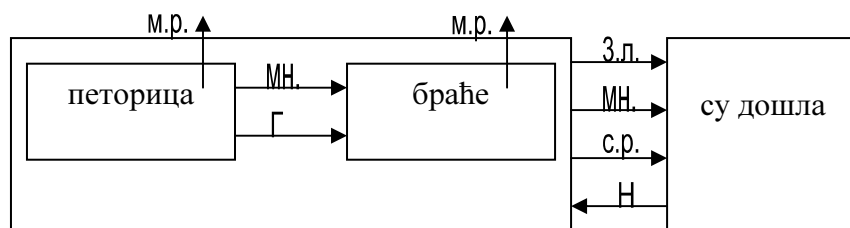
Ном.: Петорица браће су дошла.

Ген.: Стидим се петорице браће.

Дат.: Верујем петорици браће.

Ак.: Видимо петорицу браће...

Бројна именица акомодира свој облик падежа у складу са селективним падежом глагола у личном облику у позицији предиката, док је квантификована реч фиксирана у облику генитива множине, слично рекцијској падежној допуни. Номинативски контекст приказујемо графички на следећи начин:

Слика 76. Двосмерна акомодација синтагме са бројном именицом и глагола у личном облику

Анализа номинативског контекста показује да група са бројном именицом у номинативу акомодира лични облик глагола у средњи род и множину, а не у женски род и јединину, како би се очекивало по њеном морфолошком типу. У осталим падежним контекстима не показују се друге селективне особине синтагме са бројном именицом, нпр. у генитиву:

Слика 77. Једносмерна акомодација синтагме са бројном именицом у генитивском контексту

Слично је у дативу:

Слика 78. Једносмерна акомодација синтагме са бројном именицом у дативском контексту

Додатне селективне особине синтаксичке групе са бројном именицом долазе до изражаја у конструкцијама са придевским атрибутима, због чега проширујемо наш дијагностички контекст на следећи начин:

Ном.: Та наша петорица браће су дошла.

Ген.: Стидим се те наше петорице браће.

Дат.: Верујем тој нашој петорици браће.

Ак.: Видимо ту нашу петорицу браће...

Из проширеног контекста се види да у косим падежима синтагма са бројном именицом акомодира придеве у позицији атрибута у облике женског рода једнине, док у номинативу тражи облике средњег рода множине. Све те информације узете заједно дозвољавају нам да закључимо да се синтаксичке групе са бројним именицама понашају дистрибутивно еквивалентно именицама типа *брат* у множини (X АК).

Тест редукције се може извести без бојазни за квалитет синтаксичке везе – с обзиром на то да је квантификована именица акомодирана по две граматичке категорије, њено уклањање не омета друге синтаксичке односе пошто све везе са остатком контекста воде преко акомодатора, а не преко квантификоване речи, нпр.:

Петорица браће су дошла. – Петорица су дошла.

Нема петорице браће. – Нема петорице.

Верујем петорици браће. – Верујем петорици.

Видим петорицу браће. – Видим петорицу.

На основу горе изложеног можемо дефинисати нову акомодацијску класу у српском језику у коју спадају бројне именице:

Табела 150. Акомодацијска класа синтагми са бројним именицама и именицама *X АК, I АК (перс.), V АК, XII АК*

XXXII АК (петорица + X АК / I АК (перс.), V АК, XII АК)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	петорица
Ген.	х	петорице	х	х	х	х
Дат.	х	петорици	х	х	х	х
Ак.	х	петорицу	х	х	х	х
Инстр.	х	петорицом	х	х	х	х
Лок.	х	петорици	х	х	х	х
Вок.	х	петорицо	х	х	х	х

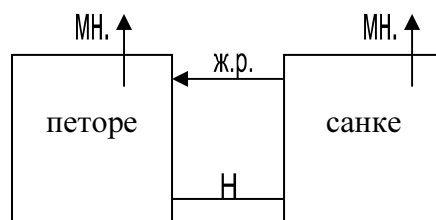
7.2. Бројни придеви

Бројни придеви су преобразни бројеви, посебно средство квантификације, који спадају у придевски морфолошки тип, с тим што немају парадигматску категорију броја, али имају парадигматску категорију рода и падежа. Такви бројеви су нпр.: *двоји, -е, -а; троји, -е, -а; четвори, -е, -а*, итд. Секундарно, у ову групу спадају и множински облици основног броја *један (једни, једне, једна)*.

С тачке гледишта теорије акомодације, бројни придеви служе пре свега да квантификују именице које спадају у акомодацијске класе *pluralia tantum*, као што су XX АК – именице типа *мемоари*, XXI АК – именице типа *санке*, и XXII АК – именице типа *врата*. На исти начин на који је број „пет” [...] однос између једне књиге као параметра и свих књига у скупу означеном количинским изразом *пет књига*” (ПИПЕР и др. 2005: 873), тако је и бројни придев *петори, -е, -а* однос између израза *једне санке* као параметра и свих санки у скупу означеном количинским изразом *петоре санке*. Секундарно, бројни придеви могу потенцијално проширити своју употребу и на остале акомодацијске класе

именица које нису *pluralia tantum* и које имају регуларан парадигматски број, тј. које имају секундарну селективну множину. Међутим, у том случају, таква квантификација се разликује од оне која се врши основним бројевима по томе што се у конструкцијама са основним бројевима броје појединачни елементи скупа, а у конструкцијама са бројним придевима се броје скупови и предмети сложени од више целина. Нпр. синтагмама *пет прапораца*, *пет књига* означавамо број елемената скупова, док синтагмама *петори прапорци*, *петоре књиге* означавамо број скупова⁶⁶.

Шематски се однос акомодације у групи са именицом *pluralia tantum* и бројним придевом може приказати на следећи начин:

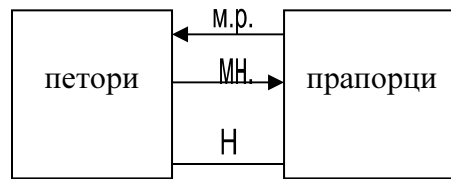

Слика 79. Односи синтаксичке акомодације унутар синтагме са бројним придевом и обликом именице селективног женског рода

Именица *pluralia tantum* акомодира бројни придев у одговарајући облик рода, док се облик падежа усклађује по принципу *чисте конгруенције*. За то време, селективна категорија броја се усклађује избором категорије лексема.

Нешто је другачији однос акомодације у групи са именицама са парадигматском категоријом броја, нпр.:

⁶⁶ Нпр. именица *кола* у значењу *аутомобил* требало би да се квантификује искључиво бројним именицама: *једна*, *двоја*, *петора кола*; с друге стране, именица *кола* (у значењу *крugови*, *точкови*) требало би да се квантификује основним бројем да се означи број елемената скупа: *једно коло*, *два кола*, *пет кола*. Колико је та нијанса важна, показују примери именица *pluralia tantum* са већим степеном „нераздвојивости” елемената тог сложеног скупа, уп.: *једне*, *двоје*, *петоре гаће*: **једна гаћа*, **две гаће*, *(?)пет гаћа*. Међутим, на овом пољу у савременом српском језику бројни придеви се све више повлаче, нарочито у контексту где им конкуришу синтагме са бројем типа *пет*.

Слика 80 . Односи синтаксичке акомодације унутар синтагме са бројним придевом и обликом именице селективног женског рода

Именица са парадигматском категоријом множине акомодира бројни придев у одговарајући облик рода, за то време бројни придев акомодира именицу у облик множине, док се облик падежа усклађује по механизму чисте конгруенције и њега акомодира неки синтаксички члан ван дате синтагме (нпр. лични облик глагола).

Тест редукције у коме се редукује бројни придев даје добро акомодирани и добро актуелизоване синтаксичке конструкције, нпр.:

Петори прапорци звоне. – Прапорци звоне.

За то време, тест редукције у коме се редукује именица даје добро акомодирани, али релативно слабо актуелизоване конструкције, нпр.:

Петори прапорци звоне. – (?)петори звоне.

Синтагме са бројним придевима разврставамо у већ постојеће акомодацијске класе у које спадају именице *pluralia tantum*, нпр. синтагма *петори прапорци* има истоветно синтаксичко понашање као именице XX АК, типа *мемоари*:

Табела 151. Акомодацијска класа синтагми са бројним придевима и именицама II АК

XX АК – мемоари (<i>петори прапорци</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	петори прапорци	х	х
Ген.	х	х	х	петорих прапораца	х	х
Дат.	х	х	х	петорим прапорцима	х	х
Ак.	х	х	х	петоре прапорце	х	х
Инстр.	х	х	х	петорим прапорцима	х	х
Лок.	х	х	х	петорим прапорцима	х	х
Вок.	х	х	х	петори прапорци	х	х

У ту акомодацијску класу спадају и синтагме сачињене од бројних придева и других именица I АК, типа *човек*, II АК, типа *сто*, VII АК типа *тале 1*, и XX АК, типа *мемоари*.

Синтагма *петоре ципеле* показује исте селективне категорије као и именице XXI АК, типа *санке*:

Табела 152. Акомодацијска класа синтагми са бројним придевима и именицама III АК

XXI АК – <i>санке</i> (<i>петоре ципеле</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	петоре ципеле	х
Ген.	х	х	х	х	петорих ципела	х
Дат.	х	х	х	х	петорим ципелама	х
Ак.	х	х	х	х	петоре ципеле	х
Инстр.	х	х	х	х	петорим ципелама	х
Лок.	х	х	х	х	петорим ципелама	х
Вок.	х	х	х	х	петоре ципеле	х

У ту акомодацијску класу спадају и синтагме сачињене од бројних придева и других именица III АК, типа *човек*, V АК, типа *војвода*, VIII АК, типа *вече*, IX АК, типа *очи*, и XXI АК, типа *санке*.

Синтагма *петора кола* показује исте селективне категорије као и именице XXII АК, типа *врата*:

Табела 153. Акомодацијска класа синтагми са бројним придевима и именицама XXII АК (или IV АК)

XXII АК – <i>врата</i> (<i>петора кола</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	петора кола
Ген.	х	х	х	х	х	петорих кола
Дат.	х	х	х	х	х	петорим колима
Ак.	х	х	х	х	х	петора кола
Инстр.	х	х	х	х	х	петорим колима
Лок.	х	х	х	х	х	петорим колима
Вок.	х	х	х	х	х	петора кола

У ту акомодацијску класу спадају и синтагме сачињене од бројних придева и других именица IV АК, типа *село*, VI АК, типа *гето*, и XXII АК, типа *врата*.

Бројни придеви могу формирати синтаксичку групу и са појединим облицима именица које спадају у хетероклитичке акомодацијске класе: конкретно, ради се о именицама које припадају X АК, типа *браћа*, и XI АК, типа *деца*. Са тим именицама бројни придеви могу ући у однос акомодације једино у номинативу множине, пошто у осталим падежним контекстима у множини облици тих именица имају селективну јединину, нпр.:

*Петора браћа – *неторих браће, *неторим браћи...*

Такву дефективну акомодацијску класу табеларно приказујемо на следећи начин:

Табела 154. Акомодацијска класа синтагми са бројним придевима и именицама X АК и XI АК

XXXIII АК (<i>петора браћа/деца</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	х	х	х	петора браћа / петора деца
Ген.	х	х	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	х	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

Са осталим акомодацијским класама именица бројни придеви не могу формирати синтаксичку групу, у њих спадају XII АК – именице типа *властелин*, XIII АК – именице типа *пиле 2*, XIV АК – именице типа *прстен*, XV АК – именице типа *грана*, XVI АК – именице типа *дрво*, XVII АК – именице типа *Павле*, XVIII АК – именице типа *фламенко*, и XIX АК – именице типа *Карен*.

7.3. Збирни бројеви

С тачке гледишта теорије акомодације, збирни бројеви као што су *двоје*, *троје*, *четворо* представљају примарно средство квантификације за именице хетероклитичких акомодацијских класа са несиметричном акомодацијом броја, као што су X АК, где спада нпр. и именица *господин*, XI АК – именице типа *дете*, XII АК – именице типа *властелин*, и XIII АК – именице типа *пиле 2* (*пиле* - *пилад*). Облици тих именица који служе обележавању нејединских денотата имају селективну категорију јединине у неким или свим падежним контекстима, због

чега је њихово комбиновање са основним бројевима тада онемогућено. Тако је преобразност у случају збирних бројева ишла у смеру отклањања ове немогућности. Ту спадају и именице VIII АК, типа *око*, које због несиметрије у акомодацији рода показују одређене тешкоће приликом повезивања са бројем *два* у одређеним падежним контекстима⁶⁷.

7.3.1. Квантификација збирним бројем и семантичке особине именице у српском језику

Специфичне семантичке особине именица ових акомодацијских класа, као што су персоналност и хомогеност по полу (нпр. *господа*, *властела* подједнако су и мушкарци и жене) или незрелост и неодређеност по полу (нпр. *дете*, *пиле*) могу се наћи и код именица других акомодацијских класа, због чега се оне могу секундарно квантификовати збирним бројевима. Секундарно, збирни бројеви служе за квантификовање множине именица VII АК, типа *пиле 1* (*пиле–пилићи*), које означавају млада бића, тј. она код којих полне карактеристике нису изражене, нпр. *двоје пиледи/пилића*, *двоје прасади/прасића*, али и *двоје деце*.

Секундарно се збирним бројевима могу квантификовати одабране именице I АК, типа *човек*, или V АК, типа *војвода*, приликом чега су правила њиховог одабира базирана на семантичким критеријумима. Пошто све те именице имају коокурентну квантификацију основним бројевима, најчешће долази до репартиције значења синтагми са основним бројем и синтагми са збирним бројем, у правцу означавања хомогености или хетерогености групе по полу. Облици неквантификоване множине именица често не пружају непосредне информације о њиховој семантичкој структури, нарочито ако се ради о скуповима сачињеним од јединица које могу бити хетерогене по полу. Нпр. следеће речи:

студенти : студенти

формално се ни по чему не разликују, иако знамо да се тим обликом може означити и група сачињена од искључиво мушких особе, и група сачињена од

⁶⁷ Иронично, ради се о предметима који се обавезно јављају у пару. Несиметрија у акомодацији рода вероватно је последица укидања категорије двојине и њеног усклађивања са немаркираним плуралом у историјском развоју српског језика.

неких мушких и неких женских особа. У развијеном облику то представљамо на следећи начин:

студенти (студент + студент) : студенти (студент + студенткиња).

Према томе, различите семантичке структуре могу бити представљене истим језичким знаком. Први облик *студенти (студент + студент)* квантификује се основним бројем, нпр. *два студента*, како смо већ показали у делу о паукалним синтагмама, али зато други облик *студенти (студент + студенткиња)* не може се квантификовати на исти начин, већ се обавезно користи збирни број, нпр. *двоје студената*. Сличан однос налазимо и у пару синтагми *две судије : двоје судија*.

Селективност коју именица *студент* показује у вези са квантификатором није граматичког карактера, већ лексичко-семантичког, тј. манифестује се као одабир бројне лексеме са одређеним семантичким особинама (*два* означава хомогено мушко друштво, *двоје* означава хетерогено друштво). Именичка лексема која се квантификује збирним бројем мора спадати у мушки семантички тип, никако у женски нпр.: *двоје људи*, нипошто **двоје жена*. Такође, именичка лексема мора дозвољавати могућност да пол унутар групе коју она означава буде хетероген, па се збирним бројевима не могу квантификовати именице са искључиво мушком семантичком структуром, нпр. **двоје мушкараца*, *(?)двоје војвода*⁶⁸, *(?)двоје браће*⁶⁹. Хетерогеност по полу се на овај начин не може описивати уз све именице, већ претежно уз оне којима се означавају људска бића, нпр.: **двоје села*, **двоје љубави*, **двоје столова*, *(?)двоје паса*; *(?)двоје коња*⁷⁰, што значи да се именице II АК, типа *сто*, III АК, типа *жена*, IV АК, типа *село*, и IX АК, типа *вече*, не могу квантификовати збирним бројевима, чак ни у циљу метафоричног означавања групе људи мешане по полу, што постоји као могућност у пољском језику.

⁶⁸ Иако је у савременом друштву могуће да жена стекне највише војне чинове, чин војводе је функционисао у историјском периоду када су војском командовали искључиво мушкарци.

⁶⁹ Синтагма *двоје браће*, *петоро браће* сугерише да се ради о веома малој деци, за разлику од синтагме са бројном именицом *двојица браће*, *петорица браће*, која конотира нешто зрелије мушке индивидуе. Синтагма *двоје браће*, *петоро браће* не може се интерпретирати као група мешаног пола, као што је у пољском језику нпр. *dwoje rodzeństwa*, *pięcioro rodzeństwa*, већ се на српском језику увек говори *брат и сестра*.

⁷⁰ Присуство збирног броја у синтагми са именицама којима се означавају животиње сугерише да се ради о пејоративном метафоричном опису људских особа.

Секундарно се збирни бројеви могу користити за обележавање квантификоване множине уз именице *pluralia tantum* у слободном разговорном стилу српског језика, нпр.: *двоје ногара, двоје панталона, двоје врата*. Таква комбинација је могућа захваљујући повлачењу бројних придева и ширењу збирних бројева на њихов рачун. Ипак, за говорнике са изграђеним стилем много су прикладније конструкције са бројним придевима *двоји ногари, двоје панталоне, двоја врата*.

По свему судећи, у процесу квантификације збирним бројевима приликом усклађивања облика и типова лексема у конструкцији не ради се о појавном облику синтаксичке акомодације у ужем смислу. Међутим обраћамо пажњу на овај случај јер се синтагме са збирним бројевима понашају као посебна акомодацијска класа у широј синтаксичкој структури.

7.3.1.1. Морфолошки тип збирног броја

Збирни број представља реч са парадигматском категоријом падежа – он се мења по падежним облицима, мада они полако излазе из употребе. Док се падежни облици збирних бројева *двоје* и *троје* још понегде могу срести у употреби, падежни облици већих збирних бројева готово су потпуно ишчезли⁷¹, нпр.:

Табела 155. Падежна парадигма збирних бројева

Ном.	двоје	троје	четворо
Ген.	двога	трога	четворга
Дат.	двома	трое	четворма
Ак.	двоје	троје	четворо
Инстр.	двома	троје	четворо
Лок.	двома	трома	четворма
Вок.	двоје	троје	четворо

Пипер и Клајн сугеришу да се збирни бројеви скоро увек употребљавају као непроменљиве речи, а наводе и неколико примера у којима се збирни бројеви

⁷¹ Табелу конструисао П. О. према ПИПЕР, КЛАЈН 2013:145

употребљавају самостално или у комбинацији са облицима личних заменица, приликом чега „такав збирни број може бити употребљен у било ком падежном облику” (ПИПЕР, КЛАЈН 2013: 145, 146). На основу те парадигме синтагме са збирним бројем и заменицом по падежима, покушали смо да реконструишемо сличну парадигму која би се састојала од збирног броја и именице, приликом чега смо закључили да синтаксичке групе сачињене од збирних бројева и именица ипак показују необично понашање у појединим падежним контекстима, нпр.:

Ном.: *Двоје студената је дошло. Двоје студената су дошли.*

Ген.: **Нема двога студената. (?)Нема двоје студената.*

Дат.: *Верујем двома студентима.*

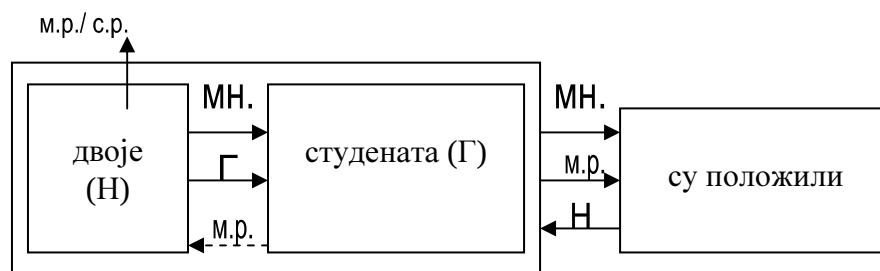
Ак.: *Видим двоје студената.*

Инстр.: *Поносим се двома студентима.*

У даљем току излагања коментаришемо један по један падежни контекст.

7.3.1.2. Акомодација синтагме са збирним бројем у падежним контекстима

У номинативском падежном контексту имамо две варијанте конструкције и обе су правилно акомодиране. Варијантност се огледа у алтернативности личног облика глагола у позицији предиката, који може бити или у множини мушког рода (истоветног рода као именица), или у једнини средњег рода. То је ситуација која личи на случај који смо имали код синтагми са бројевима типа *пет*, графички тај тип конструкције представљамо на следећи начин:

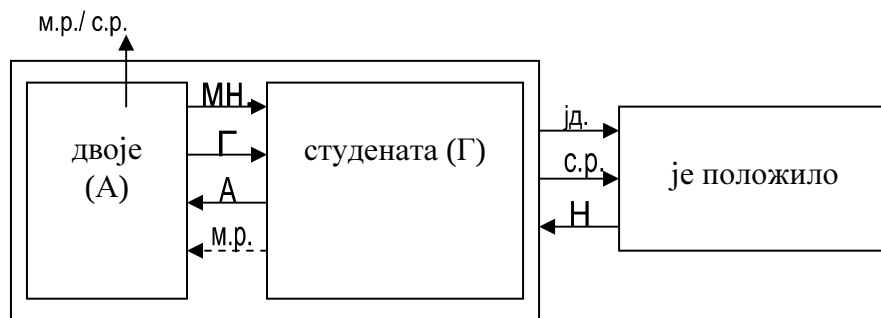

Слика 81 . Синтагма са збирним бројем и личним обликом глагола у двосмерној акомодацији

Број *двоје* је у облику номинатива, који дугује селективном номинативу личног облика глагола, чији је он граматички субјекат. Унутар синтагме, број *двоје* акомодира именицу *студент* у облик множине на основу своје екстрарелацијске множине, истовремено га акомодирајући у зависни облик падежа – генитив.

Именица *студент* има селективни мушки род, али она не може да акомодира број *двоје* (што представљамо испрекиданом стрелицом) јер тај збирни број такође има селективну категорију рода, која се манифестује као одабир именица мушког или средњег рода одређених семантичких карактеристика. Таква егзоцентрична синтаксичка група улази у однос двосмерне акомодације са изразом предиката на тај начин што глагол преко облика збирног броја акомодира синтагму у номинатив, а синтагма са збирним бројем акомодира глагол у треће лице множине и множину. Захваљујући облику номинатива збирног броја, именица може да уђе у секундарну синтаксичку везу са личним обликом глагола и акомодира га у свој селективни мушки род.

Када је лични облик глагола у трећем лицу једнине, графички се то може представити на следећи начин:

Слика 82 . Синтагма са збирним бројем и личним обликом глагола у двосмерној (алтернативној) акомодацији

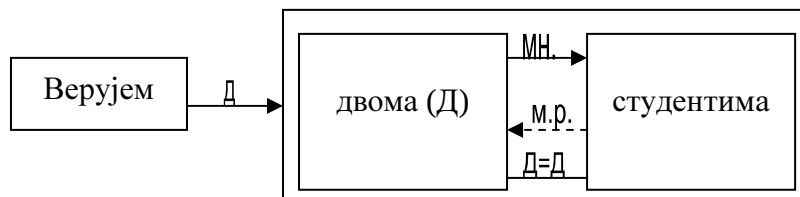
Збирни број је у облику акузатива, који не дугује личном облику глагола, већ именици *студент*, која се квантификује; с друге стране, збирни број акомодира именицу у облик генитива – ради се, дакле, о двосмерној акомодацији падежа, тј. егзоцентричној групи код које граматичка категорија падежа не служи да се успостави синтаксичка веза са личним обликом глагола, него да се конституише сама синтагма са збирним бројем. Збирни број још акомодира именицу у множину, а именица не може да акомодира збирни број у свој селективни мушки род (представљено испрекиданом стрелицом). Таква група као целина улази у номинативски контекст уз лични облик глагола на тај начин што се ниједан облик падежа унутар групе не мења, а с друге стране, синтагма као целина (а не чланови

синтагме кумулативно) акомодира лични облик глагола у треће лице, једнину и средњи род.

Необично понашање се манифестује у облику генитива, где падежни наставак збирног броја одудара од његове множинске семантике; истовремено, он одудара од множинског наставка именице са којом формира синтагму, због чега се та конструкција не може прихватити као исправна. С обзиром на ту асонанцу граматичких дијакритика, алтернативни облик синтагме (синкретичан са оним из номинативског и акузативског контекста), потискује из употребе конгруентну генитивску конструкцију, а посредно и облик збирног броја у генитиву. Међутим, структурно гледано, ни алтернативна синтагма *двоје студената* у генитивском контексту није добро акомодирана: то само тако изгледа због генитива множине именице, али тај генитив именица дугује збирном броју, а не личном облику глагола, па се веза не сигнализује добро. Отуд следи закључак да се у генитивском контексту синтагма са збирним бројем и именицом не може конструисати понављањем синтаксичких односа из синтагме са збирним бројем и заменицом, те да те две синтагме нису дистрибутивно еквивалентне, уп.:

*Стидим се тога двога: *стидим се двога студената : (?)стидим се двоје студената.*

Приметно је да је грађа дативске и инструменталске падежне синтагме другачија од номинативске и акузативске, као и од алтернативне генитивске. Ради се о конструкцији која личи на синтагме са бројем типа *два*, о егзоцентричној групи са акомодираним и конгруентним падежом, код које облик падежа служи не да конституише групу, већ да је повеже са личним обликом глагола и његовим селективним падежом. Графички се то може представити на следећи начин:

Слика 83 . Синтагма са збирним бројем у дативском падежном контексту

Представљена ситуација подсећа делимично на акомодацијску парадигму синтагме са бројевима типа *pięć* у пољском језику, где у номинативском и акузативском контексту имамо егзоцентричну неконгруентну синтаксичку групу са двосмерно акомодираним падежом, а у осталим контекстима имамо егзоцентричну конгруентну групу са једносмерно акомодираним падежом, с том разликом што код синтагми са збирним бројевима у генитивском контексту долази до истискивања синтагме са збирним бројем у облику генитива и до замене алтернативном конструкцијом из номинативског/акузативског контекста. Истискивање из синтагми би могло да наговештава почетну фазу у процесу нестајања облика генитива из парадигме збирног броја.

Нешто је другачија слика у синтагмама са збирним бројем и именицама које спадају у хетероклитичке акомодацијске класе са асиметричном акомодацијом броја, као што су X АК – именица *господин*, XI АК – именице типа *дете*, XII АК – именице типа *властелин*, и XIII АК – именице типа *тиле* 2. Наиме, код синтагми са тим именицама није могуће реконструисати већи број падежних контекста:

Ном.: *Двоје деце је дошло.*

Ген.: **стидим се двога деце – (?)стидим се двоје деце*

Дат.: **верујем двома деци – (?)верујем двома деце – *верујем двоје деце*

Ак.: *Видим двоје деце.*

Инстр.: **управљам двома децом – (?)управљам двома деце – *управљам двоје деце.*

Из анализе овог дијагностичког контекста следи да синтагме са збирним бројевима и именицама из те акомодацијске класе не могу улазити у дативски и инструменталски падежни контекст, док у генитиву, као и остале акомодацијске класе овог типа имају заменски облик парадигме. Конструкцију *(?)управљам двома деце* сматрамо трансформацијом неке веће описне конструкције, а не примарном формацијом. Такође, конструкције које се могу чути у говорном српском језику у облику *Двоје деце су дошла / су дошли* не сматрамо продуктом акомодације, већ актуелизације и не анализирамо их.

7.3.1.3. Акомодација придевског атрибута - показна заменица

У дијагностичком контексту који је проширен придевским атрибутом уочавамо неке специфичности у односу на претходни тест. Нпр. у номинативском контексту могућа је варијанта у акомодацији придевских речи у позицији атрибута:

Тих наших двоје студената је дошло / су дошли.

(?)То наше двоје студената је дошло / су дошли.

Међутим, контекст који је проширен не показном и присвојном заменицом, већ придевом, који им је дистрибутивно еквивалентан, открива више детаља: немаркирана позиција придева је иза бројне речи, а показне заменице испред, нпр.:

(?)Младих двоје студената је дошло / су дошли.

Двоје младих студената је дошло / су дошли.

(?)Тих младих двоје студената је дошло / су дошли.

Тих двоје младих студената је дошло / су дошли.

(?)Тих наших младих двоје студената је дошло / су дошли.

Тих двоје наших младих студената је дошло / су дошли.

Осим у генитив множине, синтагма са збирним бројем као целина може акомодирати показну заменицу у номинатив, једнину и средњи род на исти начин као и предикатски израз, нпр.:

То двоје младих студената је дошло / су дошли.

То двоје наших младих студената је дошло / су дошли.

То је ситуација другачија од оне код синтагми са бројевима типа *пет*, где нема тако значајних разлика између позиција појединих придевских речи у односу на бројну реч, као ни могућности да се показна заменица употреби у другачијем облику него што је генитив множине, нпр.:

Младих пет студената је дошло / су дошли.

Пет младих студената је дошло / су дошли.

Тих младих пет студената је дошло / су дошли.

Тих пет младих студената је дошло / су дошли.

Тих наших младих пет студената је дошло / су дошли.

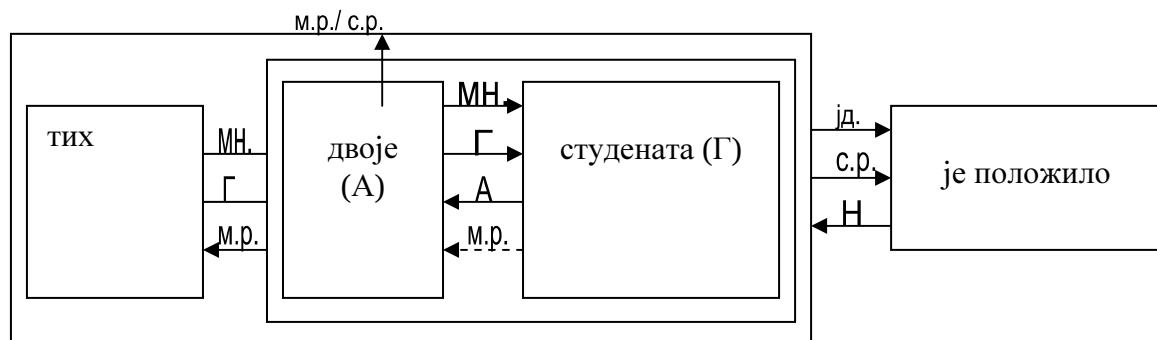
Тих наших пет младих студената је дошло / су дошли

Тих пет наших младих студената је дошло / су дошли.

**то младих пет студената...*

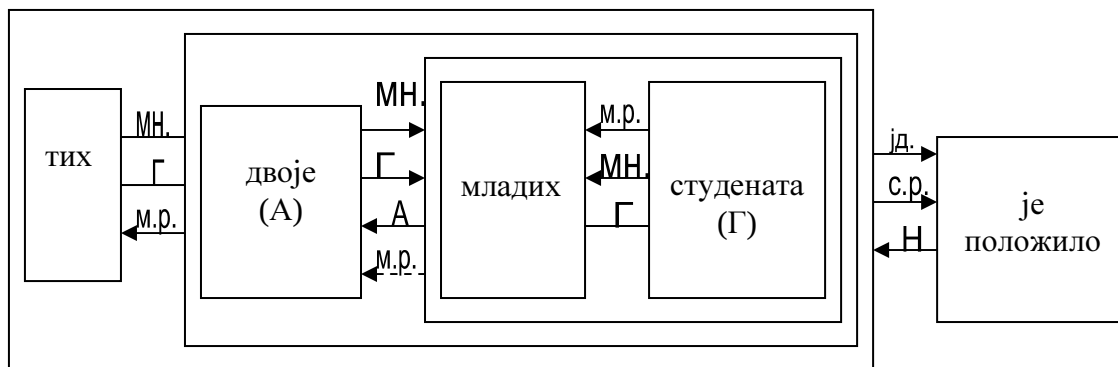
Наведени тест супституције показује да у српском језику синтагме са збирним бројевима нису дистрибутивно еквивалентне синтагмама са бројевима типа *пет* што се тиче акомодације придевског атрибута (нити позиционирања придевских речи), те да код тог немаркираног израза треба разликовати најмање две позиције: једну испред збирног броја, за показну заменицу, која може бити или у облику генитива (када је акомодира квантификована именица) или у номинативу јединине средњег рода (када је акомодира синтагма са збирним бројем као целина), и још једну, иза збирног броја, која може бити искључиво у облику генитива (када је акомодира облик именице која се квантификује):

Структуру сачињену од синтагме са збирним бројем, с једне стране, и показне заменице у позицији атрибута представљамо на следећи начин:

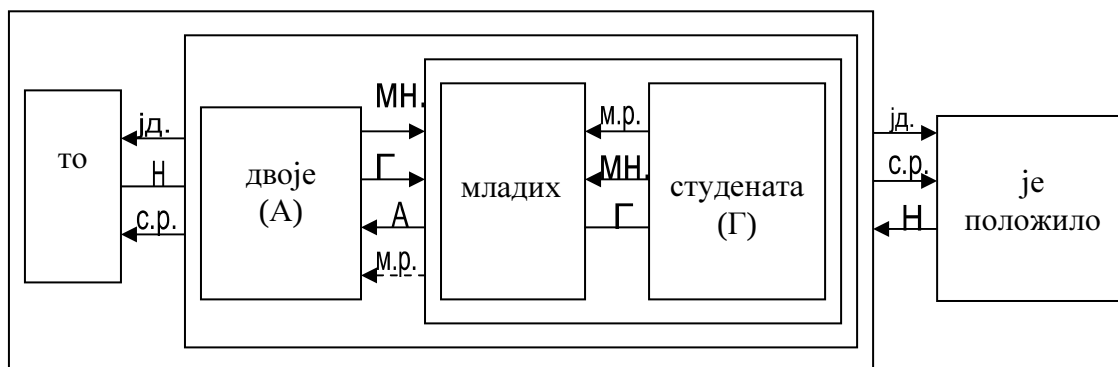
Слика 84 Акомодација атрибута уз синтагму са збирним бројем у номинативском контексту

Уколико проширимо синтагму са збирним бројем додатним придевским речима, добијамо следећу конструкцију:

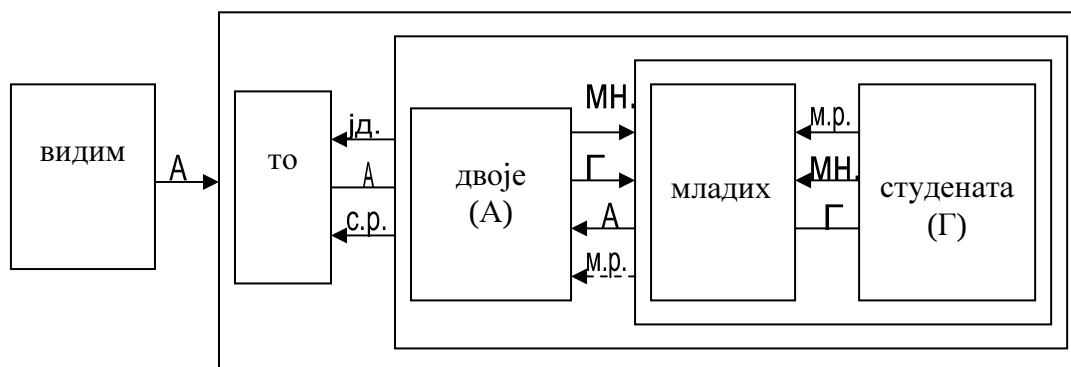
Слика 85 Акомодација и позиционирање атрибута уз синтагму са збирним бројем у номинативском контексту

Позиција показне заменице може се попунити и обликом у номинативу једине средњег рода. У том случају дијаграм добија нешто измењен облик:

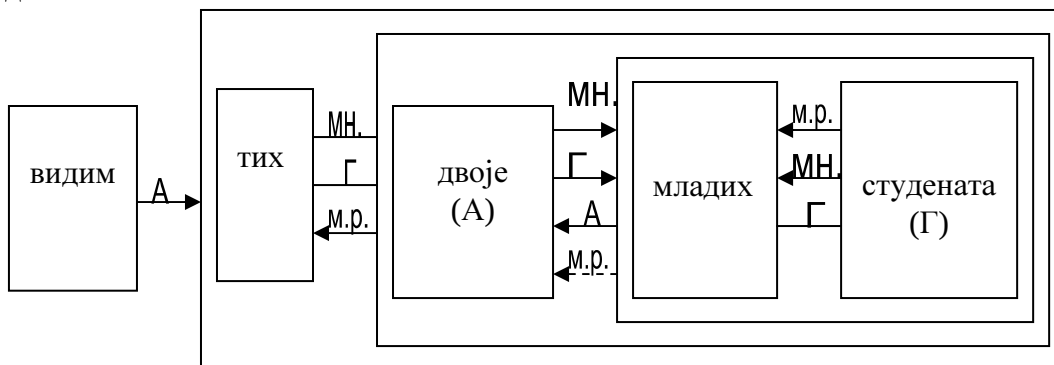
Слика 86 Акомодација и позиционирање показне заменице у позицији атрибута уз синтагму са збирним бројем у номинативском контексту

Слично је и у акузативском контексту, нпр. конструкцију *Видим то двоје наших студената* представљамо на следећи начин:

Слика 87 Акомодација и позиционирање показне заменице у позицији атрибута уз синтагму са збирним бројем у акузативском контексту

Алтернативну конструкцију *Видим тих двоје наших студената* представљамо на следећи начин:

Слика 88 Алтернативна акомодација показне заменице у позицији атрибута уз синтагму са збирним бројем у акузативском контексту

У синтагмама са збирним бројевима и именицама које спадају у хетероклитичке акомодацијске класе са асиметричном акомодацијом броја, као што су X АК – именица *господин*, XI АК – именице типа *дете*, XII АК – именице типа *властелин*, и XIII АК – именице типа *пила* 2, облик показне заменице у позицији атрибута је доминантно номинатив или акузатив, нарочито ако је синтагма са збирним бројем проширена описним придевом, нпр.:

То двоје деце је дошло. – (?)Тих двоје деце је дошло.

*То двоје лепе деце је дошло. – *Тих двоје лепе деце је дошло.*

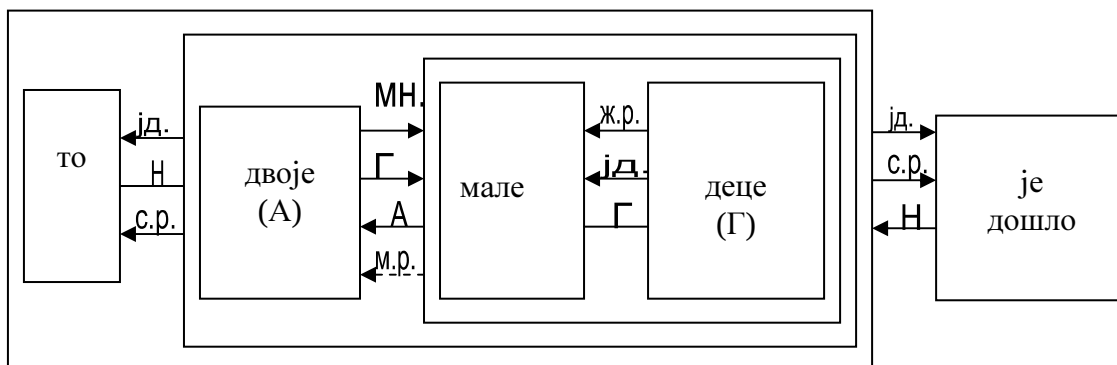
То петоро госпoде је дошло. – (?)Тих петоро госпoде је дошло.

*То петоро фине госпoде је дошло. – *Тих петоро фине госпoде је дошло.*

То четворо пилади је дошло. – (?)Тих четворо пилади је дошло.

*То четворо мале пилади је дошло. – *Тих четворо мале пилади је дошло.*

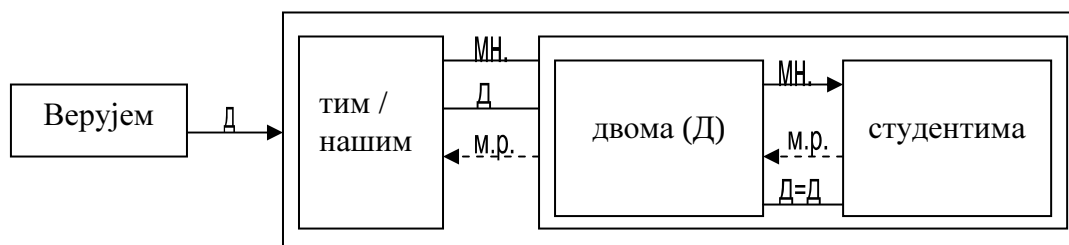
Разлог за неисправност конструкције са обликом показне заменице у генитиву множине јесте селективна једнина облика генитива именица (*деце*, *пилади*, *госпoде*). Графички то представљамо на следећи начин:

Слика 89 Акомодација и позиционирање показне заменице у позицији атрибута уз синтагму са збирним бројем и именицама X АК – типа господин, XI АК – типа дете, XII АК – типа властелин, и XIII АК – типа пиле 2, у номинативском контексту

7.3.1.4. Придев у позицији атрибута уз синтагме са збирним бројем

Позиција придевског атрибута иза збирног броја у номинативском, генитивском и акузативском падежном контексту има облик генитива множине, који је у вези са обликом генитива именице из синтаксичке групе двосмерно акомодирани по падежу; у осталим падежним контекстима облик падежа придевског атрибута усклађен је са селективним падежом глагола и конгруира са парадигматским падежом именице, нпр.:

Слика 90 Акомодација придева у позицији атрибута уз синтагму са збирним бројем у дативском контексту

У дативском, инструменталском (и локативском) падежном контексту нема варијантности облика показне заменице као што је то био случај у номинативском, и акузативском, нпр.:

Верујем тим двома студентима.

Верујем тим нашим двома студентима.

Верујем тим двома нашим студентима.

Верујем тим нашим младим двома студентима.

7.3.1.5. Акомодацијске класе синтагми са збирним бројевима

У српском језику, синтагме са збирним бројевима понашају се слично као синтагме са бројем типа *пет* најпре по томе што акомодирају лични облик глагола и придевски предикатив (П. П.) на исти начин (у једнину средњег рода, или у множину и одговарајући селективни род именице), те показују сличну грађу у номинативском и акузативском (секундарно и у генитивском) падежном контексту. Разлика у односу на њих је у томе што се код синтагми са збирним именицама отварају две потпозиције у позицији придевског атрибута: једна за показну заменицу (ПОК.) испред збирног броја, а друга за присвојне заменице и описне придеве иза збирног броја. Такође, акомодацијске парадигме синтагми са збирним бројевима богатије су за дативски и инструменталски падежни контекст, који не постоје код синтагми са бројем типа *пет*, одакле следи закључак да се синтагме са збирним бројевима у ширем синтаксичком окружењу понашају слично као паукалне синтагме. Правила њиховог повезивања са другим придевским речима у ширем синтаксичком окружењу табеларно приказујемо на следећи начин:

Табела 156. Акомодацијска класа синтагми са збирним бројевима и именицама I АК – типа човек

XXXIV АК (<i>двоје</i> + I АК – човек)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	двоје људи	двоје људи	х	х
			двоје људи (ПОК.)			
Ген.	х	х	х	двоје људи (П. П., Ном., Ак., Лок.) + (ПОК. Ном., Ак.)	х	х
				(?)двоје људи (Ген.)		
Дат.	х	х	х	двома људима	х	х
Ак.	х	х	двоје људи (ПОК.)	х	х	х

Инстр.	х	х	х	двома људима	х	х
Лок.	х	х	х	двома људима	х	х
Вок.	х	х	х	двоје људи	х	х

Карактеристика те акомодацијске класе јесте:

- а) алтернативно акомодирање показне заменице у позицији атрибута у облик номинатива/акузатива средњег рода једнине или у облик генитива множине (мушког рода), што означавамо скраћеницом ПОК. у одговарајућем пољу;
- б) алтернативно акомодирање предикатског израза или у облик средњег рода једнине (које прати облик придевског предикатива у генитиву множине, што означавамо скраћеницом П. П.), или у облик мушког рода множине (које прати облик придевског предикатива у номинативу множине мушког рода);
- в) заменски облик синтагме *двоје студента* попуњава генитивски падежни контекст и спаја се са облицима атрибутог израза у генитиву множине по принципу просте адјункције (прикључења).

У исту акомодацијску класу спадају синтагме са збирним бројем и именицама АК V, типа *судија*, VII АК, типа *пиле 1*, и XX АК, типа *мемоари*.

Аналогно овој акомодацијској класи понашају се синтагме са збирним бројем и именицама XXI АК, типа *санке*, с тим што оне акомодирају облике претежно у женски род:

Табела 157. Акомодацијска класа синтагми са збирним бројевима и именицама XXI АК – типа санке

XXXV АК (двоје + XXI АК – санке)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	двоје санки	х	двоје санки	х
			двоје санки (ПОК.)			
Ген.	х	х	х	х	двоје санки (П. П., Ном., Ак., Лок.) + (ПОК. Ном., Ак.)	х
					(?)двоје санки (Ген.)	
Дат.	х	х	х	х	двома санкама	х
Ак.	х	х	двоје санки (ПОК.)	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	двома санкама	х
Лок.	х	х	х	х	двома санкама	х
Вок.	х	х	х	х	двоје санки	х

Аналогно се понашају и синтагме са збирним бројем и именицама XXII АК, типа *врата*, с тим што оне акомодирају облике претежно у средњи род множине:

Табела 158. Акомодацијска класа синтагми са збирним бројевима и именицама XXII АК – типа *врата*

XXXVI АК (<i>двоје</i> + XXII АК – <i>врата</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	двоје врата	х	х	двоје врата
			двоје врата (ПОК.)			
Ген.	х	х	х	х	х	двоје врата (П. П., Ном., Ак., Лок.) + (ПОК. Ном., Ак.)
				х	х	(?)двоје врата (Ген.)
Дат.	х	х	х	х	х	двома вратима
Ак.	х	х	двоје врата (ПОК.)	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	двома вратима
Лок.	х	х	х	х	х	двома вратима
Вок.	х	х	х	х	х	двоје врата

Упадљиво другачије понашају се именице XI АК, типа *дете*, и XIII АК, типа *пиле* 2, које означавају млада бића. Оне немају облике у дативском и инструменталском падежном контексту, већ само у номинативском и акузативском (евентуално генитивском). Предикатски израз акомодирају само у средњи род једнине, а придевски предикатив у номинатив средњег рода једнине; истовремено акомодирају придев у генитив женског рода једнине, независно од селективног падежа глагола. Табеларно те односе приказујемо на следећи начин:

Табела 159. Акомодацијска класа синтагми са збирним бројевима и именицама XI АК – типа дете

XXXVII АК (<i>двоје + XI АК – дете</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	двоје деце	х	х	х
			двоје деце (ПОК, П. П.)			
Ген.	х	двоје деце (Ном., Ак.)	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	двоје деце (ПОК.)	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

У исту акомодацијску класу спадају синтагме са збирним бројевима и именицама X АК, као што је именица *господин*, и XII АК, као именице типа *властелин*, које означавају друштво хетерогеног пола, па због тога показују варијантност приликом акомодирања предикатског израза (средњи род једнине или мушки род множине). Због селективне једнине именица ове акомодацијске класе, синтаксички однос са множинским облицима придева је немогућ, а из истог тог разлога ни синтагме из ове акомодацијске класе не могу ући у све падежне контексте.

Табела 160. Акомодацијска класа синтагми са збирним бројевима и именицама XII АК – типа *господин*

XXXVI АК (<i>двоје + XII АК – властелин</i>)	Падеж					
	Јд.			Мн.		
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М. р.	Ж. р.	С. р.
Ном.	х	х	двоје госпoде	х	х	х
			двоје госпoде (ПОК, П. П.)			
Ген.	х	двоје госпoде (Ном., Ак.)	х	х	х	х
Дат.	х	х	х	х	х	х
Ак.	х	х	двоје деце (ПОК.)	х	х	х
Инстр.	х	х	х	х	х	х
Лок.	х	х	х	х	х	х
Вок.	х	х	х	х	х	х

7.3.2. Збирни бројеви у пољском језику

У пољском језику међу збирне бројеве спадају лексеме као што су *dwoje, troje, czworo, pięcioro*, чији су преводни еквиваленти српског језика одговарајући збирни бројеви *двоје, троје, четворо, петоро*. За разлику од српског језика, у пољском језику ова класа речи је врло непродуктивна, па и поред тога што је могуће формирати облике збирних бројева већих од *dziesięcioro*, као што су нпр. *jedenascioro, piętnascioro, dwadzieścia dwoje* или *dwadzieścioro dwoje* (обе варијанте се сматрају исправним), они се изузетно ретко користе у усменој, па и у писменој комуникацији. Осим тих облика, пољски језик располаже и неодређеним збирним бројевима, као што су *kilkoro* и *kilkanaścioro*, за које у српском немамо преводни еквивалент који би припадао истој подврсти бројне речи.

Пољске граматике дају штура објашњења у вези са збирним бројевима. Према Ласковском, збирне именице, слично као и у српском, служе да означе скуп особа који је хетероген по питању пола: *dwoje ludzi, kilkoro studentów* (у поређењу са *dwaj ludzie, kilku studentów*). Друга група именица са којом се повезују збирни бројеви су неке именица *pluralia tantum*, као што су *sanie, drzwi, nożyczki*, али Ласковски не одређује ближе њихов семантички тип и не даје пример синтагме. Трећа група именица су називи младунаца (*dwoje kurcząt, kilkoro prosiąt*), из којих их потискују главни бројеви (GRZEGORCZYKOWA ET AL. 1984: 291).

С тачке гледишта теорије синтаксичке акомодације, важно је нагласити да је примарна функција збирног броја означавање хетерогености пола у синтаксичкој групи уз именице мушкоперсоналног рода, у које спадају именице I АК, типа *człowiek*, као и уз именице VI АК, типа *cham*, које у множини имају депрецијативну парадигму и акомодацију придева. Персоналност је без сумње селективна семантичка категорија за збирне бројеве јер се они лоше повезују са именицама које означавају одрасле животиње или предмете, нпр.: **dwoje kotów, *pięcioro koni, *dziesięcioro stołów*. Такође, збирни бројеви се не повезују са именицама које означавају искључиво особе мушког пола, нпр.: **dwoje mężczyzn*.

Функција збирног броја да обележи квантификовану множину у групама где је пол неизражен, дакле, за именице средњег рода које означавају млада бића и спадају у V АК, категорија живо, није подржана у потпуности аналогијом према примарној функцији збирног броја у пољском језику због тога што се ради о другачијој семантичкој категорији, категорији живо, не увек персонално. Због тога основни бројеви потискују збирне бројеве када треба квантификовати множину именица које означавају младунце животиња, нпр.:

dwoje piskłąt – dwa piskłeta; pięcioro piskłąt – pięć piskłąt.

До таквог потискивања не долази уз именице које спадају у семантичку категорију персонално, нпр.:

*dwoje dzieci – *dwa dziecka; pięcioro dzieci – *pięć dzieci.*

И друге именице средњег рода којима би се метафорично могле означити људске особе квантификују своју множину збирним бројем, нпр.:

*Dwoje ciał, dwoje serc – dwojga ciał, dwojga serc – dwojgiem ciał, dwojgiem serc*⁷².

Међу именицама средњег рода које не означавају бића, збирним бројевима се могу квантификовати само оне именице које се обично јављају у пару, па се у историјском смислу објашњавају као реликти дуала, нпр. код лексеме *oko* и *ucho*. Код ових лексема дошло је до репартиције значења: облици који се квантификују збирним бројем означавају органе чула вида и слуха, нпр.: *dwoje oczu, dwoje uszu*, док облици који се квантификују основним бројевима метафорично означавају неке друге предмете, нпр.: *dwa ucha* – два уха на лонцу, *dwa oka* – две карике ланца или два круга растопљене масти у тањиру супе.

Функција обележавања квантификоване множине у групама са именицама *pluralia tantum* је секундарна за збирне бројеве у пољском језику и подржана је пре свега специфичном семантичком структуром именица које припадају VIII АК, типа *wujostwo*. Ради се о малој класи именица *pluralia tantum* која примарно означава

⁷² Нпр. у тексту песме пољског поп-рок састава *Budka Suflera*: „[...] *bo do tanga trzeba dwojga zgodnych ciał i chętnych serc* [...]”.

брачне парове, дакле, полно хетерогену групу, са једним мушкоперсоналним чланом, нпр.:

wujostwo (wuj + ciocia), państwo (pan + pani), generałostwo (generał z żoną), prezesostwo (prezes z żoną).

Због специфичне семантичке структуре, овим именицама збирни бројеви представљају једино средство квантификације, а с обзиром на то да се примарно ради о брачном пару, преовладава број *dwoje* или *oboje*, уп.:

dwoje/oboje wujostwa przyjechali, dwoje/oboje generałostwa byli, dwoje/oboje prezesostwa czekali, dwoje/oboje państwa.

Именица *państwo*, осим што означава брачни пар, може означавати групу особа мешаног пола, у том случају употреба збирних бројева је слободнија, нпр.:

Dwoje, troje, pięcioro państwa przyszli.

Nie ma jeszcze dwojga, trojga, pięciorga państwa.

Wierze dwojgu, trojgu, pięciorgu państwa.

Widzę dwoje, troje, pięcioro państwa.

На сличан начин могуће је користити и остале именице овог типа када се у групи коју квантификујемо налази више ујака и стричева са женама, или председника, или генерала са својим женама.

Овакав тип квантификације Далевска-Грењ назива *синтетичком квантификацијом* – *kwantyfikacja odśrodkowa (syntentyczna)*, у којој се квантификују елементи скупа (DALEWSKA-GREŃ 1991: 53). Синтетичкој квантификацији она супротставља *аналитичку* – *kwantyfikacja dośrodkowa (analityczna)*, приликом које се квантификују скупови елемената, а не елементи (слично односу квантификације основним бројевима и бројним придевима у српском) и даје примере којима илуструје тај однос:

Mam troje rodzeństwa: dwóch braci i siostrę. – U nas w klasie są aż trzy rodzeństwa: Nowaków, Kowalskich i Piotrkowskich.

Oboje wujostwo przyjechali. – Przyjechały do nas wszystkie możliwe wujostwa.

Морамо на овом месту да нагласимо да друга реченица у другом пару примера није у складу са нормом савременог пољског језика. Са циљем да опише

понашање именице *wujostwo*, Далевска-Грењ изводи аналогију према именици *rodzeństwo*, што је погрешно из три разлога.

1) Именица *rodzeństwo* не спада у исти морфолошки тип као и именица *wujostwo* – морфолошки гледано, именица *rodzeństwo* мења се на исти начин као и именица *paskudztwo*, и они обоје у локативу једнине имају наставак -'e (e са претходним консонантом позиционо умекшаним), те гласе *o rodzeństwie*, *o paskudztwie*; за то време, именице *wujostwo*, *państwo*, *generaństwo* и сличне, имају наставак -u у локативу и гласе: *o wujostwu*, *o państwu*, *o generaństwu* итд.

2) Други и много важнији разлог је тај што именица *rodzeństwo* има парадигматски број, тј. има паралелну парадигму по падежима у једнинским и множинским облицима, а именице типа *wujostwo* немају – оне се мењају по падежима само у својим једнинским облицима, али акомодирају друге речи са којима улазе у синтаксичке групе у облик мушкоперсоналне множине, што бележе сви релевантни описни речници савременог пољског језика и нормативна литература. С тим у вези је и њихов специфични наставак у локативу једнине -u, по коме се разликују од сличних именица са наставком -'e, нпр. именица *państwo*, која у локативу има облик *o państwu*, нема облике морфолошке множине, означава брачни пар или групу особа нехомогеног пола и спада у VIII АК – именице *pluralia tantum* типа *wujostwo*; уколико пак именица *państwo* у локативу једнине има облик *o państwie*, тада она има и облике морфолошке множине, значи „држава” и спада у V АК – именице типа *okno*.

Према томе, именице *rodzeństwo* и *wujostwo* спадају у две различите дистрибутивне (акомодацијске) класе, због чега немају аналогна правила формалног повезивања са облицима других променљивих врста речи у синтаксичке групе. То такође значи и да у пољском језику именице VIII АК не могу ни у ком случају бити квантификоване аналитички, помоћу основних бројева типа *dwa* или *pięć*, као што погрешно сугерише Далевска-Грењ (DALEWSKA-GREŃ 1991: 55), већ искључиво збирним бројевима.

7.3.2.1. Употреба збирних бројева уз именице VII АК - именице *pluralia tantum* немушкоперсоналног селективног рода)

Поделу именица *pluralia tantum* немушкоперсоналног селективног рода према могућности њиховог повезивања са збирним бројевима извршио је Салоњи, приликом чега је добио две групе: у једну спадају именице које се могу квантификовати збирним бројевима, као што су *drzwi*, *skrzypce*, *sanie*, *wrota*, а у другу спадају оне које не могу, као што су *perfumy*, *urodziny*, *spodnie*, *schody* (SALONI 1976: 72). Притом треба нагласити да се та могућност не користи пречесто – новија истраживања показују да је употреба збирних бројева врло сужена у савременом пољском језику, те да свега неколико именица (од којих је већину побројао Салоњи) могу формирати синтаксичку групу са њима. Ана Анджејчук је спровела истраживање у коме је упоређивала узус савременог пољског језика са нормом, тако што је контрастивно анализирала језички материјал из Националног корпуса пољског језика (*Narodowy Korpus Języka Polskiego* – NKJP) и из текстова са интернета, са једне стране, и нормативне препоруке из *Великог речника правилног пољског језика* (*Wielki Słownik Poprawnej Polszczyzny* – WSPP 2006), са друге стране. Резултати су показали да чак ни речи које WSPP наводи као примере именица које могу ићи уз збирне бројеве (нпр.: *cążki*, *cęgi*, *gogle*, *kalesony*, *kombinerki*, *nożyce*, *nożyczki*, *obcążki*, *obcęgi*, *okulary*, *szczyrpe*) Национални корпус пољског језика не бележи у споју са збирним бројевима, већ илуструје да се њихова квантификација исказује претежно описно уз помоћну реч *para*, док је претраживање текстова на интернету дало још драстичнију фреквенцију те помоћне речи. Истраживање је показало и друге алтернативне методе квантификације које доминирају у односу на збирне бројеве, нпр. у квантификацији именица *pluralia tantum* које означавају празнике и светковине (као што су *urodziny*, *imieniny*, *chrzciny*, *zaręczyny*, *juwenalia*, *gody*) доминантно се употребљавају редни бројеви када се говори о слављима која прате те догађаје, а не збирни бројеви, чија је употреба теоријски могућа, али такве конструкције звуче вештачки и претенциозно. Чак и међу најистакнутијим примерима бројивих именица *pluralia tantum*, које се увек наводе као еталон у граматичким описима (ту спадају *drzwi*, *skrzypce*, *sanie*, *wrota*), Анджејчук је открила да је фреквенција употребе збирних бројева велика само за лексеме *drzwi*

и *skrzypce*, док се остале користе чешће уз основне бројеве или у описним конструкцијама са помоћном речи *para* (ANDRZEJCZUK 2011). Те информације нам говоре да у пољском језику збирни бројеви углавном немају упориште међу именицама *pluralia tantum* код којих нема потребе за обележавањем хетерогености пола у групи. Због тога се и веома устаљене синтагме са збирним бројевима, као што је нпр. *dziesięcioro przykazań* све чешће замењују у језичкој комуникацији алтернативном синтагмом са основним бројем: *dziesięć przykazań*. С друге стране, опстају искључиво историјски остаци дуала, петрификоване конструкције или фразеологизми, као нпр.: *dwoje oczu*, *dwoje uszu*, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, *dzielić włos na czworo* итд.

7.3.2.2. Акомодација у групи са збирним бројем

Збирни бројеви у пољском језику имају парадигматску категорију падежа, али немају парадигму по роду, ни по броју. Ту парадигму представљамо у следећој табели:

Табела 161. Падежна парадигма збирних бројева

Ном.	dwoje
Ген.	dwojga
Дат.	dwojgu
Ак.	dwoje
Инстр.	dwojgiem
Лок.	dwojgu
Вок.	dwoje

Интуитивна анализа семантичке структуре речи сугерише да она има плуралску семантику, док њени граматички дијакрити више личе на јединске. За разлику од основних бројева у пољском језику, збирни број не показује варијантност облика по роду у акузативу (посебан облик за мушкоперсонални, а посебан за немушкоперсонални род), што значи да се не ради о речи чији су облици осетљиви на селективни род именица, већ да саме имају селективни род (назовимо га *ad hoc* „мешаним родом”).

Анализа дијагностичког контекста показује већу дистрибутивну неравнотежу између падежних контекста него што је то био случај код основних бројева:

Ном.: *Dwoje dzieci przyszło.*

Ген.: *Nie ma dwojga dzieci.*

Дат.: *Wierze dwojgu dzieciom.*

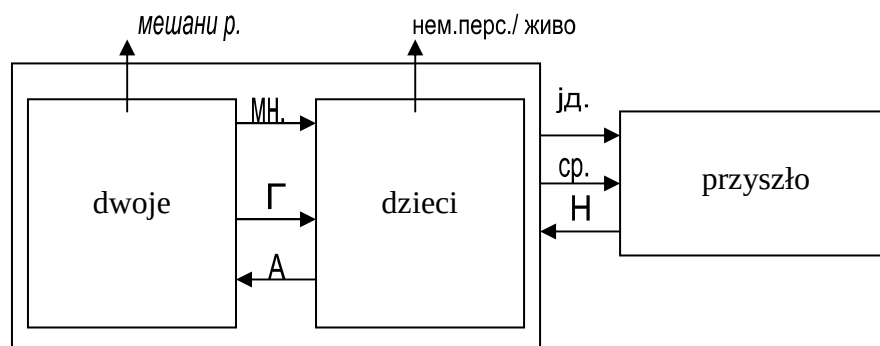
Ак.: *Widzę dwoje dzieci.*

Инстр.: *Matka kieruje dwojgiem dzieci.*

Правила акомодације у номинативском и акузативском контексту објашњавамо на исти начин као и синтагме са бројем типа *pięć*: збирни број формира егзоцентричну неконгруентну групу са обликом именице на тај начин што, с једне стране, акомодира именицу у облик генитива и у множину, а с друге стране, именица акомодира збирни број у облик акузатива. У таквој синтаксичкој групи двосмерно акомодирани падеж има улогу у конституисању синтагме, стога она не може да ступи у однос акомодације са личним обликом глагола који има селективни номинатив ни преко једног свог члана појединачно, већ искључиво као целина. Пошто синтагма као целина нема јасно граматичко обележје падежа, а самим тим ни рода ни броја, акомодира се тако што са неизмењеним статусом својих чланова улази у синтаксички контекст уз облик личног глагола карактеристичан за номинативску падежну синтагму; са друге стране, синтагма са збирним бројем као целина акомодира лични облик глагола у треће лице, у једину и у средњи род. Да је лични облик глагола у позицији предикатског израза акомодирани, показује тест супституције у коме се алтернира његов облик:

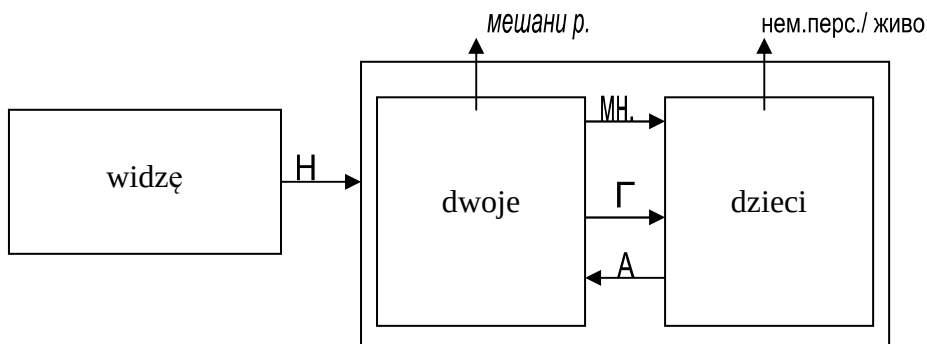
Dwoje dzieci przyszło. – **dwoje dzieci przyszyły* – **dwoje dzieci przyszli* – **dwoje dzieci przyszedł* – **dwoje dzieci przyszła.*

Графички то приказујемо на следећи начин:

Слика 91 Двосмерна акомодација синтагме са збирним бројем и глагола у личном облику

Исти однос идентификујемо у акузативском контексту:

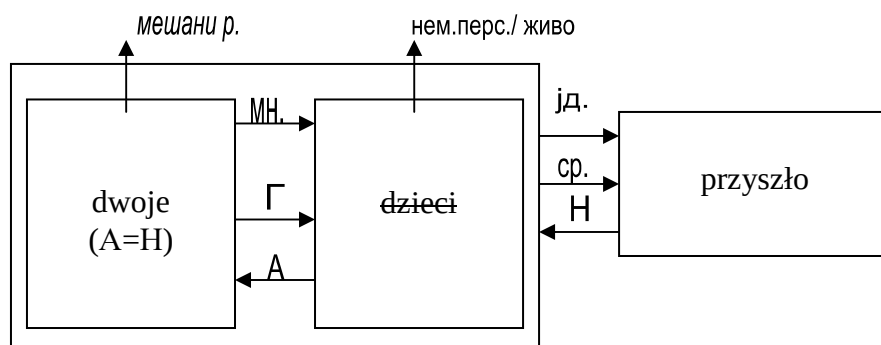
Слика 92 Акомодација синтагме са збирним бројем у акузативском контексту

Скрећемо пажњу на то да тест редукције погрешно сугерише да је апсолутни акомодатор синтагме збирни број *dwoje*:

*Dwoje dzieci przyszło. – Dwoje przyszło. *Dzieci przyszło*

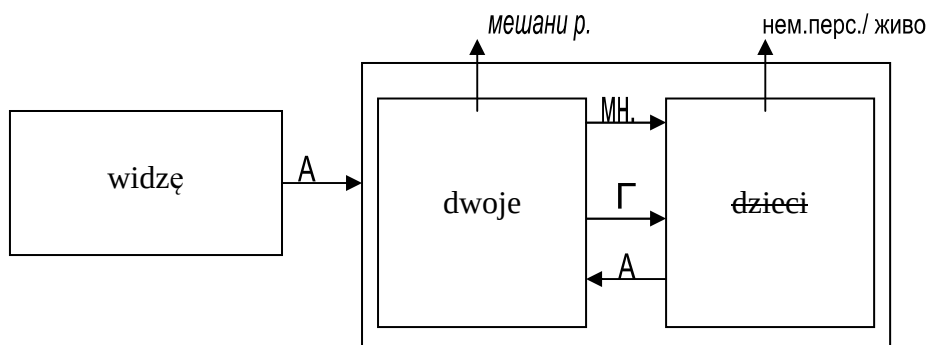
Widzę dwoje dzieci. – Widzę dwoje.

Тест редукције такође погрешно сугерише да збирни број *dwoje* има селективну јединину и средњи род, на основу односа редуковане групе са изразом предиката, што би било у супротности са акомодирањем именице *dzieci* у облик множине, али и са понашањем збирног броја у другим падежима. Заправо је исправност редуковане конструкције последица синкретизма номинатива и акузатива збирног броја, те случајног поклапања падежног контекста са његовим обликом, као и синкретизма граматичког дијакрита збирног броја са граматичким дијакритом за именице селективног средњег рода у једнини. Графички то представљамо на следећи начин:

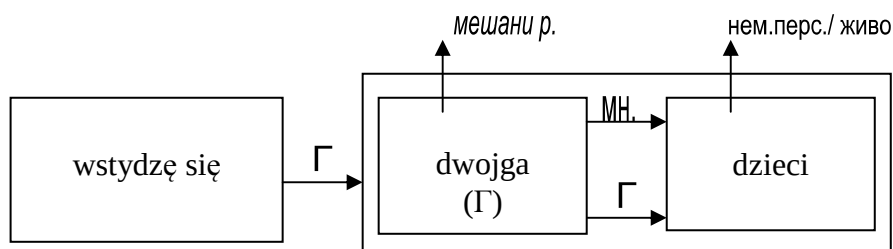
Слика 93 Двосмерна акомодација редуковане синтагме са збирним бројем и глагола у номинативском контексту

Слично је и у акузативском падежном контексту:

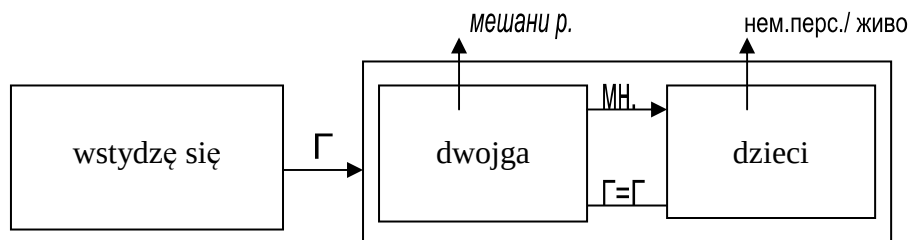
Слика 94 Двосмерна акомодација редуковане синтагме са збирним бројем и глагола у номинативском контексту

У генитивском падежном контексту збирни број са обликом именице формира синтаксичку групу чија се структура не може лако дефинисати: именица може дуговати облик генитива збирном броју, када би се радило о ендоцентричној групи са акомодираним падежом (збирни број акомодира именицу по падежу). Такав случај шематски представљамо на следећи начин:

Слика 95 Акомодација синтагме са збирним бројем и глагола у генитивском контексту

Истовремено, именица може дуговати свој парадигматски падеж селективном падежу глагола, па би у том случају група спадала у тип ендоцентричне групе са конгруентним падежом (конгруенција по падежу би се јављала између збирног броја и квантификоване именице). Иако та група по структури подсећа на синтагме са бројем типа *dwa* у пољском језику, нема односа двосмерне акомодације, већ збирни број једносмерно акомодира квантификовану именицу у множину, нпр.:

Слика 96 Алтернативна акомодација синтагме са збирним бројем и глагола у генитивском контексту (као конгруентна ендоцентрична група)

Та дилема није без основа јер се на ова два начина могу акомодирати чланови синтагме у зависности од падежног контекста: у дативском (и локативском) падежном контексту јавља се синтагма која спада у тип ендоцентричне конгруентне синтагме, нпр.:

Wierzę dwojgu dzieciom. Rozmawiam o dwojgu dzieciach.

За то време, у инструменталском падежном контексту јавља се синтагма која спада у тип ендоцентричне синтагме са акомодираним чланом, нпр.:

Matka kieruje dwojgiem dzieci.

Конкретно, у случају инструменталне падежне синтагме није могућа употреба ендоцентричне синтагме са конгруентним чланом:

* *Matka kieruje dwojgiem dziećmi.*

За то време, у савременом пољском језику дозвољава се варијантна употреба ендоцентричних синтагми са акомодираним чланом у позицијама датива и локатива, мада се такве конструкције сматрају ретким (BAŃKO 2002: 64), па у том случају примери могу гласити и на следећи начин:

Wierzę dwojgu dzieci. Rozmawiam o dwojgu dzieci.

У случају када збирни бројеви формирају синтагму са именицама VIII АК, типа *wujostwo*, они увек акомодирају облик именице у генитив, независно од падежног контекста; за то време, глагол акомодира облик падежа збирног броја у складу са својим селективним падежом. То нам показује следећи дијагностички контекст:

Ном.: *Dwoje państwa przyszli.*

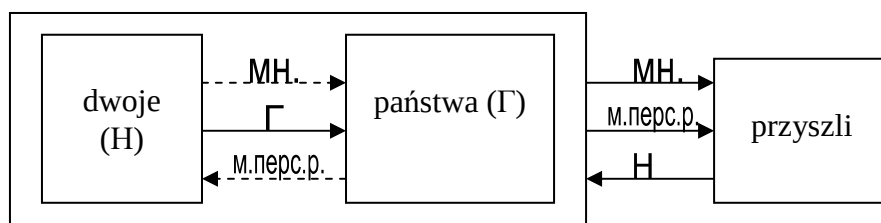
Ген.: *Nie ma dwojga państwa.*

Дат.: *Wierze dwojgu państwa.*

Ак.: *Widzę dwoje państwa.*

Инстр.: *Matka kieruje dwojgiem państwa.*

У свим падежним контекстима, лични облик глагола улази у однос акомодације са групом преко облика збирног броја, акомодирајући га према свом селективном падежу, док облик збирног броја акомодира именицу која се квантификује у генитив, независно од свог облика падежа. У номинативском падежном контексту имамо ситуацију која подсећа на синтагму са бројем типа *pet* у српском језику, где она акомодира предикатски израз не у облик средњег рода јединине, већ у облик множине и одговарајући селективни род именице (нпр. *Пет студената су чекали. Пет студенткиња су чекале*). Таква акомодација је могућа захваљујући облику номинатива збирног броја, преко кога именица посредно улази у синтаксичку везу са глаголом и акомодира га у складу са својим селективним категоријама. Графички тај однос представљамо на следећи начин:

Слика 97 Двосмерна акомодација синтагме са збирним бројем и глагола у номинативском контексту (са именицом *tuwa państwo*)

Збирни број *dwoje* може да акомодира именицу *państwo* једино по падежу. Он не може да акомодира именицу у множину зато што ова именица нема парадигматску категорију броја, што представљамо испрекиданом стрелицом. Међутим, захваљујући свом облику номинатива и односом двосмерне акомодације са изразом предиката, он може да акомодира лични облик глагола у множину. Са друге стране, именица *państwo* не може да акомодира збирни број у свој селективни мушкоперсонални род, зато што он нема парадигматску категорију рода, што опет представљамо испрекиданом стрелицом; али, захваљујући својој вези са бројем у номинативу, она може секундарно да уђе у однос са обликом глагола и акомодира га у мушкоперсонални род.

Дистрибутивну еквивалентну варијанту *Dwoje państwo przyszli*, карактеристичну за разговорни, слободнији стил, објашњавамо као ендоцентричну конгруентну групу (са конгруентним обликом падежа), где се облик именице *państwo* повезује

са збирном именицом тако што конгруира по падежу – дакле, ради се о истом типу групе као код примера *Wierze dwojgu dzieciom. / Rozmawiam o dwojgu dzieciach*. Међутим, овај тип конструкције је ограничен на номинатив, а у осталим падежним контекстима не може се користити облик именице конгруентан са падежним обликом збирног броја⁷³:

(?)*Dwoje państwo przyszli. – *Wierzę dwojgu państwu. – *Kieruję dwojgiem państwem. – *Rozmawiam o dwojgu państwu.*

По свему судећи, код синтагми са збирним бројевима у пољском језику дошло је до мешања акомодацијских парадигми и синтаксичких типова група. Јасно се оцртавају две акомодацијске парадигме са збирним бројевима: с једне стране, имамо стабилан модел парадигме коју конституишу ендоцентричне групе са акомодираним чланом, доминантан у употреби са именицама VIII АК, типа *wujostwo*; са друге стране, имамо модел акомодацијске парадигме са бројем типа *pięć*, који се раширио на синтагме са осталим именицама. Преплитање утицаја ових двеју парадигми видљиво је у дативским и локативским синтагмама, где оне улазе у однос коокуренције. Ситуацију додатно компликује чињеница да је модел акомодацијске парадигме са бројем типа *pięć* већ нехетероген, јер у генитивском, дативском и инструменталском падежном контексту примењује механизам акомодације који је оригинално својствен синтагмама са бројем типа *dwa*. Према томе, ради се о својеврсном *пољу граматичких правила* где су испреплетени многи обрасци акомодације и вероватноћа погрешке је велика. Све то узрокује да се прибегава алтернативним техникама квантификације (основни бројеви, помоћне речи, описно итд.).

7.3.2.3. Акомодацијске класе синтагми са збирним бројевима

Типологију акомодацијских класа синтагми са збирним бројевима у пољском језику дајемо с обзиром на правила повезивања са предикатским изразом, с једне стране, и изразом придевског атрибута, с друге стране. Најпре, што се тиче правила повезивања са предикатским изразом, разликујемо два подтипа: 1)

⁷³ У генитивској падежној синтагми долази до случајног поклапања облика, па је због тога не наводимо.

синтагме са збирним бројевима које се повезују са предикатским изразом у облику мушкоперсоналног рода множине, и 2) синтагме са збирним бројевима које се повезују са предикатским изразом у облику средњег рода једине.

У прву групу спадају синтагме са збирним бројевима и именицама VIII АК, типа *wujostwo*. У дистрибутивном смислу, те синтагме су еквивалентне тим именицама, како по питању повезивања са предикатским изразом, тако и по питању повезивања са изразом атрибута, нпр.:

Ci nasi państwo przyszli. – Ci nasi dwoje państwa przyszli.

Nie ma tych naszych państwa. – Nie ma tych naszych dwojga państwa.

Wierzę tym naszym państwu. – Wierzę tym naszym dwojgu państwu.

Имајући све то у виду, сврставамо синтагме са збирним бројевима и именицама VIII АК у исту ту акомодацијску класу. Табеларно то приказујемо на следећи начин:

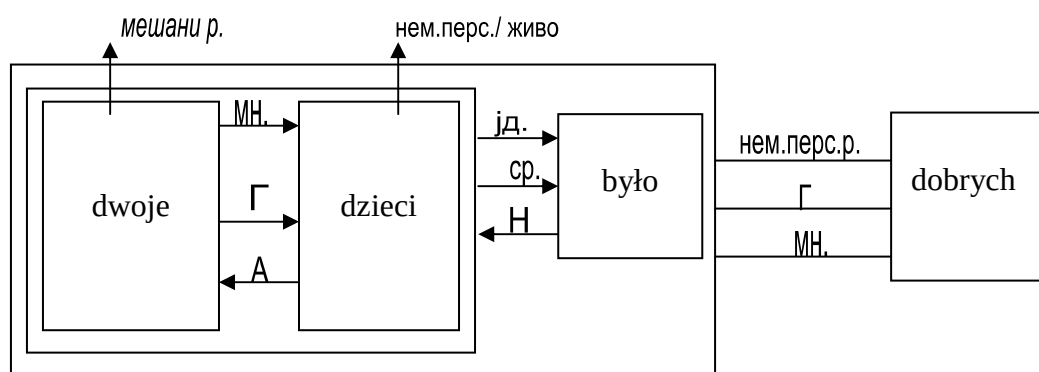
Табела 162. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице VIII АК *mina wujostwo*

VIII АК – <i>dwoje + VIII АК</i>	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	х	<i>dwoje wujostwa</i>	х
Ген.	х	х	х	<i>dwojga wujostwa</i>	х
Дат.	х	х	х	<i>dwojgu wujostwa</i>	х
Ак.	х	х	х	<i>dwoje wujostwa</i>	х
Инстр.	х	х	х	<i>dwojgiem wujostwa</i>	х
Лок.	х	х	х	<i>dwojgu wujostwa</i>	х
Вок.	х	х	х	<i>dwoje wujostwa</i>	х

У други подтип спадају синтагме сачињене од збирних бројева и свих осталих именица које се могу квантификовати збирним бројевима, а које чине доста хетерогену класу у семантичком смислу, нпр: *dwoje skrzypiec*, *dwoj drzwi*, *dwoje oczu*, *dwoje uszu*, *dwoje dzieci*, *dwoje kurcząt* итд. Главна карактеристика акомодације такве синтаксичке групе као целине јесте да она акомодира предикатски израз у треће лице, једину и средњи род, у шта нема сумње. Варијанте и евентуалне недоумице могу настати приликом одабира облика придевског предикатива или атрибутског израза – слично као код синтагми са бројевима типа *pięć*, облик придевске речи може се усклађивати или са обликом

збирног броја, или са обликом именице, али пошто у синтагмама са збирним бројевима долази до коокуренције акомодацијских парадигми у генитиву и дативу (евентуално и у локативу), може се очекивати нешто компликованија акомодацијска класа, него што су синтагме са бројем типа *pięć*. Због тога се у овој фази рада служимо дедуктивном методом.

Најпре, што се тиче облика предикатива, сматрамо да он улази у однос чисте конгруенције са обликом именице. Графички то представљамо на следећи начин:

Слика 98 Акомодација придевског предикатива уз синтагме са збирним бројем

То тврдимо због тога што други облици придевског предикатива нису могући: прво, апсолутно су искључени као акомодирани облици мушког и женског рода у једнини и мушкоперсоналног рода у множини, нпр.:

Dwoje dzieci było dobrych. – **dwoje dzieci było dobry* – **dwoje dzieci było dobra* – **dwoje dzieci było dobrzy*.

Као евентуалне могућности остају нам још облици средњег рода једнине и немушкоперсоналног рода множине, који су синкретични, па конструкција у оба случаја гласи:

(?) *Dwoje dzieci było dobre.*

Ако би облик придевског предикатива био у немушкоперсоналном роду и множини, то би значило да се он слаже са родом и бројем квантификоване именице, али са номинативским падежом синтагме са збирним бројем као целине. То одбацујемо као нетачно, јер када би таква акомодација била могућа, онда би по сличном механизму било могуће акомодирати и израз предиката у немушкоперсонални род, што производи неправилне конструкције, нпр.:

**dwoje dzieci przyszły, *dwoje dzieci były, *dwoje dzieci czekały.*

Акомодатор може бити или синтагма као целина, или то могу бити чланови синтагме кумулативно, или један од чланова, али не члан синтагме и цела синтагма кумулативно.

Ако би облик придевског предикатива био у средњем роду и једнини, то би значило да синтагма као целина акомодира његов облик по истом моделу као и израз предиката. То одбацујемо јер нема потврде за слично понашање код синтагми са бројем типа *pięć*, које су сродне синтагмама са збирним бројевима, али се повезују са већим бројем именица које имају већу диференцијацију по селективној категорији рода, па се однос форми синтагме као целине и придевског предикатива боље види, нпр.:

*(?)Dwoje dzieci było dobre. – *pięć chłopców było dobre – *pięć studentek było dobre – *pięć okien było dobre.*

Да синтагма са збирним бројем као целина не може да акомодира придевске речи, види се и из односа са придевским атрибутом: придевска реч конгруира по падежу или са именицом (генитив), или са збирним бројем (акузатив), наравно, у оба случаја у множини и немушкоперсоналном роду, нпр.:

Te nasze dwoje dzieci było dobre. – Tych naszych dwoje dzieci było dobre.

Другачији облици падежа или рода не дају добро акомодирани конструкције, нпр.:

**ten dwoje dzieci... – *ta dwoje dzieci... – *to dwoje dzieci... – *ci dwoje dzieci.*

У складу са претходно изнесеним, закључујемо да синтагма са збирним бројем у номинативском (и синкретичном акузативском) падежном контексту правилно акомодира придевски предикатив у генитив, множину и немушкоперсонални род, а да придевски атрибут конгруира или са обликом именице или са обликом збирног броја, те одбацујемо све друге могућности као неакомодирани (нпр. у DERWOJEDOWA, LINDE-USIEKNIEWICZ 2003).

У осталим падежним контекстима синтагме са збирним бројевима су дистрибутивно еквивалентне синтагмама са бројевима типа *dwa* (егзоцентрична

група са акомодираним конгруентним падежом), и поред тога што долази до мешања акомодацијских модела у инструменталу, нпр.:

Nie ma tych naszych dwojga dzieci.

Wierze tym naszym dwojgu dzieciom.

Kieruje tym naszym dwojgiem dzieci.

У падежним контекстима где долази до видљивијег мешања акомодацијских модела (конкретно у дативу, у локативу се то не види због синкретизма са генитивом код придевских речи у множини), облик придевског атрибута не акомодира се према облику именице, што би се очекивало по аналогiji са номинативским и акузативским падежним контекстом, већ искључиво према облику броја, мада такве конструкције звуче доста лошије од оних са именицом у конгруентном падежу, нпр.:

*Wierzę dwojgu dzieci – (?)Wierzę tym naszym dwojgu dzieci. – *wierzę tych naszych dwojgu dzieci.*

Већ смо поменули да тест редукције погрешно сугерише да је апсолутни акомодатор синтагме у номинативу збирни број *dwoje*. У светлу информација о акомодацији придевског атрибута, та тврдња је додатно поткрепљена: облик придева уз редуковану групу је обавезно у генитиву множине или акузативу множине немушкоперсоналног рода, што показује тест супституције⁷⁴:

*Tych/te dwoje dzieci przyszło. – Tych/te dwoje przyszło. – *to dwoje przyszło*

*Widzę tych/te dwoje dzieci. – Widzę tych/te dwoje. – *widzę to dwoje.*

Све досад изложено сугерише нам да су синтагме са збирним бројевима, и поред одређених разлика и варијанти у грађи и дистрибуцији облика променљивих речи унутар синтагме, дистрибутивно еквивалентне са синтагмама са бројем типа *pięć*. Припадност одговарајућим акомодацијским класама зависи од тога да ли именица има мушкоперсонални или немушко-персонални род у множини.

⁷⁴ То потврђују и стихови Јулијана Тувима: [...]*I tych dwoje nad dwiema,/ co też są, lecz ich nie ma [...]* (Julian Tuwim: *Grande Valse Brillante*).

Синтагме са збирним бројевима и именицама мушкоперсоналног рода привидно се разликују грађом групе у номинативском контексту од њима дистрибутивно еквивалентних синтагми са бројем типа *pięć* због тога што број *pięć* има синкретичне облике генитива и акузатива када квантификује именице са селективном категоријом мушкоперсоналног рода, док број *dwójе* има синкретичне облике номинатива и акузатива без обзира на то које именице квантификује. Па ипак, та разлика не утиче на акомодацију елемената синтаксичке структуре ван синтагме, нпр.:

Табела 163. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице I АК типа student

XI АК (<i>dwójе</i> + I АК – именице типа <i>człowiek</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	<i>dwójе studentów</i>	х	х
Ген.	х	х	х	<i>dwójе studentów</i> (Ном., П. П.)	х
				<i>dwójga studentów</i> (Ген.)	
Дат.	х	х	х	<i>dwójgu studentom</i>	х
Ак.	х	х	х	<i>dwójе studentów</i> (= Ген.)	х
Инстр.	х	х	х	<i>dwójgiem studentów</i>	х
Лок.	х	х	х	<i>dwójgu studentach</i>	х
Вок.	х	х	х	<i>dwójе studentów</i>	х

Слично као код табеларног приказивања акомодацијске парадигме синтагми са бројевим типа *pięć*, тамнија нијанса означава акомодацију личног облика глагола у предикатском изразу (средњи род, једнина), док светлија нијанса означава акомодацију придева у позицији предикатива и атрибута. У поље номинатива средњег рода једине уписујемо синтагму *dwójе studentów* зато што синтагма у том облику у номинативском падежном контексту акомодира лични облик глагола у средњи род једине. У поље генитива множине мушкоперсоналног рода уписујемо облик синтагме *dwójе studentów* из номинативског контекста зато што он акомодира придевски атрибут у генитив множине мушкоперсоналног рода.

Пошто се селективни падеж личног облика глагола разликује од позиције у табели, уписујемо његову вредност у облику скраћенице Ном. (номинатив). Облик синтагме *dwoje studentów* из номинативског контекста акомодира и придевски предикатив у облик генитива множине мушкоперсоналног рода, што означавамо скраћеницом П. П. (придевски предикатив). У исто поље уписујемо и облик синтагме *dwojga studentów* из генитивског контекста и означавамо селективни падеж глагола у личном облику скраћеницом Ген. (генитив) – синтагма са збирним бројем у генитивском контексту такође акомодира придевски атрибут у облик генитива множине. У пољу акузатива наглашавамо да је облик придева исти као у генитиву, што је доминантна особина мушкоперсоналног рода.

Синтагме са збирним бројем и именицама VI АК, типа *cham*, акомодирају придеве на исти начин:

Табела 164. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице VI АК *typu człowiek*

XI АК (<i>dwoje</i> + VI АК – именице типа <i>człowiek</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	<i>dwoje chamów</i>	х	х
Ген.	х	х	х	<i>dwoje chamów</i> (Ном., П. П.)	х
				<i>dwojga chamów</i> (Ген.)	
Дат.	х	х	х	<i>dwojgu chamom</i>	х
Ак.	х	х	х	<i>dwoje chamów</i> (= Ген.)	х
Инстр.	х	х	х	<i>dwojgiem chamów</i>	х
Лок.	х	х	х	<i>dwojgu chamach</i>	х
Вок.	х	х	х	<i>dwoje chamów</i>	х

Нешто другачија је табела за синтагме са збирним бројем и именицама селективног немушкоперсоналног рода у множини, нпр.:

Табела 165. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице V АК *типа dziecko*

XII АК (<i>dwoje</i> + V АК – именице типа <i>dziecko</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	<i>dwoje dzieci</i>	х	х
Ген.	х	х	х	х	<i>dwoje dzieci</i> (Ном., Ак., П. П.)
					<i>dwojga dzieci</i> (Ген.)
Дат.	х	х	х	х	<i>dwojgu dzieciom</i>
Ак.	х	х	х	х	<i>dwoje dzieci</i> (Ном.)
					<i>dwoje dzieci</i> (Ак. = Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	<i>dwojgiem dzieci</i>
Лок.	х	х	х	х	<i>dwojgu dzieciach</i>
Вок.	х	х	х	х	<i>dwoje dzieci</i>

Организација табеле је слична, са неколико малих, али важних разлика. Најпре, синтагма са збирним бројем такође акомодира лични облик глагола у средњи род једине, што обележавамо њеним уписом у одговарајуће поље и тамнијом нијансом. Облик синтагме *dwoje dzieci* из номинативног контекста уписујемо у поље генитива множине зато што он акомодира придевски атрибут у тај облик. Пошто се селективни падеж глагола разликује од облика придева, уписујемо селективни падеж глагола у поље (Ном.); на исти начин синтагма *dwoje dzieci* акомодира и придевски предикатив, па у поље генитива множине уписујемо одговарајућу ознаку (П. П.). У исто поље уписујемо и облик синтагме *dwojga dzieci* из генитивног контекста зато што такође акомодира придевски атрибут у облик генитива множине, али уз њега обележавамо селективни генитив предикатског израза (Ген.). Синтагма *dwoje dzieci* у номинативском контексту може такође акомодирати придевски атрибут у облик акузатива множине немушкоперсоналног рода – због тога уписујемо облик синтагме *dwoje dzieci* и у поље акузатива множине и означавамо селективну категорију падежа личног облика глагола у загради (Ном.). У исто поље уписујемо и облик синтагме из акузативног контекста *dwoje dzieci*, који акомодира придевски атрибут у облик акузатива множине; исти облик синтагме варијантно акомодира придевске

атрибуте у облик генитива множине – то бележимо уписивањем вредности селективног падежа личног облика глагола (Ак.) у поље генитива множине.

На исти начин придевске речи акомодирају и синтагме са збирним бројевима и другим семантичким класама речи, нпр. парни делови тела, као што су *oczy*, *uszy*, *ręce*:

Табела 166. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице V АК типа *oko*

XII АК (<i>dwoje</i> + V АК – именице типа <i>dziecko</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	<i>dwoje oczu</i>	х	х
Ген.	х	х	х	х	<i>dwoje oczu</i> (Ном., Ак., П. П.)
					<i>dwojga oczu</i> (Ген.)
Дат.	х	х	х	х	<i>dwojgu oczom</i>
Ак.	х	х	х	х	<i>dwoje oczu</i> (Ном.)
					<i>dwoje oczu</i> (Ак. = Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	<i>dwojgiem oczu</i>
Лок.	х	х	х	х	<i>dwojgu oczach</i>
Вок.	х	х	х	х	<i>dwoje oczu</i>

Такође синтагме са збирним бројевима и именицама *pluralia tantum*, као што су *drzwi*, *sanie*, *okulary* спадају у ту акомодацијску класу, нпр.:

Табела 167. Акомодацијска класа синтагме са збирним бројем и именице VII АК *mina sanie*

XII АК (<i>dwoje</i> + VII АК – именице типа <i>sanie</i>)	Падеж				
	Јд.			Мн.	
	М. р.	Ж. р.	С. р.	М.перс.	Нем.перс.
Ном.	х	х	<i>dwoje drzwi</i>	х	х
Ген.	х	х	х	х	<i>dwoje drzwi</i> (Ном., Ак., П. П.)
					<i>dwojga drzwi</i> (Ген.)
Дат.	х	х	х	х	<i>dwojgu drzwiom</i>
Ак.	х	х	х	х	<i>dwoje drzwi</i> (Ном.)
					<i>dwoje drzwi</i> (Ак. = Ном.)
Инстр.	х	х	х	х	<i>dwojgiem drzwi</i>
Лок.	х	х	х	х	<i>dwojgu drzwiach</i>
Вок.	х	х	х	х	<i>dwoje drzwi</i>

7.4. Закључци

1. У српском језику имамо три врсте преобразних бројева: бројне именице, бројне придеве и збирне бројеве, док у пољском језику имамо само једну врсту – збирне бројеве. Разлог за то је што у пољском језику квантификација основним бројевима није ограничена у тој мери као у српском, па нема толико потребе за алтернативним техникама квантификације. Све конструкције са бројним именицама у српском језику преводе се на пољски конструкцијама са основним бројевима мушко-персоналног рода, а све српске конструкције са бројним придевима преводе се на пољски или конструкцијама са збирним бројевима или конструкцијама са основним бројевима.

2. Конструкције са збирним бројевима представљају најизазовније поље истраживања акомодације и у пољском и у српском језику. Велики број правила и њихова вишеструка гранања стављају истраживача на тешке муке, поготово што није могуће вршити анализу ослањајући се искључиво на формални критеријум, већ се мора посегнути за семантичком анализом квантификованих именица, што нас мало удаљава од теорије синтаксичке акомодације као чисто формалног модела.

3. Збирни бројеви у пољском представљају подврсту речи која нестаје и чију функцију у све већој мери преузимају главни бројеви. Малобројне именице са специфичном семантичком структуром, као и квантификација група мешаног пола још увек их одржавају у животу. У српском језику, збирни бројеви представљају снажну групу која се шири на рачун бројних придева, али за своју стабилност имају да захвале пре свега већем броју хетероклитичких акомодацијских класа именица са несиметријом у акомодацији броја.

4. Синтагме са збирним бројевима су синтаксичке конструкције са изузетно компликованим везама у широј синтаксичкој структури. Правила на нивоу шире синтаксичке структуре могу варирати зависно од позиције са којом се синтагма повезује, а истовремено она могу бити контрадикторна правилима унутар синтагме, због чега може доћи до конфликта приликом дефинисања њиховог односа међузависности. То се у свакодневној неформалној комуникацији (и на пољском и на српском), која мора бити брза и ефикасна, најчешће манифестује кроз описне конструкције у којима нема тако сложених односа. Друго решење је да се уместо акомодацији прибегава актуелизацији – тј. слагању по смислу. Тим алтернативним решењима се нисмо бавили у раду.

5. Синтагме са збирним бројевима су синтаксичке конструкције које у процес наставе пољског (или српског) језика као страног треба уводити касније, када студенти у потпуности овладају морфологијом променљивих речи и једноставнијим синтаксичким конструкцијама (глагол–именица; глагол–именица–придев; основни број–именица–глагол). У супротном ризикујемо да код студената индукујемо страх од бројева као „математичког уљеза у језичком систему”.

6. Код збирних бројева у пољском језику важно је нагласити да долази до сударања три акомодацијске парадигме: 1) синтагми са збирним бројевима и именицама *pluralia tantum* типа *państwo*, које формирају оригиналну збирну парадигму, другачију од осталих синтагми са основним бројевима; 2) синтагми са бројевима типа *dwa* и 3) синтагми са бројем типа *pięć*. У процесу наставе бројева,

први корак треба да буде обрада синтагми са бројевима типа *dwa*, с обзиром на то да у тој акомодацијској класи нема мешања принципа; други корак треба да буде обрада синтагми са бројем типа *pięć*, као акомодацијског модела који се надовезује на синтагме са бројевима типа *dwa*, уз скретање пажње на специфично понашање у номинативском и акузативском контексту; трећи корак треба да буде обрада синтагми са збирним бројевима и именицама *pluralia tantum* типа *państwo*. Тек након свих тих корака може се прећи на обраду синтагми са збирним бројевима и осталим типовима именица немушкоперсоналне множине (нпр. *pluralia tantum* или *oczy, uszy*); притом за сваки падеж треба давати информације према ком се моделу од претходно обрађених може правилно формирати синтагма и повезати са ширим синтаксичким контекстом. Сличан поступак може се применити и у настави српског као страног.

8. Општи закључак:

Осим већег броја закључака које смо већ раније изнели после сваког од поглавља, сматрамо да је потребно сумирати и неке опште закључке до којих смо дошли бавећи се синтаксичком акомодацијом у пољском језику у поређењу са српским. Најпре морамо истаћи да нас је језичка грађа приморала да у већем делу анализе на првом месту представимо језичко стање у српском језику, а пољски на другом месту због тога што српски језик показује знатно веће морфолошко богатство, разнородност у класама и варијабилност. Несумњиво је више посла било са српске стране него са пољске, где смо имали чисту ситуацију и нисмо се морали бавити преношењем појмова. Са друге стране, евентуалну неравнотежу у односу пољско-српског материјала компензовали смо ширином полонистичких тема. На крају крајева, неравнотежа је последица фактичког стања и типолошких разлика између пољског и српског, она није могла бити занемарена и другачији начин представљања није био могућ.

1. Синтетички смо приказали релевантна схватања синтаксичке акомодације и сродних граматичких односа у пољској и српској граматици, те смо видели да различити истраживачи под термином *синтаксичка акомодација* подразумевају различите појмове. Пошто се ту ради о изузетно широком дијапазону формалних и семантичких односа, из прегледане литературе стиче се утисак да је синтаксичка акомодација нека врста *теорије свега* о синтакси, а односи који се описују тим термином могу се сврстати у неколико група: правила усклађивања облика променљивих речи, правила одабира речи, правила линеаризације, правила творбе, правила компоновања сложених реченица. У радовима пољских лингвиста приметна је склоност ка аналитизму и већем степену конкретизације проблема, док се у радовима српских граматичара примећује јача теоријска нота, склоност ка дескрипцији, али и већем степену апстракције проблема.

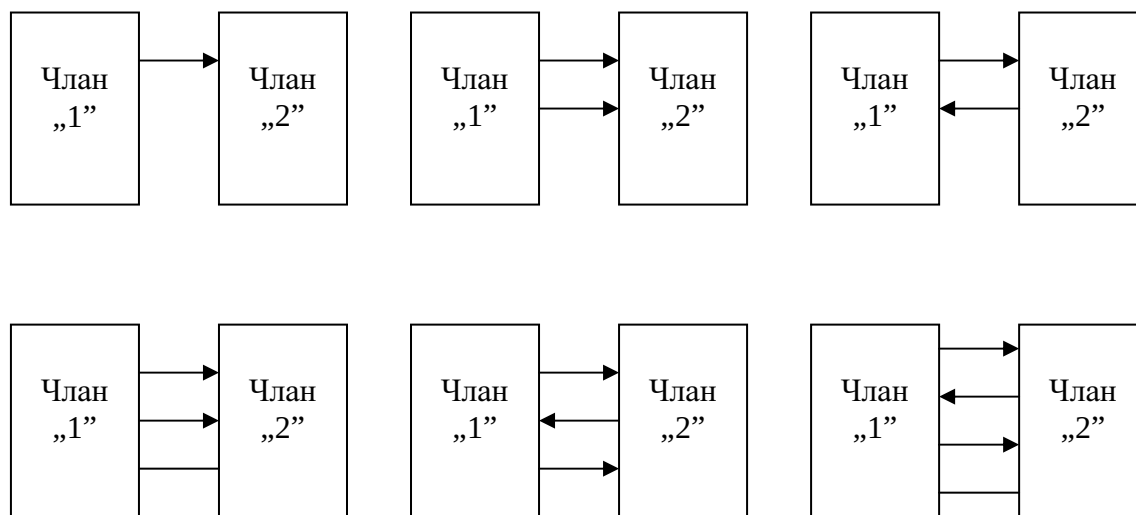
2. У циљу ограничавања обима појма синтаксичке акомодације прецизирали смо употребу термина како бисмо добили што компактније и употребљивије резултате. Определили смо се да се приликом дефинисања синтаксичке акомодације фокусирамо на **правила усклађивања облика променљивих речи**, с тим што

смо се у већој мери оградиле од семантике, за коју смо задржали контролну улогу. Приликом дефинисања механизма акомодације, као *differentia specifica* послужила нам је њена функција – **формација синтаксичких група** (синтагми и конструкција). На тај начин избегли смо уплитање у објашњавање анафоре, која се традиционално сматра појавним обликом конгруенције, па самим тим и акомодације, али се базира више на екстрарелацијским него на интрарелацијским односима. Такође смо раздвојили појам *актуелизације* од појма акомодације, што је битно унапређење у односу на теорију Салоњија и Свиђињског – захваљујући томе, могли смо да објаснимо појаву да неке граматичке категорије могу истовремено бити и селективне и парадигматске (нпр. категорија граматичког броја код именица), преко чега су ови теоретичари прелазили без посебног освртања. По нашем мишљењу, такав њихов однос је био погрешан јер се на тај начин губи јасан критеријум у дефинисању опозиције *селективност* : *парадигматичност*, где се позиција акомодатора конституише управо на основу селективности која се изводи из парадигматичности акомодираниог члана.

3. Приликом транспоновања *аглутинативности* на поље синтаксичких веза, добили смо већи дијапазон односа између јединица у синтаксичкој групи од оног који нам нуди класичан однос зависности. Показали смо да акомодација има смер, који иде од селективне граматичке категорије акомодатора ка парадигматској граматичкој категорији акомодираниог члана. Видели смо да се смер акомодације појединачних категорија може разликовати, те да осим једносмерне, акомодација може бити и двосмерна. Илустровали смо да, изузев акомодације, треба разликовати и однос *чисте конгруенције* између синтаксичких јединица у случају када се акомодатор налази ван, а облик граматичке категорије се усклађује простим изједначавањем унутар синтагме (као нпр. у случају усклађивања граматичке категорије падежа између именице и придева у синтагми којом управља облик глагола ван синтагме). Захваљујући томе, дефинисали смо четири главна типа синтаксичких конструкција: ендоцентричне (једносмерно акомодиране), егзоцентричне (двосмерно акомодиране), конгруентне (у којима учествује и однос *чисте конгруенције*) и неконгруентне (у којима не учествује однос *чисте конгруенције*). Применом ових опозиција, могуће је изоловати четири

различита типа синтаксичких група: *ендоцентричне конгруентне* (придев–именица, нпр.: *mały chłopiec* – мали дечак), *егзоцентричне конгруентне* (именица са бројем типа два: *dwaj chłopcy* – два дечака), *ендоцентричне неконгруентне* (глагол са падежном допуном: *czytam książkę* – читам књигу) и *егзоцентричне неконгруентне* (са двосмерно акомодираним категоријом падежа *pięciu chłopców* – пет дечака).

4. Тако дефинисана синтаксичка акомодација послужила нам је као трећи елемент поређења захваљујући којем смо били у стању да контрастирамо понашање синтаксичких јединица у пољском и српском језику на типолошкој основи, а не на генетској, или нпр. на семантичкој. У првом кораку, синтаксичку акомодацију посматрали смо као бинаран однос између две просте синтаксичке јединице, а везу између њих као сет симултаних веза по различитим граматичким категоријама. Свака појединачна мања веза може имати свој смер, који може бити независан од смера других веза које се остварују по другим категоријама, а истовремено, веза се може усклађивати и без смера, по принципу *чисте конгруенције*. Захваљујући таквом приступу, синтаксичке везе се могу описивати потпуно типолошки, без уплитања семантике, нпр.:

Слика 99 Хипотетички примери типова синтаксичких група насталих акомодацијом са или без чисте конгруенције

Стрелица означава акомодацију у смеру од акомодатора ка акомодираним члану, док права линија без стрелице означава однос *чисте конгруенције*.

5. У наредним корацима, анализа синтаксичког понашања појединих врста синтаксичких јединица и група је показала да оне располажу различитим капацитетом за повезивање са својим синтаксичким окружењем, што је омогућило да се дефинишу различите *акомодацијске класе*. Понекад је то понашање предвидљиво и у корелацији са категоријалношћу конститутивних јединица синтагме, нпр. ендоцентричне синтагме имају велики степен предвидљивости повезивања са својим синтаксичким окружењем, који је у директној вези са селективним особинама њиховог акомодатора, што се најчешће манифестује као могућност да се изврши редукција акомодираног члана без последице по квалитет структуре (што је логично јер је носилац везе са остатком синтаксичког контекста апсолутни акомодатор синтагме, а не акомодирани члан). Са друге стране, изоловали смо и такве синтаксичке групе чија категоријалност није увек дефинисана кумулативном категоријалношћу њихових конститутивних јединица. Предвидљивост повезивања са ширим синтаксичким окружењем је нешто слабија код егзоцентричних група, нарочито у случају егзоцентричних група са двосмерно акомодираном категоријом падежа (*пет студената*). Последица таквих синтаксичких веза јесте да групе које су засноване на њима немају јасна категоријална обележја, те да слабо подносе тест редукције због тога што уклањање било ког члана значи уклањање њеног делимичног акомодатора, па самим тим и делимично уклањање веза са остатком синтаксичког контекста. Услед синкретизма облика, или промене функције граматичких категорија до ког може доћи приликом уклањања чланова синтаксичке групе, тест редукције нам може давати погрешне резултате. Због тога је важно ослањати се на структуру везе приликом дефинисања типа синтаксичке групе, а не на тест редукције.

Увидели смо да се акомодацијске класе појединих врста речи могу дефинисати само на основу правила повезивања у синтаксичке групе са морфолошки богатијом врстом речи (коју смо у раду широко дефинисали као *морфолошки тип*). Тако смо акомодацијске класе именица дефинисали на основу повезивања са придевима, а акомодацијске класе бројева на основу правила повезивања са појединачним акомодацијским класама именица, итд.

6. Доказали смо да постоји зависност између синтаксичке акомодације и семантичке структуре реченице, тј. реченичних чланова. То је нарочито видљиво у случају акомодације падежа где се глагол као јединица са непрозирном семантичком структуром повезује са именским речима у различитим синтаксичким позицијама на такав начин да их акомодира у различите облике падежа, зависно од позиције. Експеримент супституције је показао да услед мењања облика падежа може доћи до промене интерпретација глагола, те да се семантика глагола открива приликом повезивања глагола са именским речима у одређеним падежима. Слично је и са именицама, мада оне представљају синтаксичке јединице са скромнијом семантичком структуром, али је такав однос свеједно видљив, нпр. код именица у чијој семантици постоји компонента природног рода, које у синтаксичкој групи показују варијантну акомодацију рода придева или варијантну селекцију бројне речи, захваљујући чему њихова семантичка структура излази на површину, нпр.:

ПОЉ.: *dwóch studentów : двоје studentów / ten beksa : ta beksa*

СРП.: *два студента : двоје студената / тај маза : та маза.*

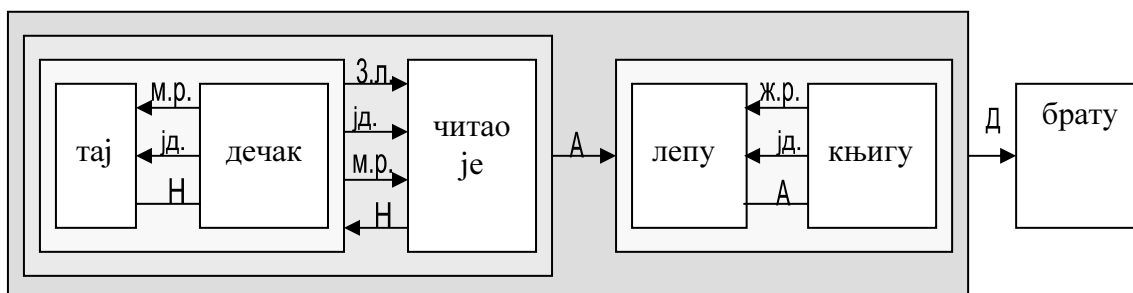
Однос акомодације са синтаксом потиче од чињенице да граматичка категорија која за једну врсту речи има интрарелацијску функцију (род за придеве), за другу врсту речи може имати екстрарелацијску функцију (род за именице са природним родом). На тај начин све интрарелацијске категорије, преносећи се с једне на другу синтаксичку јединицу, на крају ланца преузимају екстрелацијски сегмент, тј. у крајњем резултату служе као средство *актуелизације реченице*. У том смислу, акомодација се може дефинисати као *посредна актуелизација*.

7. Што се тиче односа синтаксичке акомодације и класично схваћене конгруенције и рекције, мора се признати да су резултати делимично успешни. У односу на конгруенцију, синтаксичка акомодација, како смо је дефинисали у нашем раду, имала је ужи домен и није обухватала однос анафоре. Осим тога, синтаксичка акомодација има могућност да акомодира у једном или оба смера, док је класична конгруенција обавезно само једносмерна; додамо ли томе да синтаксичка акомодација може да функционише симултано у више нивоа, по

више различитих граматичких категорија, а класична конгруенција само у једном нивоу, увиђамо да синтаксичка акомодација има шири спектар у начину деловања на чланове синтаксичке групе. Дакле, ради се о ужем и компактнијем, али моћнијем објашњавачком средству него што је класична конгруенција. Што се пак тиче односа синтаксичке акомодације и рекције, ту теорија синтаксичке акомодације, како смо је дефинисали у оквиру овог рада, само делимично осветљава проблематику. Семантичка структура глагола је превише компликована да би се могла истраживати само на основу правила усклађивања облика променљивих речи, већ поред њих у обзир морају бити узети и други сегменти формалног сигнализовања синтаксичких веза, као што су: правила селекције глаголских, именичких или придевских лексема у одређеним синтаксичким позицијама, правила селекције предлога у комбинацији са падежима, правила селекције везничких речи и сл.

Осим тих резултата, у анализи се показао још један, не мање важан. Уочили смо да структура реченице у нашој теорији синтаксичке акомодације показује одређен степен *фракталности*, тј. да се појављују односи *самосличности* и *димензионалности* између мањих делова и целине синтаксичке структуре. Наиме, цела реченица, па и свака синтаксичка група унутар ње може се посматрати као бинарни однос између две синтаксичке јединице од којих најмање једна акомодира ону другу по некој синтаксичкој категорији. Графички се то може представити на следећи начин:

Тај дечак читао је лепу књигу свом брату.

Важност фракталности реченичне структуре је у томе што фрактална геометрија може да описује природне творевине (контуре облака, разуђену линију обале,

крошњу дрвета итд.) најближе и најверније од свих геометријских модела. То практично значи да постоје предуслови да се језик у формалном смислу опише неким математичким моделом који верније преноси његове изворне карактеристике него што су то били досадашњи покушаји формализације у баналне алгебарске изразе типа $A + B = C$. Фракталност реченичне структуре поредимо са руском лутком *матрјошком*: по жељи можемо додати још један члан и тако је повећати, на исти начин, можемо јој додавати нове чланове унутар њене структуре, што поприлично одговара понашању реченица природних језика.

Друго, представљање организације реченице на понуђени начин има предност над другим начинима представљања, нпр. деривационим стаблом, јер може верније да прикаже линеарност сложеног језичког знака и вишеслојност синтаксичких веза. За то време, деривационо стабло одвлачи пажњу својом дводимензионалношћу и централним чвором погрешно сугерише да у реченици постоји један члан који у формалном смислу управља апсолутно свима, док су везе између чланова једноструке и једносмерне. Такође, код деривационог стабла није могуће унети информације о екстрарелацијским функцијама граматичких категорија, што се у дијаграму синтаксичке акомодације лако може обележити додатним стрелицама и симболима, захваљујући чему дијаграм добија нову димензију.

Неочекивани закључак који се појавио у току анализе као резултат логичког извођења доказа јесте да се не може једнозначно доказати да личне заменице акомодирају облике придевских речи у синтаксичким конструкцијама. Најпре, ни уз једну личну заменицу не може стајати придевска реч у позицији атрибута, ни у једном падежу (*dobry ja* / **добар ја*, *dobra ty* / **добра ти*, **dobrzy my* / **добри ми*, *dobre wy* / **добре ви*). Личне заменице могу улазити једино у посредне синтаксичке односе преко копулативног глагола, међутим, ни тада не долази до акомодације, већ се облик придева делимично акомодира по броју, али се његов род актуелизује према екстрарелацијској информацији о лицу на које се заменица односи:

ПОЉ.: *ja jestem dobry/dobra – ty jesteś dobry/dobra – my jesteśmy dobrzy/dobre*
– wy jesteście dobrzy/dobre

СРП.: *сам добар/добра – ти си добар/добра – ми смо добри/добре – ви сте добри/добре.*

Ни заменице за треће лице не акомодирају придеве у облике, већ конгруирају са њима по систему *чисте конгруенције*. Наиме, личне заменице имају парадигму као придевски морфолошки тип, у реченици се избор облика личне заменице врши по правилима денотације или анафоризације, а онда се *чистом конгруенцијом* (без акомодације) усклађује са облицима придева. Због тога нисмо анализирали личне заменице пошто оне очигледно не представљају акомодацијску класу на начин на који је тај појам дефинисан у оквиру нашег рада.

Примена

Наравно, осим чисто типолошког поређења, резултати истраживања се могу практично применити у различитим доменима. Најпре, теорија синтаксичке акомодације може се користити тако да се илуструје различитост формалних односа код преводних еквивалената пољског и српског језика. Ово је нарочито важно за развој аутоматизације превођења – акомодацијске класе већ имају облик матрица за које није тешко направити компјутерске алгоритме на основу којих се може додељивати облик речи у позицији уз неку другу реч. Тако се могу унапредити већ постојећи електронски преводиоци и побољшати њихов рад са променљивим речима.

Теорија синтаксичке акомодације може донети побољшања у лексикографском опису. Као што смо већ поменули, полисемија постаје експлицитнија вредност када се у обзир узму облици допуна које прате реч чије значење описујемо. Детаљније обележавање акомодације у описним речницима имало би за последицу већу прецизност и експлицитност лексикографског описа.

Теорија синтаксичке акомодације без сумње треба да донесе побољшање у области методике пољског и српског језика као страног. Захваљујући анализи синтаксичке акомодације, може се јасно показати које конструкције у пољском и српском језику су лакше, а које теже, као и које акомодацијске класе појединих речи су фреквентније, а које мање фреквентне. На основу резултата анализе

синтаксичке акомодације у пољском и/или српском језику, може се направити квалитетан програм наставе граматике који би постепено и прогресивно уводио студенте у тајне граматичких конструкција почев од оних најједноставнијих и најтранспарентнијих, преко нешто тежих, закључно са најтежим и најнетранспарентнијим конструкцијама.

Библиографија

Лексикографски извори

- ISJP – *Inny Słownik Języka Polskiego*. Red. Mirosław Bańko. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
- SJP – *Słownik Języka Polskiego*. Red. Mieczysław Szymczak. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1998.
- USJP – *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*. Red. Stanisław Dubisz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- WSPP – *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Pod red. A. Markowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- PCJ – *Речник српског језика*. Ур. Мирослав Николић. Нови Сад: Матица српска, 2007.
- PSKJ – *Речник српскохрватског књижевног језика*. Нови Сад; Загреб: Матица српска; Матица хрватска, 1967.
- PSKNJ – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: САНУ; Институт за српскохрватски језик, 1959–.

Цитирана литература

- БАРЈАМОВИЋ, Миро. Број именице и појам пресупозиције у морфологији. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 13/1 (1984): 177–184.
- БЕЛИЋ, Александар. *Граматика српскохрватског језика за други разред средњих и стручних школа*. Друго издање. Београд: Геца Кон, 1934.
- БЕЛИЋ, Александар. *Историја српског језика*. Приређивач Александар Младеновић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006.
- БОГДАНОВИЋ, Стојче. *Род именица са значењем лица у руском и српском језику*. Врање: Учитељски факултет, 2006.
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. *Акузативне синтагме без предлога у српскохрватском језику*. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1971.

- ДАНЕШ, Франтишек. Об актуализации пропозиции. *Категория сказуемого в славянских языках : модальность и актуализация. Акты международной конференции, Certosa di Pontignano (Siena)*. F. Fici-Giusti e S. Signorini (отв.ред.). Slavistische Beiträge, Bd. 305. München: „Otto Sagner“, 1993: 115–122.
- ЂУРИШИЋ-СТОЈАНОВИЋ, Данилка, Угљеша РАДНОВИЋ. *Полско-српски речник. Polsko-serbski słownik* (I–II). Београд: Српска академија наука и уметности: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999.
- ЂУРОВИЋ, Сања. Називи за животиње у српском језику с обзиром на њихов род. *Наш језик XXXV/1–4* (2004): 54–65.
- ЗАЛИЗНЯК, Андрей Анатольевич. К вопросу о грамматических категориях рода и одушевленности в современном русском языке. *Вопросы языкознания* 1964/4: 25–40.
- ЗАЛИЗНЯК, Андрей Анатольевич. *Русское именное словоизменение*. Москва: Наука 1967.
- ИВАНОВИЋ, Милена. Конгруенцијске класе именица у руском и српском језику. *Зборник Матице српске за славистику* 71–72 (2007): 587–597.
- ИВИЋ, Милка. Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику. *Наш језик X/7–10* (1960): 192–211.
- ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена. Облици именских речи уз бројеве ‘два’, ‘оба’, ‘три’, и ‘четири’ у српском језику. *Узданица: часопис за језик, књижевност, уметност и педагошке науке VII/2* (2010): 7–20.
- ЈОВАНОВИЋ, Јелена, Михаило ШЋЕПАНОВИЋ. О бројевима ‘два’, ‘оба’, ‘три’, и ‘четири’ у српском језику. *Српски језик – студије српске и словенске*. Серија I, XIV/1–2 (2009): 275–305.
- КАРАЦИЋ, Вук Стефановић. *Писменица сербскога језика, по говору простога народа*. Беч, 1814.
- КАРНАП, Рудолф. *Философија и логичка синтакса*. С енглеског превела Светлана Зечевић. Никшић: Јасен, 1999.
- КЛИКОВАЦ, Душка. *Граматица српскога језика за основну школу*. Београд: Српска школска књига, 2002.

- МАЛЦИЛЕВА, Вјара, Зузана ТОПОЛИЊСКА, Маја ЂУКАНОВИЋ, Предраг ПИПЕР. *Јужнословенски језици: граматичке структуре и функције*. Предраг Пипер (ур.). Београд: Београдска књига, 2009.
- НИКОЛИЋ, Мирослав. Природни и граматички род именица. *Наш језик* XXXIV/3–4 (2004): 181–194.
- НОРМАН, Борис, Никита СУПРУНЧУК. О существительных pluralia tantum в славянских языках. *Зборник матице српске за славистику* 58–59 (2000): 57–66.
- ОБУЋИНА, Предраг. Појам синтаксичке акомодације и њен однос према конгруенцији и рекцији. *Славистика* XII (2008): 293–297.
- ОБУЋИНА, Предраг. О једном теоријско-методолошком проблему пољско-српских контрастивних синтаксичких студија. Формално-граматички односи у реченици. *Славистика* XVI (2012): 215–225.
- ПИПЕР, Предраг, Иван КЛАЈН. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- ПИПЕР, Предраг, Ивана АНТОНИЋ, Владислава РУЖИЋ, Срето ТАНАСИЋ, Људмила ПОПОВИЋ, Бранко ТОШОВИЋ. *Синтакса савременог српског језика. Проста реченица*. У редакцији академика Милке Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ; Београдска књига; Матица српска, 2005.
- ПИПЕР, Предраг. О граматичким особеностима бројева у српском и другим словенским језицима. *Глас СССХСIV/19* (2002): 99–114.
- ПОПОВИЋ, Љубомир. Употреба кардиналних бројева у српскохрватском језику. *Југословенски семинар за стране слависте. Заједништво језика, књижевности и култура народа и народности југославије* 30. Београд: Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 1979: 3–24.
- САВИЋ, Свенка. Прагматички аспекти рода *nomina agentis* у српскохрватском/хрваткосрпском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 13/1 (1984): 247–258.
- СИМИЋ, Живојин. *Српска граматика / Живојина П. Симића*. Београд: Геца Кон, 1922.
- СИМИЋ, Радоје, Јелена ЈОВАНОВИЋ. Паукалне и сродне конструкције. *Српски језик – студије српске и словенске*. Серија I, VII/1–2 (2002): 83–155.

- СИМИЋ, Радоје. *Српска граматика за средње школе I*. Београд: Актуел, 1996.
- СОБОЛЕВ, Андрей Н. Славянские pluralia tantum. Проблема дефектной парадигмы. *Јужнословенски филолог* LXI (2005): 95–115.
- СТАНИЋ, Милија. О једном језичком померању. *Књижевност и језик* (1983/1–2): 93–95.
- СТАНКОВИЋ, Богољуб. Међуоднос граматике и речника у области синтагматских веза. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 26/2 (1997): 83–90.
- СТАНОЈЧИЋ, Живојин, Љубомир ПОПОВИЋ. *Граматика српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. Ког је рода именица ‘наочари’. *Наш језик* V/7–8 (1937): 204–208.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик I*. Београд: Научна књига, 1975.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик II* (5. издање). Београд: Научна књига, 1991.
- СТИПЧЕВИЋ, Балша, Тања САМАРЦИЋ. Терминологија синтаксе падежа Михаила Стевановића. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 32/3 (2003): 139–156.
- ТЕНЬЕР, Люсьен. *Основы структурного синтаксиса*. Перевод с француског И.М. Богуславског, Л.И.Лухт, Б.П.Нарумова, С.Л.Сахно (Lucien Tesnière. *Éléments de Syntaxe Structurale*. Deuxième édition revue et corrigée. Paris: Librairie C.Klincksieck 1976). Москва: Прогресс, 1988.
- ТОМИЋ, Дина. О категорији рода код именица. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 40/3 (2011): 209–221.
- УСПЕНСКИЙ, Лев Васильевич. *Слово о словах. Ты и твое имя*. Ленинград: Лениздат, 1962.
- AJDUKIEWICZ, Kazimierz. *Język i poznanie. Wybór pism z lat 1920–1939 (tom 1)*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1960.
- AJDUKIEWICZ, Kazimierz. *Język i poznanie. Wybór pism z lat 1945–1963 (tom 2)*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1965.

- ANDRZEJCZUK, Anna. Dwoje urodzin to brzmi dziwnie. Norma językowa dotycząca połączeń rzeczowników plurale tantum z liczebnikami a jej realizacja w tekstach. *Język Polski* XCI/4 (2011): 273–283.
- BAŃKO, Mirosław. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002.
- BELSI, Ketrin. *Poststrukturalizam. Sasvim kratak uvod*. Prevod s engleskog Zoran Milutinović (naslov originala *Poststructuralism*, Catherine Belsey). Beograd: Službeni glasnik, 2010.
- BENEŠIĆ, Julije. *Hrvatsko-poljski rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1949.
- BIEŃ, Janusz, Zygmunt SALONI. Pojęcie wyrazu morfologicznego i jego zastosowanie do opisu fleksji polskiej (wersja wstępna). *Prace Filologiczne* XXXI (1982): 31–45.
- BLOOMFIELD, Leonard. *Language*. New York: Henry Holt and Company, 1933.
- BÜHLER, Karl. *Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache*. 3. Auflage. G. Fischer, Stuttgart u. a. 1999 (1934).
- CELS – *The Cambridge Encyclopedia of the Language Sciences*. Edited by Patrick Colm Hogan. Cambridge University Press, 2011.
- CHOMSKY, Noam. *Syntactic structures*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2002 (1957).
- COMRIE, Bernard. Balto-Slavonic. *Indo-European Numerals*. Edited by Jadranka Gvozdanović. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1992: 717–833.
- DALEWSKA-GREŃ, Hanna, Dr Kazimierz FELESZKO. Место бројева у одређивању граматичког рода и броја у српскохрватском и пољском језику. *Научни састанак слависта у Букове дане* 13/1 (1984): 29–40.
- DALEWSKA-GREŃ, Hanna. *Selektywna kategoria rodzaju w języku polskim i serbsko-chorwackim. Analiza konfrontatywna*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Instytut Słowianoznawstwa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy: Oficyna Wydawnicza Blitz-Print, 1991.
- DERWOJEDOWA, Magdalena, Jadwiga LINDE-USIEKNIEWICZ. O pewnych własnościach zdań z przymiotnikowym orzeczeniem imiennym i grupą liczebnikową w podmiocie. *Bulletin de la Société Polonaise de Linguistique* LIX (2003): 35–45.

- FRANČIĆ, Vilim. *Słownik serbsko-chorwacko polski*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1987.
- GILES, Howard, Nikolas COUPLAND, Justine COUPLAND. Accommodation theory: Communication, context and consequence. *Contexts of accommodation: developments in applied sociolinguistics*. Edited by Howard Giles, Justine Coupland, Nikolas Coupland. New York: Cambridge University Press, 1991: 1–68.
- GROCHOWSKI, Maciej, Stanisław KAROLAK, Zuzanna TOPOLIŃSKA. *Składnia*. Pod redakcją Zuzanny Topolińskiej. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata, Krystyna KALLAS, Krystyna KOWALIK, Roman LASKOWSKI, Alicja ORZECZOWSKA, Jadwiga PUZYNINA, Henryk WRÓBEL. *Morfologia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata. *Wykłady z polskiej składni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999.
- IVIĆ, Milka. Tipovi imeničkog roda u standardnom srpskohrvatskom jeziku. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* IX (1966): 41–47.
- IVIĆ, Milka. O rodzaju i typach paradygmatacznych polskich rzeczowników. *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 6 (1967): 57–61.
- IVIĆ, Milka. Obeležavanje imeničkog roda u (standardnom) slovenačkom jeziku upoređeno s odgovarajućom srpskohrvatskom situacijom. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XI (1968): 49–55.
- JADACKA, Hanna. *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005.
- KAROLAK, Stanisław. *Zagadnienia składni ogólnej*. Warszawa: PWN, 1972.
- KLAJN Ivan. *O funkciji i prirodi zamenica*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik, 1985.
- KLAJN, Ivan. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- KOBOS, Zuzanna Krystyna. Mów do mnie kotku... czyli o uczuciach po polsku i słoweńsku. *Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców 18: Acta Universitatis Lodzensis*. Łódź (2011): 261–267.

- LEWIS, David K. Scorekeeping in a language game. *Journal of Philosophical Logic* 8/1 (1979): 339–359.
- LINDE, Samuel Bogumił. *Słownik Języka Polskiego*. T.1–6. Warszawa, 1807–1814.
- LINK, Godehard. *Algebraic Semantics in Language and Philosophy*. Stanford: CSLI publications, 1998.
- LYONS, John. *Semantycs*. Cambridge: University Press, 1977.
- LYONS, John. *Wstęp do językoznawstwa*. Przełożył Krzysztof Bogacki (Introduction to Theoretical Linguistics. Cambridge University Press 1971). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1975.
- MAKOWSKA Danuta, Zygmunt SALONI. Polska konstrukcja „iść w sołdaty” a kategoria deprecjatywności w języku polskim. *Pamiętnik Literacki* 100/1 (2009): 145–158.
- MANDELBROT, Benoît B. *The Fractal Geometry of Nature*. New York: W. H. Freeman, 1982.
- MĘDAK, Stanisław. *Liczebnik też się liczy. Gramatyka liczebnika z ćwiczeniami*. Kraków: Universitas, 2004.
- MIKKELSEN, Hans Kristian. О неким проблематичним случајевима конгруенције у српскохрватском језику. *Научни састанак слависта у Букове дане* 13/1 (1984): 73–79.
- MILEWSKI, Tadeusz. Stanowisko składni w obrębie językoznawstwa. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* XI (1952): 74–92.
- MRAZOVIĆ, Pavica, Zora VUKADINOVIĆ. *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića; Novi Sad: Dobra vest, 1990.
- NAGÓRKO, Alicja. *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- ON – *On je rekla: upotreba rodno senzitivnog jezika*. Nada Drobnjak (ur.). Podgorica: Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Republike Crne Gore, 2006.
- SALONI, Zygmunt, Marek ŚWIDZIŃSKI. *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

- SALONI, Zygmunt. Kategoria rodzaju we współczesnym języku polskim. *Kategorie gramatyczne grup imiennych w języku polskim*. Roman Laskowski (ur.). Wrocław: Ossolineum, 1976: 41–75.
- SALONI, Zygmunt. O tzw. formach nieosobowych [rzeczowników] męskoosobowych we współczesnej polszczyźnie. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* XLI (1988): 155–166.
- SCHAFF, Adam. *Język a poznanie*. Warszawa: PWN, 1967.
- SCHWARZ, Jana. *Die Kategorie der Weiblichkeit im Tschechischen: Die Verwendung femininer und maskuliner Personenbenennungen für Frauen im Vergleich zum Deutschen*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 1999.
- SGJP – Zygmunt SALONI, Włodzimierz GRUSZCZYŃSKI, Marcin WOLIŃSKI, Robert WOŁOSZ. *Słownik gramatyczny języka polskiego. Podstawy teoretyczne. Instrukcja użytkowania*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 2007.
- SOSIR, Ferdinand de. *Kurs opšte lingvistike. Kritičko izdanje priredio Tulio de Mauro*. Preveli s francuskog i italijanskog Dušanka Točanac-Milivojev, Milorad Arsenijević, Snežana Gudurić, Aleksandar Đukić. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1996.
- STANKIEWICZ, Edward. The Counted Plurals of the East Slavic Languages. *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics* XXIV (1981): 49–58.
- ŚWIDZIŃSKI, Marek. *Gramatyka formalna języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1992.
- WIERZBICKA, Anna. O metodach opisu szyku wyrazów. *Język Polski* XLIV/1 (1964): 14–26.
- WRÓBEL, Henryk. *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Spółka Wydawnicza „Od Nowa”, 2001.
- ZAWADOWSKI, Leon. *Lingwistyczna teoria języka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1966.
- ŻELAZKO, Kazimierz. *Czasowniki przechodnie o składni wielorakiej w języku polskim*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, 1975.

Електронски извори

Korpus Języka Polskiego Wydawnictwa Naukowego PWN: <http://korpus.pwn.pl>

SGJP – Słownik Gramatyczny Języka Polskiego: <http://sgjp.pl/>

The Linguist List. International Linguistics Community Online:
<http://www.linguistlist.org/issues/2/2-457.html#2>

ПРИЛОГ А

Дијагностички контекст за именичке акомодацијске класе и ендоцентричне конгруентне конструкције

I акомодацијска класа (хомоклитичка) – именице типа *човек*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ЧОВЕК	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ЧОВЕК	је била добра
-	С/јед.	То наше	ЧОВЕК	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ЧОВЕК	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ЧОВЕК	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ЧОВЕК	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ЧОВЕКА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ЧОВЕКА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ЧОВЕКА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ЧОВЕКА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ЧОВЕКА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ЧОВЕКА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Видим	тог нашег	ЧОВЕКА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ЧОВЕКА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ЧОВЕКА
-	С/јед.	Видим	то наше	ЧОВЕКА
-	М/мн.	Видим	те наше	ЧОВЕКА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ЧОВЕКА
-	С/мн.	Видим	та наша	ЧОВЕКА

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ЉУДИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ЉУДИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ЉУДИ	је било добро
+	М/мн.	Ти наши	ЉУДИ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ЉУДИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ЉУДИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ЉУДИ
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ЉУДИ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ЉУДИ
+	М/мн.	Стидим се	тих наших	ЉУДИ
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ЉУДИ
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ЉУДИ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ЉУДЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ЉУДЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ЉУДЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	ЉУДЕ
+	М/мн.	Видим	те наше	ЉУДЕ
- (?)	Ж/мн.	Видим	те наше	ЉУДЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ЉУДЕ

студент, професор, доктор, инжењер, фудбалер, лекар, сликар, Србин, Рус, Енглец, Словен; идеалиста, комуниста, таксиста, басиста

II акомодацијска класа (хомоклитичка) – именице типа *сто*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	СТО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	СТО	је била добра
-	С/јед.	То наше	СТО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	СТО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	СТО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	СТО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	СТОЛА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	СТОЛА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	СТОЛА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	СТО
+	М2/јед.	Видим	тај наш	СТО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	СТО
-	С/јед.	Видим	то наше	СТО
-	М/мн.	Видим	те наше	СТО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	СТО
-	С/мн.	Видим	та наша	СТО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	СТОЛОВИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	СТОЛОВИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	СТОЛОВИ	је било добро
+	М/мн.	Ти наши	СТОЛОВИ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	СТОЛОВИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	СТОЛОВИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	СТОЛОВА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	СТОЛОВА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	СТОЛОВА
+	М/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛОВА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛОВА
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	СТОЛОВА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	СТОЛОВЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	СТОЛОВЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	СТОЛОВЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	СТОЛОВЕ
+	М/мн.	Видим	те наше	СТОЛОВЕ
- (?)	Ж/мн.	Видим	те наше	СТОЛОВЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	СТОЛОВЕ

компјутер, часопис, рам, звучник, под, лустер, лек, зид, поток, насип...

III акомодацијска класа (хомоклитичка) – именице типа *жена*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ЖЕНА	је био добар
+	Ж/јед.	Та наша	ЖЕНА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ЖЕНА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ЖЕНА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ЖЕНА	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ЖЕНА	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ЖЕНЕ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ЖЕНЕ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ЖЕНЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНЕ

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ЖЕНУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ЖЕНУ
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ЖЕНУ
-	С/јед.	Видим	то наше	ЖЕНУ
-	М/мн.	Видим	те наше	ЖЕНУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ЖЕНУ
-	С/мн.	Видим	та наша	ЖЕНУ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ЖЕНЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ЖЕНЕ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ЖЕНЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ЖЕНЕ	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	ЖЕНЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ЖЕНЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ЖЕНА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ЖЕНА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ЖЕНА
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНА
+	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНА
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ЖЕНА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ЖЕНЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ЖЕНЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ЖЕНЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	ЖЕНЕ
- (?)	М/мн.	Видим	те наше	ЖЕНЕ
+	Ж/мн.	Видим	те наше	ЖЕНЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ЖЕНЕ

кућа, хаљина, лепота, таблета; љубав, крв, моћ, глад, младост...

IV акомодацијска класа (хомоклитичка) – именице типа *село*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	СЕЛО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	СЕЛО	је била добра
+	С/јед.	То наше	СЕЛО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	СЕЛО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	СЕЛО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	СЕЛО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	СЕЛА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	СЕЛА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	СЕЛА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	СЕЛО
-	М2/јед.	Видим	тај наш	СЕЛО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	СЕЛО
+	С/јед.	Видим	то наше	СЕЛО
-	М/мн.	Видим	те наше	СЕЛО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	СЕЛО
-	С/мн.	Видим	та наша	СЕЛО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	СЕЛА	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	СЕЛА	је била добра
-	С/јед.	То наше	СЕЛА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	СЕЛА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	СЕЛА	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	СЕЛА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	СЕЛА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	СЕЛА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	СЕЛА
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА
+	С/мн.	Стидим се	тих наших	СЕЛА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	СЕЛА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	СЕЛА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	СЕЛА
-	С/јед.	Видим	то наше	СЕЛА
-	М/мн.	Видим	те наше	СЕЛА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	СЕЛА
+	С/мн.	Видим	та наша	СЕЛА

поље, вино, тиво, добро, сено, време, раме, дугме/дугмета

V акомодацијска класа (хетероклитичка) – именице типа *војвода*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ВОЈВОДА	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВОЈВОДА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВОЈВОДА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВОЈВОДА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ВОЈВОДА	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВОЈВОДА	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВОЈВОДЕ
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВОЈВОДЕ
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВОЈВОДЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДЕ

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВОЈВОДУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВОЈВОДУ
- (+)	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВОЈВОДУ
-	С/јед.	Видим	то наше	ВОЈВОДУ
-	М/мн.	Видим	те наше	ВОЈВОДУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ВОЈВОДУ
-	С/мн.	Видим	та наша	ВОЈВОДУ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ВОЈВОДЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВОЈВОДЕ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВОЈВОДЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВОЈВОДЕ	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	ВОЈВОДЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВОЈВОДЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВОЈВОДА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВОЈВОДА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВОЈВОДА
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДА
+	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДА
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВОЈВОДА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВОЈВОДЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВОЈВОДЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВОЈВОДЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	ВОЈВОДЕ
- (?)	М/мн.	Видим	те наше	ВОЈВОДЕ
+	Ж/мн.	Видим	те наше	ВОЈВОДЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ВОЈВОДЕ

VI акомодацијска класа (хетероклитичка)– именице типа *гето*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ГЕТО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ГЕТО	је била добра
-	С/јед.	То наше	ГЕТО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ГЕТО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ГЕТО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ГЕТО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ГЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ГЕТА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ГЕТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ГЕТО
+	М2/јед.	Видим	тај наш	ГЕТО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ГЕТО
-	С/јед.	Видим	то наше	ГЕТО
-	М/мн.	Видим	те наше	ГЕТО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ГЕТО
-	С/мн.	Видим	та наша	ГЕТО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ГЕТА	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ГЕТА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ГЕТА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ГЕТА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ГЕТА	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	ГЕТА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ГЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ГЕТА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ГЕТА
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА
+	С/мн.	Стидим се	тих наших	ГЕТА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ГЕТА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ГЕТА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ГЕТА
-	С/јед.	Видим	то наше	ГЕТА
-	М/мн.	Видим	те наше	ГЕТА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ГЕТА
+	С/мн.	Видим	та наша	ГЕТА

VII акомодацијска класа (хетероклитичка) – именице типа *пиле* 1

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ПИЛЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПИЛЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ПИЛЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПИЛЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПИЛЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПИЛЕ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПИЛЕТА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛЕТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПИЛЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПИЛЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПИЛЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ПИЛЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ПИЛЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПИЛЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ПИЛЕ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ПИЛИЋИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПИЛИЋИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ПИЛИЋИ	је било добро
+	М/мн.	Ти наши	ПИЛИЋИ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПИЛИЋИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПИЛИЋИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛИЋА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПИЛИЋА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛИЋА
+	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛИЋА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛИЋА
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛИЋА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПИЛИЋЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПИЛИЋЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПИЛИЋЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	ПИЛИЋЕ
+	М/мн.	Видим	те наше	ПИЛИЋЕ
- (?)	Ж/мн.	Видим	те наше	ПИЛИЋЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ПИЛИЋЕ

куче/кучићи, маче/мачићи, теле/телићи

VIII акомодацијска класа (хетероклитичка) – именице типа *око*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ОКО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ОКО	је била добра
+	С/јед.	То наше	ОКО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ОКО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ОКО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ОКО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ОКА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ОКА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ОКА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ОКА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ОКА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ОКА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ОКО
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ОКО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ОКО
+	С/јед.	Видим	то наше	ОКО
-	М/мн.	Видим	те наше	ОКО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ОКО
-	С/мн.	Видим	та наша	ОКО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ОЧИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ОЧИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ОЧИ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ОЧИ	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	ОЧИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ОЧИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ОЧИЈУ
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ОЧИЈУ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ОЧИЈУ
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ОЧИЈУ
+	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ОЧИЈУ
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ОЧИЈУ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ОЧИ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ОЧИ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ОЧИ
-	С/јед.	Видим	то наше	ОЧИ
- (?)	М/мн.	Видим	те наше	ОЧИ
+	Ж/мн.	Видим	те наше	ОЧИ
-	С/мн.	Видим	та наша	ОЧИ

ухо

IX акомодацијска класа (хетероклитичка) – именице типа *вече*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ВЕЧЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВЕЧЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ВЕЧЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВЕЧЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ВЕЧЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВЕЧЕ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЕЧЕРИ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВЕЧЕРИ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЕЧЕРИ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВЕЧЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВЕЧЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВЕЧЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ВЕЧЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ВЕЧЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ВЕЧЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ВЕЧЕ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ВЕЧЕРИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВЕЧЕРИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВЕЧЕРИ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВЕЧЕРИ	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	ВЕЧЕРИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВЕЧЕРИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЕЧЕРИ
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВЕЧЕРИ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЕЧЕРИ
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ
+	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВЕЧЕРИ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВЕЧЕРИ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВЕЧЕРИ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВЕЧЕРИ
-	С/јед.	Видим	то наше	ВЕЧЕРИ
- (?)	М/мн.	Видим	те наше	ВЕЧЕРИ
+	Ж/мн.	Видим	те наше	ВЕЧЕРИ
-	С/мн.	Видим	та наша	ВЕЧЕРИ

Х акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *брат*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	БРАТ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	БРАТ	је била добра
-	С/јед.	То наше	БРАТ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	БРАТ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	БРАТ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	БРАТ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	БРАТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	БРАТА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	БРАТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	БРАТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	БРАТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	БРАТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Видим	тог нашег	БРАТА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	БРАТА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	БРАТА
-	С/јед.	Видим	то наше	БРАТА
-	М/мн.	Видим	те наше	БРАТА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	БРАТА
-	С/мн.	Видим	та наша	БРАТА

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	БРАЋА	је био добар
(?)-	Ж/јед.	Та наша	БРАЋА	је била добра
-	С/јед.	То наше	БРАЋА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	БРАЋА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	БРАЋА	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	БРАЋА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	БРАЋЕ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	БРАЋЕ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	БРАЋЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	БРАЋЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	БРАЋЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	БРАЋЕ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	БРАЋУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	БРАЋУ
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	БРАЋУ
-	С/јед.	Видим	то наше	БРАЋУ
-	М/мн.	Видим	те наше	БРАЋУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	БРАЋУ
-	С/мн.	Видим	та наша	БРАЋУ

господин

XI акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *дете*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ДЕТЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ДЕТЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ДЕТЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ДЕТЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ДЕТЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ДЕТЕ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДЕТЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДЕТЕТА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДЕТЕТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕТЕТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕТЕТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕТЕТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДЕТЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДЕТЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДЕТЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ДЕТЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ДЕТЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДЕТЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ДЕТЕ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ДЕЦА	је био добар
(?)-	Ж/јед.	Та наша	ДЕЦА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ДЕЦА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ДЕЦА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ДЕЦА	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	ДЕЦА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДЕЦЕ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДЕЦЕ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДЕЦЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕЦЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕЦЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДЕЦЕ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДЕЦУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДЕЦУ
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДЕЦУ
-	С/јед.	Видим	то наше	ДЕЦУ
-	М/мн.	Видим	те наше	ДЕЦУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДЕЦУ
-	С/мн.	Видим	та наша	ДЕЦУ

ХП акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *властелин*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ВЛАСТЕЛИН	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВЛАСТЕЛИН	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВЛАСТЕЛИН	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВЛАСТЕЛИН	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ВЛАСТЕЛИН	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВЛАСТЕЛИН	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЛАСТЕЛИНА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВЛАСТЕЛИНА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЛАСТЕЛИНА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛИНА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛИНА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛИНА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВЛАСТЕЛИНА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВЛАСТЕЛИНА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВЛАСТЕЛИНА
-	С/јед.	Видим	то наше	ВЛАСТЕЛИНА
-	М/мн.	Видим	те наше	ВЛАСТЕЛИНА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ВЛАСТЕЛИНА
-	С/мн.	Видим	та наша	ВЛАСТЕЛИНА

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ВЛАСТЕЛА	је био добар
+	Ж/јед.	Та наша	ВЛАСТЕЛА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВЛАСТЕЛА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВЛАСТЕЛА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ВЛАСТЕЛА	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ВЛАСТЕЛА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЛАСТЕЛЕ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВЛАСТЕЛЕ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВЛАСТЕЛЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВЛАСТЕЛЕ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВЛАСТЕЛУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВЛАСТЕЛУ
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВЛАСТЕЛУ
-	С/јед.	Видим	то наше	ВЛАСТЕЛУ
-	М/мн.	Видим	те наше	ВЛАСТЕЛУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ВЛАСТЕЛУ
-	С/мн.	Видим	та наша	ВЛАСТЕЛУ

ХІІІ акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *пиле* 2

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ПИЛЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПИЛЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ПИЛЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПИЛЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПИЛЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПИЛЕ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПИЛЕТА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛЕТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛЕТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПИЛЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПИЛЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПИЛЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ПИЛЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ПИЛЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПИЛЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ПИЛЕ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ПИЛАД	је био добар
+	Ж/јед.	Та наша	ПИЛАД	је била добра
-	С/јед.	То наше	ПИЛАД	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПИЛАД	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПИЛАД	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПИЛАД	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛАДИ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПИЛАДИ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПИЛАДИ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛАДИ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛАДИ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПИЛАДИ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПИЛАД
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПИЛАД
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПИЛАД
-	С/јед.	Видим	то наше	ПИЛАД
-	М/мн.	Видим	те наше	ПИЛАД
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПИЛАД
-	С/мн.	Видим	та наша	ПИЛАД

XIV акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *прстен*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ПРСТЕН	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПРСТЕН	је била добра
-	С/јед.	То наше	ПРСТЕН	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПРСТЕН	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПРСТЕН	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПРСТЕН	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПРСТЕНА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПРСТЕНА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПРСТЕНА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕНА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕНА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕНА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПРСТЕН
+	М2/јед.	Видим	тај наш	ПРСТЕН
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПРСТЕН
-	С/јед.	Видим	то наше	ПРСТЕН
-	М/мн.	Видим	те наше	ПРСТЕН
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПРСТЕН
-	С/мн.	Видим	та наша	ПРСТЕН

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ПРСТЕЊЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПРСТЕЊЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ПРСТЕЊЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПРСТЕЊЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПРСТЕЊЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПРСТЕЊЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПРСТЕЊА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПРСТЕЊА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПРСТЕЊА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕЊА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕЊА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПРСТЕЊА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПРСТЕЊЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПРСТЕЊЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПРСТЕЊЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ПРСТЕЊЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ПРСТЕЊЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПРСТЕЊЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ПРСТЕЊЕ

знамен, камен

XV акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *грана*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ГРАНА	је био добар
+	Ж/јед.	Та наша	ГРАНА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ГРАНА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ГРАНА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ГРАНА	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ГРАНА	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ГРАНЕ
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ГРАНЕ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ГРАНЕ
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАНЕ
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАНЕ
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАНЕ

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ГРАНУ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ГРАНУ
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ГРАНУ
-	С/јед.	Видим	то наше	ГРАНУ
-	М/мн.	Видим	те наше	ГРАНУ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ГРАНУ
-	С/мн.	Видим	та наша	ГРАНУ

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ГРАЊЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ГРАЊЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ГРАЊЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ГРАЊЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ГРАЊЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ГРАЊЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ГРАЊА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ГРАЊА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ГРАЊА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАЊА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАЊА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ГРАЊА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ГРАЊЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ГРАЊЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ГРАЊЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ГРАЊЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ГРАЊЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ГРАЊЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ГРАЊЕ

XVI акомодацијска класа (хетероклитичка, збирна) – именице типа *дрво*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ДРВО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ДРВО	је била добра
+	С/јед.	То наше	ДРВО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ДРВО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ДРВО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ДРВО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДРВЕТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДРВЕТА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДРВЕТА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕТА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕТА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕТА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДРВО
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДРВО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДРВО
+	С/јед.	Видим	то наше	ДРВО
-	М/мн.	Видим	те наше	ДРВО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДРВО
-	С/мн.	Видим	та наша	ДРВО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ДРВЕЋЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ДРВЕЋЕ	је била добра
+	С/јед.	То наше	ДРВЕЋЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ДРВЕЋЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ДРВЕЋЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ДРВЕЋЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
- (?)	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДРВЕЋА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДРВЕЋА
+	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДРВЕЋА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕЋА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕЋА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДРВЕЋА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДРВЕЋЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДРВЕЋЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДРВЕЋЕ
+	С/јед.	Видим	то наше	ДРВЕЋЕ
-	М/мн.	Видим	те наше	ДРВЕЋЕ
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДРВЕЋЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	ДРВЕЋЕ

XVII акомодацијска класа (*singularia tantum*) – именице типа *Павле*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ПАВЛЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ПАВЛЕ	је била добра
-	С/јед.	То наше	ПАВЛЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ПАВЛЕ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ПАВЛЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ПАВЛЕ	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ПАВЛА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ПАВЛА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ПАВЛА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ПАВЛА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ПАВЛА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ПАВЛА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Видим	тог нашег	ПАВЛА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ПАВЛА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ПАВЛА
-	С/јед.	Видим	то наше	ПАВЛА
-	М/мн.	Видим	те наше	ПАВЛА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ПАВЛА
-	С/мн.	Видим	та наша	ПАВЛА

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

Господ, Ђорђе, Марко

XVIII акомодацијска класа (*singularia tantum*) – именице типа *фламенко*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Тај наш	ФЛАМЕНКО	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ФЛАМЕНКО	је била добра
-	С/јед.	То наше	ФЛАМЕНКО	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ФЛАМЕНКО	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ФЛАМЕНКО	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	ФЛАМЕНКО	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ФЛАМЕНКА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ФЛАМЕНКА
- (?)	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ФЛАМЕНКА
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ФЛАМЕНКА
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ФЛАМЕНКА
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ФЛАМЕНКА

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ФЛАМЕНКО
+	М2/јед.	Видим	тај наш	ФЛАМЕНКО
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ФЛАМЕНКО
-	С/јед.	Видим	то наше	ФЛАМЕНКО
-	М/мн.	Видим	те наше	ФЛАМЕНКО
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ФЛАМЕНКО
-	С/мн.	Видим	та наша	ФЛАМЕНКО

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

XIX акомодацијска класа (*singularia tantum*) - именице типа *Карен*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	КАРЕН	је био добар
+	Ж/јед.	Та наша	КАРЕН	је била добра
-	С/јед.	То наше	КАРЕН	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	КАРЕН	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	КАРЕН	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	КАРЕН	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	КАРЕН
+	Ж/јед.	Стидим се	те наше	КАРЕН
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	КАРЕН
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	КАРЕН
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	КАРЕН
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	КАРЕН

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	КАРЕН
-	М2/јед.	Видим	тај наш	КАРЕН
+	Ж/јед.	Видим	ту нашу	КАРЕН
-	С/јед.	Видим	то наше	КАРЕН
-	М/мн.	Видим	те наше	КАРЕН
-	Ж/мн.	Видим	те наше	КАРЕН
-	С/мн.	Видим	та наша	КАРЕН

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

XX акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *мемоари*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	МЕМОАРИ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	МЕМОАРИ	је била добра
-	С/јед.	То наше	МЕМОАРИ	је било добро
+	М/мн.	Ти наши	МЕМОАРИ	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	МЕМОАРИ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	МЕМОАРИ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	МЕМОАРА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	МЕМОАРА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	МЕМОАРА
+	М/мн.	Стидим се	тих наших	МЕМОАРА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	МЕМОАРА
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	МЕМОАРА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	МЕМОАРЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	МЕМОАРЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	МЕМОАРЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	МЕМОАРЕ
+	М/мн.	Видим	те наше	МЕМОАРЕ
- (?)	Ж/мн.	Видим	те наше	МЕМОАРЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	МЕМОАРЕ

XXI акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *санке*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	САНКЕ	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	САНКЕ	је била добра
-	С/јед.	То наше	САНКЕ	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	САНКЕ	су били добри
+	Ж/мн.	Те наше	САНКЕ	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	САНКЕ	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	САНКИ
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	САНКИ
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	САНКИ
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	САНКИ
+	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	САНКИ
- (?)	С/мн.	Стидим се	тих наших	САНКИ

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	САНКЕ
-	М2/јед.	Видим	тај наш	САНКЕ
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	САНКЕ
-	С/јед.	Видим	то наше	САНКЕ
- (?)	М/мн.	Видим	те наше	САНКЕ
+	Ж/мн.	Видим	те наше	САНКЕ
-	С/мн.	Видим	та наша	САНКЕ

XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	-	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	-	је била добра
-	С/јед.	То наше	-	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	-	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	-	су биле добре
-	С/мн.	Та наша	-	су била добра

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	-
-	М2/јед.	Видим	тај наш	-
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	-
-	С/јед.	Видим	то наше	-
-	М/мн.	Видим	те наше	-
-	Ж/мн.	Видим	те наше	-
-	С/мн.	Видим	та наша	-

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Тај наш	ВРАТА	је био добар
-	Ж/јед.	Та наша	ВРАТА	је била добра
-	С/јед.	То наше	ВРАТА	је било добро
-	М/мн.	Ти наши	ВРАТА	су били добри
-	Ж/мн.	Те наше	ВРАТА	су биле добре
+	С/мн.	Та наша	ВРАТА	су била добра

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ВРАТА
-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ВРАТА
-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ВРАТА
- (?)	М/мн.	Стидим се	тих наших	ВРАТА
- (?)	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ВРАТА
+	С/мн.	Стидим се	тих наших	ВРАТА

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ВРАТА
-	М2/јед.	Видим	тај наш	ВРАТА
-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ВРАТА
-	С/јед.	Видим	то наше	ВРАТА
-	М/мн.	Видим	те наше	ВРАТА
-	Ж/мн.	Видим	те наше	ВРАТА
+	С/мн.	Видим	та наша	ВРАТА

ПРИЛОГ Б

Дијагностички контекст за акомодацијске класе паукалних синтагми (бројеви два, оба, обадва, три, четири са именицама) егзоцентричне конгруентне конструкције

паукална синтаagma са именицама I АК - човек

= XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА СТУДЕНТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА СТУДЕНТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА СТУДЕНТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА СТУДЕНТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА СТУДЕНТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА СТУДЕНТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СТУДЕНАТА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ СТУДЕНАТА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СТУДЕНАТА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТУДЕНАТА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТУДЕНАТА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТУДЕНАТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СТУДЕНТИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА СТУДЕНТИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СТУДЕНТИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТУДЕНТИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТУДЕНТИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТУДЕНТИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА СТУДЕНТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА СТУДЕНТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА СТУДЕНТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА СТУДЕНТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА СТУДЕНТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА СТУДЕНТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА СТУДЕНТА

Паукална синтагма са именицама II АК - *сто*
 = XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА СТОЛА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА СТОЛА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА СТОЛА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА СТОЛА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА СТОЛА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА СТОЛА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СТОЛОВА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ СТОЛОВА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СТОЛОВА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТОЛОВА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТОЛОВА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СТОЛОВА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СТОЛОВИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА СТОЛОВИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СТОЛОВИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТОЛОВИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТОЛОВИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СТОЛОВИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА СТОЛА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА СТОЛА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА СТОЛА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА СТОЛА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА СТОЛА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА СТОЛА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА СТОЛА

Паукална синтагма са именицама III АК - *жена*

= XXI акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *санке*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ ЖЕНЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ ЖЕНЕ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ ЖЕНЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ ЖЕНЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ ЖЕНЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ ЖЕНЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ЖЕНА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВЕЈУ ЖЕНА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ЖЕНА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ЖЕНА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ЖЕНА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ЖЕНА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ЖЕНАМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВЕМА ЖЕНАМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ЖЕНАМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ЖЕНАМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ЖЕНАМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ЖЕНАМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ЖЕНЕ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ ЖЕНЕ

Паукална синтагма са именицама IV АК - *село*

= XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА СЕЛА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА СЕЛА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА СЕЛА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА СЕЛА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА СЕЛА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА СЕЛА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СЕЛА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ СЕЛА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ СЕЛА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СЕЛА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СЕЛА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ СЕЛА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СЕЛИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА СЕЛИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА СЕЛИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СЕЛИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СЕЛИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА СЕЛИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА СЕЛА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА СЕЛА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА СЕЛА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА СЕЛА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА СЕЛА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА СЕЛА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА СЕЛА

Паукална синтагма са именицама V АК - *војвода*
 = XXI акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *санке*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ВОЈВОДА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВЕЈУ ВОЈВОДА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ВОЈВОДА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВОЈВОДА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВОЈВОДА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВОЈВОДА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ВОЈВОДАМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВЕМА ВОЈВОДАМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ВОЈВОДАМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВОЈВОДАМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВОЈВОДАМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВОЈВОДАМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ

Паукална синтагма са именицама V АК - *војвода* (алтернативно)
 = XXIII акомодацијска класа (*хетероклитичка plularia tantum*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ВОЈВОДА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ ВОЈВОДА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ВОЈВОДА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ВОЈВОДА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ВОЈВОДА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ВОЈВОДА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ВОЈВОДАМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА ВОЈВОДАМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ВОЈВОДАМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ВОЈВОДАМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ВОЈВОДАМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ВОЈВОДАМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВОЈВОДЕ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ ВОЈВОДЕ

Паукална синтагма са именицама VI АК - *zemo*

= XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ГЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ГЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ГЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ГЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ГЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ГЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ГЕТА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ ГЕТА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ГЕТА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ГЕТА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ГЕТА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ГЕТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ГЕТИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА ГЕТИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ГЕТИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ГЕТИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ГЕТИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ГЕТИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ГЕТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ГЕТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ГЕТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ГЕТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ГЕТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ГЕТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ГЕТА

Паукална синтагма са именицама VII АК - *тиле 1*
 = XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ПИЛЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ПИЛЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ПИЛЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ПИЛЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ПИЛЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ПИЛЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ПИЛИЋА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ ПИЛИЋА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ПИЛИЋА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ПИЛИЋА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ПИЛИЋА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ПИЛИЋА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ПИЛИЋИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА ПИЛИЋИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ПИЛИЋИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ПИЛИЋИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ПИЛИЋИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ПИЛИЋИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ПИЛЕТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ПИЛЕТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ПИЛЕТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ПИЛЕТА

Паукална синтагма са именицама VIII АК - *око*
 = XXII акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *врата*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ОКА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ОКА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ОКА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ОКА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ОКА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ОКА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ОЧИЈУ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВАЈУ ОЧИЈУ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВАЈУ ОЧИЈУ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ОЧИЈУ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ОЧИЈУ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВАЈУ ОЧИЈУ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ОЧИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВАМА ОЧИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВАМА ОЧИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ОЧИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ОЧИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВАМА ОЧИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ОКА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ОКА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ОКА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ОКА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ОКА

Паукална синтагма са именицама VIII АК – *око* (алтернативно)
 = XXIV акомодацијска класа (*хетероклитичка plularia tantum*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ОКА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ОКА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ОКА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ОКА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ОКА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ОКА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ОЧИЈУ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВЕЈУ ОЧИЈУ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ОЧИЈУ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ОЧИЈУ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ОЧИЈУ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ОЧИЈУ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ОЧИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВЕМА ОЧИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ОЧИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ОЧИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ОЧИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ОЧИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ОКА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ОКА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ОКА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ОКА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ОКА

Паукална синтагма са именицама VIII АК – *око* (алтернативно)
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ОКА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ОКА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ОКА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ОКА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ОКА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ОКА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	-
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	-
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	-
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	-
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	-
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	-

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	-
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	-
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	-
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	-
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	-
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	-

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ОКА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ОКА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ОКА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ОКА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ОКА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ОКА

Паукална синтагма са именицама IX АК - *вече*

= XXI акомодацијска класа (*plularia tantum*) – именице типа *санке*

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ ВЕЧЕРИ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ ВЕЧЕРИ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ ВЕЧЕРИ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ ВЕЧЕРИ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ ВЕЧЕРИ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ ВЕЧЕРИ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	ДВЕЈУ ВЕЧЕРИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	ДВЕМА ВЕЧЕРИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ВЕЧЕРИ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ ВЕЧЕРИ

Паукална синтагма са именицама Х АК – *брат*
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА БРАТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА БРАТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА БРАТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА БРАТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА БРАТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА БРАТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ БРАЋЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА БРАЋИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА БРАТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА БРАТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА БРАТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА БРАТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА БРАТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА БРАТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА БРАТА

Паукална синтагма са именицама XI АК – *дете*
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ДЕТЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ДЕТЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ДЕТЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ДЕТЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ДЕТЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ДЕТЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДЕЦЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДЕЦИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ДЕТЕТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ДЕТЕТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ДЕТЕТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ДЕТЕТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ДЕТЕТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ДЕТЕТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ДЕТЕТА

Паукална синтагма са именицама XII АК – *властелин*
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном..	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ВЛАСТЕЛИНА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ДВЕЈУ ВЛАСТЕЛЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ВЛАСТЕЛИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ВЛАСТЕЛИНА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ВЛАСТЕЛИНА

Паукална синтагма са именицама XIII АК – *тиле 2*
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ПИЛЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ПИЛЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ПИЛЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ПИЛЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ПИЛЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ПИЛЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПИЛАДИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПИЛАДИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ПИЛЕТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ПИЛЕТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ПИЛЕТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ПИЛЕТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ПИЛЕТА

Паукална синтагма са именицама XIV АК – *прстен*
 = XXV акомодацијска класа (*дефективни паукал*)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ПРСТЕНА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ПРСТЕНА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ПРСТЕНА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ПРСТЕНА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ПРСТЕНА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ПРСТЕНА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ПРСТЕЊА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ПРСТЕЊУ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ПРСТЕНА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ПРСТЕНА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ПРСТЕНА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ПРСТЕНА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ПРСТЕНА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ПРСТЕНА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ПРСТЕНА

Паукална синтагма са именицама XV АК – *грана*
 = XXVI акомодацијска класа (дефективни паукал)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ ГРАНЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ ГРАНЕ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ ГРАНЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ ГРАНЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ ГРАНЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ ГРАНЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ/ДВАЈУ ГРАЊА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА/ ДВАМА ГРАЊУ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ ГРАНЕ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ ГРАНЕ

Паукална синтагма са именицама XVI АК – дрво
 = XXV акомодацијска класа (дефективни паукал)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ДРВЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ДРВЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ДРВЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ДРВЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ДРВЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ДРВЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ/ ДВЕЈУ ДРВЕЋА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА/ ДВЕМА ДРВЕЋУ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ДРВЕТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ДРВЕТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ДРВЕТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ДРВЕТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ДРВЕТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ДРВЕТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ДРВЕТА

Паукална синтагма са именицама XVII АК – Павле
= XXV акомодацијска класа (дефективни наукал)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ПАВЛА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ПАВЛА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ПАВЛА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ПАВЛА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ПАВЛА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ПАВЛА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ -
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ -
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ -
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА -
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА -
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА -
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ПАВЛА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ПАВЛА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ПАВЛА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ПАВЛА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ПАВЛА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ПАВЛА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ПАВЛА

Паукална синтагма са именицама XVIII АК – фламенко
= XXV акомодацијска класа (дефективни паукал)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВА ФЛАМЕНКА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВА ФЛАМЕНКА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВА ФЛАМЕНКА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВА ФЛАМЕНКА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВА ФЛАМЕНКА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВА ФЛАМЕНКА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ -
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ -
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ -
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА -
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА -
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА -
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВА ФЛАМЕНКА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВА ФЛАМЕНКА

Паукална синтагма са именицама XIX АК – *грана*
 = XXVI акомодацијска класа (дефективни паукал)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	ДВЕ КАРЕН	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	ДВЕ КАРЕН	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	ДВЕ КАРЕН	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	ДВЕ КАРЕН	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	ДВЕ КАРЕН	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	ДВЕ КАРЕН	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ -
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВЕЈУ -
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ -
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ -
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ -
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА -
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВЕМА -
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА -
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА -
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА -
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	ДВЕ КАРЕН
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	ДВЕ КАРЕН
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	ДВЕ КАРЕН
+/-	С/јед.	Видим	то наше	ДВЕ КАРЕН
+/-	М/мн.	Видим	те наше	ДВЕ КАРЕН
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	ДВЕ КАРЕН
+/-	С/мн.	Видим	та наша	ДВЕ КАРЕН

Паукална синтагма са именицама XX АК – *ногари*
XXVII непаукална акомодацијска класа

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	*ДВА НОГАРИ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	*ДВА НОГАРИ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	*ДВА НОГАРИ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	*ДВА НОГАРИ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	*ДВА НОГАРИ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	*ДВА НОГАРИ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ НОГАРА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ НОГАРА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ НОГАРА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ НОГАРА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ НОГАРА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ НОГАРА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА НОГАРИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА НОГАРИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА НОГАРИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА НОГАРИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА НОГАРИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА НОГАРИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	*ДВА НОГАРИ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	*ДВА НОГАРИ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	*ДВА НОГАРИ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	*ДВА НОГАРИ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	*ДВА НОГАРИ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	*ДВА НОГАРИ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	*ДВА НОГАРИ

Паукална синтагма са именицама XXI АК – *санке*
XXVII непаукална акомодацијска класа

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	*ДВЕ САНКЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	*ДВЕ САНКЕ	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	*ДВЕ САНКЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	*ДВЕ САНКЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	*ДВЕ САНКЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	*ДВЕ САНКЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ САНКИ
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВЕЈУ САНКИ
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВЕЈУ САНКИ
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ САНКИ
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ САНКИ
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВЕЈУ САНКИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА САНКАМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВЕМА САНКАМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВЕМА САНКАМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА САНКАМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА САНКАМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВЕМА САНКАМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	*ДВЕ САНКЕ
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	*ДВЕ САНКЕ
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	*ДВЕ САНКЕ
+/-	С/јед.	Видим	то наше	*ДВЕ САНКЕ
+/-	М/мн.	Видим	те наше	*ДВЕ САНКЕ
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	*ДВЕ САНКЕ
+/-	С/мн.	Видим	та наша	*ДВЕ САНКЕ

Паукална синтагма са именицама XXII АК – *врата*
XXVII непаукална акомодацијска класа

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тај наш	*ДВА ВРАТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Та наша	*ДВА ВРАТА	је била добра
+/-	С/јед.	То наше	*ДВА ВРАТА	је било добро
+/-	М/мн.	Ти наши	*ДВА ВРАТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Те наше	*ДВА ВРАТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Та наша	*ДВА ВРАТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ ВРАТА
+/-	Ж/јед.	Стидим се	те наше	*ДВАЈУ ВРАТА
+/-	С/јед.	Стидим се	тог нашег	*ДВАЈУ ВРАТА
+/-	М/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ ВРАТА
+/-	Ж/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ ВРАТА
+/-	С/мн.	Стидим се	тих наших	*ДВАЈУ ВРАТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА ВРАТИМА
+/-	Ж/јед.	Верујем	тој нашој	*ДВАМА ВРАТИМА
+/-	С/јед.	Верујем	том нашем	*ДВАМА ВРАТИМА
+/-	М/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА ВРАТИМА
+/-	Ж/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА ВРАТИМА
+/-	С/мн.	Верујем	тим нашим	*ДВАМА ВРАТИМА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М1/јед.	Видим	тог нашег	*ДВА ВРАТА
+/-	М2/јед.	Видим	тај наш	*ДВА ВРАТА
+/-	Ж/јед.	Видим	ту нашу	*ДВА ВРАТА
+/-	С/јед.	Видим	то наше	*ДВА ВРАТА
+/-	М/мн.	Видим	те наше	*ДВА ВРАТА
+/-	Ж/мн.	Видим	те наше	*ДВА ВРАТА
+/-	С/мн.	Видим	та наша	*ДВА ВРАТА

Прилог В

Дијагностички контекст за акомодацијске класе партитивних синтагми (бројеви *пет* и *већи*, прилози за количину *мало*, *много* и сл.) егзоцентричне неконгруентне конструкције са двосмерно акомодираним падежом

Партитивне синтагме са именицама I АК – *човек*
= XXVIII акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у инструменталу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у локативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ СТУДЕНАТА

Партитивне синтагме са именицама II АК – *сто*
= XXVIII акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ СТОЛОВА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ СТОЛОВА

Партитивне синтагме са именицама III АК – *жена*
= XXIX акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ ЖЕНА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ЖЕНА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ЖЕНА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ЖЕНА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ЖЕНА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ЖЕНА

Партитивне синтагме са именицама IV АК – село
= XXX акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ СЕЛА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ СЕЛА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ СЕЛА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ СЕЛА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ СЕЛА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ СЕЛА

Партитивне синтагме са именицама V АК – војвода
= XXXI акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА

Партитивне синтагме са именицама VI АК – *гето*
= XXX акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	ПЕТ ГЕТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ГЕТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ГЕТА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ГЕТА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у инструменталу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ГЕТА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у локативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ГЕТА

Партитивне синтагме са именицама VII АК – *тиле 1*
= XXVIII акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ ВОЈВОДА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у дативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у инструменталу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у локативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ПИЛИЋА

Партитивне синтагме са именицама VIII АК – *око*
= XXIX акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ОЧИЈУ

Партитивне синтагме са именицама IX АК – *вече*
= XXIX акомодацијска класа (партитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	је био добар
+/-	Ж/јед.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	је била добра
+/-	С/јед.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	је било добро
+/-	М/мн.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	су били добри
+/-	Ж/мн.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	су биле добре
+/-	С/мн.	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
------	-----------------------------	----------------	---------------------	------------------------------------

+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	ПЕТ ВЕЧЕРИ
-----	-------------	--------	-------------	------------

Партитивне синтагме са именицама Х АК – *брат*

= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ БРАЋЕ

Партитивне синтагме са именицама ХI АК – *дете*

= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ДЕЦЕ

Партитивне синтагме са именицама XII АК – *властелин*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ВЛАСТЕЛЕ

Партитивне синтагме са именицама XIII АК – *тиле 2*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ПИЛАДИ

Партитивне синтагме са именицама XIV АК – *прстен*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ПРСТЕЊА

Партитивне синтагме са именицама XV АК – *грана*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ГРАЊА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ГРАЊА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ГРАЊА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ГРАЊА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ГРАЊА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ГРАЊА

Партитивне синтагме са именицама XVI АК – *дрво*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ДРВЕЋА

Партитивне синтагме са именицама XVII АК – *Павле*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ -

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ -

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ -

Партитивне синтагме са именицама XVIII АК – *фламенко*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ -

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ -

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ -

Партитивне синтагме са именицама XIX АК – *Карен*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ -	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ -	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ -

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ -

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ -

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ -

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ -

Партитивне синтагме са именицама XX АК – *ногари*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ НОГАРА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ НОГАРА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ НОГАРА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ НОГАРА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ НОГАРА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ НОГАРА

Партитивне синтагме са именицама XXI АК – *санке*
= XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ САНКИ	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ САНКИ

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ САНКИ

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ САНКИ

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ САНКИ

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ САНКИ

Партитивне синтагме са именицама XXII АК – *врата*
 = XXXI акомодацијска класа (непартитивна)

Ном.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у номинативу	П.И. - номинатив
+/-	М/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	је био добар
+/-	Ж/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	је била добра
+/-	С/јед.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	је било добро
+/-	М/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	су били добри
+/-	Ж/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	су биле добре
+/-	С/мн.	Тих наших	*ПЕТ ВРАТА	су била добра

Ген.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/- (?)	М, Ж, С/мн.	Стидим се	тих наших	*ПЕТ ВРАТА

Дат.	Парад. категорије контекста	П.И. - датив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у генитиву
+/-	М, Ж, С/мн.	Верујем	тих наших	*ПЕТ ВРАТА

Ак.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Видим	тих наших	*ПЕТ ВРАТА

Инс.	Парад. категорије контекста	П.И. - инструментал	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Поносим се	тих наших	*ПЕТ ВРАТА

Лок.	Парад. категорије контекста	П.И. - локатив	Конгруентни атрибут	Конструкција са бројем у акузативу
+/-	М, Ж, С/мн.	Причам	о тих наших	*ПЕТ ВРАТА

ПРИЛОГ Г

Дијагностички контекст за акомодацијске класе именица у пољском језику

І Акомодацијска класа – именице типа *człowiek*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Ten nasz	człowiek	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	człowiek	była dobra
-	С/јед.	To nasze	człowiek	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	człowiek	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	człowiek	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Nie ma	tego naszego	człowieka
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	człowieka
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	człowieka
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	człowieka
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	człowieka

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Widzę	tego naszego	człowieka
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	człowieka
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	człowieka
-	С/јед.	Widzę	to nasze	człowieka
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	człowieka
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	człowieka

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	ludzie	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	ludzie	była dobra
-	С/јед.	To nasze	ludzie	było dobre
+	М.перс.	Ci nasi	ludzie	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	ludzie	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	ludzi
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	ludzi
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	ludzi
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	ludzi
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	ludzi

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	ludzi
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	ludzi
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	ludzi
-	С/јед.	Widzę	to nasze	ludzi
+	М.перс.	Widzę	tych naszych	ludzi
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	ludzi

II Акомодацијска класа – именице типа *pies*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Ten nasz	pies	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	pies	była dobra
-	С/јед.	To nasze	pies	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	pies	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	pies	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Nie ma	tego naszego	psa
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	psa
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	psa
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	psa
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	psa

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Widzę	tego naszego	psa
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	psa
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	psa
-	С/јед.	Widzę	to nasze	psa
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	psa
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	psa

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	psy	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	psy	była dobra
-	С/јед.	To nasze	psy	było dobre
+	М.перс.	Ci nasi	psy	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	psy	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	psów
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	psów
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	psów
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	psów
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	psów

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	psy
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	psy
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	psy
-	С/јед.	Widzę	to nasze	psy
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	psy
+	Не-м.перс	Widzę	te nasze	psy

III Акомодацијска класа – именице типа *stół*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Ten nasz	stół	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	stół	była dobra
-	С/јед.	To nasze	stół	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	stół	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	stół	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
+	М/јед.	Nie ma	tego naszego	stołu
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	stołu
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	stołu
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	stołu
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	stołu

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	stół
+	М2/јед.	Widzę	ten nasz	stół
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	stół
-	С/јед.	Widzę	to nasze	stół
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	stół
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	stół

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	stoły	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	stoły	była dobra
-	С/јед.	To nasze	stoły	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	stoły	byli dobrzy
+	Не-м.перс	Te nasze	stoły	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	psów
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	psów
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	psów
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	psów
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	psów

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	psy
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	psy
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	psy
-	С/јед.	Widzę	to nasze	psy
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	psy
+	Не-м.перс	Widzę	te nasze	psy

IV Акомодацијска класа – именице типа *dziewczyna*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	dziewczyna	był dobry
+	Ж/јед.	Ta nasza	dziewczyna	była dobra
-	С/јед.	To nasze	dziewczyna	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	dziewczyna	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	dziewczyna	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	dziewczyny
+	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	dziewczyny
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	dziewczyny
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	dziewczyny
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	dziewczyny

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	dziewczyne
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	dziewczyne
+	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	dziewczyne
-	С/јед.	Widzę	to nasze	dziewczyne
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	dziewczyne
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	dziewczyne

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	dziewczyny	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	dziewczyny	była dobra
-	С/јед.	To nasze	dziewczyny	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	dziewczyny	byli dobrzy
+	Не-м.перс	Te nasze	dziewczyny	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	dziewczyn
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	dziewczyn
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	dziewczyn
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	dziewczyn
+	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	dziewczyn

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	dziewczyny
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	dziewczyny
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	dziewczyny
-	С/јед.	Widzę	to nasze	dziewczyny
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	dziewczyny
+	Не-м.перс	Widzę	te nasze	dziewczyny

V Акомодацијска класа – именице типа *okno*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	okno	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	okno	była dobra
+	С/јед.	To nasze	okno	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	okno	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	okno	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	okna
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	okna
+	С/јед.	Nie ma	tego naszego	okna
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	okna
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	okna

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	okno
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	okno
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	okno
+	С/јед.	Widzę	to nasze	okno
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	okno
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	okno

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	okna	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	okna	była dobra
-	С/јед.	To nasze	okna	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	okna	byli dobrzy
+	Не-м.перс	Te nasze	okna	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	okien
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	okien
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	okien
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	okien
+	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	okien

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	okna
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	okna
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	okna
-	С/јед.	Widzę	to nasze	okna
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	okna
+	Не-м.перс	Widzę	te nasze	okna

VI Акомодацијска класа – именице типа *cham*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
+	М/јед.	Ten nasz	cham	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	cham	była dobra
-	С/јед.	To nasze	cham	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	cham	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	cham	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	chama
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	chama
+	С/јед.	Nie ma	tego naszego	chama
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	chama
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	chama

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
+	М1/јед.	Widzę	tego naszego	chama
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	chama
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	chama
-	С/јед.	Widzę	to nasze	chama
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	chama
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	chama

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	chamy	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	chamy	była dobra
-	С/јед.	To nasze	chamy	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	chamy	byli dobrzy
+	Не-м.перс	Te nasze	chamy	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	chamów
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	chamów
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	chamów
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	chamów
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	chamów

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	chamów
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	chamów
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	chamów
-	С/јед.	Widzę	to nasze	chamów
+	М.перс.	Widzę	tych naszych	chamów
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	chamów

VII Акомодацијска класа – именице типа *skrzypce*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	-	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	-	była dobra
-	С/јед.	To nasze	-	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	-	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	-	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	-
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	-
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	-
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	-
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	-

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	-
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	-
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	-
-	С/јед.	Widzę	to nasze	-
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	-
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	-

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	skrzypce	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	skrzypce	była dobra
-	С/јед.	To nasze	skrzypce	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	skrzypce	byli dobrzy
+	Не-м.перс	Te nasze	skrzypce	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	skrzypiec
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	skrzypiec
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	skrzypiec
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	skrzypiec
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	skrzypiec

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	skrzypce
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	skrzypce
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	skrzypce
-	С/јед.	Widzę	to nasze	skrzypce
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	skrzypce
+	Не-м.перс	Widzę	te nasze	skrzypce

VIII Акомодацијска класа – именице типа *wujostwo*

Ном.јед.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	wujostwo	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	wujostwo	była dobra
-	С/јед.	To nasze	wujostwo	było dobre
+	М.перс.	Ci nasi	wujostwo	byli dobrzy
-	Не-м.перс	Te nasze	wujostwo	były dobre

Ген.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	wujostwa
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	wujostwa
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	wujostwa
+	М.перс.	Nie ma	tych naszych	wujostwa
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	wujostwa

Ак.јед.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	wujostwa
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	wujostwa
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	wujostwa
-	С/јед.	Widzę	to nasze	wujostwa
+	М.перс.	Widzę	tych naszych	wujostwa
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	wujostwa

Ном.мн.	Парад. категорије контекста	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у номинативу	П.И. - номинатив
-	М/јед.	Ten nasz	-	był dobry
-	Ж/јед.	Ta nasza	-	była dobra
-	С/јед.	To nasze	-	było dobre
-	М.перс.	Ci nasi	-	byli dobrzy
(?)	Не-м.перс	Te nasze	-	były dobre

Ген.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - генитив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у генитиву
-	М/јед.	Nie ma	tego naszego	-
-	Ж/јед.	Nie ma	tej naszej	-
-	С/јед.	Nie ma	tego naszego	-
-	М.перс.	Nie ma	tych naszych	-
-	Не-м.перс	Nie ma	tych naszych	-

Ак.мн.	Парад. категорије контекста	П.И. - акузатив	Конгруентни атрибут	Анализирана именица у акузативу
-	М1/јед.	Widzę	tego naszego	-
-	М2/јед.	Widzę	ten nasz	-
-	Ж/јед.	Widzę	tę naszą	-
-	С/јед.	Widzę	to nasze	-
-	М.перс.	Widzę	tych naszych	-
-	Не-м.перс	Widzę	te nasze	-

Биографија

Предраг Обућина је рођен 1976. године у Ваљеву, где је завршио основну школу и Ваљевску гимназију. На Филолошком факултету Универзитета у Београду дипломирао је 1999. године на групи за пољски језик и књижевност са просечном оценом 9,89 због чега је награђен дипломом *Студент генерације Филолошког факултета* коју додељује Универзитет у Београду. Постдипломске студије је завршио на Филолошком факултету у Београду 2008. године одбранивши магистарски рад под насловом *Синтаксичка терминологија пољског језика у поређењу са српским*, под менторством проф.др Гордане Јовановић.

На матичној групи за пољски језик ради од 2000. у звању асистента-приправника, од 2009. у звању асистента, а од 2015. у звању вишег лектора, држећи вежбе из савременог пољског језика, синтаксе савременог пољског језика и историјске граматике пољског језика. На научном пољу, објављује радове о теоријској и практичној проблематици синтаксичке и граматичке терминологије пољског и српског језика, али о и контрастивним истраживањима синтаксе пољског и српског језика.

Радио је као предавач за српски језик по позиву на Институту за пољски језик Универзитета у Ополу, Република Пољска (2001-2002) и на Филолошком факултету Руског државног универзитета у Иванову, Руска Федерација (2009). У току основних и постдипломских студија у више наврата је боравио у Пољској на Летњој школи пољског језика коју је организовао Шљонски универзитет у Катовицама ради усавршавања језичке праксе, приликом чега је освојио титулу *Иностраног вицешампиона пољске ортографије* (1999.) и *Иностраног шампиона пољске културе* (2000.) на међушколском такмичењу у конкуренцији од више стотина полониста широм света. Као носилац стипендије Задужбине за српски народ, лужичкосрпске културне организације из Будишина у Немачкој, боравио је на семестралним студијама на Институту за сорабистику Универзитета у Лајпцигу 2006. године, где је студирао лужичкосрпски језик и проучавао граматичку терминологију и историјску граматику лужичкосрпског језика.

Говори пољски, енглески, руски, немачки, лужичкосрпски и француски језик. Ожењен је, отац двоје деце. У слободно време свира хармонику и виолину.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а _____ мр Предраг Обућина

број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

_____ Синтаксичка акомодација у пољском језику у поређењу са српским

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Београду, _____ 15.03.2016.

Потпис докторанда

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског рада**

Име и презиме аутора _____ мр Предраг Обућина

Број уписа _____ -

Студијски програм _____ -

Наслов рада _____ Синтаксичка акомодација у пољском језику у поређењу са српским

Ментор _____ академик проф.др Предраг Пипер

Потписани _____ Предраг Обућина

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, _____ 15.03.2016. _____

_____ _____

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Синтаксичка акомодација у пољском језику у поређењу са српским

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство

2. Ауторство - некомерцијално

☒ 3. Ауторство – некомерцијално – без прераде

4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима

5. Ауторство – без прераде

6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 15.03.2016.

1. Ауторство - Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство - некомерцијално – без прераде. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство - некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прераде. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство - делити под истим условима. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.